
J.B. ROLLAND & FILS
Libraires,
RUE SAINT VINCENT,
MONTREAL.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES.

HOMO APOSTOLICUS

INSTRUCTUS IN SUA VOCATIONE

AD AUDIENDAS CONFESSIONES,

SIVE

PRAXIS ET INSTRUCTIO CONFESSARIORUM,

AUCTORE ILLUSTRISS. ET REVERENDISS.

D. ALPHONSO DE LIGORIO,

OLIM EPISCOPO S. AGATHÆ GOTHORUM, ETC. ETC.

CUM NOTABILIORIBUS DOCTRINIS SUPER OMNIBUS TRACTATIBUS THEOLOGIÆ MORALIS ERUTIS, ET IN COMPENDIUM REDACTIS EX ALIO OPERE EJUSDEM AUCTORIS, IN QUO UBERIORI CALAMO QUÆSTIONES MORALES FUSIUS EXPOSITÆ INVENIUNTUR.

ADSUNT IN FINE OPERIS APPENDICES PERUTILES.

EDITIO NOVA,

Ab innumeris mendis maxima cum cura expurgata. Citationes porrò quas ex sua Theolog. mor. *et ex aliis auctoribus hic adjecit auctor, accuratè recensuimus. Ad calcem denique tomi* 3. *additur index alphabeticus rerum notabilium totius Operis non parùm locupletatus et in meliorem ordinem redactus, quibus accedit Elenchus quæstionum, quas reformavit Auctor.*

TOMUS TERTIUS.

DE PRIVILEGIIS IN GENERE, ET SPECIATIM ECCLESIASTICORUM, AC PRÆSERTIM EPISCOPORUM, ATQUE REGULARIUM. DE MODO ET PRAXI, QUOMODO GERERE SE DEBEAT CONFESSARIUS CUM PECCATORIBUS IN OCCASIONE PROXIMA VERSANTIBUS, AUT RECIDITIS, ETC. ET QUOMODO CUM PERSONIS DIVERSORUM GENERUM AC CONDITIONUM.

MECHLINIÆ.

H. DESSAIN, SUMMI PONTIFICIS, S. CONGREGATIONIS DE PROPAGANDA FIDE ET ARCHIEP. MECHL. TYPOGRAPHUS — 1868.

ORDO ET SUMMA OPERIS.

TOMUS III.

INDEX

TRACTATUUM ET CAPITUM,

Quibus adduntur omnia summaria, ad hoc, ut præ oculis habeantur cunctæ materiæ, quæ in hoc tertio tomo continentur.

TRACTATUS XX.

De Privilegiis.

TRACTATUS XXI.

De charitate et prudentia confessarii.

TRACTATUS ULTIMUS

Quomodo se gerere debeat confessarius cum pœnitentibus diversorum generum.

APPENDIX I.

APPENDIX II.

APPENDIX III.

Examen Ordinandorum.

APPENDIX IV.

Monita notabilia ad confessarios et parochos, cum praxi orationis mentalis.

TRACTATUS XX.

DE

PRIVILEGIIS.

CAPUT PRIMUM.

DE PRIVILEGIIS IN COMMUNI.

Differentia inter privilegium, dispensationem, et licentiam 1. *Quando privilegium derogat juri communi* 2. *Quando privilegiatus tenetur uti privilegio* 3. *Utrùm extra Sacramentum censuræ, etc.* 4. *De clausulis*, Ad instar etc., Quatenùs sacris Canonibus non adversetur, etc., Supplentes defectus, etc. 5. *De interpretatione privilegiorum* 6. 7. *et* 8. *De communicatione* 9. 10. *et* 11. *De privilegiis Regularium revocatis, cum declarationibus S. Pii V.* 12. *De rescriptis gratiæ, et justitiæ, utrùm expirent morte Pontificis* 13. *Quot modis cesset privilegium.* 14. *Quomodò cesset per revocationem* 15. *De revocatione expressa* 16. *De tacita, et utrùm sit intimanda, vel saltem publicanda revocatio* 17.

1. — PRIVILEGIUM definitur *Lex privata, aliquod speciale concedens beneficium.* Privilegium differt à dispensatione quæ eximit à lege, et ideò semper est odiosa, differt etiam à licentia quæ conceditur tantùm ad paucos actus. De privilegiis in particulari inferiùs proprio loco dicemus; hìc tantummodò adnotabimus quasdam regulas advertendas circa privilegia in communi.

2. — Et I. ut privilegium deroget juri communi, non requiritur clausula derogatoria; præsumitur enim princeps jam scire leges communes. Excipitur tamen 1. Quando privilegium non posset suum effectum sortiri sine hac expressa derogatione. 2. Si in lege, cui derogatur, esset apposita clausula: *Non obstante quocumque privilegio;* hoc intelligitur, dummodò in privilegio non extet clausula, *Ex certa scientia,* vel *Ex plenitudine potestatis* (1). 3. Quando privilegium est contra aliquam consuetudinem, aut legem

1 *Salmant. tract.* 18. *c.* 1. *n.* 42. *et* 43. *cum aliis.*

municipalem; his enim non derogatur, nisi de illis specialis mentio fiat (1).

3. — II. Privilegiatus non tenetur, regulariter loquendo, uti privilegio, *Reg.* 61. *Jur. in* 6. Sed excipiendum est 1. si non utendo, grave damnum proximo inferret: hoc tamen intellige si per se, non verò consequenter; e. c. si confessarius habeat privilegium absolvendi à peccatis reservatis, post auditam confessionem tenetur eo uti (2). 2. Si privilegium cedat in bonum commune quemadmodùm est privilegium immunitatis, quo unusquisque tenetur uti ex *cap. Si diligenti, de Foro compet.* 3. Si privilegium tollat impedimentum ad observandum præceptum; e. c. si infirmus habeat domi oratorium privatum, et facilè potest audire Sacrum, tenetur privilegio uti (3). 4. Si privilegium non est personale, sed reale, addictum loco, vel dignitati, vel statui, quemadmodum sunt privilegia concessa Episcopis et Regularibus (4).

4. — III. Qui habet privilegium pro foro pœnitentiali, etc. absolvendi à censuris et pœnis ecclesiasticis, valdè probabiliter potest eo uti etiam extra Sacramentum, etiamsi facultas concepta esset in terminis; *Sacerdoti confessario* (5).

5. — IV. Loquendo de clausulis: clausula *Ad instar* importat tunc valere privilegium, quando aliud (ad cujus formam secundum concessum est) fuerit validum saltem à principio, quamvis postea revocatum fuerit, vel non acceptatum, ùt advertit *P. Mazzotta.* Aliàs enim, si primum privilegium fuerit nullum, nullum quoque erit secundum, dummodò in secundo non exprimatur id quod conceditur (6). Hoc tamen currit (ùt ajunt præfati auctores) quando dicitur: *Ad instar,* non verò si dicatur: *Sicut concessum est,* etc., ùt limitant *Bonacina,* et *Garcias* apud *Salmanticenses.* Clausula, *Quatenùs sacris Canonibus non adversetur,* intelligitur de iis tantùmmodò Canonibus, in quibus est expressum: *Non obstante quocumque privilegio* (7). Clausula, *Supplentes singulos defectus,* intelligitur tan-

(1) *Suar. de leg. l.* 8. *c.* 14. *n.* 4. *Castropal. tom.* 1. *tract.* 3. *D.* 4. *p.* 10. *n.* 9. *et Salmant. loc. cit. c.* 1. *n.* 8. *cum Pelliz. Tamb., etc.* — (2) *Vide Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 11. *cum aliis.* — (3) *Suar. l.* 8. *de leg. c.* 23. *n.* 8. *et c.* 35. *n.* 5. *et* 6. *Pal. p.* 7. *n.* 3. *Sanch. de Matr. l.* 9. *D.* 6. *n.* 14. *Salm. c.* 1. *n.* 12. *cum Silvest. Avila, etc.* — (4) *Vide Salm. c.* 1. *n.* 17. *et* 18. — (5) *Suar. l.* 8. *de leg. cap.* 6. *n.* 15. *Castrop. D.* 4 *p.* 2. §. 5. *n.* 6. *et Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 33. *cum Silvest. Tamb., etc. contra alios qui probabiliter etiam negant.* — (6) *Suar. lib.* 8. *de leg. c.* 15. *n.* 2. *Castrop. D.* 3. *p.* 2. §. 8. *n.* 1. *Salm. c* 1. *n.* 39. *cum Bonac., etc. et P. Mazzotta tom.* 1. *de Privil. pag.* 221. *v. Scuto.* — (7) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 50. *cum Nav. Suar. Garc., etc.*

tùm de defectibus earum rerum, quæ requiruntur solùm de *jure positivo*, et qui sunt tantummodò accidentales, non verò de defectibus naturalibus, aut substantialibus, utpote esset, si supplicans foret excommunicatus, aut si supplicatio foret subreptitia, vel fraudulenta; aut si defectus esset circa causam, aut personam supplicantis (1). Aliæ clausulæ videri possunt apud *Salmanticenses* (2).

6. — V. Loquendo de interpretatione privilegiorum, plura adnotanda sunt. Notetur 1. omne privilegium interpretandum esse eo modo, quo privilegiato non sit neque inutile, neque onerosum (3). 2. Privilegio solùm princeps, vel alii, quibus à principe foret commissum, authenticè, vel juridicè possunt interpretari. Doctrinaliter verò potest ea interpretari quicumque vir doctus, cujus resolutioni licitè potest acquiesci, ùt omnes affirmant; et quando in privilegio prohibetur quæcumque interpretatio, de sola authentica et juridica est intelligendum (4); aut ad summum intelligi debet de interpretatione quæ fit *ex professo*, ùt dictum est de Legibus (*Tract.* 11. *num.* 75.). 3. A Clemente IV., et ab aliis Pontificibus prohibentur Episcopi interpretari juridicè privilegia Regularium. Solum id ab Alexandro VI. et Paulo III. (quando apostolica Sedes consuli nequit) concessum est jurisperitis, cæterisque judicibus in favorem Regularium. Idem concessum est Generalibus, visitatoribus, et etiam Provincialibus, et Prælatis immediatis, quoties ipsi peritos consulunt. Idem locum habet in interpretatione Regularium constitutionum et consuetudinum. Eodem modo possunt iidem Prælati auferre vel limitare subditis usum privilegiorum (5).

7. — Notandum 4. quòd generaliter loquendo de privilegiis, omne privilegium largè est interpretandum, ùt habemus ex *cap. Olim.* 6. *de verb. sign.* ubi dicitur: *Cùm beneficia principum interpretanda largissimè,* etc.; ex *l. ult. ff. de Constit. princ.* Contrà verò privilegia odiosa strictè sunt interpretanda, cujusmodi sunt illa quæ sunt derogatoria juris communis, aut statutorum, et consuetudinum particularium, dummodò hæc statuta non sint contra jus commune: aut dummodò privilegium non sit insertum *in corpore juris;* ideòque ajunt *Sanch.* et *Mazzotta* (6), omnia privilegia realia latè esse interpretanda; ob suam enim perpetuitatem habentur tanquam inserta in

(1) *Salm. cap.* 1. *num.* 51. *cum Barbosa, et Tamb.* — (2) *cap.* 1. *ex n.* 40. — (3) *Salm. cap.* 1. *num.* 70. *et* 71.— (4) *vide Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 72. *et* 73. — (5) *vide Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 74. 75. *et* 76. — (6) *Sanch. de Latr. l.* 8. *D.* 1. *n.* 4. *et Mazzotta loc. cit. pag.* 223. *c.* 2. *v. Resp.*

jure communi. Insuper excipitur, si aliàs privilegium redderetur inutile, aut si in eo extaret clausula *Ex certa scientia,* vel *Ex motu proprio;* vel si privilegium esset absolvendi, dispensandi, aut communicandi illud ad alios (1). Privilegia verò in præjudicium aliorum, cujusmodi essent ad obtinenda plura beneficia, aut ad conferenda beneficia vacantia, aut contra observantiam regularem, strictè sunt interpretanda, etiamsi concessa fuerint *ex motu proprio* (2).

8. — Hoc verò intelligendum est de privilegiis concessis personis particularibus: sed ea quæ sunt concessa alicui ordini, conventui, communitati, aut ad aliam piam causam, omnia sunt interpretanda non modò latè, sed etiam latissimè, etiamsi adversentur juri communi, vel alicujus tertii, quemadmodùm communissimè affirmant DD. (3); privilegia enim communitatibus concessa præsumuntur omnia esse remuneratoria servitiorum præstitorum, et ideò omnia habentur tamquam favorabilia, *ex l. Sicut persona, ff. de Relig.* (4).

9. — VI. Loquendo de communicatione privilegiorum adnotetur 1. quòd religiones mendicantes communicant in totum inter se de privilegiis præteritis et futuris; tùm circa personas, tùm circa loca, festivitates, et indulgentias, proùt habetur ex Bulla Sixti IV. Clementis VIII. et Leonis X. (5). Et hoc currit, quamvis religio, cui concessum est privilegium, vel non acceptaverit, vel eo usa non fuerit. Insuper quando ampliatur privilegium alicui religioni concessum, intelligitur ampliatum etiam quoad alias (6). Insuper hæ religiones mendicantes communicant privilegiis cæterarum religionum, vel congregationum, vel collegiorum monasticorum, vel non monasticorum (7). Et hoc valet etiamsi in privilegio concesso alteri religioni, vel congregationi, adsit clausula quòd non communicetur; nam in aliis Bullis de communicatione dicitur, quòd tollitur quodcumque impedimentum communicationis (8). Hujusmodi privilegiis perfruuntur tam conversi, ipsi enim verè Religiosi sunt (9), quàm novitii, quemadmodum declaravit Clem. VIII. et est communis sententia (quicquid

(1) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 78. *ad* 80. — (2) *Ibid. n.* 83. *et* 84. — (3) *Suar. de leg. l.* 8. *c.* 27. *n.* 7. *Castrop. D.* 4. *p.* 10. *n.* 6. *Mazzotta loc. cit. et Salm. c.* 1. *n.* 27. *et* 28. *et iterum n.* 85. *et* 86. *cum Azor. Laym. Silv. Bonac. Henriq. Coninch. Lezana, Barb. et alii.* — (4) *Vide Salm. c.* 1. *n.* 25. *ad* 27. — (5) *Ibid. n.* 88. *et* 89. — (6) *Ibid. n.* 98. *et* 99.— (7) *ita communissimè Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 90. *cum Rodr. Pelliz. Tambur., etc.* — (8) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 107. *cum Rodr. Basseo, Merranda. Bon. Diana, Donato, etc.* — (9) *vide Salm. tr.* 15. *de Statu Relig. c.* 1. *n.* 53.

dicant quidam pauci) cum *Suar. Sanch. Castr.* etc. (1); fruuntur quoque Religiosi ad Episcopatus promoti, dummodo non agatur de rebus, quibus, Episcopi si utantur, aliquod religionis præjudicium proveniret, ùt esset habitatio in monasterio; datio suffragii, etc. (2). Tertiarii autem, et Tertiariæ (vel beatæ) subditæ mendicantibus, et quæ habitum religionis deferunt, et votum habent castitatis (quibusdam tantùm rebus exceptis) eorum quoque privilegiis gaudent, sed quatenùs sunt capaces. Confratres Scapularis, et Cinguli (vocati *Cordonis*), etc. fruuntur tantùm, et participant in omnibus indulgentiis et remissionibus peccatorum, sed non in alio (3).

10. — Notandum 2. Moniales tam ordinum mendicantium, quàm non mendicantium, gaudere privilegiis monachorum sui ordinis, et consequenter cujuscumque alterius ordinis in omnibus, quorum sunt capaces (intellige de favorabilibus). Hoc valet etiamsi privilegium tantùm de hominibus loqueretur, ùt deducitur ex Bulla Leonis X. Atque ita è contrario fratres gaudent privilegiis Monialium omnium ordinum, ex eo quia ipsi communicant (ùt superiùs dictum est) privilegiis concessis cuicumque religioni, congregationi, aut monasterio (4). Sed redeundo ad Moniales, hujusmodi privilegiis gaudent etiam illæ, quæ Pontifici aut Episcopo subjiciuntur; atque ita, quando Religiosis conceditur privilegium ut absolvantur, vel dispensentur à suo Prælato; Moniales subjectæ Episcopo possunt quidem ab eodem absolvi, et dispensari. Et hoc currit etiamsi in privilegio nominarentur tantùm Moniales quæ Regularibus subditæ sunt (5).

11. — Notandum 3. privilegia non communicari quando sunt odiosa, vel contraria propriis statutis, adeo ut præjudicent bono, sive communi observantiæ religionis (6). Notetur 4. privilegia alicui concessa non tanquam personæ particulari, sed ratione sui officii, seu dignitatis, vel tamquam membro illius communitatis, intelliguntur concessa omnibus aliis ejusdem officii aut ejusdem communitatis. Et privilegia concessa subditis seu Prælatis inferioribus,

(1) *Suar. in* 2. 2. *S. Thom. tom.* 4. *de Relig. tr.* 10. *lib.* 9. *c.* 1. *n.* 18. *et Salm. ib. c.* 3. *n.* 85. *cum Sanch. Castr. Lezana, Pelliz. et aliis.* — (2) *vide Salm. dict. tr.* 15. *c.* 5. *n.* 43. *cum Suar. Lez. et Castr.* — (3) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 94. *cum aliis.* — (4) *vide Salm. tr.* 18. *de Privil. cap.* 1. *n.* 91. — (5) *Suar. de leg. l.* 8. *c.* 10. *n.* 7. *Bonoc. disp.* 1. *q.* 3. *punct.* 7. §. 2- *n.* 4. *et Salm. tr.* 18. *cap.* 1. *n.* 92. *cum castr. Lez. Pelliz. Bordonio, Soss. et aliis contra paucos* — (6) *Castrop. dist.* 4. §. 9 *n.* 2 *et Salm. c.* 1. *n.* 100. *cum Pelliz. Lez. Portel. Tamb. Barb.*

etiam Prælatis superioribus concessa intelliguntur (1). Similiter privilegia concessa alicui conventui, aut ecclesiæ, aut particularibus alicujus conventûs, sed tamquam membra illius, intelliguntur quoque concessa cæteris Religiosis tam illius ordinis, quàm aliorum qui communicationem habent, quando scilicet eadem, vel similis ratio militat (2). Sed hoc non est intelligendum de privilegiis quæ conceduntur alicui congregationi ad tempus determinatum, vel per Brevia particularia sunt concessa alicui monasterio ob specialem aliquam causam, vel quando agitur de rebus quæ difficilè solent concedi (3).

12. — VII. Certum est, ùt habetur ex prop. 36. damnata ab Alexand. VII. Religiosos non posse ampliùs uti privilegiis jam revocatis per Concilium Tridentinum. Verùm, hoc non obstante, attendendæ sunt quædam Declarationes Concilii factæ per S. Pium V. in sua Bulla: *Etsi mendicantium.* Hæ sunt 1. quòd sæculares possunt audire Sacrum et conciones in ecclesiis Regularium. 2. Quòd Episcopus nequeat impertiri licentiam ingrediendi monasteria Monialium exemptarum. 3. Quòd quarta funerum non intelligitur nisi de eo quod affertur (4). 4. Quòd confessarii Monialium exemptarum, et concionatores regulares in propriis ecclesiis non examinentur ab Ordinario; verùm quod attinet ad confessarios, hoc privilegium abrogatum est per varias apostolicas constitutiones, et præsertim per Bullam *Apostolici ministerii,* emanatam ab Innoc. XIII. anno 1723. et confirmatam per Bened. XIII. die 23. Sept. an. 1724. Ibi in §. 18. declaratur quòd confessarii Monialium exemptarum debeant examinari, et approbari ab Episcopo diœcesis, *remotâ quâcumque contrariâ consuetudine etiam immemorabili.*

13. — VIII. Distinguendum est *rescriptum gratiæ,* ùt esset absolvendi, dispensandi, etc. à *rescripto justitiæ,* ùt exercendi jurisdictionem, appellandi, etc. In rescripto gratiæ dicitur, *gratia facta,* quando delegatus habetur tanquàm merus necessarius executor: *Gratia facienda,* quando conceditur facultas dispensandi, et relinquitur arbitrio delegati. Rescriptum justitiæ expirat morte principis, dummodò res adhuc sit integra; et idem de rescripto gratiæ faciendæ. Oppositum verò dicendum de rescripto gratiæ factæ, ùt absolvendi, recipiendi ordines

(1) *Salm. c.* 1. *n.* 110. *et* 111. — (2) *Salmant. ib. cum. Pelliz. Garcia, Quintan. Tamb. etc.* — (3) *Salm. c.* 1. *n.* 118. *cum Peyrin. Tamb. Merula, etc.* — (4) *vide Salm. tr.* 18. *c* 1. *n.* 137.

extra tempora, de oratorio privato, etc. (1). Privilegium concessum cum clausula, *Donec voluero*, probabiliter non expirat post mortem concedentis (2): vide quod dictum est *Tr. XVI. n* 82. Quòd si in concessione exprimitur officium delegati, mortuo delegato, transit etiam ad successorem. (3).

14. — IX. Privilegium multis modis cessare potest, et I. per decursum termini constituti. 2. Per cessationem causæ finalis: intellige quando privilegium est concessum sub conditione dictæ causæ; sed quando concessum esset absolutè, adest opinio valdè probabilis, quòd etiamsi cessaret causa finalis, non cesset tamen privilegium; neque cessat, quamvis semel privilegio usi fuerimus (4), juxta id quod diximus de Dispensatione *Tr. II. punct.* 2. *cap.* 6. *n.* 66. *in fin.* 3. Ob renuntiationem privilegiati; in quo notandum est quòd particulares nequeunt renuntiare privilegiis communitatis; et ut valida sit renuntiatio, fieri debet in manu illius qui privilegium concessit, et ab eodem acceptari (5). 4. Per usum contrarium, vel per non usum; in dubio tamen præsumptio semper est pro usu. Sed in hoc advertendum est quòd privilegia gratiosa, quæ non sunt aliis gravamini, ùt absolvendi, dispensandi, vel jejunandi, et his similia, hæc numquam amittuntur per non usum, et etiam per usum contrarium, quamvis temporis longissimi (6). Privilegia contrà quæ tertio sunt onerosa, ùt non solvendi Decimas, et similia, hæc præscribuntur per usum contrarium, et etiam per non usum privativum (non verò dumtaxat negativum) quod accidit, quando privilegiatus conscius jam sui privilegii, occasionibus oblatis, spontè uti recusavit. Hoc autem currit, dummodò in privilegio non sit clausula *utendi ad sui arbitrium*. (7). Insuper hoc intelligitur pro foro externo, nam in conscientia non amittit privilegium qui animum non habet renuntiandi (8). Potest cessare etiam privilegium per abusum sive in totum, sive in partem (9).

15. — Cessat 5. privilegium ob revocationem principis. In hoc autem distinguere oportet privilegia gratuita à remunerativis, et ab onerosis; si privilegium est merè

(1) *Castr. d.* 3. *p.* 16. §. 4. *n.* 11. *Sanch. de Matr. l.* 8. *disp.* 38. *n.* 43. *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *a n.* 141. *ad* 146. *cum Suar.* — (2) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 149. — (3) *Ibid. n.* 150. — (4) *Ibid. c.* 2. *n.* 3. *et* 4. — (5) *Ibid. n.* 5. *ad* 8. — (6) *Suar. de leg. l.* 8. *c.* 34. *n.* 17. *Bonac. D.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. 5. *n.* 4. *Castr. tr.* 3. *D.* 4. *p.* 18. *n.* 3. *et p.* 19. *n.* 1. *et Salm. c.* 2. *n.* 13. *cum Laym. Pont. Lez. Garcia, etc.* — (7) *Castr. p.* 18. *n.* 4. *Bonac. loc. cit. n.* 3. *et Salm. n.* 14. *cum Laym. Garc. Lez., etc.* — (8) *vide Salm. tr.* 18. *c.* 2. *n.* 18. — (9) *Ibid. n.* 17.

gratuitum, revocari potest validè etiam sine justa causa, quamvis hoc non excusatur saltem à culpa veniali, si scandalum absit (1). Si verò cum privilegio translatum fuisset dominium alicujus rei in privilegiatum, illud revocari nequit nec licitè, nec validè, nisi ob causam urgentissimam boni communis vel gravis delicti, vel ob illas causas, ob quas revocari potest quælibet donatio (2). Sed si privilegium est remuneratorium, vel ob justitiam, vel ob gratitudinem, semper requiritur justa causa ut validè revocetur. Et si insuper est onerosum, ùt exempli causâ concessum ob pretium acceptum, vel ob aliquod onus privilegiato impositum, tunc ut revocetur (ultra justam causam) requiritur compensatio. Et hoc dicendum de privilegiis remuneratoriis ob justitiam, ùt dicunt communiter DD. (3).

16. — Revocatio verò privilegiorum alia est *expressa*, alia verò *tacita* : quoad *expressam* regulariter loquendo sufficit clausula generalis, *non obstantibus privilegiis*, etc. ut revocentur omnia privilegia in contrarium. Excipiuntur tamen 1. privilegia concessa per modum contractûs, sive onerosa sint, sive remunerativa ob justitiam (ùt supra dictum est), in quibus mentio specialis fiat meritorum in particulari. 2. Privilegia quæ clausulam habent : quòd non intelligantur derogata, nisi mentio particularis fiat. 3. Privilegia Regularium, quæ etiam specialem mentionem requirunt, qui sunt remunerativa, et videntur clausulam habere derogatoriam futuræ revocationis, nisi eorum mentio specialis fiat, ùt affirmant *Rodr. Portel.* et *Miranda* apud *P. Mazzotta*. 4. Privilegia inserta in *corpore juris*, quia tunc sunt veræ leges, et ut revocentur, requiritur clausula specialis, *non obstantibus legibus in contrarium*, etc. (4). Idem asserunt *Bon. Sanch. Castr.* et *Salm.* cum *Molin. Pelliz.* aliisque quamplurimis, (contra *Pontium*) de privilegiis concessis ab aliquo Concilio generali, quæ non censentur revocata, nisi per clausulam expressam, *non obstante quâcumque Constitutione, etiam à Concilio generali editâ*, ùt colligitur ex *cap. Ex parte*, et *cap. ult. de Capell. Mon.* (5). Opponit *Pontius* Ecclesiæ praxim, et

(1) *Pontius l.* 8. *de dispens. c.* 19. *n.* 15. *Castr. p.* 21. §. 3. *n.* 3. *et Salm. tr.* 18. *c.* 2. *n.* 37, *cum Suar. Sanch. Bon, etc.*—(2) *Castr. p.* 21. §. 2, *n.* 2. *Bonac. de* 1. *q.* 3. *p.*8. §.3.*n.* 5. *Suar. de leg. l.* 8. *c.* 37.*n.* 7. *et Salm. c.* 2. *n.* 29. *cum Pont. Garc. Lez. etc.*—(3) *Suar. loco cit. n.* 6. *et* 7. *Pont n.* 13. *et Salm. tr.* 18. *c.* 2. *n* 30. *et* 85 *cum aliis.*—(4) *Suar. l.* 8 *c.* 38 *n.* 3. *et c.* 14. *n.* 8. *Bonac. D.* 1. *q.* 3. *p.* 8. §. 3. *n.* 11. *Castr. tr.* 3. *D.* 4. *p.* 21. §. 3. *a n.* 2. *Pont. l,* 8. *c.* 19. *n.* 16 *Mazzotta. t.* 1. *de Privil. q.* 2. *c.* 1. *p.* 251. *et Salm. c.* 2. *n.* 39. *et* 40. — (5) *Bonac. disp.* 1. *q.* 3. *p* 8. §. 3. *n.* 13. *v. Tertiò Castr.* §. 4.

quamdam Declarationem S. Pii V. Sed *Castropalaus* cum *Garcia* respondet gratis id asseri : tantùm, inquit, à *Garcia* referri quemdam motum proprium S. Pii, in quo dicitur, quòd concessiones propriâ Pontificis manu signatæ non egent aliquâ Tridentini revocatione, neque generali, neque speciali. Omnes verò præfatæ limitationes intelliguntur locum habere si non constet de contraria mente derogantis, quemadmodùm omnes præfati DD. communiter affirmant; undè si in lege revocatoria adsit clausula *ex certa scientia*, aut *ex motu proprio*, aut *de potestatis plenitudine,* tunc revocatur omne privilegium quantumcumque qualificatum, exceptis onerosis; aut quando revocatio præjudicaret juri à tertio acquisito (1).

17. — Quod attinet ad revocationem *tacitam*, privilegia antè concessa intelliguntur revocata per quamcumque legem universalem in contrarium, etiamsi in ea non adsit clausula revocatoria, quando ipsa lex, vel novum privilegium aliis concessum non posset effectum intentum sortiri, nisi revocatis privilegiis antea concessis; non præsumitur enim legislator velle condere legem inutilem, aut concedere privilegium elusorium, sive generale, sive particulare illud sit. Hoc tamen intelligendum est, quando privilegia priùs concessa nota sunt principi, quemadmodùm præsumitur de omnibus privilegiis insertis in *corpore juris.* Quod contrà non præsumitur de aliis quæ existunt *extra jus;* undè horum specialis mentio est facienda (2). Affirmant aliqui, ùt *Sotus, Henriquez.* et *Quintanad.* quibus adhærent *Salm.* in quodam loco (3), quòd privilegium remanet in suo vigore, quousque revocatio non intimetur civitati, vel religioni. Verùm ipsimet *Salm.* postea in alio loco (4) se retractant, et meritò, asserentes cum *Laym. Suar. Portel.* et *Lezan.* quòd sufficit ad invalidandum privilegium (ùt diximus loquendo de Legibus, *Tom. I. Tr.* 2. *a an.* 5. *ad* 8.), ut publicetur revocatio, et ut transeant duo menses à publicatione, ita ut pervenire possit notitia ad privilegiatos, quamvis de facto non perveniat.

Actum est usque adhuc de privilegiis in communi, in sequentibus capitibus agetur de privilegiis in particulari Ecclesiasticorum, Episcoporum, et Religiosorum.

n. 6. *Sanch. de Matr. l.* 3. *D.* 26. *post n.* 6. *v. Sed hæc. et Salm. tr.* 18. *c.* 2. *n.* 41. *cum Pelliz. Bass. etc. contra Pontium l.* 8. *de dispens. c.* 19. *n.* 19.—(1) *Vide Salm. c.* 1. *n.* 40. *et* 42. — (2) *Suar. de leg. lib.* 8. *c.* 39. *n.* 2. *Pont. de dispens. l.* 8. *c.* 19. *n.* 19. *Castrop. D.* 4. *p.* 21. §. 4. *n.* 10. *Bon. d.* 3. *p.* 8. §. 3. *n.* 14. *Salm. tr.* 18. *c.* 2. *n.* 43. *et* 44. *cum aliis communiter.* — (3) *Salm. tr.* 19. *de Cens. c.* 2. *n.* 81.— (4) *Tr. de privil. c.* 2. *n.* 45.

CAPUT II.

DE PRIVILEGIIS ECCLESIASTICORUM.

Quibus in rebus Ecclesiastici sint exempti à potestate laïcali. 18. *De privilegiis Canonis et fori quoad personas* 19. *Quoad bona* 20. *Quis gaudeat hujusmodi privilegiis* 21. *De beneficiatis* 22. *De tonsuratis* 23. *De illis qui deposuerunt habitum* 24. *De immunitate piorum locorum* 25. *ad* 28.

18. — Ecclesiastici jure divino exempti sunt à potestate sæculari quoad materias spirituales, vel merè ecclesiasticas, ùt sunt ordinationes, electiones Prælatorum, etc. ùt constat ex *can.* 3. Concilii romani. Quoad personas verò, et loca Ecclesiasticorum, quæstio est utrùm sint vel ne exempti jure divino? Multi negant, ùt *Lessius, Cajetanus, Becanus,* et *Salm.* (1). Multi alii affirmant, ùt *Suarez, Azorius, Laym.,* etc., et probant ex pluribus textibus, et præsertim ex *cap. Quamquam, de Gentibus in* 6., et ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 20. *de Ref.: Ecclesiæ, et personarum ecclesiasticarum immunitatem, Dei ordinatione, et canonicis sanctionibus esse constitutam.* Certum tamen est Ecclesiasticos tùm jure canonico, tùm civili non esse subjectos foro laïcali (2). Cæterùm tenentur in conscientia illis legibus civilibus, quæ non repugnant eorum statui, non vi *coercitivâ,* ùt dicitur, *sed directivâ,* ut uniformentur communitati (3).

19. — Ecclesiastici ergò gaudent I. exemptione circa suas personas. Præter privilegium Canonis, cujus vigore incurrunt excommunicationem qui injustè illos percutiunt (de quo actum est Tr. XIX. n. 48. et sequent.), gaudent clerici immunitate, ne puniantur à curia laïcali, ùt patet ex legibus à *Becano* relatis (4). Et quamvis jus civile eos eximat tantùm in causis civilibus, et in criminalibus eas recognoscendi sibi jus reservaverit, nullatenùs clericos condemnando nisi post degradationem; nihilominùs jus canonicum totaliter eos exemit (5). Verùm his non obstantibus, in aliquibus casibus potest potestas laïcalis ad clericorum carcerationem procedere, ut si e. c. aliquem noctis tempore inveniret deferentem arma prohibita, vel sine veste clericali, vel inveniret *in flagranti* patrantem aliquod delictum, tunc enim potest ad ejus carcerationem

(1) *Tr.* 8. *de Ord. c.* 7. *n.* 6.— (2) *Vide Jura ap. Less. de Just. l.* 2. *c.* 33. *dub.* 3.— (3) *Est commune cum Salm. tr.* 8. *c.* 7. *n.* 16.— (4) *De Sacram. c.* 26. *q.* 9 — (5) *Vide Salm. tr.* 8. *c.* 7. *ex n.* 21.

procedere, ut postea remittat curiæ ecclesiasticæ, quòd si interdiù illum invenerit, potest armis prohibitis spoliare. Potest etiam in quibusdam casibus illum castigare (sed non pœnâ mortis), si ille rebellionem adversùs principem moliretur, aut populum ad seditionem excitaret, et à proprio Episcopo de hoc non esset punitus. Insuper probabiliter potest supplicio afficere clericos notoriè sodomitas; hi enim à Leone X. et S. Pio V., omni clericali privilegio spoliati sunt (1). Cæterùm pro quocumque alio crimine clerici nequeunt puniri à curia sæculari, *c. fin. de vita et hon. Cler.* et *cap. In audientia* 25. *de sent. excom.*

20. — II. Gaudent Ecclesiastici exemptione à foro laïcali quoad propria bona tam ecclesiastica, quàm quocumque alio modo acquisita; undè respectu illorum non tenentur solvere ullum vectigal, ùt habetur ex *cap. Quia*, et ex *cap. Cler. de Immunit. eccl. in* 6. et ex *l. Sancimus* 22. *c. de Sacros. Eccl.* (2). Clerici verò negotiatores circa bona merè ecclesiastica negotiationi jam destinata, spoliantur omni exemptione *c. Quamquam* 4. *de Censib. in* 6. Quoad verò reliqua bona propria, privantur post tertiam monitionem (3). Insuper notandum hìc est, quòd in casu urgentis necessitatis, potest princeps extrahere è domibus, et vendere frumentum Ecclesiasticorum (4).

21.— Ii qui gaudent præfatis exemptionibus tam quoad personas, quàm quoad bona, sunt primò omnes Regulares cum suis novitiis et Tertiariis, et etiam beatæ Franciscanæ tertii ordinis, Carmelitanæ, etc., quæ deferunt habitum unà cum voto castitatis: quemadmodùm declaravit S. C. Insuper Equites S. Joannis, S. Jacobi, Alcantaræ, et Calatravæ, ùt probant *Bonacina, Filliuccius,* et *Diana* (5). Insuper omnes clerici in *Sacris* constituti. De aliis verò in *minoribus*, vel simpliciter tonsuratis, ita loquitur Trid. *sess.* 23. *cap.* 6. *de ref. Fori privilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum et tonsuram deferens, alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inserviat; vel in Seminario clericorum, aut in aliqua schola, vel Universitate de licentia Episcopi, quasi in via ad majores Ordines suscipiendos versetur.* Atque hoc privilegio gaudent etiam clerici conjugati qui deferunt habitum et tonsuram, et Ecclesiæ inserviunt; verùm in *cap. ult. de Temp. Ord. in* 6. prohibetur conjugatis tonsura, nisi velint

(1) *Ibid. a n.* 27. *ad* 29. *et a n.* 18. *ad* 20. — (2) *Ibid. n.* 35. *et* 55. — (3) *Salm. n.* 54. *cum Less. Mol. etc.* — (4) *Salm tr.* 8. *c.* 7. *n.* 17. *cum Diana, Molf.* — (5) *Vide Salm. c.* 7. *a n.* 56. *ad* 58.

religionem ingredi, vel in *Sacris* ordinari prævià uxoris licentiâ (1).

22. —Igitur privilegio fori gaudent 1. beneficiati, etiamsi nulli Ecclesiæ inserviant, neque deferant habitum et tonsuram, ùt probabiliter infertur ex Concilio, ùt volunt *Salm.* cum *Filliuc. Dian.* et *Rodriq.* adversùs *Suarez.* Et etiamsi non percipiant fructus beneficii, neque possideant: sufficit enim quòd solum titulum habeant, ùt ajunt *Garc. Fill.* et *Diana* contra *Salm.* Sufficit etiam capellania, vel præstimonium, quæ censentur tamquam vera beneficia: sed non sufficit pensio (2).

23.—Gaudent 2. clerici in *minoribus,* et tonsurati, dummodò habitum simul et tonsuram deferant, juxta id quod affirmat Concilium: *Clericalem habitum, et tonsuram deferens,* et ùt probabiliùs existimant multi DD. cum *Castr.* et *Barb.* contra *Salm.,* qui interpretantur particulam *et* pro particula *vel,* ita ut sufficere dicant alterutrum (3), dummodò Ecclesiæ similiter inserviant: sed quoad Ecclesiæ servitium (dummodò spirituale sit, quia temporale non sufficit) satis est, ut alicui Ecclesiarum serviant, etiamsi hæc destinata non sit ab Episcopo, ùt declaravit S. C. apud Card. Lambertini (4).

24. — Ut verò clerici in *minoribus* constituti foro priventur (nam aliud de Canonis privilegio dicendum) non requiritur trina monitio, quia hæc requiritur tantùm pro beneficiatis, et pro ordinatis in *Sacris,* ùt deducitur ex *cap. Contingit, de sent. exc.,* vel pro minoristis qui negotiis sæcularibus se addicunt, ùt habetur ex *cap. Ex litteris, de vit. et hon. Cleric.* (5), sed sufficit quòd habitum et tonsuram dimiserint, quemadmodùm pluries declaravit S. C. et quemadmodùm communiter affirmant DD. (6). Dummodò per longum tempus dimiserint, ùt notant *Salm.* cum *Bon. Suarez, Barbos.* et aliis. Quamvis verò præfati clerici nequeant allegare forum, potest nihilominùs Episcopus eos à foro sæculari resumere juxta declarationem S. C. ab hodierno Summo Pontifice approbatam (7). Illi verò clerici qui habitum resumunt, jure gaudent privilegio, dummodò id in fraudem non faciant: quæ fraus tunc supponitur, cùm aliquis in aliqua causa civili jam citatus fuisset ad forum laïcale; aut pro causa criminali jam fuisset in carcerem conjectus; aut verò è carcere sub cau-

(1) *Vide nostrum Opus morale lib.* 6. *n.* 827. *v.* Eodem. — (2) *Vide Salm. tr.* 8. *c.* 7. *n.* 62 *et* 63. *cum aliis.* — (3) *Vide nostrum Opus lib.* 6. *n.* 827. — (4) *de Synodo l.* 7. *c.* 69. *n.* 4. — (5) *Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 827. — (6) *Apud Card. Lambertini de Synodo l.* 5. *c.* 11. *ex n.* 1. *et apud Salm. tr.* 8. *c.* 7. *n.* 65. — (7) *Vide Lamb. loco cit.*

tione egressus; ùt ajunt *Salm.* cum *Bonac.* (adversùs *Guttierez*, et *Ceballos*), et Cardinalis Lambertini cum pluribus Decretalibus S.C.(1). Magna verò quæstio est, utrùm potestas laïcalis possit cognoscere causas innocentium adversùs Ecclesiasticos. Quidam theologi absolutè affirmant; sed quidam alii magis communiter tantummodò admittunt, quando aut nullo modo, aut difficulter potest haberi recursus ad Superiores ecclesiasticos majores (2).

25. — Immunitas autem ecclesiastica locorum quoad asylum delinquentium, competit jure ecclesiastico et civili omnibus ecclesiis quamvis interdicto subjectis, sive pollutis, et etiam dirutis (nisi omninò Præsulis auctoritate fuerint profanatæ), earumque capellis, sacristiis, cœmeteriis, etiam ab ecclesia separatis, muris, campanilibus, tectis, atriis, atriorum gradibus, cum quadraginta passibus ultrà pro ecclesiis cathedralibus, et triginta pro aliis ecclesiis (sed hoc intelligendum de illis quæ sunt posita extra mœnia urbis, vel loci), dummodò non intercedat via publica, aut aliqua sæcularium domus: aliud verò est si domus sit alicujus clerici (3). Gaudent eàdem immunitate hospitalia in quibus extat aliqua capella publica, oratoria ab Episcopis erecta, palatium episcopale, et domus Regularium cum suis dormitoriis, claustris, hortis, et porticibus ante ecclesias, vel monasteria (4).

26. — Omnes verò delinquentes, dummodò sint christiani, licèt hæretici, aut interdicti, aut in carcere inclusi, qui ruptis carceribus ad prædicta sacra loca confugerint, hâc gaudent immunitate. Et in hoc reprobatur quælibet consuetudo in contrarium; *c. Noverint, de sent. excom.* et *Authent. de sacros. Eccles.* (5). Excipiuntur tamen in Bulla Greg. XIV. latrones publici, depopulatores agrorum qui committunt homicidium per proditorium, vel per assassinium (sed regnans Summus Pontifex excepit omnia homicidia pro tota Ecclesia), vel in ipsa ecclesia, vel cœmeterio; insuper hæretici, et rebelles contra eamdem personam principis (6). Et in casibus clarè exceptis potest judex sæcularis ex se extrahere ab ecclesia delinquentes juxta communem praxim. In dubio autem judicium exceptionis spectat ad Episcopum; ita *Salm*, et alii (7). Præter delinquentes exceptos, omnes alii gaudent

(1) *Salm. loco cit. n.* 67. *et Cards Lamb. de Syn. c.* 67 *n.* 1. — (2) *Vide Salm. tr.* 8. 7. *n.* 76. — (3) *Vide Salm. tr.* 18. *c.* 3. *ex n.* 86. — (4) *Ibid. a n.* 84. *ad* 88. — (5) *Ibid. n.* 89. — (6) *Ibid. n.* 93. *cum Suar. Castr. Pelliz. Gultier. etc.* — (7) *Vide Salm. ex n.* 96.

immunitate, quemadmodùm gaudent debitores ad ecclesiam confugientes (1).

27. — Quæstio est, utrùm clerici et Religiosi gaudeant eâdem immunitate respectu suorum Præsulum : affirmant multi, ùt *Barb. Bordon.Guttier.* quibus suffragatur quædam declar. S. C. atque hæc sententia est probabilissima, ùt ajunt *Salm.* Nihilominùs ipsi cum sententia communissima *Suar. Cast. Laym. Bon. Sylvestri*, aliorumque negant tam vigore Bullæ Gregorii XIV., quæ respectu præfatæ immunitatis loquitur tantummodò de laïcis : *Ut laïcis ad ecclesiam confugientibus*, etc., quàm vigore communis, et jam receptæ consuetudinis; aliàs enim Religiosi semper in monasterio commorantes difficulter possent puniri. Sicuti vero possunt Superiores ecclesiastici (Episcopi et eorumdem Vicarii) extrahere proprios subditos ab ecclesia, ita quoque, si opus sit, possunt eamdem extrahendi licentiam curiæ sæculari concedere (2). Episcopus verò nequit extrahere suos clericos ab Ecclesiis Regularium, non ratione immunitatis, sed quia illa sunt loca à sua jurisdictione exempta (3).

28. — Extrahentes verò, aut illi qui tentaverunt extractionem, incurrunt excommunicationem *ipso facto*, à qua nequeunt absolvi nisi à Pontifice, aut ab Episcopo; Decretum enim Clementis VIII. aufert facultatem tantùm simplicibus confessariis, quamvis regularibus (4). Advertendum hìc est quòd Religiosi qui expellerent à suis ecclesiis aut monasteriis aliquem delinquentem, ad evitandum aliquod incommodum seu periculum, hi non violant immunitatem, et ritè id facere possunt (5).

(1) *Ibid. n.* 95. — (2) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 120. — (3) *Ibid. n* 123. — (4) *Ibid. n.* 117. — (5) *Ibid. n.* 118.

CAPUT III.

DE PRIVILEGIIS EPISCOPORUM.

I. *De facultate* cap. Liceat. *Utrùm valeat Episcopus dispensare in irregularitate* ex delicto, *et* ex defectu *dubia* 29. *Quibus in locis non est receptum Tridentinum, etc.* 30. *Qui veniat nomine Episcopi* 31. *De peregrinis. Et utrùm Episcopus absolvere possit à casibus papalibus extra confessionem* 32. *Quomodò delictum intelligatur occultum* 33. *Utrùm Episcopus valeat hanc facultatem delegare* 34. *Utrùm à casibus ab aliis Episcopis reservatis, etc.* 35. *Si à casibus post Concilium, etc.* 36. *Utrùm Episcopus possit absolvere confessarium absolventem complicem in peccato turpi* 37. *Utrùm Episcopi à casibus Bullæ cœnæ, etc.* 38. *Utrùm valeant dispensare in irregularitate, quæ per hæresim incurritur* 39. *Utrùm valeant absolvere impeditos* 40. *Et utrùm per alios* 41. *Qui dicantur* impediti 42. *De perpetuò* impeditis 43. *Utrùm hi teneantur per epistolam, etc.* 44. *Utrùm teneantur saltem recursum habere ad Episcopum? Quid si recurrere nequeant, etc. Quidsi sint in mortis articulo?* 45. II *De sex casibus episcopalibus, et præsertim de absolutione censuræ propter percussionem clerici* 46. 47. *et* 48. III. *De dispensatione cum illegitimis* 49. *Cum bigamis* 50. IV. *Circa irregularitates ob delictum occultum; et quid si homicidium sit omninò occultum* 51. *De homicidio casuali* 52. V. *Circa inhabilitates* 53. VI. *De facultatibus Episcoporum circa matrimonia* 54. *De dispensatione circa publicationes, votum castitatis, et impedimentum ad petendum*, remissivè. *Circa impedimenta dirimentia dubia* 55. *Circa dirimentia certa, si matrimonium sit contractum* 56. *Si non sit contractum* 57. *Utrùm Episcopus possit hanc facultatem delegare* 58. VII. *De dispensatione interstitiorum* 59. VIII. *De dispensatione capellani, ut celebrare valeat in alia ecclesia* 60. IX. *De celebratione post meridiem* 61. X. *De oratoriis* 62. *Quibus in locis possit celebrare Episcopus* 63. *Utrùm valeat dispensare ad celebrandum domi* 64. XI. *De facultate Episcoporum, et Prælatorum circa electionem proprii confessarii* 65. XII. *Circa clausuram Monialium* 66. *De approbatione confessariorum Monialium* 67. XIII. *Utrùm valeant commutare ultimas voluntates* 68. XIV. *De composi ione in restitutionibus incertis* 69. XV. *De reductione Missarum* 70. *Quoad juramenta, et vota* (remissivè ad Tom. I. Tract. V. n. 19. et 42.). *De unione beneficiorum, novarum parochiarum erectione, etc.* 71.

29. — Episcopi vigore Trident. *sess.* 24. *de Ref. cap.* 6. *Liceat*, sequentes habent facultates : *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, et suspensionibus, et ex delicto occulto provenientibus, exceptâ eâ quæ oritur ex homicidio voluntario, et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam*

Sedi apostolicæ reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per se ipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum, in foro conscientiæ gratis absolvere, impositâ pœnitentiâ salutari. Idem et in hæresis crimine in eodem foro conscientiæ eis tantùm, non eorum Vicariis, sit permissum. Quare Episcopi vigore dicti *cap. Liceat,* dispensare possunt in omnibus irregularitatibus et suspensionibus papalibus incursis ob delictum occultum, excepto homicidio voluntario, aliisque deductis ad forum contentiosum. Diximus ob *delictum occultum;* undè benè ajunt *Bon. Castr. Salm.* etc. quòd non potest Episcopus, vigore prædictæ facultatis, dispensare in aliqua irregularitate occulta *ex defectu* (1), nisi esset dubia, ùt probabiliter tenent *Fagnanus*, et *Tourn.* cum *Gibert* aliisque deducentes ex *cap. Nuper, de sent. excom.* (2); juxta ea quæ diximus *Tom. I. Tract. II. n.* 57. Sed insuper absolvere possunt proprios subditos vel per se, vel per alium sacerdotem ad id specialiter deputatum, à casibus papalibus occultis; quinimmò juxta Concilium poterant antea etiam ab hæresi absolvere (per se, non per alios); sed vide dicenda *n.* 38.

30. — Quoad hanc Concilii facultatem plura notatu digna consideranda sunt. Notandum 1. quòd in iis locis, in quibus Tridentinum non est receptum, nequeunt Episcopi uti præfatâ facultate *cap. Liceat,* ùt notant comm. DD. (3); et meritò: facultas enim Concilii non recipitur ab Episcopis, nisi per acceptationem illius: et valdè incongruum esset ut Concilii gauderet privilegiis, qui onera subire recusaret.

31. — Notandum 2. sub nomine Episcoporum communi sententiâ venire etiam Vicarios capitulares *Sede vacante;* non verò Vicarios Episcoporum ex generali eorum commissione vicariatûs; nam Vicarius benè potest quod potest Episcopus potestate ordinariâ propriâ (ùt dicetur *n.* 47.), non verò id quod potest Episcopus potestate delegatâ, quamvis ordinariâ, utpote annexâ officio, ùt dicetur *n.* 34. et 47. Præterquam quòd in hac facultate requirit Concilium expressè delegationem specialem (4). Utrùm verò veniant Abbates, et alii qui jurisdictionem episcopalem

(1) *Lib. 7. n. 469.* — (2) *Fagnan. in 2. part. 1. Decretal. c. Veniens, de Fil. Presbyt. n. 7. et 8. Tournely cum aliis tr. de leg. c. 6. art. 2. et de disp. in irreg. part. 2. c. ult.* — (3) *Suar. in 3. D. Thom. part. de Censur. dist. 41. sect. 2. n. 6. Sanch. Dec. lib. 2. cap. 11. n. 3. Salm. de Pœnit. tr. 6. c. 13. n. 3. cum Alter. Castr. tom. 1. tr. 4. dist. 4. p. 3. §. 1. n. 2. cum Barbos. et Garc.* — (4) *Vide Sanch. de Matrim. lib. 2. disp. 40. n. 13. et seqq.*

habent: negant *Coninch. Barb.* etc. cum *P. Suar*, qui affert etiam quamdam declarationem S. C.; affirmant verò communiùs *Fagnan. Sanch. Castrop. Sayrus, Avila, Salm. La-Croix, etc.* dicentes, quòd quando concessio facta est *in jure*, habet rationem legis quæ extenditur ad omnes casus, in quibus currit eadem ratio: aliàs, ajunt, talium Prælatorum subditi ad quem recurrerent non haberent (1).

32. — Notandum 3. nomine *subditorum* venire etiam peregrinos, qui ab Episcopo loci absolvi possunt ab omnibus casibus papalibus occultis, ùt docent *Suar. Sanch. Bonac. Navar. Barb. Trullench. Boss.* aliique; quia etsi Tridentinum concedat Episcopis absolvere tantummodò *delinquentes sibi subditos*, nihilominùs, ajunt præfati AA. quòd exteri subjiciendo se foro sacramentali jam fiunt illorum subditi; et *P. Suarez* affert etiam quamdam declarationem S. C. in qua dicitur peregrinus posse quidem absolvi à præfatis casibus occultis ab Episcopo loci, non verò à suo proprio; quia absolutio sacramentalis, de qua loquitur Concilium, requirit præsentiam (2). Et ideò in eadem declaratione dictum fuit quòd Episcopi extra Sacramentum nequeunt à casibus jam dictis absolvere, contra id quod asserunt *Salm.* cum *Bonac.*, aliisque: immò *Fagnan.* tradit (3), hoc idem declaratum etiam fuisse à Gregorio XIII. Hoc currit quoad absolutionem casuum: quoad verò dispensationem ab irregularitatibus et suspensionibus propter delictum occultum, idem Gregorius XIII. declaravit, non posse illam concedi ab Episcopis loci, nec etiam iis qui ibidem officium prætoris, vel medici exercendo commorarentur, ùt refert *Fagnanus* loc. cit. Utrùm verò proprius Episcopus valeat dispensare in irregularitate cum *subdito* absenti in aliena diœcesi? negant *Avila* aliique; sed communiùs et probabiliùs affirmant *Bonac. Tourn. Suar. Barb. Sanch. Salm.*, etc., quia dispensatio potest etiam absentibus dari, et jurisdictio voluntaria potest etiam extra proprium territorium exerceri. Neque obstant verba illa: *in diœcesi sua*, præfati *cap. Liceat;* quoniam ajunt *Salm.* et *Tourn.* illa sufficienter verificari, quando Episcopus dispensat à sua diœcesi. Immò valdè probabiliter dicunt *Suarez, Sanch. La-Croix, et Holz.* cum *Castr.* et *Pignat.* præfata verba non referri ad primam partem dispensationis irregularitatis sed tantummodò ad secundam (in qua sunt posita) de absolutione casuum: undè concludunt posse Episcopum dispensare,

(1) *Vide Opus nostrum lib.* 6. *n.* 595. *v.* Eamdem, *et lib.* 7. *n.* 79. — (2) *Lib.* 6. *n.* 594. — (3) *In* 2. *part. primi Decretal. cap. Dilectus, de temp. Ord. n.* 56.

etiamsi ipse et subditus maneant extra propriam diœcesim (1).

33. — Notandum 4. nomine *delicti occulti* non intelligendum illud quod potest in judicio probari per duos testes, ùt quidam volunt, ratione cujusdam declarationis S. C. apud *Fagnanum*, in qua dicitur quòd tutus non sit in conscientia qui in tali casu absolutus, vel dispensatus sit. Sed, ùt vult communior sententia, nomine *delicti occulti* intelligendum quodcumque delictum quod aliquo modo possit celari, etiamsi in judicio probari possit. Undè dicunt *Azor. Sanch. Tourn. Bon. Castr. Salm.* aliique, tunc delictum non censeri occultum, quando innotuit majori parti oppidi, vel viciniæ, vel collegii; dummodò ibi decem saltem commorentur personæ (2). Et *Cardin. Lambertinus* (3) cum *Tiburtio, Nav. Siro,* etc. (loquendo de impedimentis occultis matrimonii, ubi currit eadem regula) asserit haberi pro occulto impedimentum illud quod innotuit septem vel octo in aliqua civitate, et sex in aliquo oppido. Et idem *Fagnan. in* 1. *part. tertii Decretal. cap. Vestra, de cohab. Cler.* etc. *n.* 118. testatur S. Pœnitentiariam habere pro impedimento occulto illud quod quatuor, aut quinque tantùm personis sit notum. Immò mihi constat S. Pœnitentiariam dispensasse in quodam impedimento quod decem circiter personis innotuerat (4). Præterquam quòd (ùt diximus *Tom. II. Tract. XVII. n.* 77.) idem *Fagnanus* affirmat tunc delictum vel impedimentum non censeri occultum, quamvis duobus testibus notum, quando in concessione absolvendi, aut dispensandi extat clausula; *dummodò sit omninò occultum*.

34. — Dubitatur hìc 1. utrùm Episcopus possit generaliter delegare aliis sacerdotibus hanc Tridentini facultatem? Quoad dispensationem irregularitatum, sufficit (ùt dicunt *Suar. Barb. Sanchez,* aliique) quòd Episcopus simpliciter aliis suam facultatem committat, sine ulla speciali deputatione, quoniam præfata dispensandi facultas vigòre Concilii competit hodie Episcopis de potestate ordinaria, cùm ea annexa sit officio Episcopi, non verò industriæ personæ. Quantùm autem ad absolutionem casuum, quidam affirmant requiri specialem deputationem pro quocumque casu particulari, attentis verbis Tridentini, *per se, aut Vicarium ad id specialiter deputandum.* Verùm hoc non obstante, communissima sententia est et probabi-

(1) *Lib.* 7. *n.* 81. — (2) *Lib.* 6. *n.* 593. *n.* Hic autem. — (3) *Notif.* 87. *n.* 45. *in fin.* — (4) *Lib.* 6. *n.* 1111.

lior cum *Suar. Sanch. Barb. Navar. Laym. La-Croix, Salm.*, etc., posse Episcopum etiam generaliter delegare alicui sacerdoti hanc facultatem *cap. Liceat,* dummodò expressè illam specificet: quoniam specificando jam habetur ùt facta specialis deputatio, quæ rectè quidem poterit indè generalis esse pro cunctis casibus occurrentibus; nam, ùt diximus, hæc facultas hodie competit Episcopis *de jure ordinario* utpotè annexa dignitati Episcopali (1).

35. — Dubitatur 2. utrùm Episcopus absolvere possit, aut delegare vigore *cap.* 6. *Liceat,* facultatem absolvendi etiam à casibus reservatis cum censuris ab aliis Episcopis, quando sunt occulti? *Bonac.* et alii affirmant ob particulam *etiam* quæ in eodem capite legitur: *In quibuscumque casibus occultis ETIAM Sedi apostolicæ reservatis.* Undè ajunt, ne particula *Etiam* inutiliter videatur apposita, intelligendam esse concessam Episcopis facultatem absolvendi etiam censuras occultas ab aliis Episcopis sibi reservatas (2). Sed nos negamus ob duas declarationes S. C. Concil., quarum una est 19. Nov. 1712, altera 24. Januar. 1711. apud *Thesaur. Resol S. C.* (tom. I. pag. 392.). Præcipuè verò vigore cujusdam declarationis in simili casu per Benedictum XIV. emanatæ die 21. August. 1752. quæ incipit: *Pias Christifidelium,* in qua dicitur: *Hujusmodi... absolvendi facultatem, et præterquam in casibus Nobis, et Sedi apostolicæ dumtaxat, non verò Ordinariis locorum reservatis... Et consequenter absolutiones contra præsentis declarationis nostræ tenorem, forsan de præterito impertitas, aut in posterùm impertiendas, nemini suffragari potuisse, sive posse decernimus, et declaramus* (3).

36. — Dubitatur 3. utrùm facultas Tridentini intelligatur concessa Episcopis etiam pro casibus et irregularitatibus post Concilium reservatis? *Garcia,* et *Floronus* apud *Dianam* negant, et inferunt ex quadam declaratione Gregor. XIII. in qua cùm dubitatum fuisset utrùm Episcopus posset absolvere Monialem frangentem clausuram ab excommunicatione (quando est occulta) à S. Pio V. reservata, Pontifex declaravit non posse. Attamen sententia communissima cum *Sanch. Bonac. Suarez, Bossio, Dian. Vega,* aliisque jure affirmat; in *cap.* enim *Liceat* conceditur facultas indefinitè: et secundum axioma generale; *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus.* Neque obstat, laudata declaratio, quia in Bulla S. Pii extabat clausula,

(1) *N.* 594. Dubit. 9. — (2) *Lib.* 6. *n.* 594. Dubit. 8. — (3) *Vide in opere de Synod lib.* 5. *c.* 5. *n.* 9.

à qua, præterquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeat. Undè prorsùs non dubitamus cum *Diana*, quòd per illas Bullas in quibus extat aliqua clausula derogatoria, ùt est illa *nisi in mortis articulo*, intelligitur ablata Episcopis facultas (1).

Sic aliàs scripseram; sed postea, re maturiùs perpensâ, inveni id communiùs ab aliis non approbari. Quapropter hìc expono ambas sententias, quæ adsunt super hoc punctum.

Dubitatum fuit, an Episcopi possint absolvere ab excommunicationibus Papæ reservatis occultis, si in Bulla reservationis absit clausula, *à qua, præterquam à romano Pontifice, nisi in mortis articulo absolvi nequeant?* Negat *Fagnanus in 2. part.* I. *Decretal. cap. Dilectus* 15. *de Temp. Ordin. n* 30. *ad* 34. quem sequuntur *Mattheucci Offic. Cur. cap.* 11. *n.* 21. *Santarell. de Hæresi cap.* 5. *dub.* 1. *n.* 1. cum aliis. Hoc dicunt ex quodam Decreto S. Cong. approbato a Greg. XIII. stante Bullâ S. Pii V. *Decori,* etc. ubi reservata fuit excommunicatio violatæ clausuræ per illicitum egressum Monialis, cum clausula prædicta, *nisi in mortis articulo, etc.* Affirmant verò *Nav. tom.* 3. *lib.* 5. *de Sent. Exc. Consil.* 43. *Diana part* 7. *tr.* 2. *de potest. Episcop. resol.* 20. *Sanchez in Decalog. lib.* 6. *c.* 15. *n.* 76. *Suarez de Cens. tom.* 5. *disp.* 41. *sect.* 2. *num.* 8. *et seq. Bonac. de Cens. disp.* 1. *quæst.* 22. *punct.* 2. *n.* 2. ubi latè de decreto Tridentini, et *tract. de Clausura q.* 1. *punct.* 5. *n.* I. *Thesaurus de pœnis* 2. *p. praxis verb. Clausuram violans cap.* 8. *verb. Absolvere; Tamb. de Jure Abbatissar. disp.* 19. *q.* 5. *n.* 1. *Pelliz. de Monialibus c.* 5. *sect.* 2. *n.* 28. *Pignatelli tom.* 10. *consult.* 100. *n.* 25. *Monacell. part.* 1. *in Append. annotat. ad Constit.* 8. *S. Pii V. n.* 4. *Felix Potestas tom.* 1. *part.* 4. *n.* 3511. *Roder. tom.* 1. *q.* 24. *art.* 19. *Toletus in Summa lib.* 1. *cap.* 41. *n.* 7, *Vincentius Candidus Magister sacri Palatii tom.* 1. *disquisit.* 3. *art.* 28. *Donatus prax. rer. Regul. tom.* 4. *tr.* 4. *q.* 8. *n.* 9. *Lezana verb. Clausura n.* 20. et plurimi alii, qui dicunt, quòd si casus sit occultus, benè potest absolvere Episcopus, vel alius ab eo facultatem habens absolvendi, ex præfato *cap. Liceat* 6, tùm quia de Decreto allato S. C. et Declaratione Greg. XIII. non constat authenticè; tum quia testantur auctores citati in praxi oppositum servari, cùm reverà Episcopi passim absolvant ab hujusmodi excommunicationibus occultis. Hæc omnia notavi ex *Bibliotheca P. Ferraris. T. V. verb. Moniales, art. III. n.* 20.

(1) *Lib.* 6. *n.* 594.

37. Dubitatur 4. utrùm Episcopus vigore *c. Liceat*, possit absolvere ab excommunicatione papali quam per Bullam N. SS. P. Benedicti XIV. *Sacramentum*, incurrunt confessarii absolventes suos complices in peccato turpi? Ex parte una videtur quòd non possit, quia cùm casus iste per se sit occultus, si Episcopi possent ab illo absolvere, evaderet inutilis Pontificis reservatio; et jam diximus n. 17. quòd intelligitur tacitè revocatum omne privilegium, quando aliter lex emanata post privilegii concessionem non posset suum effectum sortiri. Ex alia posset quis respondere, quòd salvâ Episcopis jam dictâ facultate, memorata reservatio non remaneret prorsùs inutilis, tùm quia evenire potest quòd casus aliquando publicus fiat; tùm quia reservatio ista saltem Romæ suum semper sortietur effectum, et in omnibus aliis locis, in quibus Trid. non est receptum, et in quibus (ùt diximus n. 30.) nequeunt Episcopi hoc privilegio gaudere.

38. — Dubitatur 5. utrùm Episcopis vigore Bullæ *Cœnæ* ablata fuerit præfata Tridentini facultas respectu hæresis occultæ, et respectu aliorum casuum per ipsam reservatorum? Negant *Nav. Coninc.* aliique, a quibus non dissentiunt *Milante, Concin.* et *Salm.*, dicentes quòd in Bulla non fuerit expressè revocata concessio Tridentini quemadmodùm oportebat ex *cap. Nonnulli, de Rescript.* Sed nos cum sententia communiori affirmamus, et ob plures S. C. Declarationes, tam vigore clausulæ derogatoriæ, *nisi in mortis articulo*, quæ in Bulla jam legitur, ùt diximus antecedenti *n.* 36, quàm vigore alterius clausulæ quâ prohibetur ab aliis absolvere; *prætextu quorumvis indultorum per nos, ac cujusvis Concilii decreta concessorum.* Hac de re plures à *Fagnano,* et *Card. Lambertino* (1) afferuntur declarationes etiam S. Pii V. et Greg. XIII. Insuper ab Alex. VII. damnata fuit proposit. 3. quæ dicebat quòd prior sententia à S. C. fuerat *visa et tolerata.* Quæ damnatio, ùt rectè dicunt *Viva, Holz. Elbel,* et prælaudatus *Card. Lambertinus* (2), certè reddit improbabilem contrariorum sententiam; nam cùm Pontifex declaraverit nunquam illam fuisse toleratam, implicitè quoque declaravit non esse tolerandam; undè *Lambertinus* concludit, quòd non sine temeritatis nota quis eâ hodie uti possit.

39. — Advertendum tamen hìc est, quòd licèt Episcopus in foro interno nequeat ab hæresi occulta absolvere, potest nihilominùs tanquam delegatus apostolicus dispen-

(1) *De Synodo lib.* 7. *cap.* 52. — (2) *Ibid.*

sare in irregularitate incursa ob dictam hæresim occultam, ùt dicunt *Salm.* et *Felix Potestas* (1). Insuper benè potest Episcopus, ùt delegatus apostolicus, absolvere hæreticum etiam notorium quoad forum externum, factâ priùs abjuratione coram notario et testibus, et postquam absolutus fuerit ab Episcopo delinquens, tunc poterit ipse absolvi à peccato hæresis à quolibet confessario; ita affirmant comm. DD. (2).

40. — Dubitatur 6. utrùm Episcopus absolvere possit ab hæresi, et ab aliis casibus Bullæ Cœnæ, impeditos ire Romam? Alii absolutè negant; alii negant tantùm in hæresi. Sed nos affirmamus communiter posse cum communi sententia theologorum et canonistarum, quam tenent *Lug. Laym. Conc. Ronc. Castr. Milant. Salm. Coninc. Avil. Potestas, Viva, Pelliz.*, etc., quia stante impedimento, restituitur Episcopis potestas ordinaria, quàm priùs habebant super dictis casibus vigore *c.* 23., 29., et 58. *de sent. excom.*, ubi quamvis sermo habeatur tantùm de censura ex percussione clerici, tamen commun. DD. extendunt ad omnes alias censuras, et specialiter ex *c. Eos qui* 22. *eodem tit.*, ubi generaliter sermo habetur de omni censura *Canonis*, vel *hominis*, et dicitur, cùm ad illum, à quo fuerant absolvendi, nequeunt, propter impedimentum, habere recursum, ab alio absolvantur (3).

41. — Et notandum hìc 1. quòd in tali casu impedimenti Episcopus non solùm absolvere potest hæresim per seipsum, sed etiam per alios generaliter delegatos. Nec obstat Tridentinum in quo dicitur, quòd *eis tantùm non Vicariis sit permissum*, quia tunc Episcopus non absolvit in virtute Concilii, sed juris communis, juxta quòd ex potestate ordinaria conceditur Episcopis absolvere, et delegare ùt in aliis casibus (4).

42. — Notetur 2. quòd respectu eorum qui sunt impediti, veniunt senes, mulieres, infirmi, impuberes, pauperes, et illi qui aliquam habent inimicitiam, et omnes alii *qui habent alias justas excusationes, quibus ab itinere rationaliter excusenter*, ùt habetur ex *c. De cætero, de sent. excommun.*, et ex *c. Ea noscitur*, et *c. Quamvis, eod. tit.* In hoc autem advertatur, quòd si impedimentum sit temporale, et est notabile (durans, exempli causâ, sex vel septem mensibus), tunc impediti possunt benè absolvi; sed

(1) *Lib. 7. n.* 76. — (2) *Ronc. tr. 4. q. 1. c. 6. q. 4 p.* 81. *Cum Farinac. et Castr. de Fide tr. 4. d. 4. pag. 3. §. 2. n. 1. et 2. tum Sanch. Nav. Bannez. Gutti Comit. Vivald. etc. ex Bulla, Cùm sicut Cl. VII. edita an.* 1530. — (3) *Lib. 7. n.* 84. — (4) *n.* 90.

ipsi, exceptis mulieribus et pueris, debent juramentum præstare se præsentandi, cessante impedimento, Sedi apostolicæ, saltem per procuratorem, ut ab illa directè absolvantur; et non se præsentantes reincident in eamdem censuram, ùt habetur ex *cap. Eos qui, de sent. excomm. in* 6. Et hoc currit, etiamsi emendati sint, et partibus offensis satisfecerint (1).

43. — Si verò impedimentum sit perpetuum (id est, duraturum per decem annos, vel saltem quinque, ùt dicunt *Ronc., Viva,* et *Tamb.*) absoluti remanent penitùs liberi ab obligatione se præsentandi. Sed generaliter loquendo, impediti in perpetuum dicuntur 1. filiifamilias. 2. Religiosi, etiamsi incurrerint censuram ante ingressum. 3. Senes septuagenarii. 4. Servi. 5. Pauperes. 6. Damnati in vita ad triremes, vel carceres. 7. Infirmi morbo gravi et diuturno, ùt quartanâ, et simili. 8. Qui alere tenentur, vel ministrare bona familiæ. 9. Omnes mulieres, etiamsi non Moniales (exceptâ excommunicatione quæ incurritur à Monialibus ob fractionem clausuræ, quamvis occultam, quæ semper reservatur Papæ ex declaratione Gregorii XIII. ùt diximus *n.* 36.). 10. Impuberes, etiamsi peterent absolvi post pubertatem. 11. Qui convivunt in loco aliquo undè egredi nequeant, ùt milites, seminaristæ. Et tandem cæteri omnes qui nequeunt Romam ire sine gravi damno vel spirituali, vel temporali (2).

44. — Notandum 3. quòd taliter impediti secundùm probabiliorem, communemque sententiam *Castr. Avilæ, Coninch. Milant. Ronc. Salm. Vivæ, Spor. Dic.,* aliorumque (contra *Bon.* et *Potestatem*), non tenentur recurrere Romam per procuratorem, aut per epistolam, quia stante impedimento (ùt diximus *n.* 40.), restituitur Episcopis potestas ordinaria absolvendi, quæ ipsis per pontificiam reservationem fuerat ablata. Eò magis quia lex ad aliud non obligat, nisi ad recursum personalem: undè qui personaliter Romam ire impeditur, solvitur omni aliâ obligatione (3).

45. — Notandum 4. quòd quando pœnitens nequit se Pontifici præsentare, tenetur necessariò ad Episcopum habere recursum, ut absolvatur à censura papali, ùt habetur ex *c. De cætero* 1. et *c. Ea noscitur, de sent. excom.* (quid verò dicendum sit in mortis articulo, vide *Tom. II. Tr. XVI. n.* 97.). Quando verò nec etiam se potest Episcopo præsentare (etiam extra mortis periculum) est valdè pro-

(1) *Lib.* 7. *n.* 85. *ad* 87. — (2) *n.* 88. — (3) *Lib.* 7. *n.* 89.

babile cum *Soto, Nav. Suar. Castr. Laym. Ronc. Salm. La-Croix,* etc. quòd absolvi possit à quocumque simplici confessario (cum obligatione tamen se præsentandi Episcopo, cessante impedimento), ùt deducitur ex textu in c. *Nuper, eod. tit.* (1). Et tunc dicimus, quòd pœnitens probabiliter, per se loquendo, ùt dicunt *Castr. Gers. Sot. S. Antonin. Lug. Salas,* etc. non tenetur confiteri peccata reservata, nisi quando in illis est recidivus, aut ratione illorum extet in occasione proxima, adeò ùt necesse sit illam manifestare, ut confessarius rectè judicare valeat de sua dispositione. Vide quod diximus *Tom. II. Tr. XV. n.* 27. *et* 28. et *Tr. XVI. n.* 133. in fine (2). Et quando pœnitens est in mortis articulo, probabiliter etiam præsente Episcopo absolvi potest à casibus papalibus à quocumque confessario; in morte enim (ùt diximus) cessat quæcumque reservatio. Vide quæ diximus *Tr. XVI. n.* 96. *et* 97. Dicimus à *casibus papalibus ;* sed non à casibus reservatis cum censura ab Episcopo; quoniam confessarius etiam moribundo injungere debet, quòd se præsentet suo Superiori, casu quo convalescat, ut accipiat ab eodem tam convenientem admonitionem, quàm pœnitentiam ob censuras reservatas, quamvis absolutas, juxta communem sententiam; undè quo modo potest indè absolvere Superiore præsente? (3). Sed transeamus ad reliqua privilegia et facultates quibus gaudent Episcopi.

46. — II. Extant in jure quædam excommunicationes, quarum absolutio tantummodò Episcopis est reservata. Et sunt 1. contra percutientes clericum, vel monachum, vel aliam personam habentem privilegium Canonis. 2. Contra procurantes abortum fœtûs animati. 3. Contra eos qui absolvuntur in mortis articulo à censura Episcopo reservata, et postea recuperatâ sanitate non curant se eidem præsentare. 4. Contra fratres Minores admittentes in suis ecclesiis ad divina officia fratres Tertii Ordinis. 5. Contra communicantes in eodem delicto cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Reservantur tandem omnes excommunicationes quas Episcopus sibi reservat (4). Adnotanda autem hìc sunt quædam specialia circa absolutionem excommunicationis ob percussionem clerici. Ante omnia distinguenda est percussio levis à gravi (seu mediocri) et ab enormi. Ad incurrendam excommunicationem, semper requiritur peccatum mortale. Percussio *levis,* ùt habemus ex *Extrav. Perlectis,* quam per extensum refert *Navarr.* (5), est quando

(1) *N.* 92. — (2) *Lib.* 6. *n.* 265. Quær. II. — (3) *Lib.* 7. *n.* 92. — (4) *Lib.* 7. *n.* 215. — (5) *Manual. cap.* 27. *n.* 92.

intercedit simplex percussio quæ fit manu, pede, baculo, et his similibus. *Gravis* quando eruitur dens, quantitas notabilis capillorum, aut quando intervenit aliqua percussio relinquens maculam, aut contusionem in carne, aut quando adest effusio sanguinis, pugnis, vel ungulis causata. *Enormis* verò est, quando mutilatur aliquod membrum, aut fit aliquod magnum vulnus; aut vulnus fiat instrumento aliquo; aut adsit magna effusio sanguinis, aut quando irrogatur magna quædam injuria. Undè sæpè vulnus ex levi potest evadere grave, aut enorme, ratione, aut dignitatis personæ offensæ, aut scandali, ùt si Religiosus clericum percuteret: aut ratione loci sacri, aut publici: aut ratione temporis, ùt si e. c. dùm fiunt sacræ aliquæ functiones, aut tandem si injuria ipsa per se sit enormis (1).

47. — His positis, habetur ex *Extravag. Perlectis* suprà cit. quòd si excommunicatio incurritur ob percussionem levem, potest absolvi ab Episcopo: immò etiam à suo Vicario; hæc enim facultas competit Episcopo de jure ordinario, ùt dicunt *Sanchez, Bonac. Molina,* aliique; et juxta regulam generalem (ùt diximus *num.* 31.) quidquid potest Episcopus ex jurisdictione ordinaria, non verò delegata, idem potest Vicarius, qui cum Episcopo constituit unum idemque tribunal, ùt probant *Fagnanus, Sanch.* aliique (2). Eadem excommunicatio probabiliter absolvi potest etiam ab iis qui habent jurisdictionem quasi episcopalem, quique veniunt sub nomine Episcopi, ùt diximus *num.* 31. Quòd si percussio fuerit *publica,* excommunicatio tantùm à Pontifice, aut à suo legato potest absolvi (potest etiam haberi recursus ad S. Pœnitentiariam, ùt notavimus *Tom. II. Tr. XIX. n.* 148. *ad I.*), sed non ab Episcopo: excipe si fuerit occulta, aut si percutientes essent impuberes, aut mulieres, ùt ex *c. Pueri,* et *c. Mulieres, de sent. excomm.*, aut si impedirentur Romam ire, juxta ea quæ diximus *n.* 40. Collegialiter conviventes possunt absolvi ab Episcopo, si percussio fuerit gravis, non verò si fuerit enormis, ùt ex *cap. Quoniam, de vita et hon. cler.* (3).

48. — Notandum hìc 1. quòd in dubio utrùm percussio fuerit levis, an gravis, judicatur gravis, ùt habemus ex memorata *Extravag. Perlectis,* in qua dicitur: *Potiùs in dubio esse percussionem gravem. et ab ea non posse absolvere.* Notandum 2. quòd juxta sententiam communiorem et probabiliorem, si aliquis det venenum clerico,

(1) *Lib.* 7. *n.* 277. *et* 278 — (2) *Lib.* 7. *n.* 279. — (3) *Ibid.*

tunc incurrit censuram, quando venenum cœpit nocere, quia tunc adest jam violentia. E contrà priusquam noceat, non adest violentia effectiva, sed solùm actio apta ad causandam violentiam; ita *Bonacina, Viva, Diana*, etc. (1).

49. — III. Quoad irregularitates non occultas, Episcopus ex *c. 1. cap. 2. de Filiis Presbyter.* potest dispensare cum illegitimis tantùm ad recipiendos Ordines minores, et beneficia simplicia, et canonicatus in collegiatis, ùt etiam portiones non integras in ecclesiis cathedralibus, aut alia beneficia quibus sacer Ordo non est annexus; sed non ad beneficia curata, ùt ex *cap. Is qui, eod. tit.* In hoc conveniunt omnes. Dubitatur autem 1. utrùm Episcopus possit dispensare ad canonicatum in ecclesiis cathedralibus? Et quidem cum probabiliori sententia, et communiori *Bossii, Castropal. Barbosæ, Concinæ, Salmanticensium*, etc. (contra *Pontas* et *Tournely*, cum *Gibert*) dicimus non posse; quamvis enim canonicatus in se sit simplex beneficium, tamen vigore Tridentini *sess.* 24. *c.* 12. est annexus Ordini sacro; undè hodie de sua natura Ordinem sacrum requirit (2). Dubitatur 2. utrùm Episcopus possit generaliter dispensare in hujusmodi irregularitatibus cum illegitimis occultis? Admittunt *Diana, Avila, Barbosa*, etc. dicentes Tridentinum jam permittere Episcopis posse dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus. Sed nos negamus cum *Suar. Laym. Bonac. Castrop. Tournel.* aliisque: quin et ipse *Diana* quoad hoc se retractavit, ex eo quia hujusmodi irregularitas non oritur ex delicto, sed ex defectu; et etiamsi oriretur ex delicto, *cap. Liceat* intelligitur de delicto proprio, non alieno (3). Dubitatur 3. utrùm Episcopus valeat dispensare cum illegitimo occulto, saltem ad ministrandum in Ordinibus majoribus jam susceptis? Affirmant *Laym. Castr.* et *Diana*, non solùm si ille susceperit Ordines bonâ fide, sed etiam malâ fide; et inferunt ex *cap. Nisi*, §. *Personæ, de Renunt.*, ubi dicitur posse Episcopum dispensare cum illegitimo occulto qui culpabiliter est ordinatus. Verùm omninò negandum est cum *Suar. Fill. Salm.*, etc. ex rationibus suprà allatis, quòd Episcopus nequeat dispensare circa Ordines majores. Neque obstat citatus textus, quia illud posse dispensare intelligitur omninò de Papa; ibi enim sermo est de quodam Episcopo hoc modo perperàm ordinato (4).

(1) *N.* 280. — (2) *Lib.* 7. *n.* 428. *et* 429. — (3) *n.* 430. — (4) *n.* 431.

50. — Asserunt *Navarrus*, *Sanchez*, *Concina*, aliique cum *D. Thoma* posse Episcopum dispensare etiam cum bigamo ad suscipiendos Ordines majores et beneficia simplicia. Sed nos negamus cum *Suarez*, *Layman*, *Castr.* *Tournely*, *Barbosa*, *Bonac.*, etc. vigore cujusdam declarationis Sixti V. in qua Pontifex declaravit suspensum quemdam Episcopum ex eo quia contulerat beneficium cuidam bigamo, addiditque Ordinatum incurrisse pœnas, utpotè perperàm promotum (1). Si verò bigamia sit similitudinaria, quamvis ea sit publica, communissima est sententia cum *Toleto*, *Suarez*, *Castropal.* *Sanchez*, *Salmanticens.* *Tournely*, aliisque compluribus, posse Episcopum dispensare etiam quoad susceptionem majorum Ordinum, et probatur ex *cap. 4. de Cler. conjugat.* et *cap. 1. Qui Cler. vel Vov.* Excipiendum verò communiter si clericus habuerit in uxorem viduam aliquam, aut aliam non virginem: aut si habuerit aliam uxorem ante Ordinationem (2).

51. — IV. Ut diximus ab initio, potest Episcopus dispensare in irregularitatibus incursis ob delictum occultum; excepto homicidio voluntario. Circa hoc ajunt quidam doctores, quòd his non obstantibus, si homicidium esset taliter occultum, ut nullo modo in judicio probari posset, tunc posse Episcopum dispensare. Verùm hæc sententia jure fuit à *Salm.* reprobata, à *Roncaglia*, etc. quia ex parte una Episcopi nihil possunt super irregularitatibus præter id quod ipsis à Tridentino concessum est in eodem *cap. Liceat*, in quo expressè excipitur homicidium voluntarium occultum. Quòd verò nomine *occulti* intelligatur, ùt volunt contrarii, id quod in judicio probari potest, licèt non adhuc probatum sit: id gratìs omninò asseritur (3). Atque ita declaravit S. C. Concilii die 21. Maji 1718. In ea enim cùm propositum esset utrùm Episcopus posset dispensare in quodam homicidio perpetrato à quodam puero, qui ludens cum alio puero, istum parvo gladiolo vulneraverat, et qui post quadraginta dies ex eodem vulnere mortuus est; eâ scilicet ratione, quia delictum istud per decem et octo annorum spatium fuerat occultum; et quia erat moraliter impossibile ut ad forum deduceretur, S. C. respondit: *Negativè. In thesaur. Declarat. S. C. pag.* 85. Cæterùm communis sententia est posse Episcopum dispensare, quando immineret periculum animæ, aut alia causa gravissima, et difficile esset ad

(1) *Apud Fagnan. in c. Quoniam, de const. n.* 32. — (2) *Lib.* 7. *n.* 452. — (3) *n.* 392.

Pontificem habere recursum (1). Insuper communiter asserunt *Suarez, Castrop. Bonacina, Salmanticenses* aliique, posse Episcopum dispensare in irregularitate per mutilationem occultam (2). Insuper est sententia communissima cum *Navarro, Layman, Silvestro, Barbosa,* etc., posse Episcopum dispensare in irregularitate ob homicidium casuale, non modò occultum, sed etiam notorium, ad suscipiendos Ordines minores, et beneficia simplicia; hoc enim antiquitùs jam poterant Episcopi, ùt plures DD. testantur; et Tridentinum excepit tantummodò homicidium voluntarium, non casuale, quamvis publicum (3).

52. — Homicidium verò casuale e. c. est, si aliquis volens simpliciter percutere, ob negligentiam occidat, aut si chirurgus ob negligentiam sit causa mortis, et his similia. Dubitatur indè utrùm reputetur casuale homicidium commissum in rixa? Multi affirmant, ùt *Diana, Salmant.* cum aliis; sed nos negamus cum sententia communiori *Suarez, Navarri, Conc. Tamb. Spor.* aliorumque cum eodem *Diana* qui se retractat; nam qui in rixa perpetrat homicidium, jam voluntariè occidit (4). Vide quæ diximus *Tract. XIX. n.* 108. Attamen est valdè probabilis, et communissima sententia cum *Suar. Laym. Nav. Tourn. Bonac.* et *La-Croix* (qui eam communem vocat) posse Episcopum dispensare cum eo qui occidit ob propriam defensionem, sed in defensione aliquantùm excedit; nam hujusmodi homicidium nequit dici absolutè voluntarium.

53. — V. Quoad inhabilitates injunctas à Pontificibus in pœnam, dubitatur utrùm Episcopus possit dispensare; talis v. g. est inhabilitas ad recipienda beneficia, imposita à Sixto V. in sua Bulla *Effrœnàtum*, procurantibus abortum, et inhabilitas ad celebrandum à Benedicto XIV. injuncta confessariis sollicitantibus, in sua Bulla, *In generali Congregatione.* Negat *Anacletus*, et dubitat *Roncag.* loquendo de abortu; verùm *Elbel.* et *Spor.* admittunt absolutè ob regulam communiter receptam (ùt dicunt) à *Scoto, S. Bonav.* aliisque, quòd dispensatio ab omnibus pœnis impositis à jure communi, et Pontifici specialiter non reservatis, intelligitur concessa Episcopis, ùt colligitur ex *cap. Nuper* 27. *de sent. exc.* Vide quæ diximus *Tom. I. Tract. II. de Lege. n.* 58. (5).

54. — VI. Circa materiam matrimonii Episcopus habet varias dispensandi facultates. Dispensare enim potest in

(1) *N.* 391. — (2) *n.* 381. — (3) *n.* 396. — (4) *Lib.* 7. *n.* 394. — (5) *Vide lib.* 1. *app. II. n. LIII. et l.* 6 *n.* 705. *in fin. et l.* 7. *n.* 353.

publicationibus, sed de hoc jam dictum est *Tom. II. Tr. XVIII.* (cùm sermo fuit de matrimonio) *n.* 58. Insuper dispensare potest in voto castitatis emisso à conjugibus; de quo jam satis ibidem *n.* 54. Videndum nunc superest utrùm Episcopi habeant aliquam facultatem circa impedimenta dirimentia.

55. — In impedimentis dirimentibus solùm Pontifex potest dispensare. Quòd si impedimentum esset dubium, communissima est sententia posse etiam Episcopum dispensare; ita dicunt *Sa, Merbes. Tourn. Diana, Pichler,* etc.; et quamvis *Sanch.* in Tract. de matrimonio (1) id neget; tamen in Decalogo (2) videtur se retractasse; ibi enim ait tanquam ex regula generali: *Cùm dispensationis reservatio sit odiosa, est restringenda ad casus certos; dubii enim non comprehenduntur sub reservatione,* ùt asserit probasse antea *lib.* 1. *c.* 10. *n.* 74. (3).

56. — E contrario quando impedimentum dirimens esset certum, et matrimonium jam fuisset contractum, est communis sententia posse Episcopum in eo dispensare quoties non facilè possit haberi recursus ad Pontificem, et quoties immineret periculum scandali, aut infamiæ si conjuges separarentur, aut incontinentiæ, si non separarentur: ita *Sanch. Castr. Conc. Merbes. Tourn. Cabass. Nat. ab Alex. Bonac. Barb. Salmant.,* etc. contra quosdam paucos (4). Sed advertunt hìc *La-Croix* et *Felix Potestas,* quòd si dispensatio potest commodè obtineri à S. Pœnitentiaria, et conjuges essent in bona fide, tunc illa est expectanda, et interim sponsi sunt relinquendi in sua bona fide juxta id quod diximus *Tract. XVI. n.* 113. Insuper advertendum est cum *Pontio, Castr. Barb. Escob. Sanch. Salm.* aliisque communiter, non posse Episcopum, si ambo conjuges malâ fide contraxerint, tunc enim, si daretur locus hujusmodi dispensationi, daretur ansa celebrandi quotidie matrimonia nulla sub spe dispensationis. Præterquam quòd Tridentinum, *sess.* 24. *c.* 5. vult omninò privari quâcumque spe dispensationis quicumque scienter contrahit in gradu prohibito. Notandum tamen cum *Sanch. Salm. Bann. Conc. Aversa,* etc. quòd ad constituendam in hoc casu malam fidem, oportet ut contrahens non modò scienter factum commiserit, quòd scilicet cum conjuncta contraxerit, sed insuper quòd sciverit extitisse impedimentum; imò quòd de eo veram notitiam habuerit;

(1) *Sanch. lib.* 8. *D.* 6. *n.* 18. — (2) *Lib.* 4. *c.* 40. *n.* 26. — (3) *Vide Opus nostrum lib.* 6. *n.* 902. *v.* Cæterum. — (4) *n.* 1123.

Concilium enim inquit : *Scienter præsumpserit.* Undè cum ignorantia crassa potest quidem dispensari. Deneganda est insuper dispensatio ei qui contraxit, sed ex malitia publicationes prætermisit, ùt habetur ex eodem Concilio loco cit. (1).

57. — Si verò matrimonium non adhuc contractum sit, probabilissima quoque adest sententia, et est communis quòd possit tunc Episcopus dispensare in impedimento dirimenti, quando imminet periculum infamiæ, et facilis non est recursus ad Pontificem, ita *Suar. Pign. Pont. Conc. Cabass. Castr. Salm. Bonac. Card. Sylvius, La-Croix, Viva*, etc. cum *Benedicto XIV.* (2), contra rigidissimum *Fagnan.* qui id negat etiam in mortis articulo, et in necessitate legitimandi prolem : sed alii communiter ajunt tunc præsumi aut quòd Pontifex deleget Episcopo suam dispensandi facultatem, vel quòd in casu tantæ necessitatis cesset dispensationis reservatio ; et quòd tunc Episcopus dispenset ex potestate sua ordinaria (3). Immò asserit *Pignatel.* probatque (4) in tali casu cessare non modò reservationem, sed etiam legem impedimenti, utpotè eam, quæ jam perniciosa evaserit ; cùm certum omninò sit legem nocivam non obligare, ùt docent omnes cum *D. Thoma.* Et ex hoc inferunt *Roncagl.* et *Instructor nov. Conf.* (ùt jam diximus *Tract. XVI. n.* 114.) quòd adveniente casu quo sponsi jam ad ecclesiam pervenerint, et unus ex ipsis manifestaret confessario impedimentum occultum jam contractum tamquam peccatum, et sine scandalo, aut infamia matrimonium differri non posset, potest tunc confessarius declarare eo casu non obligare legem impedimenti, et posse licitè contrahi. Verùm ad majorem cautelam consulunt, ut obtineatur indè dispensatio à S. Pœnitentiaria (5). Sed advertendum est hoc currere, quando Episcopus esset absens ; quando etenim fieri potest, necessariò ad ipsum est recurrendum ut dispenset, juxta ea quæ diximus *n.* 45. Dicunt autem *Sambovius* et *Gibert*, quòd si contrahentes sint diversarum diœcesum, quisque sponsus debet à proprio Episcopo dispensari. Verùm probabiliter id negat *Honoratus Tourn.* cum aliis, quia sublato per Episcopum impedimento sui subditi, jam hoc ipso reddit habilem ad contrahendum cum alio impedito ; quemadmodùm qui habet facultatem dispen-

(1) *Lib.* 6. *n.* 1124. — (2) *De Synodo lib.* 9. *c.* 2. *n.* 2. — (3) *Vide lib.* 6. *n.* 1122. *et fusiùs eodem libro n.* 613. — (4) *Tom.* 5. *consult.* 55. *n.* 6. — (5) *Lib.* 6. *n.* 613

sandi in aliquo gradu, eo ipso quod dispensat cum uno ex sponsis, dispensat etiam cum alio (1).

58. — Quæritur utrùm Episcopus possit aliis delegare hanc facultatem dispensandi in impedimentis dirimentibus in suprà narratis casibus? Quidam pauci negant; sed communiter affirmant *Castropal. Bonac. Barbosa, Silvest. Sanchez, Pontius, Coninchius, Salmant. Escob.,* etc. Et potest eam delegare non modò in particulari, sed etiam generaliter pro omnibus casibus occurrentibus, ùt ajunt *Sanchez, Castrop. Salmant. Bonac. Elbel, Valentia, Vasq. Salas, Henriq. Coninch. Guttier.,* etc. Cùm enim hujusmodi potestas non industriæ personali, sed episcopali officio sit annexa, ipsa jam reputatur ordinaria, et ideò rectè potest delegari, ùt notavimus *num.* 34. Et tantò magis idem dicendum de omnibus aliis facultatibus quas habent Episcopi circa publicationes, et impedimenta impedientia. Advertendum tamen quòd hanc facultatem dispensandi non habent Vicarii Episcoporum sine ejusdem speciali commissione; diximus enim *n.* 31. quòd in generali commissione vicariatûs non committitur facultas illa, quam habent Episcopi dispensandi in hujusmodi casibus, ob præsumptam Pontificis voluntatem (2).

59. — VII. Episcopus dispensare potest in interstitiis à Tridentino præscriptis quoad Ordinationem clericorum. Et 1. quoad Ordines minores, Concilium remittit prudentiæ Episcopi hujusmodi dispensationem, dicens: *Minores Ordines... per temporum interstitia, nisi aliud Episcopo expedire magis videretur, conferantur, sess.* 23. *c.* 11. *de Reform.* Quare etiam inter Ordines minores (per se loquendo) debet aliquid temporis intercedere, scilicet vel ab una generali ordinatione ad aliam, ùt quidam asserunt, vel ab uno die festo ad alium, ùt quidam alii affirmant. Cæterum, ut dispensetur in hujusmodi interstitiis, quævis sufficit causa, plurimi DD. docent. Inter primam verò Tonsuram et Ordines minores probabiliùs nullum requiritur intervallum, quia probabiliùs prima Tonsura non est Ordo. II. Quoad subdiaconatum, Concilium requirit annum intervalli à susceptis minoribus Ordinibus, sed subdit indè; *Nisi necessitas, aut ecclesiæ utilitas, judicio Episc. aliud exposcat, cit. c.* 11. Tò *ecclesiæ* intelligendum de ecclesia in qua clericus est adscriptus; ùt constat ex *cap.* 11. III. A subdiaconatu ad diaconatum etiam annus requiritur, sed in hoc potest Episco-

(1) *Lib.* 1112. — (2) *n.* 613. *et fusiùs n.* 1125.

pus ex quacumque rationabili causa dispensare: inquit enim Concilium: *Nisi aliud Episcopo videatur, sess. 23. cap.* 13. IV. Tandem à diaconatu ad sacerdotium annus item requiritur, sed magis rigorosè: exigit enim Concilium non modò ecclesiæ utilitatem, sed etiam necessitatem, dicens: *Ad minùs annum integrum, nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur. ibid. c.* 14. (1).

60. — VIII. Episcopus potest etiam dispensare ad celebrandum in alio altari, aut ecclesia non destinata à fundatore; quando adest aliqua justa causa: e. c. si hoc ad ejusdem ecclesiæ utilitatem redundaret; aut si capellanus morbo detineretur, aut studiis operam daret, vel aliis negotiis; aut si sine magna molestia ad ecclesiam destinatam se conferre nequiret, aut ex similibus aliis rationabilibus causis; ita communiter asserunt *Castropal. Concina, La-Croix, Salmant. Barbosa, Roncaglia, Passerinus, Henriq. Tambur. Mazz.,* aliique; tunc enim Episcopus (rectè potest, juxta ea quæ dicemus *n.* 68.) fundatoris voluntatem interpretatur. Meritò tamen excipit *La-Croix* cum *Pasqualigo,* si fundator ecclesiam designasset et horam ob commodum speciale familiæ, vel populi, vel ad cultum alicujus Sancti peculiarem: contrà *de Lugo* et *Tournely* ajunt, quòd si fundator nullum circa hoc finem habuerit, aut si finis jam cessaverit; sacerdos alibi celebrans nonnisi venialiter peccat, imò excusatur ab omni culpa si celebret in altari privilegiato, quia tunc redundat in majus bonum ejusdem fundatoris (2).

61. — IX. Potest insuper Episcopus dispensare justis de causis tam secum, quàm cum aliis ad celebrandum post meridiem, ùt dicunt *Lugo, Wigandt, Navarr. Castrop. Layman, Salm.* etc. (3).

62. — X. Olim ex *can. Missarum* 11. *de Consecr. Dist.* 1. poterant etiam Episcopi celebrare vel per se, vel per alios sacerdotes in quocumque loco, etiam in privatis domibus. Sed postea à Tridentino, *sess.* 22. *in Decr. de celebr. Miss.* etc. vetitum fuit Episcopis celebrandi licentiam impertiri in aliis locis, præterquam in oratoriis ab eisdem benedictis, et ad sacros usus destinatis, quæ censentur tanquam publica; undè ibidem potest quotidie celebrari. Hujusmodi oratoria debent habere januam ad viam publicam; sed hoc non est intelligendum de illis quæ in Regularium domibus sunt erecta, aut alicujus communitatis, ùt esset

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 795. — (2) *n.* 329. — (3) *n.* 344. *in fin.*

in seminariis, conservatoriis, hospitalibus, vel in carceribus, quæ non requirunt januam secus viam; et ritè potest in diebus solemnibus, quemadmodùm S. C. declaravit. Idem dicendum de oratoriis quæ habent Episcopi in suis domibus etiam campestribus extra proprias diœceses (1).

63. — Insuper Episcopi olim ex *cap. ult. de privil. in* 6. cum à suis diœcesibus essent absentes, poterant celebrare per se vel per alios in quacumque domo extra propriam habitationem. Sed Clemens XI. abstulit ipsis hujusmodi facultatem: verùm Innocentius XIII. iterùm illam restituit in sua Bulla *Apostolici ministerii*, sub die 3. Maji 1723. in qua dixit quòd prohibitio non erat intelligenda de domibus in quibus morarentur Episcopi *occasione visitationis, vel itineris, ùt nec etiam quando Episcopi in casibus à jure permissis absentes moram faciunt in aliena domo*. Atque hoc confirmatum fuit per aliam Bullam Benedicti XIII. Sed cùm hoc privilegium sit personale Episcopi, ideò advertit *Tamburinus,* alios sacerdotes, absentibus Episcopis, non posse in dictis domibus celebrare (2).

64. — Dubitatur utrùm Episcopus possit aliquando dispensare, ut celebretur Missa in domibus privatis? De jure ordinario nec est, nec fuit unquam permissum celebrare, nisi in locis sacratis, juxta *can. Sicut* 11. *Dist.* 1. *de Consecr.* Excipitur tamen primò casus necessitatis, ùt in eodem textu habetur. Casus autem hi necessitatis sunt: I. Si ecclesiæ sunt dirutæ, ùt dicitur in *c. Concedimus, Dist.* I. *de Cons.* II. Si aliquis sacerdos diù peregrinetur per loca deserta, aut infidelium, ùt ex *eod. c. Concedimus.* III. Quando ecclesia populum non capit. IV. In castris, et in littore maris, si aliter plures carere deberent Sacro. Ita communiter DD. qui citantur à *Card. Petra,* et à *Salm.* (3). Et hisce casibus quisque sacerdos celebrare potest in altari portatili extra ecclesiam. Advertit tamen *Layman* (4) cum *Suarez* et *Soto,* quòd si Episcopus non adest, decet ab ipso licentiam impetrare. Insuper advertit *Castr.* (5) quòd cùm casus necessitatis est dubius, potest Episcopus dispensare, juxta dicta *Tom.* 1. *Tr. II. n.* 57.

Præterea excipitur, cùm Episcopus dispensat ad celebrandum extra ecclesiam in aliquo casu particulari ex justa causa: nam licèt hodie Episcopi careant facultate impertiendi hanc licentiam eorum arbitrio, quam olim

(1) *Lib.* 6 *n.* 357. — (2) *n.* 358. — (3) *Petra tom. IV. in Const.* 2. *Urb. V. n.* 31. *Salm. tr.* 5. *de Miss. Sac.* *c.* 4. *ex n.* 50. *et seqq.* — (3) *Laym. l.* 5. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 3. — (5) *Cast. tom.* 22. *de Sacr. Miss. D.* 1. *p.* 8. *n.* 5.

habebant; ùt apparet ex *c. Missarum, Dist.* 1. *de Cons.* ubi permittebatur celebrari *in locis ab Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit,* et ex *c. Hic ego ibid.* ubi: *In locis in quibus Episcopus proprius jusserit.* Et clariùs expressum fuit *cap. In his* 30. *de Privil* ubi Honorius III. decrevit fratres Franciscanos et Dominicanos vigore privilegii apostolici benè posse facere Sacrum in altari portatili sine licentia Episcopi loci, ratione adductâ, quia alioquin inutile privilegium evasisset, cùm sine ipso benè celebrare potuissent extra ecclesiam solo Ordinarii permissu. *Cùm autem* (verba Pontificis) *nihil eis conferret memorata indulgentia, sine qua id, Prælatis annuentibus, liceret.* Undè meritò asserit *P. Suarez* (1) cum *Silvestro, Soto,* et *Navarro*, olim Episcopos hâc facultate pollere indulgendi, ut in privatis ædibus celebraretur permanenter et sine ulla necessitate: *Quia illa* (ait *Suarez*) *non erat dispensatio, sed usus propriæ potestatis.* Licèt, dico, hæc facultas ablata est Episcopis à Tridentino, *sess.* 22. *in Decr. de observ. in cel. Miss.* ubi dictum fuit: *Neve patiantur* (Episcopi) *privatis in domibus, atque omninò extra ecclesiam, et ad divinum tantùm cultum dedicata oratoria, ab eisdem Ordinariis designanda et visitanda, sanctum hoc Sacrificium à sæcularibus aut Regularibus quibuscumque peragi* Attamen communiter DD. consentiunt id intelligi quoad licentiam celebrandi permanenter *per modum habitûs*, juxta facultatem quam priùs habebant; sed minimè ipsis vetitum fuit hanc licentiam concedere ad tempus *per modum actûs,* si justa adsit causa; ita *P. Suarez loco cit. vers. Secundo in fine*, ubi post casum exceptum necessitatis, sic ait: *Item, quia facultas hæc est per modum dispensationis; Concilium autem ab Episcopo non abstulit potestatem rationabiliter dispensandi, quam habet in hujusmodi rebus, maximè cùm reverà sit moraliter necessaria.* Demùm addit: *Tandem usus hoc confirmat, quia ita fit sine ullo scrupulo.* Idem dicit *Bonacina* (2): *Episcopus potest in casu aliquo, justâ concurrente causâ, dispensare ut Missa extra ecclesiam in loco honesto celebretur, ita Reginald. Beja, et Cenedo.* Deindè *se remittit ad dicta alibi* (3), ubi scripsit benè posse Episcopum dispensare in legibus canonicis quoad res quæ frequenter eveniunt, et dispensatione indigent; vel cùm occurrit aliqua gravis necessitas, vel gravis utilitas nec

(1) *Suarez tom.* 3. *in* 3. *D. Thom. part. disput. LXXXI. sect.* 3. *vers. Secundò*—(2) *Bonac. de Euch. D.* 4. *q. ult. punct.* 9. *n.* 11. — (3) *Bon. de Leg. D.* 1. *q.* 2. *n.* 19. *v. Secundò et tertiò.*

de facili Sedes apostolica adiri potest. Idque conforme est ad ea quæ diximus *Tom. I. Tr.* 11. *n* 58. Idem scribit *Barbosa* (1): *Concilium loquitur de communi modo celebrandi, non verò abstulit Episcopis potestatem rationabiliter dispensandi, stante necessitate, vel justâ causâ.* Idem scribit *Escobar.* (2): *Talis autem dispensatio cum rationabili causa non debet inter abusus recenseri: undè potest Episcopus hanc concedere facultatem* (*celebrandi extra locum sacrum*) *quando persona nobilis ratione senectutis vel infirmitatis nequit adirè ecclesiam ut Missam audiat, et Eucharistiam recipiat.* Idem scribit *Laym.* (3): *Non videtur hæc potestas ablata* (Episcopis), *occurrente casu necessitatis dispensandi, aut semel, aut sæpiùs, quatenùs rationabilis causa suaserit; in loco honesto profanis usibus destinato, super altari sacrato Missam celebrare liceat.* Idem scribit *Holzman* (4); *Excipiendus est præterea casus, quo Episcopus rationabili ex causa dispensat, ut in privatis ædibus, v. gr. alicujus infirmi, super altari portatili celebrari possit.* Idem scribunt alii plures; ùt *Salmanticenses, Elbel et La-Croix* (5) cum *Coninch. Rodriq. Pasq. Quarti, Diana, Marcant. Hurtado* et *Fagund.* Itaque præfata sententia meritò quidem communis dici potest. Et advertatur quòd, cum à citatis DD. nominetur *necessitas* respectu ad dispensationem hanc, non sumitur pro necessitate celebrandi, talis enim necessitas non eget dispensatione, ùt scripsimus suprà in prima exceptione notata, sed intelligitur necessitas celebrandi, vel audiendi Missam extra ecclesiam, cùm subsit justa causa celebrandi.

Neque hìc obstat Decretum Clementis XI. quod opponit *P. Mazzotta,* sicut nec etiam obstant Decreta Pauli V. et Urbani VIII. quibus præfata dispensatio vetatur Episcopis; quia illa intelliguntur, prout intelligitur Decretum Tridentini, ubi inquiunt *Escobar.* et *Salm.* n. 58. cum *Philiberto, Hurtado, Nav. Quintanad. Diana, Fagund.* id est, de dispensatione per modum habitûs, non jam per modum actûs ad tempus pro aliquo casu particulari, existente justâ causâ dispensandi. Et quoniam post Concilii Decretum non defuerunt AA. ùt *Soto,* et *Emmanuel Sa,* qui dixerunt non esse gravem culpam celebrare extra ecclesiam, si celebretur in loco honesto; imo *Soto* scripsit,

(1) *Barbosa de Pot. Ep. Alleg.* 23. *n.* 9. — (2) *Escob. tom.* 3. *de Euch. cap.* 6. *n.* 85. — (3) *Laym. l.* 5. *tr.* 5. *c.* 5. *n.* 4. *v Secundò.* — (4) *Holzm. tom* 2. *de Euch. c.* 2. *n.* 370. *v. Exc* 0. *præt.* — (5) *Salm. de Sacrif. Miss. tr.* 5. *cap.* 4. *n.* 53. *Elbel Th. Mor. eod. tit. pag.* 136. *n.* 253. *Croix l.* 6. *p.* 2. *n.* 263.

ùt refert *P. Suarez* (1), nullam in eo adesse culpam, semper ac Missa clàm dicitur, ita ut omne scandalum absit ideò censeo relatos Pontifices id prohibuisse Episcopis Decretis clarioribus et urgentioribus.

Deindè dubitatur, per quot vices hæc dispensatio concedi possit. *Salm.* dicunt semel, vel bis; sed alii, ùt *Suarez, Laym. Bon. Escob. Holzm.* et *Elbel* cum *Pasq.*, etc. indefinitè loquuntur, et intelligunt posse dari, durante illâ infirmitate, aut aliâ causâ accidentali. Et non sine ratione indefinitè loquuntur, cùm prohibitio dispensandi intelligitur facta, ùt suprà ostensum est, tantùm quoad dispensationes permanentes, non verò ad illas, quæ impertiuntur ad tempus propter aliquam causam transeuntem, et certum est prohibitiones tanquam odiosas strictè esse interpretandas. Accedit insuper quædam declaratio, quam affert de hoc *Gallemarte* (2) ubi sic dictum fuit: *Permittit Pontifex Ordinarii arbitrio, necessitate personarum, et infirmitatis qualitate pensatâ, ut pro infirmorum commoditate etiam in privato oratorio, vel altari ad hoc deputato facultatem celebrandi concedat.* Idemque admittit *Card. Petra* (3) dicens, licere Episcopo licentiam concedere celebrandi domi alicujus insignis personæ ægrotantis, ut Missam audiat, et Communione fruatur. Accedit quòd Honorius III. in cit. *cap. In his* 20. *de Privil.* loquens de facultate celebrandi, dixit in hac re, *benignam potiùs interpretationem faciendam.* Atqui si hujusmodi licentia impertiri potest ab Episcopis pro sæcularibus infirmis, ne Missâ careant, ùt suprà dictum est; tantò magis concedi potest sacerdotibus, qui habent quamdam necessitatem sæpè celebrandi, ùt infertur ex Tridentino sess. 23 cap. 14. *de Reform.* ubi dicitur: *Curet Episcopus, ut ii saltem diebus dominicis, et festis solemnibus..... missas celebrent.* Quapropter nescirem ipse à veniali culpa excusare sacerdotem, qui valens quotidie celebrare (præter unum diem in hebdomada ob reverentiam) omitteret ex pigritia Sacrum facere; quandoquidem sacerdos non tantum celebrat pro se, sed etiam pro tota Ecclesia, cujus minister est constitutus, et pro toto populo christiano, pro quo in altari intercessor adest, ùt declaravit Apostolus: *Omnis namque Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad Deum, ut*

(1) *Suarez in* 3. *p. to.* 2. *dist.* 81. *sect.* 3. *in princ.* — (2) *Gallem. in Trid. sess.* 22. *Decr. de observ. etc. n.* 6. — (3) *Card. Petr. tom.* 4. *in Const.* 2. *Urbani II. n.* 32.

offerat dona, et Sacrificia pro peccatis. Hebr. 5. 1. Hinc oritur, proùt dicebam, quædam necessitas, quam sacerdos habet celebrandi; ac propterea faciliùs Episcopi concedere possunt sacerdotibus in ædibus propriis licentiam celebrandi, durante eorum ægritudine.

65. — XI. Satis sit quòd super hoc puncto dictum est. Ad alia transeamus. In *cap. fin. Ne pro dilatione, de pœn. et remis.* legitur concessum Episcopis extra propriam diœcesim commorantibus, Prælatisque minoribus exemptis, quo nomine veniunt Abbates et Superiores locales, et etiam Prælati romanæ Curiæ, ùt protonotarii, auditores Rotæ, etc. (ùt dicunt *Suar. Lugo, Diana,* etc.) posse sibi eligere confessarium, sine aliqua Ordinarii illius licentia. Sed S. C. declaravit (quod confirmatum est à Greg. XIII. apud *Fagnanum*) hoc intelligendum esse quòd valeant sibi eligere aliquem sacerdotem sibi subditum: vel aliquem non subditum, sed à proprio Ordinario approbatum, id est ab Ordinario domicilii ejusdem sacerdotis, ùt explicat *Lugo* (1). Eodem privilegio gaudent Cardinales, sed non alibi nisi Romæ, ùt inquit *Fagnanus :* et valent eligere in confessarium, quemlibet sacerdotem tam pro se, quàm pro sua familia, quem possunt etiam extra Romam perducere; quod etiam Episcopis est concessum (2).

66.—XII. Episcopi sunt delegati Sedis apostolicæ ad tuendam clausuram monasteriorum Monialium etiam exemptarum. earumque quæ Regularibus sunt subjectæ, ùt demonstrabimus *n.* 87. Ex hoc inferunt *de Alex. Bautrius, Clericatus, Pelliz.,* etc. (contra *Dianam*, et *Pasq.*) quòd benè quidem possunt Episcopi reservare sibi casus circa clausuram, atque ita declaravit S. C. Concilii die 16. Nov. 1720. Quod est intelligendum etiam respectu Jesuitarum, etc. quidquid dictum fuerit *Tr. XIX. n.* 43. vide inferiùs *n.* 80.

67. — Omnes confessarii Monialium etiam exemptarum debent ab Episcopo approbari, ùt præscripsit Greg. XV. in Bulla *Inscrutabile*, quam confirmavit in omnibus Clem. X. cum alia Bulla *Inscrutabili,* 7. Benedictus XIII. et nuper Clem. XII. qui in omnibus Gregorii Bullam innovavit (de qua infrà *n.* 80.) etiam quoad ea quæ Bened. XIII. contrà Gregorii Bullam concesserat (3). Et ideò ait *Tamburinus* etiam Moniales exemptas incurrere casus ab Episcopo reservatos; quia sicut ille in approbatione limitare potest tempus, et personas, ita etiam casus. Sed alii communiùs et probabiliùs (*Pelliz. Quintanad.* et *de Alexand.*) id ne-

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 565. *v.* Dubitatur hìc. 1.—(2) *Ibid. v.* Dubit. 2.—(3) *n.* 577.

gant, quia Moniales exemptæ sunt extra jurisdictionem Episcopi; et approbatio confessarii respicit tantùm ejusdem idoneitatem; tantò magis, quia in Bulla Clem. X. *Superna,* dicitur Episcopus posse limitare tempus, locum et personas; et nulla fit mentio casuum (1). Verùm hoc non currit quoad clausuram, circa quam benè potest Episcopus tam casum, quàm censuram sibi reservare, ùt diximus *Tr. XIX. n.* 43, et juxta quæ dicemus *n.*80. Insuper advertendum est, quòd per Bullam *Pastoralis* Bened. XIV. potest Episcopus assignare confessarium extraordinarium Monialibus exemptis, si illarum Prælatus regularis illum concedere recusaret (qui esse debet alterius Ordinis, vel secularis), et hoc non solùm in morte, sed etiam in vita singulis annis (2).

68.—XIII. Plures DD. asserunt, ùt *Angelus, Silvester, Armilla, Tabiena,* aliique cum *Croix* (qui illis adhæret) posse Episcopum ex justa causa commutare pias testatorum dispositiones, ex eo quia ipsi habent dispensandi potestatem in lege quæ jubet impleri ultimas voluntates, quoties adsit justa causa; idque confirmant ex Tridentino, *sess.* 22. *c.* 6. Sed hoc negamus cum sententia probabiliori *Molinæ, Layman, Sanchez,* etc., quia in *cap. Tua, de Test.* et *in cap.* 8. ejusdem *sess.* 22. à Concilio jubentur Episcopi adamussim exequi ultimas voluntates. Neque obstat quod opponunt, et quod legitur in eodem *cap.* 8., quia ibi tantummodò committitur Episcopis ut examinent causas utrùm veræ sint nec ne, quando ultimæ voluntates à Sede apostolica commutantur. Tantò magis quia *in Clem. Quia contingit. de Relig. dom.* dicitur bona in aliquem usum applicanda, non posse in alio nisi à Sede apostolica applicari. Cæterùm est valdè probabile quod dicunt *Laym. Bon. Salm. Coninch.* et *Trull.,* quòd sive superveniat aliqua causa, sive testator ignoraverit aliquam causam, quam si cognovisset, aliter disposuisset; tunc Episcopus potest opus commutare, sed unâ cum hærede; quamvis, si hæres contradicat, asserant plures DD. posse id facere Episcopum illo contradicente (3).

69. — XIV. Dicunt insuper DD. ùt *Viva, Diana, Trullenchius, Busembaum,* aliique, posse ab Episcopo fieri compositionem incertarum restitutionum (illarum scilicet quarum dominus est incertus) quæ pauperibus sunt erogandæ; quoniam (ùt ipsi dicunt) hujusmodi compositio nullâ lege

(1) *N.* 602. Quær. VI.— (2) *Lib.* 6. *n.* 576. — (3) *Vide plura de hoc lib.* 3. *n.* 591. Quær. 11.

Episcopis reservatur; et contrà ipsa est juxta præsumptam creditorum voluntatem. Sed magis rationabiliter contradicunt *Lugo, Molina, Turrianus, Coraùba,* et alii, quia talium bonorum administratio pertinet tantummodò ad Pontificem, vel ad principem (1). Et re quidem verâ Pontifex Benedictus XIV. in Bulla *Pastor bonus* (23. Aprilis 1744.), hujusmodi facultatem S. Pœnitentiariæ concedit (2). Vide *Tract. XIX. n.* 148. *ad X.*

70. — XV. Affirmant quoque *La-Croix, Tamburinus*, et *Pasqualigus,* posse ab Episcopo minui numerum Missarum à testatore relictarum, quoties ob eleëmosynæ parvitatem, qui Missas celebraret, non inveniretur. Sed hìc se opponit *P. Concina,* et quidem rationaliter; nam Decretum S. C. emanatum jussu Urbani VIII. et confirmatum ab Innoc. XII., prohibet districtè Episcopis reductionem, moderationem, aut commutationem onerum Missarum impositarum in *limine fundationis,* et post Tridentinum, volens quoad hoc omninò ad Sedem apostolicam recursum haberi. Quia rectè ibidem declaratum fuit, quòd facultas concessa Episcopis, aliisque à Concilio, *sess.* 25. *c.* 4. *de Reform.* intelligenda est pro reductione Missarum relictarum ante Concilium. Cæterùm ait *Fagnanus* cum *Felino,* quod si ab initio redditus erant sufficientes, et deindè taliter fuerint imminuti, ut nulllo modo sufficiant, tunc non videri ablatam facultatem quam habent Episcopi de *jure communi* moderandi Missas juxta *c. Non quidem de Testam.* (3).

71. — Jam superiùs dictum est *n.* 53. posse probabiliter Episcopum dispensare in omnibus in quibus dispensatio non est specialiter Pontifici reservata. Quid verò possint Episcopi circa relaxationem juramenti, et circa commutationem, aut dispensationem votorum, diximus *Tom. I. Tract. V. num.* 19. 42. *et seq.* Notandum hìc denique posse ab Episcopo, juxta Trident. *sess.* 21. *c.* 7. uniri, aut transferri ad aliam ecclesiam beneficia simplicia jam ad tenuitatem redacta, aut fundata in aliqua ecclesia quæ lapsu temporis jam corruerit, adeò ut nequeat ampliùs reparari, vide *Barbosam* (4). Insuper Episcopus potest unire seminariis beneficia simplicia etiam reservata, aut affecta, aut vacantia in curia Romana; Trid. *sess.* 23. *c.* 18. Insuper tempore visitationis potest Episcopus cogere parochianos ad necessaria parocho subministranda; Trid. *sess.* 21. *c.* 4. Potest etiam novas parochias erigere, et de matricis fru-

(1) *Lib.* 6. *n.* 592. *v.* Notat autem. — (2) *Lib.* 7. *n.* 470. *de facultat. S. Pœnitentiariæ ad X.* — (3) *Vide lib.* 6. *n.* 531. *v.* Dubit. 1. — (4) *Barb. de Potest. Episc. All.* 66. *ex n.* 15.

ctibus dotare si hæc abundet, sed sine præjudicio possessoris; Trid. *eod. loco.* Potest etiam duas parochias unire, si divisæ nequeant singulæ suum parochum sustentare; dummodò populus non adeò distet, ut non sufficiat unius parochi assistentia; *ibid c.* 5.

CAPUT IV.

DE PRIVILEGIIS REGULARIUM.

PUNCTUM I

De privilegiis spectantibus ad omnes Regulares in communi.

I. *De exemptione à jurisdictione Episcoporum* 72. 73. 74. *Casus excepti, præcipuè circa celebrationem Missarum* 75. *Declaratio S. C.* 76. *Quibus casibus potest Episcopus obligare Regulares, etc.* 77. *Utrùm Regulares teneantur præceptis Episcoporum.* 78. *Utrùm Episcopus possit eos visitare* 79. *Utrùm visitare clausuram Monialium* 80. *Utrùm petere rationem Missarum relictarum, etc.* 81. *Quibus casibus possit criminaliter procedere, etc.* 82. *et* 83. II. *De obligatione decimarum* 84. *ad* 87. III. *Circa fundationes* 88. *De monasteriis Episcopo subjectis* 89. IV. *De judice conservatore* 90. *De sepultura* 91. *et* 92. *De portione canonica, etc* 93. *et* 94.

72. — I. Regulares habent privilegium exemptionis à jurisdictione Episcoporum, nam Prælati regulares habent in suis ecclesiis et monasteriis jurisdictionem quasi episcopalem, tam quoad personas, quàm loca, sicut probant *Salmanticenses*, qui agunt fusiùs de omnibus privilegiis prædictis in hoc puncto; sed nos solùm adnotabimus hìc res magis principales (1).

73. — Itaque quoad prædictam exemptionem adnotandum primò, quòd in dubio alicujus privilegii, decisio spectat ad summum Pontificem, quemadmodùm declaratum fuit à Clemente IV., et ab aliis Pontificibus (2). Adnotandum secundò quòd huic privilegio exemptionis Regulares cedere non possunt; sicuti habetur ex *cap. Cum tempore, de arbitris*, quia id redundaret in damnum religionis: quare nulla consuetudo in contrarium potest in hoc prævalere (3).

(1) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 3. —(2) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 6.—(3) *Ibid. n.* 7.

74. — Notandum tertiò, hoc privilegio gaudere, non solùm professos et conversos, sed etiam novitios, qui in favorabilibus veniunt sub nomine Religiosorum; et etiam Tertiarios et beatos, sicutì dictum est numero 8. Servi etiam Regularium qui actu famulantur, et resident intra claustra monasteriorum et vivunt sub obedientia, juxta Tridentinum, *sess.* 24. *c.* 11. eximuntur à jurisdictione Episcoporum, tam quoad censuras (juxta Bullam Alexandri IV. apud *Salmanticenses*) quàm etiam quoàd Communionem paschalem (1). Notandum quartò quòd apostatæ et fugitivi possint capi ab Episcopis, sed solummodò ut consignentur suis Superioribus. Episcopus solùm eos posset punire in casu, quo eorum monasteria essent in longinquo posita, et ipsi moniti nollent regredi juxta Tridentinum, *sess.* 7. *c.* 13. (2). Vide alia, quæ de hac re dicentur num. 82. et 83. Notandum quintò quòd Sæculares in monasteriis existentes si ibi patrent aliquod delictum, non incurrunt pœnas ab Episcopo impositas (3). Excipiatur, si contravenirent ordinibus Episcopi circa Missarum celebrationem; sicuti dicitur in fine sequentis numeri.

75. — Sextò adnotantur è contrario multa hoc in loco, in quibus Regulares non eximuntur ab Episcoporum jurisdictione. Et primò sine Episcoporum licentia nequeunt Regulares ædificare monasteria juxta Bullam Urbani VIII. die 28 Augusti 1614. Et animadvertatur quòd in Bulla Gregorii XV. *Alias*, prohibetur Episcopis dare hanc licentiam, si in monasterio nequeant ali redditibus, aut eleëmosynis saltem duodecim Religiosi; sed hoc non intelligitur quoad hospitia, ùt dicunt *Carbosa*, *Peirinus*, et cæteri. Secundò Regulares non possunt in lucem libros edere sine Episcopi licentia, ùt ex Tridentino, *sess.* 4. *Decr. de Edit. librorum* (4). 3. Episcopus potest cogere Religiosos ad restituendum novitiis, qui nolunt professionem emittere, totum id quod attulerunt in ingressu (5). 4. Dispositio facienda à novitio, nisi ante duos menses, quàm profiteatur, fieri non potest (juxta Tridentinum, *sess.* 25. *c.* 16.) absque licentia Episcopi, aut Vicarii. 5. Episcopus habet potestatem cognoscendi simul cum Superiore Religiosi de causa nullitatis professionis (6). 6. Episcopus, aut alius ab

(1) *Ibid. n.* 8. *et vide Opus nostrum tom.* 9. *append.* 11. *cap.* 4. *de privil. n.* 73. — (2) *Salm. eodem n.* 8. — (3) *Salmant. ibid. n.* 9. *et tract.* 10. *de censur cap.* 5. *n.* 113. *cum Laym. Avila. Peirin. Garcia, et aliis pluribus.* — (4) *Salmant. tr.* 18. *cap.* 3. *n.* 10. 11. *et* 12 — (5) *vide Salmant. tract.* 15. *cap.* 3. *n.* 76. — (6) *Ibid. cap.* 5. *n.* 15.

co deputatus, debet scrutari voluntatem virginum, quando ingrediuntur aut profitentur in monasteriis; ex Trident. *sess.* 25. *cap.* 17. Sed id debet efficere infra quindecim dierum spatium, aliter non potest hac in re se ampliùs ingerere. 7. Episcopus potest prohibere, ne in monasteria Monialium, etiam exemptarum, suscipiatur ultra numerum earum quæ possint inibi ali juxta reddituum facultatem, sicuti statutum fuit in Bulla S. Pii V. (1). 8. Episcopus potest cogere Monachos, qui permanenter degunt extra monasteriorum claustra, propter debita ab ipsis contracta cum pauperibus personis, ùt sunt pupilli, viduæ, etc. (2) 9. Episcopus potest adstringere Religiosos, ut processionibus intersint, juxta Trid. *sess.* 25. *cap.* 13., dummodò eos vocet non per publicum Edictum, sed medio aliquo nuntio personaliter (3). 10. Episcopus habet jurisdictionem supra monasteria, in quibus non possunt ali 12. Religiosi ùt dicetur num. 88. ad 3. Denique excipiuntur Episcoporum Ordinationes circa Missarum celebrationes: etenim quoad hoc statuit Tridentinum, *sess.* 22. *de Observat. in Celebr.*, ut Episcopi se gerant velut delegatos apostolicos, dicens: *Ut non solum ea ipsi, sed quæcumque alia hùc pertinere visa fuerint. ipsi.... ut delegati Sedis apostolicæ prohibeant, mandent, etc. : atque ad ea inviolatè servanda censuris ecclesiasticis, aliisque pœnis.... fidelem populum compellant: non obstantibus privilegiis, exemptionibus, ac consuetudinibus quibuscumque.* Idem hìc notandum quòd adest resp. S. C. ad Episcop. Nebiens. 7. Febr. 1632. (lib. 14. Decr. p. 561. à tergo), ubi generaliter loquendo dictum fuit: *In his in quibus à jure communi, à S. Concilio Trident. à Constit. apostolicis tributa est Episcopo jurisdictio in Regulares, potest illos etiam per censurâs ecclesiasticas compellere.* Et idem decisum fuit die 4. Junii 1672. (lib. 27. Decret. pag. 406.). Quare, sicut benè advertit Benedictus XIV. (4) Episcopi quoad celebrandas Missas possunt adigere omnes, quamvis Regulares, ad observandum non solùm ea, quæ statuuntur à Concilio, sed etiam quæ statuuntur à seipsis. Quare rectè Eminentissimus Cardinalis Spinelli, cùm esset Archiepiscopus Neapolis, die quintâ Januarii 1743. præcepit sub pœna suspensionis à Divinis, etiam Regularibus, ne admitterent ad celebrandum in suis ecclesiis aliquem sacerdotem advenam sine licentia Ordinarii.

(1) *Salm. tr.* 18 *cap.* 3. *n.* 14. — (2) *Ibid. n.* 15. — (3) *Ibid. n.* 16. *et* 16.— (4) *De Synod. lib.* 9. *c.* 15. *n.* 5.

76. — Adnotantur alia, quæ declarata fuêre à S. C. in Decreto die secundo Julii 1520. Et 1. Regulares possunt recipere, quæ à devotis offeruntur, sed non mendicando per ecclesiam. 2. Non possunt uti pallio, aut pluviali per parochiam extra eorum ecclesias, aut earum recinctum: neque possunt facere processiones, dummodò non habeant pro se consuetudinem in contrarium, ùt dicunt *Rodriq. Bordon.*, et *Villalobos* (1). 3. Vocati ad funeralia debent ire ad ecclesiam, ubi manet clerus jam coactus; sed in hoc dicunt *Salmanticenses* cum *Lezana*, esse consuetudinem in contrarium (2). 4. Non potest vetari Regularibus ne celebrent Missam in suis ecclesiis ante Missam parochialem, et ne pulsent campanas, utì declaravit S. Pius V. in Const. *Etsi Mendicantium*, §. 2. 5. Regulares nequeunt publicare matrimonia. 6. Possunt ipsi concionari in suis ecclesiis, tempore Adventûs et Quadragesimæ, quamvis in parochia sermocinetur (3).

77. — In tribus casibus potest Episcopus cogere Regulares ad obediendum, etiam adhibitis censuris: I. est ad restituendas res novitiis, ùt dictum est, juxta Tridentinum, *sess.* 25. *c.* 16.; II. ad observandam clausuram, loquendo de Monialibus, Trid. *ib. c.* 5.; III. ad observandum totum id, quod ab Episcopo statutum est quoad Missarum celebrationem, ùt dictum est *n.* 75. Et circa id refert Bened. XIV. (4) duo Decreta S. C. Concilii, in quibus dictum fuit, quòd Episcopi ùt delegati apostolici possint etiam censuris cogere Religiosos, et procedere adversùs eosdem, si admittant ad celebrandum in suis ecclesiis advenas sine Episcopi licentia, juxta Tridentinum, *sess.* 22. *Decr. de Obs. in cel.*, ubi præceptum fuit, præsertim Episcopis: *Interdicant, ne cui vago, vel ignoto sacerdoti Missas celebrari liceat.* An deindè in aliis casibus supracitatis possit Episcopus cogere censurâ Regulares; affirmant *Barbos. Garcia*, et alii; sed communiùs negant *Sanchez*, *Lezana* et *Salmanticenses*, cum aliis, propter multa privilegia papalia, quæ hac de re afferunt; et addunt cum *Barbosa*, *Diana*, *Lezana* (contra alios) quòd Episcopus ne denuntiare quidem potest Regulares excommunicatos, etiam ob publicum delictum (5).

78. — Quæritur primò utrùm Regulares obligentur Decretis synodorum provincialium, aut diœcesanarum, aut

(1) *Vide Salmant. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 18. *et* 19. — (2) *Ibid. n.* 19. — (3) *Ibid.* — (4) *De Synod. lib.* 9. *c.* 15. *n.* 5. — (5) *Salmant. cap.* 3. §. 3. *per totum.*

aliis Episcopi præceptis? Certum est Regulares non teneri interesse dictis synodis, dummodò non essent parochi, sicut habetur ex Tridentino, *sess.* 24. *c.* 2. et ex pluribus Decretis S. C. Deindè quoad quæsitum *Vasq. Sanch. Becanus* aliique dicunt eos obligari ad eorum omnium observantiam, quæ non præjudicant observantiæ regulari; sed non intelligitur quoad vim coactivam, ita ut contraveniendo non incurrant aliquam pœnam, sed solummodò quoad vim directivam, id est, ut se conforment reipublicæ, cujus sunt partes. Alii tamen, ùt *Suarezius, Lezana, Salmanticenses,* etc. id negant (dummodò hoc necessarium non sit ad evitandum scandalum, aut casus non esset, in quo Religiosus aliquis haberet aliquod munus dependens ab Episcopo, ùt munus parochi, confessoris, concionatoris, etc.). Et id probant ex *cap.* 1. *de Privil. in* 6., ubi dicitur Regulares eximi à præceptis Episcoporum, exceptis casibus in jure expressis. Rationem deindè adversariorum dicunt valere, quando partes sunt homogeneæ, non autem, cùm sunt heterogeneæ, ùt sunt Religiosi, qui non perindè ac sæculares multa alia onera particularia habent. Cæterùm in duobus ulla sine hæsitatione ipsi obligantur ad obediendum, ùt dicitur in Tridentino, *sess.* 25. *c.* 12. I. quoad observantiam interdicti positi ab Episcopo semper ac observatur ab Ecclesia matrice; II. quoad observanda festa ab Episcopo statuta (1); præter ordinationes circa Missarum celebrationem, ùt dictum est superiùs *n.* 75. *circa finem.* Præterea notetur Episcopum posse Regularibus interdicere auditum confessionum in propriis ædibus sive cellis, juxta Decretum S. C. emanatum an. 1617. 15. Sept. et videri potest apud *P. Ferraris* (2). Potest etiam vetare omnibus confessariis audientiam confessionum mulierum, aut puellarum extra confessionarium sub pœna suspensionis ab audiendis confessionibus ex Decreto S. Congr. 18. Decemb. 1693. apud eumdem *Ferraris* (3).

79. — Quæritur secundò utrùm Episcopi possint visitare personas et monasteria Regularium? Communiter loquendo, certum est ex *c. Nulli* 16. *quæs.* 1., et ex Tridentino, *sess.* 25. *c.* 8., exemptas esse à visitatione Episcopi, tam personas, quàm monasteria et ecclesias Regularium (dummodò in illis degant duodecim Religiosi. Vide num. 88.). Et juxta plures declarationes sacræ Congregationis etiam ecclesias parochiales Sæcularium, quæ subduntur Regu-

(1) *Vide Salmant. tract.* 18. *cap.* 3. § 4. *per totum.* — (2) *Ferr. Bibl. v. Confessarius art.* 4. *n.* 8. — (3) *Idem loc. cit. n.* 10.

laribus, et ubi parochus est Religiosus, qui, si delinqueret etiam circa suum officium, non potest ab Episcopo puniri. Sed hoc non obstante nunc præter Bullam Gregor. XV. *Inscrutabili*, à Bened. XIV. declaratum atque definitum est in Bulla *Cùm nuper* edita 8. Nov. an. 1751. hujusmodi subjectos esse Episcopo *in his quæ vel ad ipsum spectant exercitium curæ animarum, vel etiam ad eorum vitam et mores pertinent.* Sed fusiùs idem Bened. XIV. de hac re agit in quadam Bulla peculiari *Firmandis*, edita die 6. Novemb. 1744. ubi plura statuit, 1. Quòd parochi regulares omnimodè subsunt jurisdictioni, correctioni et visitationi Episcopi, in iis quæ concernunt curam animarum et proprios mores. 2. Quoad visitationem localem, possunt visitari altare, in quo SS. Eucharistiæ Sacramentum asservatur, sacrum tabernaculum, fons baptismalis, confessionale in quo residet parochus, pulpitum è quo parochus concionatur, sacrarium ad inspiciendam sacram supellectilem, sepulchrum parochianorum, eorumque cœmeterium, turris campanaria, si adsint ibi campanæ parochiales et omnia sacra vasa. 3. Quoad personalem, debet scrutari vitam ac mores curati, quatenùs ea quæ extra claustrum prodierint; item examinare an titulo legitimo eam curam exerceat, resideat, an ad Synodum vocatus iverit, an conferentias casuum conscientiæ habeat frequenter, an onera curæ adimpleverit, an Missam pro populo applicaverit, an festis diebus concionatus fuerit, etc., an vacet confessionibus audiendis an ægrotantibus assistentiam præstiterit, an pueros ante Confirmationem et Communionem instruxerit; an de matrimonii impedimentis inquisiverit, et an sponsi in rebus Fidei sint edocti, et an rectè ordinatus habeat libros parochiales. 4. Quòd licèt Superiores regulares non possint deputare aliquem ad curam sine Episcopi approbatione, possunt tamen eum removere illo inscio, et ita pariter Episcopus potest curâ illum privare sine consensu Superioris, si id justa causa expostulet, etc. Potest etiam visitare ecclesias annexas, et subditas monasteriis, earum administratio sit penes parochos sæculares, proùt pluries declaravit S. Congreg. apud *Bellarminum* et *Barbosam:* excipe, si incorporatæ essent monasteriis, aut nullius essent diœcesis. Possunt præterea Episcopi visitare confraternitates Sæcularium fundatas in monasteriis, sed dumtaxat quoad administrationem bonorum, non quoad altaria, ùt ex Trident. *sess.* 25. *c.* 20., et ex pluribus Decretis sacræ Congregationis. Excipiuntur insuper illæ quarum Præfectus est Religiosus

ex privilegio Gregorii XIII., cui nulla contraria consuetudo potest obstare (1).

80. — Quæritur tertiò utrùm Episcopi possint visitare claustra monialium exemptarum? Negant *Salmanticenses* cum *Navarro, Sanchez, Bonac. Peliz.*, etc. ex *cap. Periculoso, de statu Monach. in* 6. ubi cura claustri Monialium exemptarum manifestè conceditur Superioribus regularibus. Neque obstat (ùt ajunt) Tridentinum, *sess.* 24. *c.* 5., ex quo contendunt patroni adversæ sententiæ, Episcopos esse delegatos apostolicos quoad claustrum Monialium exemptarum, cùm ibi statuatur, ut ipsi curent, ut restituatur aut conservetur claustrum *in omnibus monasteriis sibi subjectis ordinariâ, in aliis verò Sedis apostolicæ authoritate.* Etenim respondent, quòd pro illo *in aliis*, etc. non intelligantur monasteria Regularibus subjecta, sed subjecta immediatè Pontifici, quod asserunt declaratum fuisse per Pium V. in sua Bulla *Circà Pastoralis;* eò magis quia Concilium in loco prædicto renovat, non revocat citatum textum *Periculoso.* His non obstantibus contraria sententia amplectenda est cum *Barbos. Gavant. Lezan.*, etc., quia, licèt non obstaret Tridentinum, nihilominùs obstat equidem Bulla Gregorii XV. *Inscrutabilis* anni 1622., in qua dictum fuit, 1. Ut regulares nequeant destinare alium ad audiendas Monialium confessiones, præter eum, qui fuerit approbatus ab Ordinario (et in hoc animadvertendum est quod præterea statuit Benedictus XIV.in Bulla *Pastoralis* die 5.Augusti 1748, confirmans Bullam, *Apostolici ministerii*, Benedicti XIII.; quòd scilicet, si regularis Superior negligeret assignare saltem semel in anno confessarium extraordinarium, aut sæcularem, aut alterius Ordinis, quemadmodùm Pontifex præcepit, possit illum assignare diœcesis Episcopus). 2. Statuit Gregorius XV., ut administratores monasteriorum dictarum Monialium debeant rationem reddere Episcopo administrationis bonorum. 3. Ut Episcopus valeat removere confessarium, aut alium administratorem monasterii, si Superior monitus illum non removeat. 4. Ut Episcopus præsidere possit electioni Abbatissæ. Ac quintò specialiter fuit statutum, ut Episcopus possit corrigere et punire, veluti delegatus apostolicæ Sedis, eos omnes qui aliquid admittunt adversùs claustrum Monialium, etiam exemptarum. Placet hìc adnotare verba Bullæ: *Tam sæculares, quàm Regulares nullis privilegiis tueri se possint, quomi-*

(1) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 31. *ad* 36.

nùs, si deliquerint circa personas intra septa degentes, aut circa clausuram Monialium, etiam Regularibus subjectarum, ab Episcopo tamquam ad hoc Sedis apostolicæ delegato, puniri et corrigi valeant (1). Et ibidem refert *Barbosa* Decretum quoddam sacræ Congregationis, ubi statuitur, quòd nullimodè possit impediri Episcopis, quin visitent monasteria exempta, et Regularibus subjecta quoad observantiam clausuræ, et qui præsumit impedire, post tertiam monitionem incurrit excommunicationem ipso facto ex *Clem. Attendentes, de statu Mon.* (2). Præterea hoc in loco adnotandum est, quòd Clemens X. et Clemens XII. præceperunt, ut observaretur Bulla Gregorii XV. *non obstante quâcumque contrariâ consuetudine.*

81. — Quæritur 4. utrùm Episcopi exigere queant à Regularibus rationem hæreditatis relictæ cum onere Missarum, aut legatorum satisfaciendorum sæcularibus? Videntur posse, ex eo quod eruitur ex Tridentino, *sess.* 22. *c.* 8., ubi præbetur Episcopis potestas visitandi omnia legata pia, non obstante quocumque privilegio in contrarium. Et dicunt *Salmanticenses*, quòd ex hoc rectè sententia ista redderetur probabilis. Sed ipsi deindè id negant ob multa privilegia Regularibus concessa, præsertim per Pium V., in quibus declarantur exempta Religiosorum bona à quacumque Episcopi jurisdictione, non obstantibus quibuscumque Constitutionibus apostolicis et Conciliis (3).

82. — Quæritur 5. utrùm Episcopus in alia causa possit procedere criminaliter contra Regulares? Dictum est Regulares exemptos esse ab Episcoporum jurisdictione, præterquam in casibus in jure expressis. Præter id, quod spectat ad Missarum celebrationem et clausuram Monialium; in duobus aliis casibus possunt ex Tridentino Episcopi contra eos procedere. 1. Si Regularis aliquis patraret delictum, degendo extra monasterium, Trid. *sess.* 6. *c.* 3. Sed hoc intelligitur eorum respectu, qui permanenter extra monasterium habitant, non verò quoad illum Religiosum, qui extrà maneret causâ confessionum excipiendarum, aut concionandi aut alterius negotii ad tempus; aut incoleret pagum, aut locum alium dependentem à monasterio ob negotia religionis. Sed hìc oritur dubitatio, utrùm possit Episcopus punire illum delinquentem, qui habitaret alium locum ob longum tempus ex licentia sui

(1) *Vide Barbosam de potest. Episc. All.* 102. *n.* 7. *et Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 37. *ad* 39. — (2) *Vide de Alex. de Monial. c.* 6. §. 4. *q.* 3. — (3) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 40. *ad* 42.

Superioris? Alii affirmant, veluti *Tambur. Barbosa, Lezana,* etc. pluribus innixi declarationibus sacræ Congregationis. Alii, quemadmodùm *Salmanticenses* cum *Sanchez, Silvest. Peyrino, Bordono,* etc. negant ex *cap. Ex Rescripto, de jurejur.* ubi dicitur, quòd qui manet extra monasterium ex licentia Superioris, judicetur in monasterio manere. Quare ajunt, quòd tam Concilium, quàm prædictæ declarationes vigere intelligantur in eos qui extra monasterium morantur sine licentia, aut in loco adeò remoto ab eorum Superiore, ut puniri non possint, nisi post longissimum tempus (1).

83. — Secundus casus est, cùm Religiosus, etiam degens in monasterio, extra illud delinqueret cum publico populi scandalo, et Superior eum non puniret. Trident. *sess.* 25. *c.* 14. Et quia Superiores quidam transmittebant hujusmodi delinquentes extra diœcesim, ut immunes essent à pœna, statuit Clemens VIII anno 1596. in Bulla *Suscepti oneris,* ut in tali casu, instante Episcopo, Superior intra tempus ab Episcopo præscriptum revocare debeat delinquentem, et punire; aliàs possit eum castigare Episcopus loci, quò ipse transmissus est (2). Adnotant deindè *Salmanticenses* cum aliis 1. ut hujusmodi Concilii Decretum vigere debeat cùm delictum est notorium etiam facti publicitate. 2. Ut non valeat adversùs Superiores delinquentes, qui in odiosis non includuntur sub nomine Regularium, quemadmodùm ait Concilium. 3. Ut Episcopus procedere non possit, nisi postquam pluries monuerit Superiorem, ut delinquentem puniret, et ille neglexerit. Si tamen Episcopus delinquentem in actuali delicto interciperet, potest illum capere (sicut dictum fuit), sed ut statim eum transmittat ad Superiorem, et quando crimen fuisset gravis scandali, potest etiam eumdem retinere in carcere, ut transmittat infra 25. saltem horarum spatium. Superior deindè præbere Episcopo debet sufficientia argumenta secutæ punitionis. Episcopus, licèt capere possit summariam informationem, ut eam ad Superiorem transferat, non potest tamen juridicum efformare processum adversùs reum: sed si fortè efformasset, probabile est eo Superiorem uti posse ad procedendum in suum Religiosum, ùt ajunt *Salmanticenses* cum aliis (3).

84. — Secundò. Regulares privilegium habent exemptionis à contributione Decimarum. Arreptâ occasione, opportunè hoc in loco adnotantur quædam circa Decimas.

(1) *Salm. tr.* 18. *c.* 7. *n.* 40. *ad* 46. — (2) *Salm. ibid.* — (3) *Ibid. n.*50. *et* 51.

Decimæ dicuntur illa fructuum portio, aut industriarum personalium, quæ à fidelibus tribuenda est Ecclesiæ ministris, pro eorum sustentatione. Reverà Decimæ debentur ex jure divino naturali; sed quoad quantitatem, id est decimam partem, sunt ex jure ecclesiastico, cùm cessaverit jus antiquum divinum, ùt judiciale. Hinc fit 1. Pontificem posse quemlibet eximere ex onere Decimarum; Pontificem, inquam, non Episcopos: ipsi dumtaxat possunt ex Trident. *sess.* 21. *c.* 5. 6. *et* 7. applicare Decimas unius loci ad alium, et unire ac separare beneficia (1). Infertur 2. quòd consuetudo ritè potest aliquos eximere à solvendis Decimis, dummodò remaneat id quod sufficit ad congruam Ecclesiasticorum sustentationem; sed hujusmodi consuetudo præscriptionem quadraginta annorum non interruptorum habere debet, licèt ab initio, nec titulus, nec bona fides interfuerint: ad præscriptionem deindè (accipiendo vocem proùt sonat præscriptio, non ùt consuetudo) necessaria sunt bona fides, et quadraginta anni cum titulo; sine autem titulo requiritur tempus immemorabile. Pro futuris Decimis fieri potest compositio: sed etiam solummodò à Pontifice, non ab Episcopo, nisi fieret inter unam et aliam ecclesiam. Dictum est pro futuris, quia præteritas remittere potest etiam ille, cui debentur (2).

85. — Olim Decimæ debebantur, ùt dictum est, tam ex fructibus bonorum, quàm ex personarum industria. Sed juxta præsentem consuetudinem penè universalem solvuntur solùm ex fructibus bonorum tam stabilium, quam mobilium, juxta *cap. Non est, de Decim.* Et debentur ex fructibus integris non deductis expensis et oneribus contributionum; ùt ait *S. Thom.* (3) et alii communiter ex *cap. Cùm non sit, de Decim.* (4).

86. — Decimæ prætereà solvi debent ab omnibus fidelibus, etiam à principibus, sed non à pauperibus: isti tamen, nisi sint in extrema necessitate, sed solum in gravi, si pervenirent ad meliorem fortunam, tenentur solvere præteritas Decimas, ùt dicunt *Suarez, Layman, Castr.*, et alii, cum *Salm.* (5). De jure autem communi tam clerici quàm Religiosi, et etiam parochi tenentur solvere Decimas suorum bonorum patrimonialium, licèt assignata fuissent ad titulum Ordinationis, non autem bonorum beneficialium, ùt docet *D. Th.* (6). Quoad eos verò,

(1) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 52. *et* 54.— (2) *Ibid. n.* 55. — (3) 2. 2. *q.* 87. *art.* 3. *ad* 4. —(4) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 58. — (5) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 59. — (6) *Loc. cit. art.* 4. *in corp. et ad* 1. *ex c. Si quis laïcus* 16. *q.* 1.

qui deficiunt à solvendis Decimis, hæc statuit Trid. *sess.* 25. *c.* 12. *de Reform. Qui verò eas (decimas) aut subtrahunt, aut impediunt, excommunicentur; nec ab hoc crimine, nisi plenâ restitutione secutâ, absolvantur* (1).

87. — Sed quidquid sit de jure antiquo, hodie ex multis privilegiis pontificiis omnes Regulares, etiam Moniales cujuscumque Ordinis (et etiam Equites Hierosolymitani) eximuntur à Decimis non solùm personalibus, sed etiam stabilium, tàm propriorum (etsi colantur à colonis), quàm conductorum, ùt emphitheuticarum (2). Si tamen transeunt ad Regulares bona priùs subjecta Decimis, tenentur ad illas, utì constat ex pluribus Decret. sacræ Congreg. Rotæ apud *Pignatelli* (3).

88. — Tertiò. Olim Regularibus vetitum erat, ne nova ædificarent monasteria aut derelinquerent ædificata sine expressa licentia Summi Pontificis *cap.* 1. *de Excess. Prælat. in* 6. ex *cap. un. de Bel. Dom. in* 7. Tractu deindè temporis obtinuerunt diversa privilegia, sed hæc omnia anno 1624. limitata fuêre ab Urbano VIII. in Bulla *Romanus Pontifex,* ubi statutum fuit, non posse acceptari nova monasteria, nisi observatâ formâ Canonum Tridentini, et Bullæ Clementis VIII. *Quoniam ad institutam.* Quare hodie ad fundandum novum monasterium tria requiruntur. 1. Licentia Episcopi. Utrùm verò requiratur etiam licentia Pontificis alii affirmant, ùt *Barbosa, Tamb. Pelliz.* ex Declaratione S. C.; negant verò *Salm.* cum *Lezana, Suarez, Rodriquez,* et aliis. 2. Ut adsit consensus eorum, quorum interest, et præsertim omnium monasteriorum existentium intra quatuor milliariorum spatium; aliter Episcopus concedere non potest dictam licentiam, nisi quando illi injustè contradicerent (4). Carmelitæ tamen privilegium habent, ut alii ordines fundare non possint, ubi ipsi habent monasterium infrà spatium 560. ulnarum Florentinarum, et Minores infra spatium 1200. ulnarum, etc. Contrà Minimi et Jesuitæ privilegium habent fundandi in locis etiam non remotis intra spatium 560. ulnarum prædictarum. Et in omnibus his privilegiis conceditur communicatio. At prædicta privilegia circa ulnas juxta consuetudinem non intelliguntur quoad monasteria, quæ fundantur in civitatibus (5). 3. Requiritur, ut novum monasterium possit commodè redditibus, aut eleëmosynis sustentare duodecim Religiosos; sufficit tamen, ut adsit intra breve tempus

(1) *Vide Salm.* 1. 62. — (2) *Ibid. n.* 72. *ad* 79. — (3) *Pignat. t.* 1. *cons.* 355, *et tom.* 8. *n.* 9. — (4) *Salm. tr.* 18. *c.* 5. *n.* 124. *ad* 131. — (5) *Ibid. n.* 137. *ad* 140.

probabilis spes prædictæ sufficientis sustentationis. Quòd si monasterium (intelligitur de monasteriis fundatis post citatam Bullam Urbani VIII. emanatam anno 1624.) non valeret sustentare duodecim Religiosos, qui reverà in illo non habitarent, statutum fuit per sacram Cong. pluribus Decretis, confirmatis à Gregorio XV. et Urbano VIII. ut hujusmodi monasterium omninò subjectum esset Episcopo per hæc verba : *Ordinarii loci visitationi, correctioni, atque omnimodæ jurisdictioni talia monasteria erecta absque eo, quòd* 12. *fratres in eis valeant habitare, et de facto habitent, subjecta esse intelligantur* (1). Eædem conditiones requiruntur in fundandis Monialium monasteriis. Et advertendum hìc quòd ex Tridentino et S. C. prohibetur, ne fundentur Monialium monasteria extra habitatum (2).

89. — Prædictæ conditiones non requiruntur in fundandis hospitiis Religiosorum, ùt notant *Peirinus, Tamb.* etc., saltem (ùt limitat *Lezana*) si ibi non recipiant Missas, et non habeant ecclesiam (3). Neque requiruntur in translationibus monasteriorum, quæ possunt fundari (ùt probant *Salmanticenses* cum *Navarro, Barbosa, Peyrino, Lezana,* etc.) sine consensu Pontificis, Episcopi, vel aliorum monasteriorum ; dummodò translatio non afferat iis præjudicium : etenim dicunt, quòd jam anteà habebant tale privilegium à pluribus Pontificibus concessum, et quòd illud limitatum est tantùm quoad novas fundationes, quales non vocantur translationes monasteriorum ex uno situ ad alium commodiorem ejusdem terræ (ùt intelligitur), aut prope illam, derelinquendo antiquum monasterium. Et in tali casu Religiosi retinent omnia bona, et jura monasterii derelicti (4). Possunt præterea Religiosi ex concessione Urbani VIII., et Innoc. VIII., quando deficerent redditus, et eleëmosynæ unius monasterii, illud unire et incorporare alteri (5). Insuper possunt ad libitum redire ad monasteria derelicta, dummodò reditus non afferret aliquod novum præjudicium aliis monasteriis (6). Possunt insuper Generales Religionum superiores ex concessione Sixti IV. et ejusdem Urbani VIII. supprimere monasteria miserabilia, transferendo eorum bona ad majora monasteria. Adnotetur hìc, quòd monasteria concessa ab universitatibus, cùm derelinquuntur, in manu Ordinarii derelinqui debeant ; at si propriis redditibus, et eleëmosynis ædificata fuerint, remanent in dominio Religiosorum, ut de iis possint libere disponere (7).

(1) *Ibid. n.* 129. *et* 130. — (2) *Ibid. n.* 138. — (3) *Ibid n* 132. — (4) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 133. *ad* 134. — (5) *Ibid. n.* 150. — (6) *num.* 148. — (7) *Ibid.* 147.

90. — IV. Regulares habent privilegium eligendi judicem conservatorem qui judicet de omnibus illis casibus, in quibus Religiosi sunt rei, et etiam in quibus sunt actores; sed quando sunt actores, solùm propter injurias et manifestas violentias ipsis irrogatas (1).

91. — V. Regulares habent privilegium admittendi eos omnes, qui volunt sepeliri in eorum ecclesiis. Adnotamus hìc præcipua quædam circa sepulturam, de qua fusiùs tractant *Salm.* (2). Quicumque ad pubertatem pervenerit, sibi eligere valet sepulturam ubicumque, etiam Episcopi; nisi autem illam sibi eligant, sepeliri in cathedrali debeant (3). Religiosi tamen debent sepeliri in monasterio, etsi morentur extra illud, dummodò locus non esset nimis remotus. Novitii valent sibi eligere sepulturam extra monasterium; quòd si non faciant, sepeliri debent in illo, licèt obirent, dùm alia in domo manerent ex licentia sui Superioris (4). Idem intelligitur quoad commensales, et familiares, qui actu serviunt, et resident in monasterio sub obedientia Superioris. Et hi valent recipere omnia Sacramenta a Religiosis, Baptismo excepto, et matrimonio (5). Gravissimas incurrunt pœnas clerici et Religiosi inducentes alios ad promittendum juramento, voto, aut fide datâ, se electuros sepulturam in propria ecclesia (6). Privandi sunt sepulturâ, qui moriuntur impœnitentes, et publicè constat non fuisse confessos in anno, nec communicasse paschali tempore, et ita etiam hæretici, excommunicati, qui sibi ex ira mortem intulerunt, si deinde pœnitentiæ indicia non præbuerint, utì habetur in Rituali romano: *Peccatores publici cujuscumque peccati, et qui moriuntur in flagranti crimine* (*ùt ex cap. Fures, de furto*) nullo dato signo pœnitentiæ; etenim tunc præsumuntur et in peccato obiisse, ùt dicunt communiter DD. cum Rituali, quidquid dicant *Lezana* et *Sancius* (7). Qui hujusmodi defunctos sepelit, lethaliter peccat; et qui sepelit hæreticum, aut hæreticorum fautorem, aut publicè excommunicatum, aut usurarium, etiam excommunicationem incurrit; et hujusmodi defuncti, si fieri possit, ex sepultura extrahendi sunt. Cæterùm nemo sepulturâ privandus in quocumque casu sine sententia Episcopi, aut Superioris, si cadaver est Religiosi (8).

92. — Sed ad rem nostram, ad Regulares videlicet, redeamus. Plura sunt notanda. 1. Quilibet clericus, aut

(1) *Ibid. a n.* 152. *ad* 178. — (2) *Ibid. punct.* 6. — (3) *Ibid. n.* 186. — (4) *n.* 187. — (5) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 188. 214., *et* 215. — (6) *Ibid. n.* 191. — (7) *Ibid. n.* 199. — (8) *n.* 202. *et* 204.

Sæcularis sibi eligere potest sepulturam in ecclesia Regularium. Et quando aliquis haberet sepulturam suorum Majorum in illa, et non elegisset aliam ecclesiam; possunt Regulares illic eum sepelire (1). 2. Parochi qui in associatione ad ecclesiam Regularium plùs exigunt, quàm exigerent in sepeliendo defunctos in parochia, ut retraherent fideles ab eligenda alibi sibi sepultura, papalem excommunicationem incurrunt, ex Bulla Clementis VIII. apud *Salmanticenses;* et licèt Bulla edita fuit pro Indiarum parochis, tamen *Lezana, Peyrinus,* et *Salmanticenses* cum aliis intelligunt eam editam fuisse universaliter pro omnibus (2). 3. Cùm sepeliendus est defunctus in Regularium ecclesia, debent ipsi vocare et attendere parochum; sed si ille renuit venire, aut nimis moratur, possunt ipsi extollere cadaver, et illud in suam ecclesiam asportare; ita communiter *Barbosa, Lezana, Peyrinus,* et alii cum *Salmanticensibus,* ex pluribus Decretis S. C. (3). Officium supra cadaver tùm celebrandum est, non à parocho, aut canonicis, sed ab iisdem Regularibus. Nec parochus exercere potest illum actum in eorum ecclesia, nec cogere hæredes ad celebrandas Missas, aut earum partem in parochia, ex pluribus Decretis etiam S. C. Et idem observandum est etiam pro monasteriis Monialium exemptarum (4). Adnotandum tamen, in Monialium ecclesiis sepeliri non posse laïcos sine licentia S. C. dummodò aliquis non haberet in eo jus sepulturæ (5).

93. — Quæritur utrùm Regulares teneantur ad solvendam canonicam portionem Ordinario, aut parocho? Alia est portio canonica *episcopalis,* et est illa, quæ debetur Episcopis pro omnibus donationibus *causâ mortis,* et pro legatis ecclesiis relictis, aut locis piis eorum diœcesum, ùt ex *Clem. Dudùm, de sepult.* Hæc portio quandoque fuit tertia, quandoque quarta pars; ùt Innocentius III. *cap. Requisitis, de Testam.* statuit, ut quoad quantitatem attenderetur consuetudo (6). Alia est *parochialis,* quæ propriè vocatur *quarta funeralis,* et est illa portio, quæ parocho debetur ex funeralibus, legatis piis, et omnibus, quæ perveniunt ad ecclesiam, in qua sepeliendum se defunctus statuerat. Et ista etiam fuit diversa, sed quoad eamdem etiam consuetudo attendenda est (7).

94. — Sed quoad Regulares, eximuntur à solvenda portione episcopali eorum monasteria tam hominum, quàm

(1) *Ibid. n.* 205. — (2) *Ibid.* 206. — (3) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 208. *et* 209. — (4) *Ibid. n.* 212. *et* 213. — (5) *Vide Opus nostrum lib.* 4. *n.* 62. — (6) *Salm. tr.* 18. *c.* 3. *n.* 216. — (7) *Ibid. n.* 218.

fœminarum, ex *Extravaganti Inter cunctas*, §. *Quibuscumque, de privilegiis*, et ex aliis privilegiis apud *Salmanticenses* (1). Quò verò ad *quartam funeralem*, ex jure communi olim Regulares tenebantur ad illam solvendam; sed hodie attentis eorum privilegiis, et Trident. *sess.* 25. *c.* 13. et Bullâ Pii V. *Etsi Mendicantium*, anni 1567, tenentur ad illam solvendam ea monasteria dumtaxat, quæ ultra 40. annos, antequam Concilium confirmaretur, solebant solvere: ita probant *Salmanticenses* cum sententia communi, et pluribus Decretis S. C. ex multis privilegiis pontificiis, et præsertim Sixti IV., qui imposuit pœnam excommunicationis, et privationis beneficiorum parochis, qui vellent exigere prædictam *quartam* (2). Excipiuntur tamen illa monasteria, quæ solverent præfatam *quartam* ex contractu inito, aut ex consuetudine immemorabili (3).

PUNCTUM II.

De privilegiis Regularium in particulari.

I. *De facultate absolvendi subditos à casibus et censuris* 95. 96. *et* 97. *De reservatione casuum, etc.* 98. *De facultatibus quoad Sæculares* 99. *Utrùm Regulares possint absolvere à casibus Episcopis reservatis à jure, vel consuetudine* 100. *Utrùm à casibus papalibus* 101. *Utrùm in itinere, aut ex bulla* Cruciatæ, *etc.* 102. *Utrùm confessarii Regulares possint denuò examinari ab Episcopo* 103. II. *Circa dispensationem in irregularitatibus* 104. *et* 105. III. *De dispensatione in præceptis ecclesiasticis, etc.* 106. IV. *Circa officium divinum* 107. V. *Circa dispensationem votorum, et juramentorum* 108. *Circa votum castitatis conjugum, et sponsorum* 109. VI. *De privilegio Religiosorum, novitiorum, et famulorum confitendi cuicumque sacerdoti, etc.* 110. *De Religiosis peregrinantibus* 111. *Utrùm in jubilæo, etc.* 112. VII. *Circa Ordinum receptionem* 113. *ad* 116. *Circa Ordinum collationem* 117. *ad* 120. *Circa celebrationem Missarum* 121. *et* 122. *Circa Communionis ministrationem* 123. *Circa concionandum* 124. *ad* 128.

95. — I. Quoad facultatem, quam habent Superiores regulares circa absolutionem casuum reservatorum, et censurarum, oportet hìc distinguere potestatem erga subditos ab illa, quam habent erga Sæculares. Sub nomine *Superiorum regularium* veniunt non solùm Generales, et Provinciales, et eorum Vicarii subrogati in eorum locum,

(1) N. 217. — (2) *Vide Salm. tr.* 18. *c.* 3. *a n.* 218. *ad* 228. (3) *Ibidem n.* 229. *ad* 233.

sed etiam omnes locales Superiores, ùt Priores, Guardiani, rectores, et etiam eorum Vicarii, quando ipsi absunt, saltem per integrum diem. Ita communiter doctores (1) ex *cap. Abbatis, de privileg. in* 6. Omnes istì absolvere possunt suos subditos primò ab omnibus casibus et censuris non reservatis Pontifici, licèt fulminatæ essent *ab homine* per specialem sententiam, ùt dicunt *Salmantic.* cum *Lezana, Candido, Pelliz.* etc. ex privilegiis Pauli V., Sixti IV. et Eugenii IV. (2). Et id quod currit pro professis, valet et pro novitiis, ita ut iidem absolvi possint à Superioribus regularibus à casibus Episcopis reservatis incursis, non solùm post ingressum, sed etiam ante, ùt dicunt *Salmantic.* cum *Bonac. Pelliz.*, etc. et *P. Mazzotta* cum *Sanchez, Tamb.*, etc. (3). Et idem dicunt *Salmantic.* et *Mazzotta* cum *Peyrino*, et *Tambur.* (4) quoad illos qui proximi sunt, qui recipiantur, v. gr. si manent in probatione in monasterio, ut assumant habitum, et id ex Bulla Clementis VII. relata à *Candido, Rodriq.* et à *Salmant.* (5) in qua fuit concessum Provincialibus regularibus, et eorum Vicariis, aut aliis deputatis absolvere novitios Ordinis ab omnibus casibus reservatis (exceptis illis *Bullæ Cœnæ*) incursis ante ingressum, et à censuris quæ illis sunt annexæ. His posset aliquis objicere Decretum Urbani VIII. allatum in Opere nostro (6), in quo fuit statutum, quòd per confirmationem privilegiorum obtentorum à Regularibus post Tridentinum non intelligebantur rursùs concessa ipsis privilegia ipsis ablata tam à Concilio, quàm à S. C. absolvendi à casibus reservatis Ordinario. Multipliciter respondent *Salmanticenses* huic oppositioni loco citato; sed eorum responsiones non suadent, ùt diximus in Opere (7). Responsio congruentior videtur esse ita, scilicet quòd Decretum Urbani loquitur de Sæcularibus, sicut etiam loquebatur propos. 12. damnata ab Alexandro VII; sed non de novitiis, qui in favorabilibus communiter à DD. reputantur ùt Religiosi; ita *Sanchez*, *Suar. Castrop. Lezana* cum iisdem *Salmant.* (8), et aliis. Eò magis quia Clem. VIII. ita declaravit, et *Diana* (9) refert privilegium concessum Jesuitis (quod ex communicatione extenditur ad omnes religiones), quo possint communicare novitiis omnia privilegia Societatis. Excipiunt tamen *Bonac. Pelliz.*

(1) *Vide Salm. tr.* 18. *c.* 4. *n.* 1. — (2) *Ibidem n.* 2. — (3) *Salm. tr.* 15. *c.* 3. *n.* 87. *et Mazzotta tom.* 3. *de Res. Cas. cap.* 2. *quæst.* 5. — (4) *Salm. ibid. n.* 88. *et Mazzotta loco citato.* — (5) *Salm. tr.* 10. *de Censur. c.* 2. *n.* 80. — (6) *Lib.* 7. *n.* 95. — (7) *n.* 103. — (8) *Salm. tr.* 15. *c.* 3. *n.* 85. — (9) *Part.* 3. *tr.* 2. *Resp.* 73.

et *Salmant.* (1) casum, quo jam inceptum esset judicium Episcopi contra novitium, antequam intraret; quia tunc (ùt ajunt) posset Episcopus eum extrahere, et punire. Quod dictum est de novitiis, idem dicit *P. Mazzotta* loco citato cum *Peyrino* de familiaribus monasteriorum; dummodò *inibi sint quasi de familia, et continui commensales,* ùt dicitur in Bulla *Superna* Clementis X.

96. — Possunt secundò Regulares absolvere suos subditos professos, et novitios etiam; sicut superiùs dictum est (2), ab omnibus casibus papalibus occultis eodem modo, quo Episcopi valent absolvere suos subditos ex *cap. Liceat.* Atque hoc ex privilegio Pii V. relato per extensum à *Salmanticensibus* et *P. Concina,* confirmato à Benedicto XIII. in Bulla *Pretiosus* anno 1727, in qua fuit concessa Regularibus potestas absolvendi etiam à casibus *Bullæ Cœnæ,* excepto relapsu in hæresim, falsificatione litterarum apostolicarum, et translatione rerum prohibitarum ad infideles. Ac obiter hìc notandum, quòd in dicta Bulla fuit etiam concessa Generali Dominicanorum potestas dispensandi ab irregularitate ob homicidium commissum à subditis, dummodò patratum non fuerit datâ operâ, et secutum intra claustra monasterii (3). Sed postquam hæc scripsi, invenio quòd Clemens XII. in Bulla *Romanus,* edita die 30. Maji 1732, revocavit omnes litteras et constitutiones cum omnibus privilegiis et facultatibus concessis à Benedicto XIII. omnia reducendo ad primævum statum, ac si præfatæ confirmationes nunquam emanatæ fuissent. Insuper hìc notandum quòd facto dubio, an revocatio privilegii pro Regularibus absolvendi in hæresim lapsos indicta à Tridentino, intelligenda tantùm esset respectu aliorum, non autem Religiosorum: S. C. decrevit intelligi respectu omnium, ùt refert *P. Ferraris* (4).

97. — Possunt tertiò Regulares absolvere suos subditos ab excommunicatione ob percussionem etiam gravem, et enormem, et publicam, inflictam non solùm Religiosis ejusdem Ordinis, sed etiam alterius, et etiam clericis sæcularibus *Castrop. Ronc. Salm.* et *Croix* ex privilegiis Bonifacii IV. et Clementis VIII. Atque hìc adnotandum, quòd si percussio sit levis, aut occulta, Religiosus percussor (si velit) potest petere absolutionem etiam ab Episcopo, sed obtentâ sui Superioris licentia (5). Dictum est *subditos,* quia nequeunt absolvere Sæculares, cùm hic ca-

(1) *Salm. l. c. n.* 87. — (2) *Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 593. v. Eamdem. *in fin.* — (3) *Ibid. lib.* 7. *n.* 101. — (4) *Ferrar. Bibl. verb. Absolvere* — (5) *Lib.* 7. *n.*107.

sus limitatus sit Regularibus intra Italiam, et extra Romam à Clemente VIII. ùt mox dicetur *n.* 99.

98. — Adnotandum hìc præterea, Superiores regulares ex concessione Clementis VIII. posse, si ipsis expediens videtur, reservare undecim casus, sed non plures sine consensu Capituli generalis, aut saltem provincialis pro provincia. Casus ab ipsis reservabiles adnotati sunt *Tom. II. Tr. XVI. n.* 130. Si autem Superior deneget licentiam, et utrùm pro prima vice possint Religiosi absolvi a reservatis, vide ibidem *n.* 134.

99. — Quoad verò Sæculares, olim Mendicantes gaudebant privilegio, quo poterant absolvere Sæculares ab omnibus casibus et censuris reservatis tam a Pontifice, quàm ab Episcopis. Sed deindè Decreto Clementis VIII. anni 1602, confirmato à Paulo V. anno 1617, et Urbano VIII. anno 1627, limitata fuit prædicta potestas, et statutum fuit, ne Regulares existentes extra Romam et intra Italiam, possint absolvere Sæculares nec à casibus *Bullæ Cœnæ,* nec ab aliis sex sequentibus: Scilicet 1. A percussione clerici. 2. A duello. 3. A violatione immunitatis. 4. A violatione clausuræ monasteriorum Monialium ob pravum finem. 5. A simonia confidentiali in beneficiis; et denique ab omnibus casibus, quos sibi reservant Episcopi. Itaque tam ex dicto Decreto Clementis VIII. quàm etiam ex Bulla Gregorii XIII. *Cùm à Sacra,* et præsertim ex propositione 12. damnata per Alexandrum VII. quæ sic se habebat: *Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtentâ ad id Episcoporum facultate;* hodie non est in dubium revocandum (quidquid aliqui dicant) quin Sæculares absolvere non possint à casibus ab Episcopis reservatis (1). Ita neque possunt absolvere Sæculares à sex casibus Clementis, etsi occulti sint, contra *P. Vivam;* potestas enim, quam Regulares habent ex Bulla S. Pii V. relata, *n.* 96, quâ possunt absolvere casus occultos, quam habent Episcopi ex *cap. Liceat,* est solùm respectu suorum Religiosorum, non autem Sæcularium. Id tamen probabile judicamus cum *P. Viva, Comitolo,* et aliis, quibus adhæret etiam *P. Concina,* scilicet quòd Regulares possint absolvere à casibus, quos sibi in Synodo Episcopus reservavit, sed deindè non expressit illos in tabella, quia tunc præsumitur se voluisse concedere potestatem ab iis absolvendi omnibus confessariis, modò ab ipso approbatis (2).

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 599. *v.* Certum est, *et l.* 7. *n.* 95 — (2) *Lib.* 7. *n.* 100.

100. — Dubitatur 1. utrùm Religiosi possint absolvere Sæculares à casibus non reservatis sibi ab Episcopis, sed *in jure,* aut ex consuetudine reservatis Episcopis, ùt sunt abortus fœtûs animati, et alii adnotati *n.* 46. ? Negant *Viva, Bord. Cabassut. Milante,* et alii, eò quòd (ùt ajunt) in Decreto Pauli V., et Urbani VIII. prohibetur Regularibus absolvere laïcos à casibus Episcopis reservatis: *A casibus eisdem Ordinariis reservatis* sunt verba Urbani. Nihilominùs probabiliùs affirmant *Conc. La-Croix, Spor. Salmant. Lezana, Sanch.* cum multis aliis, quibus adhæret etiam (se retractans) *P. Viva in sua Morali.* Ratio est, quia citata verba Decreti Urbani (et idem de Decreto Pauli V.) intelligenda sunt de casibus, quos Episcopi sibimet reservant: cùm talia Decreta, ùt diximus *n. præc.,* sint confirmativa Decreti Clementis VIII. in quo fit mentio tantùm casuum, qui sibi ab Episcopis reservantur: *Nec à casibus* (hæc ait Clemens) *quos Ordinarii* reservarunt, aut in posterùm *reservabunt.* Eò magis, quia, ùt ait *P. Suarez,* casus reservati Episcopis *in jure* debeant potiùs dici delegati Episcopis, quàm reservati. Sed animadvertendum id non valere quoad percussionem clerici, nec quoad omnes alios casus, quos sibi Ordinarius reservaret; etenim quoad istos, sublata fuit omnis facultas Regularibus, ùt dictum est *n. præced.* (1).

101. — Dubitatur 2. utrùm Regulares absolvere valeant Sæculares à casibus papalibus ? Negant pauci quidem, id est, *Viva* cum *Bordone,* et *Florino,* ex iisdem Decretis Pauli V. et Urbani VIII., quibus etiam vetitum fuit Regularibus absolvere à casibus reservatis Sedi apostolicæ; at communissimè et probabiliùs affirmant *Bonacina, Aversa, Salmant. Pelliv., Rodriquez, Potestas, Peyrinus,* et ipse *Viva* in sua Morali (licèt id affirmet solummodò quoad casus papales occultos) ex privilegio Pauli III. concesso anno 1545 Jesuitis, quo dictum fuit, quòd possent absolvere Sæculares *ab omnibus peccatis etiam Sedi apostolicæ reservatis, exceptis contentis in Bulla Cœnæ.* Nec obstant prædicta Decreta Pauli V. et Urbani VIII. quia illa (ùt dictum est *n. anteced.*) intelliguntur de casibus Clementis VIII. (quos supradicti Pontifices confirmare voluerunt) in quo solùm casus Bullæ *Cœnæ* et sex alii excepti fuêre. Animadvertendum autem est, hanc potestatem valere tantummodò quoad forum internum (2). Observetur

(1) *Ibid. n.* 99. — (2) *Lib.* 7. *n.* 96. *et* 97.

præterea, quod dictum est *n.* 31. de Abbatibus habentibus quasi episcopalem jurisdictionem.

102. — Adnotandum hìc, quòd olim confessarii regulares ex concessione Gregorii XIII. et Eugenii IV., in itinere poterant excipere confessiones, non modò subditorum diœcesis, ubi approbati erant, sed cæterorum omnium. Et ex Bulla *Cruciatæ*, cùm approbarentur in uno loco, erant approbati pro omnibus (1). Innocentius autem X. deindè statuit, ne Regulares possent excipere confessiones alicubi sine loci Ordinarii licentia, etiamsi haberent privilegium *Cruciatæ*, ùt declaravit Innocentius XII. in Bulla *Cùm sicut*, anno 1700. (2).

103. — Animadvertendum præterea est, quòd olim ex *Clem. Dudùm de sepult.* Regulares approbati absolutè semel ab Ordinario, non poterant obligari, ùt denuò examinarentur. Attamen S. Pius V. in *Extrav. Romani Pontificis*, dixit, quòd Episcopus successor *pro majori quiete suæ conscientiæ* posset rursùs illos examinare. Sed postea Gregorius XIII. in sua Bulla *In tanta negotiorum, etc.* (relata à *Navar.* in fine sui Manualis) ad tollendas lites exortas circa Regulares, revocavit omnes Declarationes S. Pii, et præsertim hanc concernentem approbationem confessariorum regularium; revocavit, inquam, ad statum pristinum dispositionis Tridentini, quod *sess.* 23. *cap.* 15., nihil aliud exegit quoad Regulares, nisi ut approbarentur ab Ordinario. Hinc inferunt multi DD., ut *Aravius, Dicastillus, Villalobos, Delbene*, etc. apud *Salm.* (3) quòd Regulares approbatos examine ab aliquo Episcopo non possit denuò examinare successor. Attamen contrarium tuentur *Diana p.*3. *tr.*2. *resp.* 27. et *Lezana, Boss. Bordone,* et multi alii ex Decreto S. C. (relato à *Lezana* et *Diana*), quo fuit declaratum quòd, non obstante Bullâ Greg. XIII., posset Episcopus successor examinare approbatos ab antecessore, et hanc hodiernam esse Episcoporum praxim testantur *Diana,* et ipsi *Salm.* Sed probabiliter dicunt *Salm.* (4) cum *Villalobos*, quòd tam ex Constitutione S. Pii, quàm ex Declaratione S. C. possit Ordinarius successor iterùm vocare ad examen aliquem, aut aliquos Regulares, quos notitiam habet non esse idoneos; sed non potest Edicto generali suspendere omnes confessarios regulares, usquedùm denuò examinentur. Cæterùm animadvertendum est, quòd revocando generaliter Ordinarius omnes licentias, non comprehendat Regulares, qui in odiosis non comprehen-

(1) *Ita apud Salm. tr.* 18. *cap.* 4. *n.* 71 *et* 72. — (2) *Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 548. v. Tertia. *et* 549. — (3) *Salm. tr.* 18. *c.* 4. *n.* 119. — (4) *Ibid. n.* 120.

duntur nisi exprimantur (1). Animadvertatur insuper quòd capitularis Vicarius *Sede vacante* non possit ad examen vocare Rgulares ex privilegio iis concesso à Clemente IV. (2). Animadvertendum præterea, supradicta valere pro approbationibus concessis absolutè, non tamen pro concessis ad tempus, e. g. ad sex menses, ùt plerùmque fit; cùm certum sit ex Bulla Innocentii XIII. *Apostolici ministerii*, confirmata per Benedictum XIII.; quòd confessarii tam sæculares, quàm regulares non valeant excipere confessiones extra locum, personas, et tempus præscriptum, quocumque privilegio non obstante. Vide *Tom. II. Tr. XVI. n.* 75.

104. — II. De facultate Regularium dispensandi in irregularitatibus. Regulares valent ex privilegio S. Pii V. relato *n.* 96, confirmato à Julio II., dispensare cum suis subditis in omnibus irregularitatibus occultis, in quibus possunt Ordinarii dispensare cum suis diœcesanis ex *cap. Liceat,* ùt dictum est *n.* 29. Et idem possunt cum sæcularibus, ùt ajunt *Suar. Sanch. Pelliz. Sayrus, Salm. Spor. Lezana*, etc. ex concessionibus Sixti IV., et prædicti Julii II. (3).

105. — Possunt præterea Regulares dispensare cum subditis in quacumque irregularitate, aut ob delictum, aut ob defectum ex privilegio Martini V. (4). Itaque, ut ad particularia descendam, possunt Superiores dispensare cum subditis 1. In irregularitatibus ob homicidium non solùm occultum, ùt concessum fuit in privilegio Martini V., sed etiam voluntarium notorium ùt dictum est *n.* 96., ex privilegio Benedicti XIII., dummodò datâ operâ patratum non fuerit, et consummatum intra claustra. 2. Quoad defectum animæ possunt dispensare cum Religioso ad suscipiendum sacerdotium, licèt ipse passus esset permanentem dementiam, si deindè medicorum judicio cessavit ejus periculum (5). 3. Quoad defectum corporis, ùt si alicui pes, aut oculus desineret, etiam sinister, possunt dispensare, ùt probant *Salm.* (6) cum *Bordone* ex privilegio Sixti IV. Et in dubio possunt etiam declarare, defectum non obstare, ùt possunt Ordinarii cum suis subditis (7). 4. Quoad defectum natalium, hæc irregularitas per se cessat religionem profitendo quoad id, quod spectat ad Ordinum susceptionem, ùt habetur ex *c. de Fil. Presbyt.*; nam quoad dignitates necessaria est dispensatio. Sed ex pluribus privilegiis (ùt dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n.* 87.) possunt

(1) *Ibid. n.* 115. *cum communi.* — (2) *Ibid. n.* 116. *et vide Dianam p.* 3. *tr.* 2. *resp.* 2. — (3) *Lib.* 7. *n.* 355. — (4) *Lib.* 7. *n.* 355. *et* 393. — (5) *n.* 400. *in fine.* — (6) *tr.* 19. *de Cens. c.* 9. *n.* 75. — (7) *Vide Opus nostrum lib.* 7. *num.* 414. *circa fin.*

dispensare cum suis omnes Superiores regulares Generales, Provinciales, et etiam Priores (1). Quod verò inquit *Sotus* professione cessare quamlibet irregularitatem, id communiùs negatur (2). 5. Possunt dispensare in bigamia etiam vera, ex privilegio Martini V.; ita *Castr. Pelliz. Macado, Salm.*, etc. (3). 6. In irregularitate etiam publica ob defectum lenitatis (4). 7. Et ultimò possunt Regulares dispensare cum suis subditis in omnibus inhabilitatibus, et pœnis contractis ratione dèlicti, ùt privationis officii, beneficii, vocis, loci, etc., etsi illæ reservatæ sint Pontifici, ùt ajunt *Suar. Sanch. Pelliz.* et *Salm.* cum aliis ex privilegiis Sixti IV., Pii V. et Gregorii XIV. (5).

106. — III. Prælati regulares habent potestatem dispensandi cum suis subditis in præceptis ecclesiasticis, ùt possunt Episcopi cum suis diœcesanis, ùt diximus *Tom. I. Tr. II. n.* 57. Etenim ipsi habent quasi episcopalem jurisdictionem, ùt communiter docent DD. ex Clem. *Ne Romani, de Flect.* (6). Et ideò possunt probabiliter dispensare in omni eo, quod non est specialiter Pontifici reservatum, ùt dictum fuit *præd. Tract. II. n.* 58.; et præsertim in dubio, utrùm res dispensatione indigeat, ùt diximus (7). Possunt etiam dispensare cum causa (sicuti semper supponitur) in legibus pontificiis, cùm latæ sunt pro aliqua provincia aut monasterio particulari, quia tunc præsumitur data hujusmodi facultas: aut cùm talis est consuetudo, aut quando non potest facilè recurri ad Superiorem: aut quando agitur de rebus parvi momenti quæ non obligant ad lethale peccatum, aut quæ frequenter accidunt, ùt jejunia, abstinentia à carnibus, festorum observantia, recitatio officii; dummodò non dispensetur per longum tempus, ùt dicunt *Salm.* cum *Cajet. Soto*, etc. Et idem valet quoad regulas religionis (8). Ita dicunt etiam *Azor. Castr. Salm. Trull. Macedo*, etc. posse Superiores dispensare ad operandum diebus festis tam cum Religiosis, quàm servis domesticis, sed non cum èxtraneis, qui alioqui possunt operari pro monasterio, si monasterium sit pauper, ùt ajunt *Silvester, Fagund.* et *Salm.* cum *Pasq. Leandro*, et aliis (9). Vide quoad istud, id quod dictum fuit *Tom. I. Tr. VI. n.* 14.

107. — Quoad divinum officium notentur hìc privilegia,

(1) *N.* 354. *et* 426. *vide etiam Salm. tr.* 10. *c.* 9. *n.* 57. *et tr.* 18. *c.* 4. *n.* 28. *cum Bord. Peyr. Lez. Pell. etc.* — (2) *Vide Salm. tr.* 10. *c.* 7. *n.* 58. — (3) *Vide Opus nost. l.* 7. *n.* 355. *et* 453. — (4) *n.* 469. — (5) *Salm. tr.* 18. *c.* 4. *n.* 29. — (6) *Salm. tr.* 18. *c* 4. *n.* 31. *cum Bonac. Pasq. etc.* — (7) *Salm. loc. cit. n.* 33. — (8) *n.* 34. *et* 35. — (9) *n.* 57.

quæ habent Regulares. 1. Leo X. concessit Religiosis, ut possent recitare Horas privatim omninò mentaliter. (Sed *P. Ferraris Bibl. v. Offic. art.* 3. *n.* 100. *et* 101. citans *Sporer*, ait hoc privilegium esse adulterinum), præterea ut possint anticipare officia longiora, et reservare brevia pro diebus majoris occupationis. 2. Clemens VII. concessit omnibus Regularibus infirmis (intelligitur de illis infirmis qui per se non excusantur ab officio), et infirmariis posse satisfacere officio recitando 6. aut 7. psalmos (assignandos à Superiore), 7. *Pater*, et duo *Credo*. Et Martinus V. concessit convalescentibus ut satisfacere possent dicendo illam officii portionem, quam judicaverit eorum confessarius. 3. Innocentius IV. concessit Monialibus S. Claræ (et ita intelligitur pro omnibus aliis communitatibus) satisfacere officio Conversarum ob quamcumque rationabilem causam, v. g. si religiosa non sit benè instructa juxta judicium Abbatissæ, aut confessarii, in officio choristarum: aut si sit scrupulosa, aut ob labores lassa, aut occupata in rebus utilibus, ùt esset Religiosis esse applicatum ad excipiendas confessiones, prædicationi, aut studio ecclesiastico pro majori diei parte. Etenim supponitur, quòd privilegiis concessis Monialibus gaudeant etiam Religiosi *ad invicem*, ùt dictum fuit *n.* 10. Animadvertunt insuper *Salmanticenses* hujusmodi privilegio eos posse uti etiam sine licentia Superiorum; fuit enim concessum sine ista conditione. Animadvertunt præterea, quòd si Moniales omitterent laïcarum officium, utentes hujusmodi privilegio, non peccarent lethaliter, quia tunc reputantur ùt laïcæ, quæ sub mortali non tenentur ad sui officii recitationem. Sed hoc non mihi placet, etenim hujusmodi privilegio Monialis non transit in qualitatem laïcæ, sed tantùm officium ejus choristæ transit et commutatur in illud laïcæ.

108. — V. Confessarii Mendicantium, et cæteri Regulares communicantes potestatem habent irritandi, remittendi, et dispensandi juramenta, ac vota. Sed hac de re dictum est *Tom. I. Tr. V. n.* 42. *et seq.* Possunt insuper dispensare cum conjugibus quoad impedimentum ad petendum debitum propter incestum commissum cum consanguinea conjugis, ùt communiter ajunt *Sanchez, Pontius, Salmantic.*, aliique contra *Patrem Concinam* ex multis privilegiis variorum Pontificum (1). Animadvertendum est autem hìc, quòd confessarius debet in hoc obtinere licentiam

(1) *Vide lib.* 6 *n.* 1076. *v.* Insuper.

specialem, et saltem à Superiore inferiore sui monasterii (1).

109 — Possunt prætereа confessarii Mendicantes dispensare cum conjugibus in voto castitatis elicito ante matrimonium, ad petendum debitum, sicuti etiam communiter dicunt *Castrop. Pont. Sanchez, Tourn. Wigandt*, *Salmant.*, etc. ex privilegio S. Pii V. Et etiam in voto elicito post matrimonium, utì ritè existimant *Sanch. Salmant.*, etc. (contra *Pontium*) ex aliis privilegiis, ex quibus possunt ipsi dispensare in omnibus votis, in quibus valent *de jure ordinario* dispensare Episcopi cum suis subditis (2). Id verò, quòd magis ambigitur, est, utrùm in casu necessitatis possint dispensare cum sponsis, ùt possunt Episcopi in voto castitatis ad contrahendum matrimonium. Plerique affirmant, ùt *Anacletus, Vidal, Basseus, Henriq.*, etc., quam sententiam probabilem judicant *Salm.* et *Elbel;* sed communiùs negant *Laym. Barbos. Sanch.* et *Pont.*, dicentes, quòd Regulares possint dispensare solùm in votis, in quibus valent dispensare Episcopi *de jure ordinario,* sed non extraordinario, ùt in casu isto. Respondent autem adversarii in casu necessitatis Episcopos etiam *de jure ordinario* dispensare, cùm sit hujusmodi potestas annexa eorum officio et dignitati, ùt dictum fuit *n.* 34. et 41. Undè non possumus habere ùt improbabilem primam sententiam (3).

110. — VI. Cùm sæcularibus conceditur facultas deligendi sibi confessarium, aut à Summo Pontifice, aut ab eorum Ordinario, semper supponitur, quòd sit confessarius approbatus ab Episcopo; sed Regulares ex expressa, aut tacita sui Superioris licentia possunt confiteri cuicumque simplici sacerdoti: quod communiter existimatur cum *Suar. Lugo, Salm.*, etc. (4). Quare omnes Superiores regulares possunt sibi eligere in confessarium quemlibet sacerdotem, ùt etiam communiter dicunt DD. ex *cap. ult. de Pœnit., et Rem.* Idem verò quod pro Religiosis, valet et pro famulis commensalibus monasterii, utì habetur ex *Trid. sess.* 25. *c.* 11., ex quo possunt recipere à Religiosis Sacramenta Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ Unctionis. Et idem valet quoad novitios, qui *in favorabilibus* sub Religiosorum nomine veniunt, ùt omnes fatentur, et declaravit S. C. die 14. Augusti 1665. Quare ipsi possunt absolvi ab omnibus casibus ab Episcopo reservatis (5), ùt

(1) *Ibid. v.* An autem. — (2) *Lib.* 6. *n.* 987. *v.* An autem, *et n.* 1128. — (3) *Ibid. circa fin.* — (4) *Salm. tr.* 18. *c.* 1. *n.* 49. — (5) *Ibid. n.* 57.

dictum est *n.* 95. Sed id non valet pro Equitibus S. Jacobi, et similibus, ùt dicunt *Salmant.* cum communi, nam hujusmodi viget consuetudo (1).

111. — Adnotandum insuper, quòd Religiosi peregrinantes, si habeant socium (dummodò sit idoneus) ejusdem Ordinis, illi confiteri debent. Si verò desit socius, aut alius ejusdem Ordinis sacerdos, tunc confiteri possunt cuilibet sacerdoti idoneo regulari, aut sæculari : quod commune est apud omnes. Sed quæritur utrùm talis sacerdos approbatus in illo loco esse debeat? Ita volunt pauci quidam, ùt *Wigandt, Conc.* etc.; sed communissimè, et quidem rectè negant *Suar. Roncag. Castrop., Salm. Elbel*, aliique. Et quia talis est consuetudo religionum, quæ facit præsumere consensum Ordinariorum; et quia Innocentius VIII. absolutè concessit Religiosis peregrinantibus, ut, cùm non possent habere sui Ordinis Confessarium, *quemcumque alium presbyterum idoneum religiosum, vel sæcularem eligere valeant* (2). Vide quæ diximus *Tom. II. Tract. XVI. num.* 88.

112. — Dicunt insuper *Lugo* (3), et *Salmant*, (4) cum *Navarro, Soto*, *Castrop. Peyrino, Bussio*, etc. quòd tempore generalis jubilæi possint Regulares, et etiam Moniales sine suorum Superiorum licentia confiteri Religiosis alterius Ordinis, licèt haberent confessarium Ordinis sibi assignatum, ex pluribus privilegiis, quæ referunt *Lugo*, *Mendo,* etc. (5).

113. — VII. Regulares, quoad Ordines, non recipiunt litteras dimissoriales ab Episcopis, sed ab eorum Superioribus; aliter graviter peccant, et incurrunt suspensionem. Attamen quoad recipiendos Ordines, primò S. Pius V. ipsis concessit privilegium recipiendi Ordines à quocumque Episcopo; sed hoc revocatum fuit per Gregorium XV. Quæ abrogatio confirmata est à pluribus aliis Pontificibus, et nuper à Benedicto XIV. Bullâ *Impositi Nobis*, *etc.* 27. Febr. anno 1747, quâ præterea præcipitur ut, si loci Ordinarius Ordinationem tenet, ab ipso debeat examinari, et ordinari Religiosus; quòd si Episcopus absit, aut non habeat Ordinationem, potest ordinari ab alio Episcopo; sed tunc requiritur attestatio authentica vel Vicarii generalis, vel Secretarii, aut Cancellarii ipsius Episcopi, quâ constet aut vel ipsum abesse à diœcesi, vel Ordinationem habiturum non esse proximo legitimo tem-

(1) *Ibid. n.* 58. — (2) *Vide Opus nost. l.* 6. *n.* 575. — (3) *D.* 20. *n.* 86. — (4) *tr.* 18. *cap.* 4. *n.* 124. — (5) *vide Opus nostrum lib.* 6. *n.* 536. *v.* Hic addendum.

pore per leges ecclesiasticas statuto. Et præcipit idem Pontifex hoc expressè declarandum esse ut cognoscatur, quòd non sufficit, ut dicatur Episcopus Ordinationem non habiturus, si accedant extra tempora; aliter easdem subit pœnas, quas subeunt, qui sine dimissorialibus litteris ordinantur. Insuper vetatur Religioso, ne alibi datâ operâ permaneat, ut eximat se ab examine Episcopi loci, ubi priùs morabatur. Religiosi verò morantes in diœcesibus quæ sunt *nullius*, ordinari debent ab Episcopo viciniori (1).

114. — Quæritur hìc 1. à quo debeant ordinari novitii? Dicunt *Suarez*, et *Henriquez*, ab Ordinario aut originis, aut domicilii; sed *Sanchez, Castrop. Delbene*, et *Fagnanus* cum aliis existimant quòd possint ordinari ab Ordinario loci, ubi est novitiatus. Rectè dicunt *La-Croix*, et *P. Mazz.* utramque sententiam esse probabilem, dummodò (quoad hanc secundam) novitius animum habeat, quantùm in se est, perpetuò permanendi in illo monasterio, in quo est, et hac de re juramentum præbeat, ùt præcipitur in Bulla *Speculatores* (2).

115. — Quæritur secundò utrùm Religiosi possint ordinari *extra tempora?* Negant *Vasquez, Lezana*, etc.: etenim ajunt, quòd etsi Gregorius XIII. id concesserit Jesuitis, attamen prohibuit communicationem. Sed hodie non ampliùs est in dubium revocandum, quin possint tam ex multis privilegiis concessis aliis religionibus, quàm ex declaratione nuper facta per Benedictum XIII. in Concilio romano (*Tit.* 5. *cap.* 2.) in quo statutum fuit, quòd talia privilegia *in suo robore persistant, nec eis derogatum fuisse constet* (3).

116. — Quæritur tertiò utrùm, cùm ordinantur Regulares *extra tempora*, valeant ordinari quocumque die in quo fit Officium duplex, etiamsi non sit festum de præcepto? Affirmant *Fagunaez, Villalob. Diana*, etc., et dicunt esse probabile *Suar.* aliique; quia Alexander VI., cùm ageret de hujusmodi privilegio, dixit posse ordinari *diebus dominicis, sive festivis duplicibus*, at non dixit de *præcepto*. Hanc opinionem rejicere non audeo; existimo tamen probabiliorem oppositam cum *Lugo, Morio*, et *Escobar*, quia Gregorius XII. agens de eodem privilegio declaravit, dicens *diebus dominicis*, et *festivis diebus*, et non dixit *duplicibus*. Dies festivus propriè accipitur ille, in quo vetantur opera: undè intelligitur de præcepto. Et reverà usus obtinet quoad

(1) *Lib.* 6. *n.* 768. *et n.* 788. Notand. 8. — (2) *n.* 765. — (3) *n.* 797. Dubit. 3.

omnes eos, qui dispensatione ordinantur; *in tribus diebus festivis*, pro quibus valet eadem regula (1).

117. — Quò verò ad potestatem conferendi Ordines, olim Abbates regulares ex concessione ipsis facta in Synodo VII. (sicuti habetur in *can. Quoniam, Dist.* 166.) poterant ministrare Tonsuram, et Ordines minores, non solùm suis subditis religiosis, sed omnibus aliis. Attamen per *Trid. sess.* 23. *c.* 10. hujusmodi potestas fuit ipsis limitata pro solis regularibus subditis. His tamen non obstantibus plerique DD. sustinuerunt, Abbates, saltem mitratos (ùt existimant *Salmanticenses*, et adducunt plura S. C. Decreta), qui possunt pontificalia exercere, posse ordinare etiam sæculares suos subditos, et etiam alios, habentes dimissoriales litteras suorum Ordinariorum; nihilominùs omnes istæ opiniones locum ampliùs hodie non obtinent post Decretum S. C. approbatum ab Urbano VIII. die 17. Januarii anno 1642., in quo, rejectâ quâcumque contrariâ sententia, prohibitum fuit Abbatibus, ne Ordines conferrent, vel litteras dimissoriales concederent aliis, quàm solis subditis regularibus; iisque contrarium facientibus suspensio imposita fuit. Excipiuntur tamen plerique descripti in Cancellaria rom., qui privilegium habent dimissoriales epistolas concedendi, ùt Abbas Montis Cassinensis, Abbas Cavensis, etc. (2).

118. — Quæritur hìc 1. utrùm Abbates habentes jurisdictionem penè episcopalem in aliquo territorio separato, possint ordinare suos subditos sæculares? *Molfesius* apud *La-Croix* (3). affert declarationem affirmativam S. C.; sed Benedict. XIV. (4) refert alteram contrariam, et idem affert decisum *P. Zaccharia* apud *La-Croix* loco citato.

119. — Quæritur 2. utrùm Abbates, qui possunt ordinare subditos professos, valeant et novitios? Negant *Castrop. Barbosa, Sayrus*, etc.; communiùs autem et probabiliùs affirmat *Suarez, Layman, Sanchez, Escobar*, et *Salmant.* cum aliis, quoniam in *favorabilibus* regulariter sub Regularium nomine veniunt etiam novitii (ùt diximus *n.* 110.).

120. — Quæritur 3. utrùm Ordines collati ab hujusmodi Abbatibus, sæcularibus, aut regularibus non subditis, sint validi? Negant *Suarez, La-Croix*, etc.; sed affirmandum est cum *Sanchez, Salm. Tamb. Pelliz.*, etc., quia hæc facultas (ùt diximus) olim fuit concessa Abbatibus: et à Concilio deindè, et à Decreto Urbani vetitum illis fuit

(1) *Lib.* 6. *n.* 707. Dubit. 4. — (2) *n.* 763. — (3) *Croix lib.* 6. *p.* 2. *n.* 2236. — (4) *De Synod. l.* 2. *c.* 11. *n.* 15.

tantùm facultatis exercitium: undè ipsi illicitè, sed validè ordinant. Et quòd ita se res habeat, apparet ex eodem Decreto Urbani, in quo ordinatis imponitur suspensio. Pro validis itaque habentur Ordines iis collati. Et ita decisum pluries per S. C. affert Bened. XIV. (1).

121. — VIII. Quoad celebrandam Missam, et ministrandam Eucharistiam, olim ex privilegiis Sixti VI., Alex. VI., et Urbani VIII. poterant celebrare in altari portatili, tam in suis domibus, quàm in suis ruralibus domibus vulgò *Grancie,* etiam contradicente Episcopo. Sed Clemens XI. anno 1703. suo Decreto declaravit, quòd omnia eorum privilegia celebrandi in altari portatili revocata sint per Tridentinum. Idemque declaravit Ben. XIV. in Bulla *Magno,* edita 2. Jun. 1751. §. 29.; nec possum assentiri *P. Mazzotta* dicenti hujusmodi prohibitiones intelligi factas quoad domus privatas, sed non quoad proprias Religiosorum; nam in Decreto Clementis agitur de privilegio celebrandi *in locis, in quibus degunt;* loca autem, in quibus degitur, sunt domus propriæ, non alienæ. Innocentius insuper XIII. anno 1723. in Bulla *Apostolici ministerii,* prohibuit, *ne in privatis Regularium cellis, seu cubiculis erigatur altare, remotâ quâcumque in contrarium consuetudine* (2). Sciatur tamen, quòd Greg. XIII. concessit Provincialibus Jesuitarum facultatem deputandi publica oratoria in suis ecclesiis, in quibus omnes possint celebrare, etc. (3).

122. — Ex privilegio Greg. XIII. possunt Regulares celebrare unâ horâ ante auroram; quare valent celebrare Missam tribus horis ante solis ortum; ita *Lugo, Suarez, Rodriq. Salm.* etc. (4). Imò cùm adest aliqua justa causa, possunt celebrare immediatè post duas horas post mediam noctem ex privilegiis Alexandri VI. et Clementis VIII. Et hujusmodi privilegia dicunt *Lugo, Rodriquez, Diana, Narbona,* et *Salm.* cum aliis non esse revocata per Tridentinum *sess.* 22. *de observand. et evitand. etc.* Monent tamen prædicti DD. id valere tantùm pro ecclesiis propriis, in quibus tamen (subdunt) possunt hujusmodi privilegio uti etiam sacerdotes sæculares (5). Insuper Eugenius IV. concessit Regularibus licentiam celebrandi tribus horis post meridiem, justa tamen ex causa; attamen *Azorius, Fag.,* aliique dicunt, hujusmodi privilegium fuisse revocatum per S. Pium Bullâ, *Amantissimus,* anno 1566., cujus rei

(1) *Vide Opus n. l. 6. n.* 766. *et de Synod. l.* 2. *c.* 11. *n.* 13. — (2) *Salm. tract.* 15. *c.* 7. *n.* 97. — (3) *vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 360. *et ib. v.* Hanc. — (4) *Apud Mérat. p.* 1. *tit.* 15. *ad tit. Y.* — (5) *Salm. tr.* 15. *c.* 7. *n.* 94.

Lezana affert Declarationem S. C. Sed his non obstantibus, dicunt *Lugo*, (1) *Salmanticenses* cum *Aversa*, *Dicastillo*, *Narbona*, *Diana*, etc. authenticè non constare de dicta Declaratione, nec de revocatione S. Pii, qui locutus fuit de Missis tantùm, quæ celebrantur *de serò, etiam forsan, circa solis occasum;* undè dicunt, vigere privilegium Eug. IV., et ut quis, illo utatur, sufficere quamcumque mediocrem causam, ùt convalescentiæ, studii, et similium.

123. — Quò verò ad ministrandam Eucharistiam Paulus III., aliique Pontifices concesserunt Regularibus facultatem ministrandi in suis ecclesiis omnibus fidelibus. Excipitur tamen, 1. Si Episcopus rationabiliter prohiberet alicui, ne Eucharistiam sumeret. Excipitur 2. Communio in mortis articulo, aut periculo, dummodò non adsit extrema aut gravis necessitas, et parochus nequeat, aut nolit ministrare; *Lugo*, *Ronc.* etc. (2). Excipitur tertiò Communio paschalis, id est illa, quâ præcepto satisfit, ùt communiter ajunt *Filliuc. Sa*, *Busemb.*, etc. Videantur hac de re, quæ dicta sunt *Tom.I. Tr.XII. n.41.*

124. — IX. Quoad facultatem concionandi, olim Regulares ex Clementina *Dudùm de sepult.* poterant liberè prædicare in suis ecclesiis, et in plateis, sed *Trid. sess.* 5. *c.* 2. *de Reform.* statuit, ne in alienis ecclesiis prædicare possent sine licentia Ordinarii, et in ecclesiis propriis sui Ordinis, antequam benedictionem petant ab Episcopo. Quare Religiosis, (ut in suis concionentur ecclesiis) sufficit, ut petant benedictionem, etsi illa denegetur, ùt dicunt *Lez. Pelliz. Bord.* et *Salm.* cum aliis, adducto Decreto S. C. (3). Sed hujusmodi benedictio, ùt dicunt *Salm.* non requiritur, ut prædicent per plateas; nam Concilium loquitur solùm de ecclesiis. Semper tamen debent Regulares habere approbationem suorum Superiorum, qui peccarent, si nullo eorum præhabito examine, iis prædicare permitterent (4). Possunt autem Superiores committere etiam simplicibus clericis tonsuratis ut prædicent, ex privilegio Greg. XIII. licèt S. C. generaliter declaraverit, prædicationem posse committi cuicumque tonsurato (5).

125. — Quò verò ad ecclesias alienas, ùt dictum est, Regulares ibi prædicare non possunt sine venia Ordinarii, nisi id esset pro duabus aut tribus vicibus, ùt dicunt *Nav. Barb. Diana*, *Salm.*, aliique; aut dummodò Ordinarius non maneret inibi, et Religiosus aliquis transeunter

(1) *De Lugo de Euch. D.* 20. *n.* 27. *et Salm. ibid. n.* 95. — (2) *Vide Opus nostrum lib.* 6. *n.* 239. *et* 240. — (3) *Salm. tract.* 18. *c.* 4. *n.* 178. — (4) *Ibid. n.* 176. *et* 177. — (5) *Ibid. n.* 174.

ibi esset; quia tunc potest illi parochus licentiam concedere prædicandi; uti concessit Greg. XIII. (1). Quando tamen Ordinarius veniam concederet, Religiosus valet concionari in parochiis, etiam contradicente parocho, et quia Ordinarius est parochi Superior, et quia id fuit expressè concessum per Alex. IV. (2).

126. — Quæritur 1. utrùm liceat Regularibus concionari, contradicente Episcopo? Quando sunt alienæ ecclesiæ, et Episcopus ab initio veniam denegat, proculdubio non licet. Sed si Episcopus jam concessisset licentiam, et deindè vellet eam revocare, aut si ecclesiæ essent propriæ, dicunt *Peyr. Vega, Pelliz.* et *Salm.* cum *Diana,* etc. (3) posse prædicare. Sed huic obstat quod in Tridentino statuitur (*sess.* 24. *c.* 4. *de Reform.*): *Nullus autem Sæcularis, sive Regularis,.... contradicente Episcopo, prædicare præsumat.* Obstat insuper Bulla Greg. XV. *Inscrutabile,* in qua statuitur, Episcopum, ùt delegatum apostolicæ Sedis, posse punire Religiosos, *qui in alienis ecclesiis suorum Ordinum, non petitâ benedictione, aut ipso contradicente, prædicare præsumpserint.* Sed respondent *Salm.* quòd tam prædicta Bulla quàm Concilium accipienda sint juxta id, quod statuitur in Clementina *Dudùm* supracitata, in qua prohibetur prædicare, quando prædicat Episcopus, aut quando solemniter coram ipso prædicatur. Et ita decisum referunt per S. C. Episcoporum et Regularium die 30. Jan. 1629. apud *Barb.* (4). Cùm ego tamen observassem *Barbosam* loc. cit., inveni, quòd S. C. declaratio fuerit solummodò quoad conciones in ecclesiis propriis Regularium. Undè quoad ecclesias alienas mihi non videtur probabilis supradicta responsio.

127. — Quæritur 2. utrùm Episcopus valeat examinare Religiosos petentes veniam concionandi in ecclesiis non propriis? S. C. apud *Barb.* (5). die 12. Januar. anno 1628. statuit affirmativè; sed negant *Salm.* (6). cum *Pelliz. Bord. Diana, Peyr.,* etc. ex Bulla Leonis X. *superna,* in qua statutum fuit, ut nemo ad concionandum admitteretur, *nisi prius per Superiores suos respectivè examinatus;* et deindè declaratum fuit ibidem, quòd Religiosus approbationem sui Superioris ostendere deberet. Respondent deindè *Salm.* cum *Pelliz.* et *Granado* supradictam contrariam S. C. Declarationem non ampliùs quàm probabilem præ se ferre sententiam; undè non esse præferendam Bullæ Leonis. At,

(1) *Ibid. n.* 184. — (2) *Ibid. n.* 189. — (3) *Ibid. n.* 181. — (4) *In Trid. sess.* 5. *c.* 2. — (5) *Loco cit. Salm. tr.* 18. *c.* 4. *n.* 186.

inquam, saltem probabile est ex dicta Declaratione, quòd Episcopus valeat examinare, et aliter negare possit licentiam. E contrario Bulla Leonis prohibet Episcopis, ne admittant Religiosum, non afferentem approbationem sui Superioris, sed non vetat illum examinare, si velit, et negare veniam, si ipse renuat examinari.

128. — Animadvertendum tandem est, Ordinarium ex Concil. Lateranensi V. posse suspendere et punire concionatores regulares in tribus casibus in quibus immò ipsi *ipso facto* suspenduntur à concionando: 1. Si prædicent miranda, falsa, aut incerta. 2. Si prædicent prophetias non fundatas in sacra Scriptura, aut non approbatas à Sede apostolica. 3. Si prædicando detrahunt Episcopis, et suis Superioribus. Insuper ex *Trid. sess.* 5. *c.* 2. Episcopus potest suspendere et punire Regulares illos, qui prædicant propositiones hæreticas, erroneas, aut scandalosas (1). Demùm adnotandum quòd Urbanus VIII. in Constit. *Alias felicis rec.,* etc. data 11. April. 1635. (in extensum relata apud *P.Ferrar. Bibl. tom.* 5. *verb. Oracula, pag.* 342. *n.* 9.) revocavit omnia privilegia ab antecessoribus regularibus concessa *vivæ vocis oraculo,* exceptis iis quæ testificata fuerint per ministros quibus vi sui officii fides adhiberi solet.

TRACTATUS XXI.

DE CHARITATE ET PRUDENTIA CONFESSARII.

PUNCTUM UNICUM.

De confessarii charitate in excipiendo pœnitente 1. *In eo audiendo.* 2. *In eo corrigendo.* 3. *De prudentia in interrogando, admonendo, et disponendo.* 4. *Remedia generalia.* 5. *Remedia particularia* 6.

1. — Quatuor sunt officia quæ bonus confessarius exercere debet, patris nempe, medici, doctoris, et judicis. Quod autem attinet ad doctoris et judicis officium, sat de eo actum est in Opere in omnibus tractatibus hucusque expositis. Restat nunc agendum de officio patris ad

(1) *Salm. ibid. n.* 188.

quod pertinet charitas, et de officio medici ad quod spectat prudentia. Confessarius, ut boni patris partes adimpleat, debet charitate esse plenus. Et primò charitatem adhibere debet in benignè excipiendo omnes sive pauperes, sive rudes, sive peccatores sint. Nonnulli tempus solummodò insumunt in audiendis confessionibus aliquorum devotorum, aut personarum spectabilium, quia, ut has à se repellant, non est eis tantus animus. Si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, ægrè auditur, et conviciis oneratus arcetur; undè fit, ut ille miser, qui postquam sibi maximam vim intulerit, ut ad sua peccata confitenda veniret, se tam asperè acceptum sentiens, odium in Pœnitentiæ Sacramentum concipiat, et desperans se posse invenire, qui sibi opituletur, et se absolvat à peccatis, in perditæ vitæ lubricum laxis habenis præceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secùs boni confessarii agunt; cùm ad se hujusmodi peccatores confluunt; benignè hos accipiunt, et (quasi *victor captà prædà*) exultant, perpendentes sibi sortem contigisse, animam de manibus dæmonis eripere. Sciunt hoc Sacramentum propriè non pro justis fuisse constitutum, sed pro peccatoribus; etenim veniales culpæ, ut remittantur, non indigent sacramentali absolutione, cùm multis aliis modis deleri possint; sciunt quoque Christum protestatum fuisse his verbis: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Marc.* 2. 17. Propterea confessarius charitatis viscera induens, quò magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eò magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, majore charitate eas amplectitur, eisque animum præbet his aut similibus verbis: *Eja frater! bono animo esto, noli timere; peccata tua impavidè confitere. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat. Nihil refert, si in omnes tuæ conscientiæ sinus non introspexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad pœnitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Lætare, quia Deus certè omnia peccata, quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideòque te expectavit, ut tibi parceret. Igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas.*

2. — Charitatem deindè longè majorem ostendere debet in confessionem excipiendo. Caveat ne se impatientem, aut tædio affectum exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis quæ narrantur; modò pœnitens non sit ita animo durus, aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu

exponeret; quia tunc opus habet pro viribus efficere, ùt à pœnitente quanta sit illorum deformitas, et magnitudo percipiatur; ideòque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse à lethali lethargo expergefiat. Verum quidem est, quòd (ùt dicunt doctores) in actu confessionis abstinere debent confessarii à correctione facienda; ne fortè exterriti pœnitentes peccata reticeant; nihilominùs hoc intelligitur regulariter loquendo: cæterùm multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim pœnitentem corripere, præcipuè cùm confitetur peccatum valdè enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen, ne eum exasperet, nec perterreat. Quapropter, postquam eum, quantùm opus fuerit, correxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eja frater! vis te ab hoc vitio resipiscere? Nùm ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Cave, quæso, ne sis aliquod sacrilegium commissurus. Hoc enim esset maximum omnium peccatorum, quæ hucusque commisisti. Igitur dic omnia animo forti, vince teipsum; confitere omnia sincerè; Deus enim paratus est tibi parcere.*

3. — Deindè in fine confessionis oportet, ut confessarius vehementiori ardore ac studio incumbat, ut pœnitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem ejus peccatorum, ac miserum damnationis statum in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum charitate fiat. Verùmtamen congruentiùs est tunc verbis gravioribus uti, ut sic meliùs ad bonam mentis frugem redire possit; nihilominùs efficere debet, ut pœnitens intelligat hoc, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere. Quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi! considerasne vitam damnati, quam duxisti? Percepisne malum, quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perditè contempsisti? Si Jesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicitior, potuisses cum illo te gerere pejorem? Sed, quæso, animadverte quis sit hic Jesus. Hic est ille qui cùm esset Deus, nullius egens, factus est homo propter te; voluit mori in Cruce, ut te de inferno redimeret. Ah fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quò iturus fuisses? ubi nunc esses? esses in æterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenùs ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergiscere, et vide, quòd nisi mores in meliùs mutes, jam es damnatus. Quid*

boni ex tot peccatis tibi collegisti? Nonne consideras, quòd duplicem infernum tibi paras, unum hìc angoris et miseriæ, alterum illic pœnarum? Age fili, averte à malo, desine peccare, et te totum in Dei brachia, quæ ad te suscipiendum sunt extensa, committe, sufficit quantùm ei peccasti. Ego totis viribus, et toto corde te adjuvare volo; veni ad me semper ac tibi lubet, quoniam invenies patrem, qui te benignè suscipiet. En firmiter nunc statue te sanctum velle effici. Per te stat; Deus enim semper paratus est, te propterea tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas a malo, et facias bonum. Oh quàm bonum est amicum habere Deum! etc. (S. Franciscus de Sales, ut Deo alliceret peccatores, potissimùm curabat, ut ipsi cognoscerent pacem, quâ fruuntur illi, qui Deo adhærent, et vitam infelicem, quam ducit qui à Deo alienus est). Postea adjuvabit eum ad doloris actus efformandum, et si dispositus est eum absolvat, et remedia salutaria, quibus possit se à peccatis servare, suggerat, atque ei pœnitentiam imponat. (Sed de his in num. sequenti agetur). Si autem fuerit absolutionis incapax, aut expediens videbitur differendam esse absolutionem, assignet ei diem in quo regredi debeat, dicendo ei sic: *Eja frater! tali die te expecto, ne prætermittas ad me redire; animo forti magnoque sis, ùt tibi dixi; commenda te quotidie beatæ Virgini, et veni ad me. Si fortè tunc invenies me aliorum confessiones excipientem, accede, te enim ante alios audiam. Si alibi ero, fac ut me arcessant, omnia deseram, ut tu confitearis.* Et sic dulcibus verbis à se dimittat. Hæc est via quâ peccatores tales allici possunt, nempe cum eis agere quantâ maximâ fieri potest charitate; alioquin, si ipsi in confessarium incident, qui cum eis inclementer agat, à confessione horrebunt, confiteri negligent, et effrænatè in perditionem ibunt.

4. — Ad medici officium spectat prudentia, quæ requirit, ut confessarius ad rectè curandum pœnitentem suum, priùs cognoscat causas et originem omnium infirmitatum spiritualium, interrogando de habitu, de occasionibus peccandi, de loco, tempore, et personis cum quibus peccavit? Et ex his se dirigere debet ad debitas correctiones faciendas, quas nunquam omittere debet cum quibuscumque personis, licèt quâcumque illustri qualitate fulgeant, nec cum principibus, magistratibus, Prælatis, parochis, aut sacerdotibus, cùm ipsi se accusant de culpis gravibus, et sine nimio animi sensu: cum hujusmodi licèt adhiberi debeant correctiones verbis lenioribus et discretioribus; sed majori animi fortitudine et calore,

cùm ex istorum peccatis propter gravius damnum quod suo malo exemplo aliis afferri potest, perniciosior flagitiorum consequens esse soleat licentia. Propterea cum istis, si suo desunt officio, admonitio non omittenda est, licèt in bona fide existant. Cum aliis vero, qui aliquâ laborant inculpabili ignorantiâ, an adhibenda sit admonitio cùm profutura non est, vide dicta *Tom. II. Tract. XVI.* (cùm de confessione locuti sumus *ex n.* 108.). Deindè auditâ confessione debet confessarius procedere ad disponendum per actus doloris et propositi pœnitentem ad absolutionem. Iterùm hìc advertendum quod diximus *Tract. XVI. n.* 105. *in fine*, quòd si pœnitens esset indispositus, tenetur confessarius (quemadmodùm dicunt *Suarez*, *Laym.* et alii) pro viribus efficere, ut disponatur, nihil curans quòd alii expectent, aut abeant. In eodem *Tr. XVI. n.* 15. locuti fuimus de prudentia, quam adhibere debet confessarius in injungenda pœnitentia pro viribus spiritualibus pœnitentis, ne onere majore, quàm pœnitentis vires patiuntur, illum gravent. Sed maximè confessario intendendum est, ut opportuniora applicentur remedia, quibus pœnitens in Dei gratia conservari valeat.

5. — Sermonem autem facturus de remediis, quæ insinuari debent pœnitentibus, dico, alia esse generalia, alia particularia pro aliquo vitio particulari. Generalia omnibus insinuanda, sunt 1. Amor erga Deum, cùm ipse ad hunc solum finem nos creavit. Et curetur pariter, ut pœnitens cognoscat pacem interiorem quâ donantur, qui Dei amicitiâ fruuntur, et infernum quem ante tempus experiuntur, qui alieni sunt à Deo; additâ pernicie temporali, quam secum trahit peccatum. 2. Sæpè se commendare beatæ Virgini, Rosarium recitando; se commendare Angelo Custodi, et alicui Sancto peculiari protectori. 3. Frequentia Sacramentorum, et si unquam in aliquod peccatum mortale inciderit, statim se confiteri. 4. Veritatum æternarum consideratio, et præ cæteris consideratio mortis; et patribusfamilias insinuanda est quotidiana mentalis oratio in communi, cum familia, aut saltem Rosarium unâ cum filiis. 5. Dei præsentia, cùm urget tentatio, dicendo: *Deus me videt...* 6. Quolibet vesperi conscientiam scrutari cum animi dolore et proposito. 7. Sæcularibus, ut in aliqua congregatione se adscribant, et sacerdotibus oratio mentalis, et gratiarum actiones post Missam, et ut perlegant saltem aliquem libellum spiritualem ante et post Missam.

6. — Remedia autem particularia assignabuntur pro vi-

tiorum diversitate, v. gr. illi qui aliquo odio tenetur, insinuetur ut quotidie commendet Deo illum, quem odit, recitando pro ipso Orationem dominicalem et Salutationem angelicam, et cùm se turbari sentit memoriâ injuriæ sibi illatæ, reminiscatur contumeliarum, quibus ipse Deum affecit. Illi qui in peccata turpia prolapsus est, ut otium vitet, malos socios et occasiones aufugiat; et illi qui habitum pravum per longum tempus contraxit in hoc vitio, ut non solùm vitet proximas occasiones, sed etiam quasdam remotas, quæ sibi tam debili ad resistendum factæ erunt proximæ. Huic præcipuè imponatur, ne unquam intermittat recitare ter Salutationem angelicam in honorem puritatis beatissimæ Virginis, mane et vesperi, repetendo semper coram ejus imagine propositum non peccandi, et supplicationem, ut sibi perseverantiam impetret. Potissimùm autem confessarius curet, ut frequenter hic communicet, cùm Eucharistia dicatur *vinum germinans virgines.* Illi qui solitus fuit blasphemias proferre, insinuetur ut novies, vel quinquies linguâ signet crucem super terra, et ut quotidie saltem semel dicat Orationem dominicalem et Salutationem angelicam in honorem Sanctorum, in quos execratus fuit, et ut quolibet mane, dùm è cubili surgit, renovet propositum patienter ferendi occasiones indignationis, et ter dicat beatæ Virgini quolibet mane: *Domina mea, dona patientiam.* Et id non solùm inserviet, ut sanctissima Maria sibi opituletur, sed etiam, ut in occasionibus reperiatur habitus factus dicendi eadem verba. Aut assuescat dicendo, *maledictum sit peccatum meum; maledictus sit dæmon, etc.* Alia remedia assignabit confessarius pro sua prudentia, inspectis circumstantiis occasionum, personarum et munerum.

TRACTATUS ULTIMUS.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS CUM POENITENTIBUS DIVERSORUM GENERUM.

CAPUT UNICUM.

Punct. I. *De iis qui in occasione proxima versantur* 1. *ad* 7. Punct. II. *De habituatis et recidivis* 8. *ad* 15. *De Ordinandis pravo habitu irretitis* 16. *et* 17. Punct. III. *De interrogationibus faciendis pœnitentibus neglectæ conscientiæ*; *et* I. *De interrogationibus faciendis rudibus juxta ordinem præceptorum* 18. *ad* 30. II. *De interrogationibus faciendis pœnitentibus diversorum statuum, et conditionum: et I. Sacerdotibus* 31. II. *Monialibus* 32. III. *Judicibus.* IV. *Scribis.* V. *Medicis* 33. VI. *Chirurgis et pharmacopolis.* VII. *Negotiantibus.* VIII. *Sartoribus* 34. IX. *Proxenetis, et venditricibus* 35. X. *Barbitonsoribus, et capillorum fictitiorum (vulgo* Perruche) *artificibus; et hìc fit sermo de juvenibus qui mulieribus aptant caput* 36. Punct. IV. *De pueris et puellis* 37. *ad* 41. Punct. V. *De personis pietati addictis* 42. *et* 43. Punct. VI. *De mutis et surdis* 44. *et* 45. Punct. VII. *De moribundis* 46. *et* 47. Punct. VIII. *De capite damnatis* 48. *et* 49. Punct. IX. *De à dæmonibus vexatis* 50. *ad* 53. Punct. X. *De mulieribus* 54. *et* 55.

PUNCTUM I.

Quomodò se gerere debeat confessarius cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi.

1. — Maxima confessarii cura debet esse se benè gerendi cum iis qui sunt in proxima occasione peccandi, aut in vitiis consuetudinarii sunt, aut recidivi. Hi sunt duo magni scopuli in quos major confessariorum pars impetunt, et deficiunt. In capitulo sequenti sermonem faciemus de habituatis et recidivis; hìc de occasionariis. Certum est quòd si homines satagerent occasiones fugere, majorum peccatorum pars evitaretur. Satan, remotis occasionibus, parùm lucratur, sed cùm homo ultrò in occasionem proximam se immittit, ùt plurimùm et ferè semper hostis victoriam canit. Occasio, præsertim in materia turpium delectationum, est quasi rete, quod ad peccatum trahit, et simul mentem obcæcat: ita ut homo peccet, quin videat quod agat. Sed deveniamus ad praxim. Occasio primò dividitur in voluntariam et necessariam. *Voluntaria* est illa

quæ facilè vitari potest. *Necessaria* quæ amoveri nequit sine gravi damno, aut scandalo. Secundò dividitur in proximam et remotam. *Remota* est illa in qua homo raró peccat, vel illa quæ ubique reperitur. *Proxima per se loquendo,* est illa in qua homines communiter ùt plurimùm deficiunt. *Proxima* autem *per accidens,* sed respectiva, est ea quæ licèt respectu aliorum non sit proxima, tamen respectu alicujus proxima est, vel quia hic in tali occasione frequenter est lapsus, vel quia prudenter timeri potest ne labatur propter experientiam cognitam suæ fragilitatis. Quidam AA. volunt, non esse occasionem proximam nisi eam, in qua homo ferè semper, vel ùt plurimùm ceciderit; sed communior et verior sententia docet, occasionem proximam esse illam in qua frequenter quis peccavit (1). Verùmtamen advertendum, quòd sicut aliquando occasio quæ respectu ad alios communiter est proxima, respectu verò ad aliquem valdè pium et cautùm potest esse remota (2): ita contrà quædam occasiones quæ respectu ad alios communiter per se essent remotæ, fortè erunt proximæ respectu ad aliquem qui propter experimentum relapsuum, et propter pravam inclinationem in quoddam vitium (præsertim si est turpe) factus est valdè debilis et facilis ad labendum; et tunc iste tenebitur ad removendas, non tantùm occasiones proximas, sed etiam illas remotas, quæ respectu sui proximæ evadunt.

2. — Cæterùm est quidem in occasione proxima 1. Ille qui retinet in propria domo aliquam fœminam cum qua sæpè rem habuit. 2. Ille qui frequenter in ludo prorupit in blasphemias, aut fraudes. 3. Ille qui in aliqua caupona aut domo sæpè se inebriaverit, aut ceciderit in rixas, vel actus, verba, aut cogitationes obscœnas. Porrò omnes isti absolvi nequeunt, nisi postquam occasionem abstulerint, aut saltem nisi auferre promittant, juxta distinctionem, quæ fiet in numero subsequenti. Et ita pariter non potest absolvi qui aliquam domum adeundo, quamvis semel in anno, semper ibi peccavit; talis enim aditus jam ipsi proxima est occasio. Nec etiam absolvi possunt qui tametsi in occasione positi non labuntur, afferunt tamen aliis grave scandalum (3). Addunt aliqui DD. (4) negandam quoque absolutionem illi qui occasionem externam non removet, si cum occasione conjungitur habitus vitiosus, aut magna tentatio, seu vehemens passio, quamvis usque

(1) *Lib.* 6. *n.* 452. — (2) *Ibidem.* — (3) *Lib.* 6. *n.* 452. *v.* Ex præmissis. — (4) *Ibid.*

tunc in ea occasione nunquam peccaverit; nam facilè deindè peccare poterit, si ab occasione se non amoverit. Hinc dicunt quòd si unquam aliqua famula tentaretur ab hero, et ipsa se noverit facilem ad labendum, ad ea domo abscedere tenetur, si commodè potest, alioquin temerè præsumeret se securam habere.

3. — Et hìc caveant confessarii à permittendo sponsis domos sponsarum adire, et puellis earumque parentibus sponsos in domum admittere, quia raró evenit quòd tales sponsi non labentur, saltem in verba, aut cogitationes turpes in hujusmodi occasione, dùm omnes aspectus et colloquia inter sponsos sunt incentiva ad peccandum, estque moraliter impossibile ipsos invicem conservari, et non sentire stimulos ad eos turpes actus, qui tempore matrimonii deindè succedere debent. Generaliter autem loquendo de adolescentibus et puellis qui invicem se adamant, non sunt isti omnes indistinctè de gravi culpa damnandi, sed ordinariè puto ipsos difficulter esse extra occasionem proximam lethaliter peccandi. Id nimiùm experientiâ patet, nam ex centum adolescentibus vix duo aut tres in ea occasione à mortalibus invenientur immunes; et si non in principio, saltem in progressu, tales enim adamantes priùs conversantur invicem ob propensionem, deindè propensio fit passio, et passio, postquam radicem in corde fixerit, mentem obtenebrat, et eos in mille crimina ruere facit. Hinc Cardinalis Picus de Mirandola, Episcopus Albanensis, in sua diœcesi per Edictum suos admonuit confessarios, ne tales adamantes absolverent, si postquam ter ab aliis jam fuerint admoniti, ab hujusmodi amore sectando non abstinuissent, præsertim tempore nocturno, aut diù, aut clàm, aut intra domos (cum facili periculo osculorum et tactuum), aut contra parentum præceptum, aut cùm altera pars prorumpit in verba obscœna, aut cum scandalo (proùt si in ecclesia), aut cum conjugatis, claustralibus, aut clericis in Sacris. Et in hoc generaliter advertendum, quòd ubi agitur de periculo peccati formalis, et præcisè peccati turpis, confessarius quantò magis se rigorosum cum pœnitente adhibebit, tantò magis ejus saluti proderit. Et contrà, tantò magis cum illo immanis erit, quantò magis benignus erit in permittendo, ut ille in occasione maneat, aut se immittat. S. Thomas de Villanova confessarios in hoc condescendentes vocat eos *impie pios*. Hæc charitas est contra charitatem. Solent in his casibus pœnitentes conari, ut confessarii apprehendant, quòd occasionem removendo

magnum orietur scandalum. Fortis sit confessarius ad hujusmodi timores despiciendos : majus semper erit scandalum, videre quòd pœnitens nec etiam post confessionem occasionem aufert. Aut alii ejus peccatum ignorant, et tunc nihil mali suspicabuntur : aut sciunt, et tunc pœnitens famam potiùs recuperabit, quàm amittet, removendo occasionem.

4. — Plures DD. censent primâ aut secundâ vice benè absolvi posse, qui est in occasione proxima, licèt voluntaria, etiam antequam occasio auferatur : modò firmum habeat propositum, et promittat illam statim removere. Sed hìc oportet distinguere cum S. Carolo Borromæo (in Instructione confessariis ab eo tradita) occasiones quæ *sunt in esse*, et occasiones quæ *non sunt in esse*. Occasio quæ *est in esse*, est exempli gr. cùm aliquis concubinam domi detinet, vel cùm aliqua famula consentit quoties tentatur à domino, et similia. Occasio autem quæ *non est in esse*, est ex. gr. cùm quis in ludo prorumpit in blasphemias, aut versando in cauponis prolabitur in rixas et ebrietates, aut accedendo ad convivia, incidit in verba et cogitationes turpes. His positis, dicendum quòd in occasionibus quæ *non sunt in esse*, rectè docet S. Carolus quòd pœnitenti firmè promittenti ab eis abstinere, potest ei semel, bis et etiam ter absolutio dari ; quòd si deindè ille occasionem non aufert, et eodem modo peccat, non potest absolvi, nisi priùs occasionem removeat. In occasionibus autem quæ *sunt in esse* cum eodem S. Carolo omninò neganda est absolutio, nisi occasio prorsùs auferatur. Hancque sententiam (ordinariè loquendo) omninò tenendam probavimus in libro (1). Ratio, quia talis pœnitens est indispositus ad absolutionem, si petat eam antequam occasionem removeat : etenim eam recipiendo se immittit in proximum periculum frangendi propositum, et sic remanendi in eadem occasione. Clariùs rationem hanc explicemus. Porrò moraliter peccat qui est in occasione proxima voluntaria, et eam non tollit ; cùm autem opus tollendi occasionem sit maximè arduum ; et non impleatur, nisi per magnam violentiam, hanc vim difficulter sibi infert qui jam est absolutus, dùm ablato timore sine absolutione remanendi, de facili sibi suadebit quòd tentationi resistet, quin occasionem auferat, et ita in ea manendo, certè quidem recidet : prout quotidie experimento probatur in pluribus pœnitentibus, qui, ca-

(1) *Lib.* 6. *n.* 454.

ptâ absolutione ab aliquo confessario parùm cauto, minimè postea attendunt ad occasionem removendam, et statim deteriùs relabuntur. Hinc dicimus quòd propter prædictum periculum frangendi propositum, mortaliter peccat pœnitens, qui ante remotionem occasionis absolutionem petit, et graviùs peccat confessarius qui illum absolvit.

5. — Diximus *ordinariè loquendo*, nam plures casus excipiuntur à DD. (1), in quibus pœnitens absolvi potest, antequam occasionem removerit. Et excipitur 1. casus in quo pœnitens talia afferret extraordinaria signa doloris, ut prudenter judicari possit ipse non esse ampliùs in proximo periculo frangendi propositum de tollenda occasione; tunc enim signa illa indicant pœnitentem donatum fuisse uberiori gratiâ, quâ meritò speratur quòd in removenda occasione constans erit. Verumtamen, semper ac absolutio commodè differri posset, tunc illam etiam ei differrem, usque dùm cum effectu occasionem auferat. Excipitur 2. casus, in quo pœnitens non possit redire, vel nonnisi post multum tempus; tunc benè potest absolvi, si censetur benè dispositus per propositum statim removendi occasionem; quoniam eo casu periculum frangendi propositum, remotum reputatur, causâ magni oneris quod pœnitens deberet pati, abscedendo sine absolutione aut repetendi confessionem apud alium sacerdotem, aut diù manendi sine gratia Sacramenti. Quapropter, cùm ille sit tunc in quadam morali necessitate recipiendi absolutionem, antequam occasionem tollat, habet jus ut statim absolvatur (2), dùm enim hic non potest ante absolutionem occasionem auferre, censetur ac si esset in occasione necessaria. Sed hoc nec etiam admittendum, si pœnitens jam ab alio confessario aliàs admonitus fuerit de occasione removenda, et non impleverit, quia tunc habetur ùt recidivus, et ideò nequit absolvi, nisi afferret extraordinaria signa doloris, prout in sequenti puncto dicemus n. 12.

6. — Hoc dicemus quoad occasionem proximam voluntariam; at si occasio est necessaria, aut *physicè,* prout si quis detineretur in carcere, vel esset in periculo mortis, in quo non haberet tempus et modum ejiciendi concubinam: vel *moraliter,* id est, si occasio non posset auferri sine scandalo, aut gravi damno vitæ, famæ, aut bonorum, ùt communiter docent DD.; eo casu pœnitens benè absolvi potest, quin occasionem auferat, quia tunc non tenetur

(1) *Ibid. v.* Dixi. — (2) *Lib.* 6. *n.* 451. *v.* Excipiendus. 2.

eam removere, modò promittat exequi media necessaria ad efficiendum, ut occasio ex proxima evadat remota, prout sunt, præcisè in occasione peccati turpis fugere familiaritatem complicis, et etiam aspectum quantùm fieri potest; frequentare Sacramenta, et sæpè commendare se Deo, renovando quotidie (præsertim mane ante imaginem Crucifixi propositum non ampliùs peccandi, et quantùm est possibile vitandi occasionem. Ratio, quia occasio peccandi non est propriè peccatum in seipsa, neque inducit peccandi necessitatem; undè benè consistere potest cum occasione verus dolor, et propositum non recidendi: et licèt quisque teneatur auferre proximum periculum peccandi, id intelligitur cùm ipse spontè vult tale periculum; sed cùm occasio est moraliter necessaria, tunc periculum per remedia opportuna remotum evadit; et Deus tunc non se retrahit ab assistendo suâ gratiâ illi, qui verè deliberavit ipsum non offendere. Nam non dicit Scriptura, quòd peribit qui est in periculo, sed qui amat periculum; sed nequit dici amare periculum, qui illi invitus subjacet; undè inquit D. Basilius: *Qui urgenti aliquâ causâ, et necessitate se periculo objicit, vel permittit se esse in illo, cùm tamen aliàs nollet, non tam dicitur amare periculum, quàm invitus subire; et ideò magis providebit Deus, ne ille pereat.*

7. — Hinc dicunt DD. benè capaces absolutionis esse, qui nolunt relinquere aliquod officium, negotium, aut domum, in qua soliti fuerunt peccare, eò quòd deserere eam nequeunt sine gravi detrimento, semper ac verum habeant propositum se emendandi, et media implendi ad emendationem; tales sunt ex. gr. chirurgi qui in medendis fœminis, aut parochi qui in excipiendis earum confessionibus, prolapsi sunt, si, his muneribus relictis, non possent juxta suum statum vivere (1). Sed omnes conveniunt expedire in his et similibus casibus absolutionem differre, ut pœnitens sit saltem diligentior in præscriptis remediis exequendis. Verùmtamen ego censeo, confessarium non tantùm posse, sed etiam teneri ad differendam absolutionem, semper ac commodè differre potest, præsertim cùm agitur de materia turpi; tenetur enim ipse tamquam medicus animarum opportuniora applicare remedia; et puto remedium magis idoneum non inveniri pro eo qui manet in occasione proxima, quàm differre ei absolutionem, dùm experientià nimis patet quòd plures post absolutionem

(1) *Lib.* 6. *n.* 45.

acceptam negligunt media præscripta exequi : et sic facilè recidunt. È converso, cùm alicui differtur absolutio, ille vigilantior erit ad media implenda, et ad obsistendum tentationibus, ob metum ne iterùm sine absolutione dimittatur, cùm ad confessarium redibit. Fortè in hoc quis me nimiùm rigidum reputabit; sed ego semper sic me gessi in praxi, et sic pergam me gerere cum iis qui sunt in proxima occasione, quamvis necessaria et quamvis extraordinaria signa doloris haberent, semper ac mihi non ostenderetur specialis necessitas eos statim absolvendi; et sic censeo multò magis prodesse pœnitentium saluti. Utinam et omnes confessarii sic etiam se gererent, oh quot peccata evitarentur, et quot aliæ salvarentur animæ? Repeto quod suprà dixi : Ubi agitur de liberando pœnitente à peccato formali, uti debet confessarius opinionibus benignioribus, in quantùm christiana prudentia concedit; sed ubi opiniones benignæ periculum peccati formalis proximius reddunt, prout in hac materia occasionum proximarum accidit, dico omninò expedire, et quandoque oportere, quòd confessarius sententiis rigidioribus utatur; tunc enim hæ valdè magis prosunt animarum saluti. Quòd si autem quis, manendo in occasione necessaria, semper eodem modo relaberetur, etiam remediis adhibitis, et modica superesset spes emendationis, tunc dico omninò huic negandam absolutionem priùsquam occasionem tollat (1). Et hìc reor instare Evangelii præceptum : *Quòd si oculus tuus scandalizat te, ejice eum* (2). Excepto casu quo pœnitens signa doloris ostenderet tam extraordinaria, ut posset concipi prudens spes emendationis (3).

PUNCTUM II.

Quomodò se gerere debeat confessarius cum habituatis, et recidivis.

8. — Distinguendi sunt habituati à recidivis. *Habituati* sunt qui habitum contraxerunt in aliquo peccato, de quo non adhuc sunt confessi. Isti, ùt dicunt DD. (4) benè absolvi possunt, primâ vice quâ confitentur de pravo habitu, vel si de eo confitentur postquam retractaverunt, dummodò dispositi sint per verum dolorem, et firmum propositum adhibendi media efficacia ad emendationem; verùm si habitus esset valdè radicatus, potest etiam con-

(1) *Lib.* 6. *n.* 457.— (2) *Marci* 9. ℣. 46.— (3) *Lib.* 6. *n.* 457. *et ibid.* v. Secùs verò. — (4) *n.* 459.

fessarius ei differre absolutionem, ad experiendum quomodò sit constans pœnitens, in praxim deducendo media præscripta, utque ipse de suo vitio majorem concipiat horrorem. Advertatur hìc, quòd quinque vices in mense jam possunt malum habitum constituere in aliquo vitio peccati externi, modò inter ipsas aliquod intervallum intercedat. Et in materia fornicationum, sodomiarum, et bestialitatum multò minor numerus habitum potest constituere: qui ex. gr. semel in mense fornicaretur per annum, benè hic habituatus dici potest.

9. — *Recidivi* autem sunt qui post confessionem eodem, vel quasi eodem modo sunt relapsi absque emendatione; isti, ùt communiter docetur (1), nequeunt absolvi, si sola signa ordinaria afferant, nempè si tantùm confiteantur, asserendo se pœnitere, et proponere, prout habetur ex propos. 60. damnata ab Innocentio XI. Nam habitus contractus, et relapsus præteriti sine ulla emendatione magnam præstant suspicionem, quòd dolor et propositum, quæ pœnitens asserit habere, nequaquam sint vera. Undè istis differenda est absolutio per aliquod tempus, usquedùm appareat prudens signum emendationis. Et in hoc puncto lugenda est animarum ruina, cujus causa sunt tot mali confessarii, indistinctè absolvendo tot recidivos, qui cùm repererint confessarios qui semper tam facilè eos absolvunt, amittunt horrorem in peccando, et pergunt ad putrescendum in cœno vitiorum usque ad mortem. Quidam DD. (2) admittunt, recidivum solis signis ordinariis absolvi posse usque ad tertiam et quartam vicem; sed huic opinioni nunquam potui acquiescere, dùm habituatus, qui post unam confessionem recidit sine emendatione, jam est verus recidivus, et fundatam præbet suspicionem suæ indispositionis. Et notetur hìc quòd hæc regula procedit, etiam respectu culparum venialium, quamvis enim communiter admittitur faciliùs absolvi posse eos qui prolabuntur in peccata levia, eò quòd occasiones eorum frequentiores sint, attamen, cùm sit communis sententia (3) grave esse peccatum et sacrilegium, absolutionem recipere super levibus confessis sine vero dolore et proposito; nec sufficere dolere de multitudine, seu de numero excessivo talium culparum, quin dolor habeatur de aliqua in particulari, prout tenuimus *Tr. XVI. n.* 23., contra quorumdam opinionem; facilè metuendum est hujusmodi con-

(1) *Lib.* 6. *n.* 459. *v.* Recidivus. — (2) *Ibid. v.* Prima. *et seqq.* — (3) *Ibid. v.* Ratio est. *in fine.*

fessiones sacrilegas esse, aut saltem invalidas. Hinc diligenter satagat confessarius ad non absolvendos indistinctè tales pœnitentes; tunc etenim etiamsi illi sint in bona fide, ipse tamen non poterit à sacrilegio excusari, absolutionem impertiendo eis qui ad absolutionem non satis dispositi judicari possunt. Propterea curet, si pœnitentem sine peccato vult absolvere, aut eum disponere ad dolendum præsertim de aliqua levi culpa, à qua ille magis horreat; aut ei insinuare, ut confiteatur de aliquo peccato graviori vitæ anteactæ contra aliquod præceptum (sufficit enim ut confiteatur in generali absque numero) ut habeat materiam certam super qua inniti possit absolutio; alioquin etiam huic pœnitenti per aliquod tempus differri oportet absolutio.

10. — Dico *per aliquod tempus*, eò quòd recidivis tam levium, quàm gravium culparum non est necessarium differre eis absolutionem per annos, aut menses. ùt nimis rigidè vult *Juveninus* (1); sed regulariter satis erit, si peccatum procedit ex fragilitate intrinseca, dilatio octo vel decem dierum, prout ait doctus auctor libri Romæ editi, cui titulus, *Istruzione per li Novelli Confessori* (2); idemque dicit auctor libelli ubique in Italia accepti, cui titulus, *Istruz. per li Confessori di Terre è Villagi* (3), ubi pro hac doctrina citat Ludovicum *Habert* (4). Adduntque esse excessivam et periculosam dilationem mensis, quia post tantum tempus difficilis redditur reditus hujusmodi pœnitentium. Et huic judicio favet Papa Benedictus XIV. in Bulla *Apostolica Constitutio,* edita 26. Junii 1749. §. 12. (5) ubi loquens de confessariis qui ritè pœnitentibus absolutionem differunt, sic deindè eos monet: *Illos quantociùs ut revertantur invitent, ut ad sacramentale forum regressi, absolutionis beneficio donentur.* Nota verba, *quantocius,* et *donentur.* Ad summum (dico) his differri potest absolutio per quindecim, aut viginti dies. Sed excipere oportet illos qui tempore præcepti paschalis confitentur; pro istis enim majoris temporis experientia requiritur, cùm justa suspicio haberi possit, quòd hi abstineant à relapsu, potiùs ut censuram effugiant, quàm ex vero proposito mutandi vitam. Oportet etiam excipere eos qui lapsi sunt in occasione proxima extrinseca: (isti enim majori egent experientiâ, cùm occasio (ùt dictum est in puncto præcedenti) sit fortius incentivum ad peccandum. Verùm

(1) *Vide lib* 6. *n.* 463. — (2) *part.* 1. *c.* 9. *n.* 225. — (3) *Cap.* 1. §. 4. — (4) *In praxi pœnit. tr.* 4. *pag.* 417. — (5) *Bull. t.* 3. *Edit. Mechl. t.* 7. *pag.* 301.

semper sufficiet experientia mensis. Caveat tamen confessarius, ne dicat pœnitenti, ut non redeat nisi post mensem, nam hic ob tantam dilationem nimis terrebitur: potiùs imponat ei, ut redeat post octo, vel quindecim dies, et sic blando modo ipsum transferet ad recipiendam absolutionem in fine mensis.

11. — Ad absolvendos igitur recidivos non sufficiunt ordinaria signa doloris et propositi, sed requiruntur extraordinaria: quæ aliàs juxta communem sententiam (1) certè sufficiunt ad absolutionem impertiendam; illud enim extraordinarium signum (modò solidum sit et fundatum) aufert indispositionis suspicionem, quæ urget ratione relapsuum. Rectè dixerunt Episcopi Belgii, in anno 1697. congregati, in quodam Decreto edito pro directione confessariorum suarum diœcesum, de hoc puncto loquentes: *Deum in conversione peccatoris, non tam considerare mensuram temporis, quàm doloris* (2). Hinc prohibuerunt, ne confessarii stabili lege exigerent à pœnitentibus adhuc recidivis experientiam notabilis temporis, antequam eos absolverent. Et jure merito, sola enim probatio temporis non est unicum signum mutatæ voluntatis, dùm voluntas peccatoris mutatur virtute divinæ gratiæ, quæ tempus non requirit, sed aliquando illicò operatur; quapropter mutatio voluntatis benè per alia signa cognosci valet, sine experientia temporis. Quinimò alia signa dispositionis actualis pœnitentium, quandoque voluntatis mutationem manifestant multò meliùs, quàm probatio temporis: nam talia signa directè dispositionem ostendunt, dùm è converso experientia illam ostendit tantùm indirectè; cùm non rarò accidat, quòd aliquis diù abstinuerit à peccando, et adhuc sit etiam indispositus. Undè auctor libri citati (*Istruz. per li Nov. Confes.*) sic ait (3): *Se la ricaduta nasce dallà proprià fragilità, senz' altra causa estrinseca voluntaria, è quasi temerità il dire, che ogni ricaduto sia indisposto.* Et alibi (4) dicit quòd recidivus propter vim mali habitûs absolvi debet, semper ac firmam ostendit voluntatem adhibendi media ad emendationem, sic subdendo: *E giudichiamo, che' l fare altrimenti, sia troppo rigore, e chez 'l Confessore facendlo s'allontanerebbe dallo Spirito della Chiesa, e del Signore, e della Natura del Sacramento, il quale non solamente è giudizio ma e medicina salutare.*

(1) *Lib.* 6. *n.* 457. *r.* Recidivus, *in fine.* — (2) *Ap. Cr ix l.* 6. *p.* 2. *n.* 1823. — (3) *P.* 1. *c.* 15. *n.* 356.— (4) *C.* 9. *n.* 213.

12. — Plura autem sunt hæc signa, proùt docent DD. (1). I. Major dolor manifestatus per lacrymas (modò sint veræ compunctionis), aut per verba ex corde procedentia, quæ aliquando certiora signa quàm lacrymæ esse possunt. II. Minor numerus peccatorum (intellige cùm pœnitens fuerit in eisdem occasionibus et tentationibus peccandi; aut si pœnitens post ultimam confessionem perseveraverit in gratia per notabile tempus, putà per 20. aut 25. dies, ipse qui priùs plures in hebdomada prolabi solebat: aut verò si relapsus fuerit post magnam resistentiam; aut etiam si, antequam ad confessionem accederet, diù se abstinuerit à culpis mortalibus; in quas prolabi assuetus erat. III. Diligentia adhibita pro emendatione, ùt esset, si pœnitens diligenter occasionem vitaverit, media præscripta à confessario executioni mandaverit; aut si adhibuerit jejunia, preces, eleemosynas, etc. ad vitium extirpandum. IV. Si ipse petit à confessario remedia, aut nova media ad emendationem; item si promittit implere media quæ tunc ei suggerit confessarius; maximè si nunquam monitus fuerit ad illa adhibenda; sed his promissionibus censeo non omninò fidendum, si alia signa desint; cùm pœnitentes, ut absolutionem carpant, facilè promittunt, sed postea difficulter attendunt. V. Spontanea confessio, nempe si pœnitens accedit, non jam ad implendum præceptum paschale, neque ex quodam usu pro se confitendo in aliquibus temporibus, prout die Nativitatis Domini, in festivitatibus Deiparæ, et similibus: neque accidit impulsus à parentibus, à domino, aut magistro; sed venit omninò spontè, et verè inspiratus à divino lumine, ad solum finem, ut divinam gratiam recipiat. Præsertim si ad se confitendum longum iter aggressus fuerit, abstinuerit à lucro notabili, grave sustinuerit incommodum aut magnum conflictum internum vel externum superaverit. VI. Si venerit motus ab aliquo extraordinario impulsu, putà ob concionem auditam, aut mortem amici, obve metum alicujus imminentis flagelli, proùt terræmotûs, pestis, etc. VII. Si pœnitens confiteatur peccata anteriùs per verecundiam tacita. VIII. Si pœnitens, antequam accedat, restituerit rem, vel famam ablatam. IX. Si propter monitionem confessarii ostendit apprehendisse novam cognitionem et horrorem sui peccati, periculique suæ damnationis. Alii alia signa addunt, prout si pœnitens magnam libenter acceptat pœnitentiam; si

(1) *Lib.* 6. *n.* 460.

asserit pœnituisse peccati statim ac illud patravit; si protestatur velle mori potiùs quàm peccare. Sed hæc signa nescio an sola satis esse possint; potiùs dicerem quòd possent deservire ad alia adjuvanda signa, quæ sola non sufficerent.

13. — Denique semper ac aliquod adest signum, quo prudenter possit judicari pœnitens mutasse voluntatem, benè absolvi potest; quamvis enim confessarius, ut pœnitentem absolvere possit, moraliter certus esse debet ejus dispositionis, attamen advertendum quòd in aliis Sacramentis, in quibus materia est physica, physica etiam debet esse certitudo; sed in hoc Sacramento Pœnitentiæ, cùm materia sit moralis, prout sunt actus pœnitentis, sufficit moralis certitudo, sive respectiva, ùt probatum est (1): nimirùm satis est quòd confessarius prudentem habeat probabilitatem de dispositione pœnitentis, sine aliqua prudenti suspicione in oppositum; alioquin difficulter unquam posset ullus peccator absolvi, nam omnia signa pœnitentium aliud non fundant quàm probabilitatem quamdam de ipsorum dispositione. Auctor (*dell' Istruz. per li Nov. Confess.*) sic loquitur: *Non ricercasi altro per amministrare la Penitenza, che un giudizio prudente probabile della disposizione del penitente; onde se le circostanze non fondano un dubbio prudente, ch' egli non sia sufficientemente disposto, non deve il Confessore inquietare se stesso, nè il penitente, per averne l'evidenza che non è possibile* (2); vide *Tract. XVI. n.* 117. *in fin.* Et hìc notandum circa malum habitum, quòd faciliùs absolvi possunt recidivi in blasphemiis, quàm in aliis peccatis odii, furti, aut libidinis, quibus habitus fortiùs inhæret, causâ majoris concupiscentiæ, sive inclinationis, quæ in illis invenitur.

14. — Dictum est, confessarium posse absolutionem impertiri consuetudinario, et recidivo, quando ille per signum extraordinarium dispositus apparet; sed non dicitur teneri, quia potest etiam absolutionem ei differre, si hoc censeat expedire, ùt communiter DD. docent (3). Etenim, licèt pœnitens post confessionem suorum peccatorum jus habeat ad absolutionem, tamen non habet jus ut statim absolvatur; nam confessarius tanquam medicus benè potest, imò quandoque tenetur absolutionem differre, cùm judicat tale remedium necessariò prodesse saluti sui pœnitentis. An autem expediat ordinariè uti hoc remedio,

(1) *Lib.* 6. *n.* 57. *in fine et n.* 461. — (2) *p.* 1. *c.* 15. *n.* 568. — (3) *Lib.* 6. *n.* 452.

aut non sine consensu pœnitentis? Certum est non expedire, quando dilatio afferre potest magis detrimentum, quàm profectum; et idem dicunt DD. quando ob dilationem pœnitens subire deberet aliquam infamiæ notam; aut periculum (1). Extra autem hos casus, quidam volunt meliùs esse, quòd hujusmodi recidivis differatur absolutio. Alii tamen communiùs censent id rarò expedire, et hoc etiam sentit celeber nostrorum temporum Missionarius R. P. Leonardus de Portu Mauritio in suo docto sermone Romæ edito, cui titulus, *Discorso Mistico, è Morale*. Meliùs nihilominùs dicendum, quòd in hoc puncto nequit certa statui regula, sed confessarius juxta occurrentes circumstantias gerere se debet: Deo se commendet, et secundùm quod se sentit inspiratum, sic faciat. Ego ita censeo: si pœnitens relapsus est ex fragilitate intrinseca, prout accidit in peccatis iræ, odii, blasphemiarum, mollitierum, aut delectationum morosarum, dico cum sententia communissima doctorum (2) quòd raro expedit differre absolutionem recidivo, cùm ille est dispositus: nam sperari debet magis gratiam Sacramenti, quàm dilationem absolutionis illi prodesse posse.

15. — Dico *ex fragilitate intrinseca*: aliter enim agendum cum eo qui relapsus est ob occasionem extrinsecam, quamvis necessariam; nam occasio vivaciorem excitat concupiscentiam, et complicis præsentia vehementiùs sensus commovet, et intensiorem reddit affectum ad peccandum, quàm faciat pravus habitus intrinsecus; et ideo pœnitens in occasione extrinseca magnam sibi vim inferre debet, non tantùm ad superandam tentationem, sed etiam ad se removendum à familiaritate et præsentia complicis, ut periculum ex proximo reddatur remotum. Et tantò magis hoc procedit, si occasio est voluntaria, et omninò auferri debet; quia tunc recipiens absolutionem, antequam occasionem amoverit, remanet in magno periculo frangendi propositum factum de illa removenda, prout ostendimus in punct. præcedenti. 4. E converso in consuetudinario ob causam intrinsecam remotius est periculum violandi propositum, dùm ex una parte non adest objectum extrinsecum quod tam violenter eum impellat ad peccandum: et ex altera illi non est voluntaria retentio mali habitûs, proùt est voluntariam non amovere occasionem cùm possit; undè in tali necessitate Deus malè habituato magis succurrit, et ideò plùs quàm à dilatione absolutionis, sperari potest

(1) N. 463. — (2) *Ibid.* v. Ut autem.

emendatio à gratia Sacramenti, quæ illum fortiorem reddet, reddetque efficaciora media quæ ipse adhibebit ad habitum extirpandum. Cur enim, rectè dicunt *Salm.* (1), magis sperari debet quòd peccatori gratiâ carenti prosit dilatio absolutionis, quàm prosit amico Dei absolutio quâ gratiam recipit? Et Cardinalis Toletus (2), loquendo præcisè de peccato pollutionis, censet ad tale vitium vitandum non esse remedium efficacius quàm sæpè se munire Sacramento Pœnitentiæ; subditque hoc Sacramentum maxìmum esse frænum hujusmodi peccatum committentibus; et qui eo non utuntur, inquit, non sibi promittant emendationem nisi per miraculum: et in facto S. Philippus Nerius (ùt legitur in ejus vita) (3) maximè hoc medio frequentis confessionis utebatur pro recidivis in tali vitio. Huic quoque confert id quod ait Rituale romanum, agendo de pœnitentia: *In peccata facilè recidentibus utilissimum fuerit consulere, ut sæpè confiteantur: et si expediat, communicent.* Et dicendo *facilè recidentibus*, certè intelligit loqui de eis qui nondùm pravum habitum extirpavêre. Aliqui auctores qui per solam rigoris viam videntur velle animas salvas facere, dicunt recidivos pejores fieri, cùm ante emendationem absolvuntur. Sed ipse scire vellem ab his magistris meis, an omnes recidivi, cùm sine absolutione dimittuntur, carentes gratiâ Sacramenti, evadant fortiores, et omnes emendentur? Quot ego miseros novi in exercitio Missionum, qui dimissi sine absolutione, vitiis et desperationi se adjecerunt, et per plurimos annos omiserunt confiteri! Cæterùm repeto: quisque se dirigere debet, juxta lumen quo donatur à Deo. Hoc certum est, quòd in hac materia tam errant ii qui plùs justo sunt faciles, quàm ii qui sunt difficiles ad absolvendum. Multi quidem propter nimiam facilitatem sunt causa quòd tot animæ perdantur (et negari non potest quòd isti in majori sint numero, et majus damnum afferant, dùm istis in majori numero accedunt peccatores habituati); sed alii ob nimium rigorem etiam magno sunt damno animarum saluti. Et nescio, an confessarius debeat tantùm sibi scrupulum injicere, quando absolvit indispositos, et non etiam quando dispositos sine absolutione dimittit. Concludo hìc, et dico: Non nego quòd aliquando benè prodesse potest recidivo disposito dilatio absolutionis. Dico secundò; Semper proderit quòd confessarius hujusmodi recidivos terreat, ostendatque ac si non posset eos absolvere. Dico tertiò: Ordinariè loquendo, recidivis ex

(1) *De pœn. v.* 5. *in fine.* — (2) *Tol. c.* 6. *n.* 2 — (3) *c.* 6. *n.* 2.

fragilitate intrinseca, et per signum extraordinarium jam dispositis, magis absolutionis beneficium proderit, quàm dilatio. Utinam et confessarii recidivos absolverent tùm solùm, cùm signa extraordinaria afferunt! Id quod lugendum est, quòd major, ne dicam maxima, confessariorum pars universali er recidivos absolvunt sine distinctione, sine signo extraordinario, sine admonitione, et sine aliquo saltem remedio præstito ad emendationem; et hinc verè procedit, non jam ab absolvendis dispositis, tot animarum universalis pernicies.

16. — Hoc tamen quod dictum est, communiter loquendo de habituatis et recidivis, non procedit jam circa initiandos in sacris Ordinibus habituatos in aliquo vitio (præsertim in peccato turpi); circa hos enim alia currit ratio. Laïcus habituatus absolvi potest, semper ac est dispositus ad suscipiendum Sacramentum Pœnitentiæ, sed ordinandus habituatus, si vult ipse ad sacrum ascendere Ordinem, non sufficit, quòd sit dispositus ad Sacramentum Pœnitentiæ, sed oportet quòd etiam dispositus sit ad recipiendum Sacramentum Ordinis, alioquin ad neutrum dispositus erit; cùm enim sit indignus ascendendi ad altare qui vix egreditur è statu peccati, nec habet probitatem positivam, necessariam respectu ad sublimitatem statûs in quem immitti inhiat, ipse graviter peccat, si absque illa vult sacrum Ordinem suscipere, etiamsi ponatur in statu gratiæ. Quapropter tunc confessarius nequit eum absolvere, nisi promittat abstinere ab Ordine suscipiendo, ad quem ascendere non poterit, nisi post longi temporis, saltem plurium mensium, probationem. Id plenè probatum est in dissertatione Operi inserta (1), cum communi sententia Doctorum (2) ibi relatorum, qui docent quod ad sacrum Ordinem suscipiendum non satis est bonitas communis, id est, simplex immunitas à peccato mortali, sed requiritur bonitas specialis, virtute cujus initiandus sit à pravis habitibus depuratus; ùt docuit D. Thomas (3): *Ordines sacri præexigunt sanctitatem, undè pondus Ordinum imponendum parietibus jam per sanctitatem desiccatis, id est, ab humore vitiorum.* Et ratio est, quia si ordinandus hanc non habet specialem sanctitatem, indignus est super plebem constitui, ad altissima altaris ministeria exercenda: *Sicut illi* (loquitur idem S. Doctor) *qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu Ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis* (4). Et alibi (5) ex-

(1) *Lib.* 6. *ex n.* 63. — (2) *Ibid. n.* 68. *v.* Si igitur. — (3) 2. 2. *q.* 189 *a.* 1. *ad* 3. — (4) *Suppl. q.* 35. *a.* 1. *ad* 3. — (5) 2. 2. *q.* 184. *a.* 8.

pressiùs præfatam rationem confirmat, dicens: *Quia per sacrum Ordinem deputatur ad dignissima ministeria, quibus ipsi Christo servitur in Sacramento altaris, ad quod requiritur major sanctitas interior, quàm requirit etiam religionis status.*

17. — Verumtamen excipitur casus quo à Deo donaretur quis tam extraordinariâ compunctione, quæ ipsum liberaret ab antiqua fragilitate; nam, ùt ait idem Angelicus (1): *Quandoque tantâ commotione convertit* (Deus) *cor hominis, ut subitò perfectè consequatur sanctitatem spiritualem.* Raræ quidem sunt hujusmodi conversiones, et præsertim in ordinandis, licèt aliquam petant domum religiosam, ut spiritualia agant exercitia; isti enim ùt plurimùm non ultrò, sed coacti accedunt; sed quando verè quis tantam reciperet gratiam à Deo (cujus admirabiles sunt misericordiæ), quæ ipsum taliter mutatum redderet, quòd licèt adhuc aliquod pravum motum sentiret, magnum tamen concepisset horrorem adversùs peccatum, et simul notabiliter diminutum in se cognosceret ardorem concupiscentiæ, ita ut à gratiâ munitus facilè jam inciperet tentationibus obsistere; et insuper firmè statuisset in posterùm, non tantùm vitare peccata et occasiones, sed etiam media opportuniora suscipere ad vivendum ùt sacerdotem decet, et jam simul incœpisset, ad suam conversionem confirmandam, instanter preces effundere pro sua perseverantia, cum magna et tali in Deum fiducia, quæ eum redderet moraliter securum de quadam magna mutatione vitæ; eo casu benè posset confessarius eum absolvere, etsi ipse vellet statim post confessionem Ordinem sanctum suscipere. Attamen adhuc in hujusmodi casu quo pœnitens magnam habuerit compunctionem, confessarius quantùm potest adhibere se debet, ut illum inducat ad differendam susceptionem Ordinis, ad hoc, ut meliùs à pravo habitu se purget, meliùs concepta proposita exequatur. Imò ad hunc effectum, si ille nolit differre susceptionem, potest etiam confessarius tanquam medicus, ad majorem ejus profectum, differre ipsi absolutionem, ut initiandus Ordinis susceptionem differat. Hoc tamen intelligendum, modò ex tali dilatione non subeat ille periculum alicujus infamiæ, aut notæ; tunc enim (prout notatum est *n.* 4.) pœnitens habet jus, ut statim absolvatur. Cæterùm confessarii debent esse difficiles, quantùm fieri potest, in absolvendis hujus-

(1) 3. *p. q.* 86. *a.* 5. *ad* 1.

modi ordinandis, qui postmodùm ordinariè pessimi evadunt, et sic populis et Ecclesiæ perniciem magnam afferunt (1). Hanc meam ratiocinationem integrè commendatam reperio à Benedicto XIV. in celebri suo Opere *de Synodo.* (*Lib.* 11. *c.* 2. *et* 3.).

PUNCTUM III.

De nonnullis peculiaribus interrogationibus faciendis à confessariis parùm meticulosæ conscientiæ pœnitentibus.

I. De interrogationibus faciendis rudibus.

18. — Jam dictum est *Tractatu XVI. n.* 102. quòd licèt debitum conscientiæ examinandæ sit proprium pœnitentis, nihilominùs cùm confessarius motivum habet credendi pœnitentem sufficienter non se examinasse, tenetur eum interrogare. Et loquendo de rudibus, ibi similiter dictum fuit *n.* 103. errorem esse eos dimittere, ut diligentiùs se examinent, sed teneri confessarium eos examinare, interrogando juxta ordinem præceptorum Decalogi, non autem de omnibus peccatis quæ ipsi committere potuerint, sed tantùm de magis usualibus, quæ ab hujusmodi hominibus committi solent; præsertim si sunt vectuarii, rhedarii, milites, satellites, famuli, caupones, et hujusmodi. Quoad I. *præceptum* interrogabit pœnitentem I. an circa Fidei res sit intructus, juxta ea quæ diximus *Tr. IV. n.* 3. Sed hìc sapienter animadvertit celeber ille et doctus Missionarius P. Leonardus à Portu Mauritio in suo *Discursu mystico et morali, n.* 26., teneri confessarium instruere pœnitentes rudes in mysteriis Fidei, saltem in quatuor principalibus; quapropter sic subjungit: *Bonum non est consilium dimittere similes ignaros, ut ab aliis hæc doceantur, quia nullus alius sperabitur fructus, nisi ut sic ignari remaneant; ideòque expediens est breviter eos docere prædicta mysteria principalia, efficiendo pariter, ut secum efforment actus Fidei, Spei, Charitatis, et Contritionis, obligando tamen eos, ut imposterùm perfectè instrui se faciant circa cætera mysteria scitu necessaria de necessitate præcepti.* Et idem auctor loquens de personis urbanis salutis propriæ negligentibus, quæ sibi magno rubori et contumeliæ habent se de iis interrogari, ait decere confessarium, ut ipsis

(1) *Lib.* 6. *ex n.* 69.

sic dicat : *Eja eliciamus unà simul actus christianos, dic mecum: Deus meus, quia es veritas infallibilis, et quia sanctæ Ecclesiæ tu revelasti, credo quidquid sancta Ecclesia me docet credere; credo præcipuè, te esse unum Deum, et tres Personas; credo Filium, cùm Deus esset, se fecisse hominem, mortuum esse in cruce, resurrexisse, et ad cœlos ascendisse; illinc venturum esse omnes judicaturum, ut boni paradisi gloriâ fruantur, et mali in æterno igne crucientur.* Notandum hìc insuper Bened. XIV. in Const. 42. (*de Doctr. Christi* §. 12. *Vid. Bullarium tom. I. Edit. Mechl. p.* 225.) dicere quòd est neganda absolutio ei, qui neglexit culpabiliter addiscere scitu necessaria tùm necessitate *medii*, cùm *præcepti*. Sed quoad ea de præcepto dicit, absolvi posse pœnitentem, si ex animo promittit conari addicere, hisce verbis: *Eo quandoque casu pœnitens absolvi potest, quo se vincibilis hujus ignorantiæ reum agnoscit.... et promittit operam se impensè daturum addiscere necessaria necessitate præcepti.* 2. An superstitiones exercuerit, aut alios docuerit, et si in ipsis aliorum ministerio usus fuerit, quos ad suo peccato coöperandum induxerit. Quocirca debet rudes admonere, superstitiones numquam esse licitas, quamvis ex charitate, aut in necessitate fiant. Quæ autem actiones sint nec ne superstitiones, vide in Opere (1). 3. An unquam olim rubore suffectus in confessione aliquod peccatum reticuerit. Et hâc interrogatione ùt plurimùm curet sciscitari rudes, et mulierculas, qui raró frequentant Sacramenta, dicendo eis: *Forsan aliquis vitæ anteactæ scrupulus te mordet? cura nunc benè confiteri, dic omnia libenter, noli timere, omnem scrupulum ab anima tua depone, etc.* Hâc interrogatione, ajebat quidam diligens Operarius, à se multas animas à confessionibus sacrilegis fuisse liberatas. Si autem reperiat jam hujusmodi sacrilegia fuisse patrata, ut de numero certus fiat, interroget quoties, intra hoc tempus à quo peccare cessavit, confessus sit et communicaverit? et si quotiescumque confitebatur, vel communicabat, ad sacrilegium advertebat? Contingit enim aliquibus interdùm sacrilegè confiteri, præcipuè in pueritiâ et postea horum oblivisci. Hi enim non tenentur ad repetendas confessiones oblivionis tempore factas. Item interroget, utrùm sciebant se talibus confessionibus, et Communionibus etiam præceptum paschale transgressos fuisse? expedit autem ut hæc interrogatio de sacrilegiis fiat in principio confessionis, ne si postea fiat, et reperiatur jam

(1) *Lib.* 3. *ex n.* 17.

commissum sacrilegium, tempus teratur inutiliter in repetenda confessione, quæ forsan nihil habet dissimile à præteritis. Oportet autem operam dare, ut qui peccata reticuerunt, cognoscant quàm maximum peccatum hoc sit, conculcare nempe pedibus Sanguinem Jesu Christi. 4. Interroget, si pœnitentiæ satisfecerit? Et si omiserit, an hoc accidit propter oblivionem, aut quia noluit eam adimplere, aut quia distulit in posterùm faciendam, aut ut sibi commutare faceret? et si in ea dilatione putabat peccare? 5. Circa scandala; si induxerit alios ad peccandum, aut si ut peccatum exequeretur abusus fuerit ministerio aliorum? Si coöperatus sit peccatis alienis? Tabernarios interroget, si ministraverint vinum illis qui soliti fuerunt ebriari (1)? Mulieres interroget, si verbis parùm honestis, jocis, saltibus, risu, aut si fixis oculis aliquem inspiciendo, tunicà nimis elevatâ, aut pectore aperto provocaverint viros ad malas cogitationes? si munera ab illis ad malum finem data acceptaverint?

19. — Circa II. *præceptum.* Interroget 1. an transgressus sit aliquod votum? 2. An cum mendacio juraverit? Et an juraverit per Sanctos, aut per aliquas res sacras, aut per animam, per conscientiam, aut per Fidem? 3. An blasphemaverit: et quid protulerit; an dixerit, *Malè habeat* (vulgò *Managgia*) sive *Atta, Potta?* Et in quem blasphemaverit, an in Sanctos, an in dies sanctos, an in res sanctas? Et si subjunxerit, *Si ego feci?* Item si blasphemaverit coram filiis, famulis, etc. quia tunc accedit etiam peccatum scandali: vide circa blasphemiam quod dictum fuit *Tom. I. Tr. V. n. 1. et seq.* Sed hìc advertendum est cum *Instruct. Confess.* etc. non excusari blasphemos à peccato gravi, ex eo quia pravus habitus, aut aliquis vehemens iræ motus effecerint, ut ipsi non adverterent, aut non perciperent quod dicebant, quia hi pravè habituati, licèt cognitionem minùs expeditam quàm alii habeant, attamen semper habent cognitionem actualem sufficientem ad efficiendum ut actus sit deliberatus et mortalis. Cùm enim parvi peccatum faciant, idem in eorum animis non sentitur ille sensibilis stimulus, quem sentiret qui esset conscientiæ non adeò depravatæ; et hinc evenit quòd in eorum memoria ne vestigium quidem relinquitur actualis cognitionis, quam habuerunt quidam de peccato: aut vestigium est adeò leve, ut interrogati libenter respondeant quòd non animadverterunt. Sed confessarius cautus non debet eis fi-

(1) *Vide prax, confess. tom 8. c. 2. n. 81. et sqq.*

dem præstare; nec ab hujusmodi sciscitandum est, utrùm nec ne animadverterint, sed omnes pro veris blasphemiis actualibus accipiendæ sunt, semper ac illi sciebant esse tales (1).

20. — Circa III. *præceptum.* Quoad obligationem audiendi Sacrum diebus festis, interroget pœnitentem 1. si aliquoties Sacrum omiserit? et si adverterit ad omissionem? aut dubitaverit tempore quo Sacrum audire poterat; et enim multoties pœnitens ad horam tardam Sacrum audire differens, licèt casu repererit Sacrum, et illi interfuerit, nihilominùs sine justa causa in periculum illud omittendi se injecit, et de hoc rudes non se accusant. 2. Interroget, an laboraverit die festo? et si ille affirmet, interrogetur 1. quantùm temporis laboravit? et quodnam laboris genus exercuit? Nam secundùm communiorem sententiam doctores excusant à gravi laborantem duas horas; imò alii admittunt quid ampliùs, saltem si labor est de se levis, aut adest aliqua causa notabilior. Si autem pœnitens confitetur laborasse aliquando plus, aliquando minus, interrogetur quoties laboravit judicans laborare in materia gravi? sed opus est ut eum doceat laborare per longum tempus etiam occultè, et animi solatio, ac gratìs, etiam esse peccatum. 3. Interrogetur, quare laboravit, an per regionis consuetudinem, an ob necessitatem? aut jussu patris, aut viri, aut domini?

21. — Circa IV. *præceptum.* Si confitentur filii, interrogentur 1. si oderint parentes? quia tunc duplex peccatum patraverunt, contra charitatem nempe, et contra pietatem. 2. Si aliquid grave fecerint contra eorum præceptum expressum, et in re justa, sicuti esset ne è domo de nocte egrederentur, ne ludis damnosis luderent, ne cum malis sociis, aut cum personis diversi sexûs, et similibus versarentur? Dixi *in re justa,* quia circa statûs electionem filii non tenentur parentibus obedire. Imò parentes graviter peccarent, si sine justa causa filios ad statum matrimonialem, aut ad statum ecclesiasticum, aut religiosum cogerent: aut modis injustis retraherent eos à statu religioso, quem illi eligere velint. 3. Interroget, si reverentiam adversùs parentes non adhibuerint, factis, aut imprecationibus, aut injuriis gravibus coràm irrogatis: ùt esset eos appellando *ebrios, bestias, fatuos, latrones, veneficos, scelestos:* aut gestus eorum contumeliosè exprimendo, aut aliis verbis proferendo, quibus gravem mo-

(1) *Vide prax. Confess. tom.* 8. *capit.* 2. *n.* 27. *et seqq. et l.* 3. *n.* 127. *v.* **Hic advertend.**

lestiam eis exhibuissent. Vocare autem eos *senes, ignaros, stupidos*, etc. non debet absolutè condemnari de peccato mortali, nisi tunc cùm illi graviter offenderentur. Notetur quòd cùm filii parentum debitam rationem non habuerint, tenentur læsum honorem eis restituere, veniam ab eis postulando, etiam coram iis, in quorum aspectu filii peccarunt. Nonnulli autem confessarii parùm cauti in eo casu pro satisfactione imponunt filiis, ut cùm domum pervenerint, pedes parentum deosculentur, et absolutos dimittunt, sed illi postea hoc adimplere non curant, et novum peccatum admittunt. Satiùs est curare, ut ante absolutionem hanc veniam poscant, quin eis imponatur ut pedes, aut manus deosculentur; quia illi filii quibus hoc faciendi consuetudo numquam fuit, difficillimè hoc exequuntur. Si autem non possit commodè hic actus ab illis exigi, ut veniam postulent ante absolutionem, non imponatur hoc sub gravi obligatione, sed potiùs ùt consilium insinuetur, dùm certè præsumuntur, saltem ùt plurimùm, parentes remittere filiis hanc obligationem, ne filii iterùm in Dei offensam incurrant.

22. — Si contrà confitentur parentes, interrogetur ab eis, I. si negligentes fuerint in filiis educandis, non curando ut doctrinam christianam illi docerentur, ut Sacro interessent, Sacramenta frequentarent, pravos socios, et personas alterius sexûs vitarent. Item eos interroget, si scandalo fuerunt illis, in eorum præsentia blasphemando, etc.? Si de excessibus eos non corripuerint, et præcipuè si aliquid furati sint? Si permiserint, ut sponsi suarum filiarum domum accederent? Et potissimùm si filios secum in eodem lecto retinuerint; aut permiserint pueros, et puellas simul dormire? Item si omiserint alimenta necessaria filiis ministrare? Si modis injustis coëgerint filios ad statum matrimonialem suscipiendum, vel ut Sacris initiarentur, aut aliquam religionem inviti ingrederentur; nam hoc agentes graviter peccant. Sed de hoc parentes plures nullum sibi scrupulum faciunt, et hinc filiis pernicies, et Ecclesiæ maximum detrimentum evenire solet. Interroget etiam dominos, si famulos suos corripuerint, cùm blasphemabant, aut præcepto paschali non satisfaciebant, aut Sacro non intererant, aut inhonestè loquebantur, præcipuè messis et vindemiæ temporibus? Domini enim, cùm possunt, tenentur impedire scandala, quæ tunc committuntur. Interroget etiam viros, si familiæ alimenta ministraverint? Uxores, si viros ad blasphemias provocaverint? et si eos debito matrimoniali

defraudaverint? Plerùmque de hoc interrogentur uxores, quia multoties propter hoc solùm damnantur, et in causa sunt cur etiam viri damnentur, qui cùm observent sibi denegari quod debetur, ad mille scelera effrænati decidunt. Nihilominùs in hac interrogatione verbis modestioribus, quantùm fieri poterit, utetur, v. gr. *Et obedis tuo viro etiam in rebus ad matrimonium spectantibus? aut habes forsan aliquem scrupulum, qui te mordet circa matrimonium?* sed hæc interrogatio, ùt plurimùm, omittatur cum uxoribus quæ vitam spiritualem profitentur.

23. — Circa V. *præceptum.* Interroget pœnitentem, si aliquod grave damnum proximo, mala ei precando, appetiverit, aut de illius damno se oblectaverit? Et hìc notetur, quòd si aliquis suo inimico diversa mala exoptaverit, ex. gr. mortem, infamiam, paupertatem, etc. tenetur omnia declarare, et sunt diversa peccata numero distincta, cùm ea voluit efficaciter illi inferre; aut si speciatim et in particulari optavit, ut hæc illi acciderent. Aliter autem, ùt dicunt probabiliter multi DD., si optaverit mala illa sub uno genere mali, nempe ùt media ad ruinam appetitam inimico. Et hìc est confusio confessariorum, in discernendo, an imprecationes, quæ rudibus esse solent usuales, fuerint peccata mortalia, an venialia. In hoc oportet interrogare imprimis pœnitentem an in illo actu desideraverit deliberatè, ut illæ succederent? Sed hoc non sufficit ad certum judicium faciendum; qua de re opus est, ut postea interroget, imprecatusne fuerit in extraneos, an in propinquos, quia in hos (præcipuè in filios conjuges aut parentes) raròò animus pravus adest. Postremo oportet interrogare de causa, cur eas imprecationes protulerit; dùm si causa gravis, aut fervens ira intercesserint, facile est tunc etiam pravum desiderium interfuisse. Cæterùm non sufficit pœnitenti ad excusandas imprecationes (prout advertit *Cajetanus*) dicere quòd tantùm in illo actu, ut evenirent, cupiebat; quia hoc jam sufficit ut in illo actu commissa sit culpa gravis; undè confessarius tunc perquirat de numero, et judicet de eis saltem ùt coram Deo sunt; et quem recidivum in eo vitio repererit, non absolvat, nisi priùs resipuerit, aut extraordinarium doloris signum dederit. Interroget 2. si in proximum intulerit injurias graves, et an coram aliis: quia tunc tenetur coram ipsismet restituere illi honorem ablatum, veniam ab eo petendo, aut aliis reverentiæ signis; dummodò prudenter non præsumatur injuriis affectus totum remisisse: aut quòd ab illa publica

satisfactione recuset, ne apud se rubor, et apud alios memoria injuriæ acceptæ renovarentur : aut nisi timeretur, ne illo satisfactionis actu iterùm odium excitaretur. Si autem injuria illata fuisset secreta, etiam secretò tenetur veniam postulare, secundùm veram sententiam : attamen advertendum est injurias, quibus ad invicem se onerant rudes, licèt in se essent graves, nihilominùs non esse semper graves inter hujus generis personas, ùt cùm se appellant latrones, veneficas, meretrices; quia ipsæmet non multi hæc faciunt, nec qui eas audit, fidem præstat; excipe si nominarent res particulares, et complices. Interroget 3. si discordias excitasset, zizania disseminando, et referendo uni quæ ab alio audivit. Insuper si confessarius noverit pœnitentem aliquâ injuriâ fuisse affectum, interroget an requisitus ab offensore injuriam remiserit? Vide dicta *Tom. I. Tract. IV. n.* 17. Advertendum hìc quod dicit *Tourn.* (*tom* 3. *pag.* 269.), nempe quòd offensus rectè potest velle injuriæ satisfactionem, si secùs familia infamiâ notata remaneret. Item advertit *S. Thomas* (1) quòd justè potest postulare offensoris animadversionem, aut ad cohibendam ejus petulantiam : aut ad consulendum communi tranquillitati. *Si verò* (ait Sanctus) *intentio vindicantis feratur principaliter ad aliquod bonum per pœnam peccantis* (*putà ad emendationem, vel ad cohibitionem ejus, et quietem aliorum, et ad justitiæ conservationem*) *potest esse vindicatio licita.* Sed circa punctum de conservanda justitia (quod plerùmque innuunt offensi) magnâ vigilantiâ utendum est confessario, quia in praxi, ùt loco cit. diximus, faciliter in eo desiderio justitiæ latet propria vindicta. Demùm circa hoc V. præceptum interrogentur rudes, an se inebriaverint usque ad rationis usûs amissionem? Vide dicta *Tom. I. Tract. VIII. n.* 4.

24. — Circa VI. et IX. *præceptum.* I. Interrogentur de cogitationibus; nùm desideraverint, aut morosè delectati fuerint de rebus inhonestis; et an plenè ad eas adverterint et consenserint? Deindè, nùm concupierint puellas; aut viduas, aut nuptas; et quid mali cum illis se facturos intenderint? In quo advertendum, quòd rustici, communiter loquendo, existimant majus peccatum stuprum, quàm simplicem fornicationem : è contrario nesciunt malitiam adulterii. Ideò cum iis qui hujus vitii consuetudinem habent, non expedit eos monere de adulterii malitia, cùm prævidetur monitio parùm profutura, sed

(1) 2. 2. *q.* 108. *a.* 1.

tantùm effectura, ut pœnitens duplici peccato peccet, si carnis concupiscentiis non resistet. De his autem cogitationibus, quibus assentiti sunt pœnitentes, sumendus est numerus certus, si haberi potest; sin autem, exquiratur quoties in die, vel hebdomada, vel in mense cogitationibus consenserint. Sed si nec etiam id explicare possint, interrogentur, nùm concupierint singulas mulieres quæ sibi occurrerunt, vel in mentem venerunt; aut nùm habitualiter turpiter de aliqua in particulari cogitarint, nunquam pravis consensibus resistendo? Et an semper illam concupierint, vel an tantùm quando ipsam aspiciebant? Demùm interrogentur etiam, nùm media apposuerint ad malas cogitationes exequendas? nam (ùt diximus eodem *Tom. Tract. III. n.* 43. *in fine*) tunc illa media, etsi indifferentia, à malitia interna informantur, et ideò explicanda ùt peccata externa, sive opera incœpta.

25. — Circa verba obscœna interrogentur 1. Coram quibus, et quoties ita locuti sunt, ratione scandali? an coram viris, aut fœminis, uxoratis, aut non? pueris, vel adultis? Faciliùs enim scandalizantur puellæ,et pueri, quàm adulti, præsertim qui in hoc vitio sunt habituati. 2. Quæ dixerint verba? an v. gr. nominarint pudenda sexus à suo diversi? hoc enim difficulter excusatur à mortali. Nùm verba protulerint ex ira, vel joco? nam ex ira difficiliùs aderit complacentia, et scandalum. Caveat confessarius ab absolvendis hujusmodi recidivis in colloquiis turpibus, quamvis dicant ea protulisse ex joco, nisi priùs emendentur, vel signum extraordinarium doloris afferant. 4. Nùm jactaverint se de aliquo peccato? tunc enim tria peccata frequenter concurrunt, scilicet magnum scandalum audientium, jactantia de malo commisso, et complacentia de peccato narrato: ideòque interrogandi sunt, de quo peccato in specie se jactarint. Interrogentur etiam, an delectati sint audire alios inhonestè loquentes, et an tunc adverterint ad correctionis præceptum, putantes eam profuturam?

26. — Circa opera interrogentur, cum qua rem habuerint? Nùm aliàs cum eadem peccarint? Ubi peccatum fuerit patratum (ad occasiones removendas)? Quoties peccatum consummatum, et quot actus interrupti adfuerint, seorsim à peccato? Nùm peccato multùm antè consenserint? nam tunc actus interni interrumpuntur, juxta dicta cit. *Tr. III. n.* 58. et tunc expedit formare judicium, toties multiplicata fuisse peccata, quot morulæ somni, distractiones, etc. adfuerint, prout sunt coram Deo, tan-

tùm interrogando de temporis duratione in peccato. Secùs si malum propositum fuerit conceptum per duos vel tres dies ante consummationem peccati, et intra illud tempus non fuerit retractatum, quia tunc sumitur pro uno numero peccatum, vide dicta *ibid.*

27. — Se polluentes interrogentur etiam de tactibus impudicis separatis à pollutionibus, et moneantur eos esse mortalia. Item interrogentur, an concupierint, vel an delectati fuerint de copula cogitata cum aliqua, vel pluribus mulieribus, aut puellis; tunc enim tot peccata distincta committunt. Item adverte, quòd si quis coiret inter crura aut brachia mulieris, præter peccatum contra naturam, committeret fornicationem inchoatam, sive affectivam, ùt dicunt communiter *Fill. Tamb. Holzm. Spor.*, etc.; undè hic duo patraret peccata diversæ speciei, unum contra naturam in effectu, alterum fornicationis in affectu. Circa autem peccata conjugum respectu ad debitum maritale, ordinariè loquendo, confessarius non tenetur nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit, putà, *an fuerint obedientes viris in omnibus;* de aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Quæ autem liceant, et quæ vetantur inter conjuges circa idem debitum, vide quæ fusè dicta sunt *Tom. II. Tract. XVIII. ex n.* 39.

28. — Circa VII. *præceptum* interroget, si aliquid ab alio surripuerint? et à quo, et an ab uno, aut pluribus? et an semel, an pluries? an soli, an cum aliis? et an domini erant divites vel pauperes? ut dignosci possit, utrùm materia fuerit gravis vel levis; vide *Tom. I. Tr. X. ex n.* 22. *ad* 73.

29. — Circa VIII. *præceptum* 1. interrogetur pœnitens, si aliquem infamaverit? et si id effecerit, falsum delictum ei imponendo, aut verum patefaciendo? et cùm delictum est verum, utrùm illud erat occultum, an publicum in aliquo loco, famâ aut judicis sententiâ? Item si erat occultum, an patefecerit illi cui erat ignotum? et coram quot illud narraverit? item an tanquam certum narraverit, an ùt auditum ab aliis obtrectatoribus? et an coram aliis? aut si saltem oblectatus sit in audiendis obtrectationibus? insuper interroget, an aliquod malum infamiam inducens alicui exprobraverit coram ipsomet? quia tunc adest etiam contumelia, quæ distinguitur à detractione. Quomodò autem se gerere debeat confessarius circa famæ et honoris compensationem, vide dicta cit. *Tom. I. Tr. XI. n.* 3. 4. 18. *et seq.* Circa hoc octavum

præceptum non est necesse, ut interrogetur pœnitens, an temerè judicaverit? quia hujusmodi judicia, quæ communiter fiunt, difficulter pertingunt ad culpam gravem; dùm plerùmque non sunt judicia, sed suspiciones; et cùm fit aliquod judicium, id evenit, aut quia habetur sufficiens fundamentum ad sic judicandum, aut saltem credit quòd motivum sit sufficiens ad tale formandum judicium. Imò aliquando oportet ab errore nonnullos rudes removere, qui sibi scrupulum faciunt in suspicando ubi suspicari tenentur, ut malo, quod impedire possunt, occurrant: v. gr. nonnullæ matres, cùm filiæ cum sponsis aut etiam cum conjunctis clanculùm, aut nimis familiariter versantur: ita etiam nonnulli viri cùm uxores nimis familiariter utuntur cum aliis hominibus, hi aliquando confitentur se temerè judicasse, aut suspicatos fuisse. Confessarii admonitos hos faciant, ne deinceps sibi de hoc scrupulum faciant; imò dicant quòd ipsi tenentur suspicari in talibus casibus de aliquo malo quod indè subsequi potest, ideòque tenentur removere occasiones, et tales familiaritates prohibere.

30. — Circa præcepta Ecclesiæ nihil aliud interrogare occurrit, nisi utrùm jejunaverint in Quadragesima, et in vigiliis? si sunt qui supponuntur ad id teneri. Et an præfatis temporibus, aut diebus veneris et sabbati cibis vetitis usi sint.

II. *De interrogationibus adhibendis cum personis diversi statûs, aut conditionis, quæ sunt conscientiæ parùm meticulosæ.*

31. — Hic advertitur, quòd circa obligationes proprii statûs, aut officii, non semper sufficit confessario pœnitentem interrogare tantùm, an suam obligationem impleverit? Cùm pœnitens videtur esse conscientiæ parùm meticulosæ, aut confessarius aliundè habet rationabilem suspicionem quòd ille suis obligationibus desit, tunc oportet ut ipsum interroget in particulari, saltem circa ejus obligationes principaliores. Et primò, si est sacerdos qui ad confitendum accedit, interrogetur 1. an satisfecerit Horis canonicis, et oneribus Missarum, vel an has per multum tempus distulerit celebrare? 2. An negotiationem exercuerit? 3. An nimis festinanter Missam absolvat? (circa quod observa quod dictum est *Tom. II. Tr. XV. n.* 84. 85. *et* 86.) Si est beneficiatus, eum interroget de fructibus beneficii, quomodò eos insumpserit? Si est confessarius, præsertim interroget, an absolverit eos qui sunt

9.

in occasione proxima antequam illam removerint? aut recidivos sine signis extraordinariis. Si est parochus, de sui officii peculiaribus muneribus interrogetur, utì dictum est *Tom. I. Tract. VII. ex n.* 14. Sed præsertim 1. an attendat ad debitas correptiones erga subditos? præcisè erga eos qui aliquo tenentur odio, aut cum aliqua turpiter conversantur, aut domos sponsarum frequentant? 2. An invigilet, ut sui subditi absque exceptione personarum paschale impleverint præceptum, ab eis schedulas, aut aliam certam notitiam, sine delectu personarum, exquirendo. 3. Quam dederint operam concionando diebus Dominicis, aut docendo doctrinam christianam, et ministrandis Sacramentis, præcipuè moribundis? 4. Eos interroget an Ordinandis fidem de bonis moribus aut de Sacramentorum frequentia exhibuerint, quin de hoc certi facti sint. Denique si accederet Episcopus, qui sciretur neglectæ esse conscientiæ, confessarius omittere nequit eum interrogare de illis peculiaribus muneribus, de quibus locuti fuimus in eodem *Tract. VII. ex n.* 47.; et præcipuè eum interroget, an debitam adhibeat diligentiam, ut se certum faciat de sufficienti scientia, aut de positiva probitate Ordinandorum (prout diximus *Tract. VII. ex n.* 47. *et* 52.), non acquiescendo solis fidibus parochorum, quæ ùt plurimùm sunt falsæ, aut suspectæ de falsitate, quia ob humanos respectus solent illæ exhiberi. Item si concedit facultatem confessiones excipiendi sacerdotibus, quorum doctrinam et morum probitatem planè exploratam non habeat? Secùs ipsi damno potiùs, quàm utilitati erunt. Item an exploret scandala quæ in diœcesi adsunt? Item quomodò invigilet ad visitationem?

32. — II. Si confitetur Monialis, interrogetur 1. An aliquem defectum commiserit circa vota, præsertim paupertatis, accipiendo vel largiendo sine licentia? 2. An satisfecerit Horis canonicis? Opinio enim quòd Moniales in privato non teneantur officium recitare, non est satis probabilis, ùt ostendimus (1). 3. An erga aliquem mutuam nutrierit benevolentiam periculosam, putà si adfuerint saltem verba, aut litteræ amatoriæ? Et eo casu, si Monialis familiaritatem illam nollet relinquere, constans sit confessarius in neganda ei absolutione; in hujusmodi enim familiaritatibus, licèt finis positivè pravus absit, semper tamen periculum urget: saltem adest scandalum, et malum exemplum respectu aliarum. 4. An aliquo te-

(1) *Lib.* 4. *n.* 141. *et* 142. *et prax. conf ss. tom.* 8. *c.* 3. *n.* 54.

neatur odio in suas sorores. 5. Si Monialis aliquod exercet officium, interroget de illo in particulari, putà *rotariæ*, an afferat litteras aut nuntia de malo suspecta? *Portinariæ*, an oscitanter januam reseratam teneat, cum periculo scandali Monialium, aut aliorum? *Abbatissis*, an debitam adhibeant diligentiam, cùm viri in monasterium ingrediuntur, aut morantur? aut an novis abusibus conniveant? Advertendo quòd licèt particulares Moniales peccent leviter, levem regulam transgrediendo, Superiores tamen, quæ non curant impedire cùm possint observantiæ relaxationem, peccant in re gravi.

33. — III. Si accedit quis judicis officio fungens, interrogetur 1. An fuerit personarum acceptor? 2. An causas expediverit? 3. An in judicando conveniens studium præmiserit, omiserit, vel ex aliqua animi affectione motus erga alteram ex partibus sententias dixerit? IV. Si autem accedit tabellio, interrogetur 1. Quomodò se gerat in capiendis informationibus? 2 An intermiserit interrogationes suggestivas? 3. An testium depositiones diminuerit, vel auxerit? V. Sì accedit medicus, interrogetur 1. An satis fuerit versatus in studio medicinæ, et in praxi medendi? necnon an studium adhibeat (ùt tenetur) in casibus difficilioribus qui occurrunt? 2. An alicui impertierit licentiam edendi carnes ob merum humanum respectum, sine justa causa? 3. An aliquod periculosum remedium applicaverit infirmo, non adhuc de vita desperato? An fuerit causa, ut remedia acciperentur ab aliquo pharmacopola suo amico, quem tamen noverit parùm esse fidelem, vel peritum, aut ineptas vendere medicinas? An attenderit ad curandos pauperes, si ad hoc stipendium exegit; vel sine stipendio si pauperes fuerint in gravi necessitate? An curaverit suos monere infirmos, ut tempore debito confiterentur, juxta præcepta pontificia? De hoc puncto in pluribus Operis locis sermonem fecimus (1), ubi dictum est quòd Innocentius III. medicis præcepit, ne alicujus infirmi curam susciperent, nisi priùs ille confessus fuerit; et S. Pius V. confirmans tale præceptum, insuper jussit ut medicus post tertium diem relinquat infirmum, nisi sciat ipsum fuisse confessum, item mandavit quòd omnes medici, antequam gradum doctoratûs assumant, dent juramentum observandi hoc præceptum; idque mandatum est omnibus collegiis. Sed dubium fit, quomodò hujusmodi præceptum et juramentum intel-

(1) *Lib.* 3. *n.* 182. *et meliùs l.* 6. *n.* 664. *et prax. confess. tom.* 8. *c.* 3. *n.* 57.

ligantur. Plures DD. tenuerunt ea procedere, cùm infirmitas est periculosa; vel saltem cùm dubitatur, an sit periculosa; et in hoc sensu dixerunt Bullam S. Pii receptam fuisse. Sed communior sententia vult, quòd præfatum præceptum, quamvis non obliget in quocumque morbo levi, tamen non intelligendum tantùm urgere in morbis actualiter periculosis, sed etiam in illis qui prudenter judicantur posse in posterùm fieri periculosi. Et ratio est, quia Innocentius præcipit, ut medicus imponat infirmo confessionem, antequam ejus curationis onus suscipiat, ad hoc, ne infirmus (sic loquitur Pontifex) de confessione monitus in mortali morbo, de salute desperans faciliùs in mortis periculum incurrat: igitur intendit effici, ut infirmus confiteatur antequam morbus fiat mortalis. Hæc sententia mihi videtur vera. Hoc tamen non obstante, in contrarium est praxis medicorum, etiam timoratæ conscientiæ, qui non solent monere infirmos ad confitendum, nisi cùm infirmitas probabiliter jam periculosa effecta est. Neque in hoc putant peccare adversùs juramentum præstitum juxta Bullam S. Pii, innixi doctrinæ plurium auctorum *Nav. Laym. Vega, Graf. Rodr. Ciera*, etc. (1) sententium quòd præfatum juramentum non obligat, nisi pro illa parte, pro qua à consuetudine receptum est. Cæterùm non dubitandum, quin mortaliter peccent saltem medici illi, qui omittunt monere infirmos de confessione, cùm infirmitas est jam periculosa. Oh quàm miserum est videre tot infirmos (et præsertim eos qui spectatæ sunt dignitatis) ad incitas mortis reduci, ut rationes vitæ Deo mox reddendas parent, tempore quo sunt quasi exanimes, cùm vix possint verba tunc modulare, vix alios audire, vix statum concipere propriæ conscientiæ, suorumque peccatorum dolorem. Et totum hoc evenit culpâ istorum medicorum, qui, ne displiceant infirmis, aut eorum propinquis, illos certiores non faciunt de periculo; imò eis blandiri pergunt usquedùm omninò ipsi de vita desperantur. Cùm igitur accedit medicus negligentis conscientiæ, curet confessarius præcipuè eum interrogare et monere, non obiter, sed cum calore, de hac obligatione intimandi confessionem infirmis, saltem quando advertit morbum jam esse gravem, aut dubitat quòd sit jam gravis, ùt communiter dicunt DD. qui in hoc non discrepant. Dico *cum calore*, nam ex hoc puncto pendet salus spiritualis,

(1) *Lib.* 6. *n.* 664. *v.* Circa autem, *et prax. confess. tom.* 8. *c.* 3. *n.* 57. *circa med.*

non tantùm medici pœnitentis, sed omnium etiam infirmorum qui sub ejus cura erunt.

34. — VI. Si autem accedit pharmacopola, interrogetur 1. An præstiterit remedia prægnantibus ad abortum procurandum? 2. An vendiderit unum pharmacum pro alio. et cariùs quàm res valebat? Hìc adde Gregor. XIII. in Const. 29. *Officii nostri,* omnem vetuisse societatem pharmacopolas inter et medicos, aut chirurgos.

VII. Si accedit mercator, interrogetur 1. An deceperit in pondere et mensura? 2. An res vendiderit ultra pretium supremum, præsertim dando merces ad creditum, cùm emptores essent securi, et nihil damni ipse esset passurus? An autem pretium augeri possit, vendendo ad creditum, eò quòd tale est pretium currens in venditionibus ad creditum juxta communem æstimationem? Et an res, quæ venduntur minutatim, cariùs possint vendi? observa doctrinas adnotatas in *Tract. X. n.* 174. *et* 178. cum *Less. Lugo, Salm.*, etc.

VIII. Si accedit sartor, interrogetur 1. An in diebus festivis per notabile tempus laboraverit sine extraordinaria causa, ut vestes compleret, et dominis afferret? 2. An jejunia impleverit ab Ecclesia præcepta? nam sartores ob sarciendi laborem minimè à jejuniis excusantur. 3. An si alii commiserint ei pannos emendos, ipse pretium majus exegerit, sub colore quòd mercator ob peculiarem amicitiam pretio minori pannos ei dederit? Si reverà pars illa pretii fuisset ipsi donata, tunc poterit eam exigere, modò moralem præmiserit diligentiam apud alios mercatores, aut certò sciat, quòd alii communiter mercem illam minori non vendunt pretio: hoc tamen debet esse omninò certum, alioquin nihil ampliùs potest exigere quàm solvit, vide *Tract. X. n.* 189. 4. An sibi retinuerit frustula, sive resegmina vestium, quæ injustè retinet, nisi adsit consensus dominorum, aut nisi illi aliquid injustè detraherent ex pretio debito, adhuc infimo communiter æstimato? 5. An sibi occasio proxima peccandi esset ex accipiendis regulis benè formandi vestes mulierum per ipsarum corporum commensurationem (vulgò ùt dicitur, *in pigliar la misura*), aut esset ex aptandis vestibus fœminis, quòd nequit fieri nisi cum ipsarum mulierum attrectatione; idque esset sartori occasio proxima incidendi in pravas delectationes, aut desideria, prout non raró accidit improbæ conscientiæ viris?

35. — IX. Si accedit aliqua venditrix sive proxeneta, (intellige de his quibus traduntur à dominis res ad ven-

dendas licitantibus) interrogetur 1. An aliquid retinuerit pretii ab emptoribus exacti? Tenuimus enim quòd venditrix nequit illud superans sibi retinere, etiamsi traderet domino pretium ab eo designatum; quia talis determinatio fit, ut res non vendatur minoris, non autem ut proxeneta illud quod superest sibi retineat; idque procedit, etiamsi à domino fuerit locus designatus, ubi res venderetur, et proxeneta, adhibitâ ibi debitâ diligentiâ, in alio loco multùm distanti pluris deindè vendidisset: etenim tunc etiam dicimus, quòd ipsa nequit omne superfluum retinere, sed tantùm id quod ipsi spectare potest ob illum extraordinarium laborem, nam res semper domino fructificat. Excipitur 1. si proxeneta rem meliorem reddidit, et ideò pluris vendidisset quàm res priùs valebat. 2. Si proxeneta cum domino convenerit, ampliùs ei non tradere, nisi pretium ab eo determinatum; et hoc sive expressè, sive tacitè, proùt esset si dominus nullum pro ejus labore stipendium assignasset. 3. Si quod superest esset parvi momenti, ita ut præsumeretur dominus condonare. 4. Si proxeneta, factâ ordinariâ diligentiâ, ipsa sibimet emeret rem pretio ab aliis oblato, et postea eam pluris venderet. Idem dicendum, si quis tibi commiserit aliquam rem emendam pretio designato, et tu minoris emisses; tunc enim nihil ampliùs exigere potes, nisi extraordinarium laborem adhibuisses, ut impensæ parceres, aut si rem tuo nomine emisses, periculum in te assumendo; hoc tamen intelligitur, si jam præmisisses moralem diligentiam, nec invenisses à quo rem minoris emere potuisses.

36. — X. Si accedit barbitonsor, interrogetur an alios tondeat in diebus festivis, et ubi hujusmodi consuetudo non adsit? Dùm contrà id ei non est vetitum, ubi consuetudo jam introducta est: aut si ibi nequeunt viri tonderi nisi in festis, eò quòd in aliis diebus labori operam navare debent, ut se suosque sustentare possint. Præterea interrogetur, an comam mulieribus componat juxta improbum usum hoc tempore à satan inventum. Ordinariè loquendo, puto id esse viris proximam occasionem peccandi lethaliter turpibus delectationibus, aut saltem desideriis; undè dico minimè permittendum id alicui, qui in se contrariam non habuisset experientiam. Quòd si unquam quis per notabile tempus expertus fuisset, in hujusmodi actione se immunem à peccato, hic reverà damnari nequit de mortali; sed hoc non obstante, non omittat confessarius eum removere quantùm potest ab hujusmodi officio, quod certè in se periculum continet. Hìc discu-

tiendum non aggredior, an fœminæ nec ne possint tutâ conscientiâ viros arcessere, ut sibi componant illi comas? Audio quòd pluribus in locis ipsæ hoc factitant, et confitentur et communicant; videant ipsæ, et ipsarum confessarii. Saltem confessarius eis imponat, ne alicujus viri junioris operâ utantur, ex cujus actionibus perceperunt secum malitiosè illum se gerere. Cæterùm censeo, quòd mulieres purioris conscientiæ non quidem virorum utantur operâ, sed contentæ erunt sibi à fœminis inserviri, à quibus coma, quo meliori potest modo, componatur.

PUNCTUM. IV.

Quomodò cum pueris, adolescentibus, et puellis.

37. — Cum pueris adhibere debet omnem charitatem, et modos suaviores quantùm fieri potest. Primò eos interrogare debet, an sciant res Fidei? et si nesciant, oportet eos patienter instruere pro tunc, si tempus adest, vel eos mittere ad alium, ut instruantur saltem circa necessaria ad salutem. Cùm autem agat de confessione, in principio curare debet, ut pueri ex seipsis confiteantur peccata quorum memores sunt; et postea fieri illis poterunt sequentes interrogationes: I. An tacuerint aliquod peccatum ob verecundiam? 2. An blasphemaverint in Sanctos, aut dies sanctos? vel an juraverint cum mendacio? 3. An omiserint in festis audire Missam, aut in audienda illa, sermones habuerint? Et an in festis laboraverint? 4. An parentibus fuerint inobedientes, aut irreverentiam irrogaverint eos subsannando, manus in eos extollendo, vel convicia aut imprecationes coram ipsis proferendo. Et hìc advertendum quod dictum est *n.* 21. de modo imponendi pueris petitionem veniæ à parentibus. 5. An aliquod turpe peccatum patraverint? Sed in hac materia confessarius sit valdè cautus in interrogando: incipiat interrogare de longè, et verbis generalibus: et priùs, an dixerint mala verba? an jocati fuerint cum aliis pueris, aut puellis? Et si jocos illos clàm exercuerint? Deindè interroget, an commiserint res turpes? Multoties, etiamsi pueri negant, prodest uti cum eis interrogationibus suggestivis, verb. gr.: *Et nunc dic mihi, quoties hæc fecistis? Quinquies, decies?* Interroget, cum quo dormiant, et si in lecto manibus jocati fuerint? Puellas interroget, si aliquem juvenem amore fuerint prosecutæ, et an adfuerint pravæ cogitationes, verba, aut tactus? Et à responsis procedat ad ulte-

riores interrogationes, sed caveat ab exquirendo à puellis, vel à pueris, an adfuerit seminis effusio: cum his enim meliùs est deesse in integritate materiali confessionis, quàm esse causam, ut apprehendant quæ nondùm noverint, vel ponantur in curiositate addiscendi. Interrogetur etiam à pueris, an attulerint nuntia vel dona virorum mulieribus? Et puellis, an acceperint dona à personis suspectis, nempe conjugatis, Ecclesiasticis, aut Religiosis, 6. Interroget, an commiserint furtum, vel an damnum attulerint prædiis alienis, bestiis, aut alio modo? 7. An alicui detraxerint? 8. Circa præcepta Ecclesiæ interroget, an impleverint confessionem et Communionem paschalem? Et an carnes aut lacticinia comederint diebus vetitis?

38. — Quod autem pertinet ad absolutionem his pueris impertiendam, magna requiritur attentio. Si constet quòd ipsi sufficientem usum rationis jam habeant, proùt si distinctè confitentur, vel adæquatè interrogationibus respondent, et apparet quòd ipsi jam comprehendant cum peccato offendisse Deum, et meruisse infernum; tunc si satis videantur dispositi, absolvantur. At si in peccatis lethalibus sunt recidivi, ipsi tractandi sunt sicut adulti: undè si non præbeant extraordinaria signa doloris, absolutio eis differri debet. Si autem dubium sit, an puer perfectum usum rationis habeat, proùt si ille in actu confessionis non maneret compositus, sed oculos in gyrum ageret, manibus jocaretur, impertinentia interponeret; tunc si est in periculo mortis, aut in obligatione implendi præceptum paschale, absolvendus est sub conditione; et tantò magis si confessus fuerit aliquod dubium mortale; benè enim potest administrari Sacramentum sub conditione, quando justa adest causa, ùt esset hæc liberandi hunc puerum à statu damnationis, si unquam in illum est lapsus. Idque agendum, etiamsi puer sit recidivus; dùm ideò differri debet absolutio iis qui perfectam discretionem habent; quia spes est quòd ex tali dilatione ipsi redeant dispositi; sed spes hæc difficulter haberi potest à pueris, qui perfecto usu rationis carent. Et probabiliter plures DD. dicunt quòd pueri isti dubiè dispositi absolvi possunt (saltem post duos vel tres menses) sub conditione, licèt sola venialia afferrent, ne careant diù gratiâ sacramentali, et fortè etiam sanctificante, si fortè aliquam gravem culpam haberent ipsis occultam. Oportet autem curare, ut hi pueri eliciant actum doloris necessarium ad suscipiendum absolutionem, modo respectu ipsorum magis proprio, exempli gratiâ: *Amasne Deum qui est Dominus tuus tam magnus,*

et tam bonus, qui te creavit, pro te est mortuus, etc.? Hunc Deum tu offendisti. Ipse tibi veniam dare vult, et tu spera quòd propter Sanguinem Jesu Christi Filii sui tibi ignoscat. Sed oportet te pœnitere. Quid dicis? pœnitet te nunc eum offendisse, etc. Istis injuriis quas Deo irrogasti, scis quòd infernum meruisti? displicet tibi quòd ipsas commisisti? Deus meus, nunquam ampliùs volo te offendere, etc. Pœnitentia autem his pueris injungendam levis sit quantùm fieri potest, et curandum quòd illa ab ipsis quantociùs impleatur, alioquin aut eam obliviscentur, aut omittent. Curet etiam confessarius magnoperè pueris insinuare devotionem erga Deiparam, utque recitent quotidie Rosarium, et ter *Ave* mane et serò, semper hanc precem adjungendo: *Mater mea, libera me à peccato mortali.*

39. — Circa verò statum ab aliquo adolescente eligendum, non audeat confessarius illum ei determinare, sed tantùm ex indiciis curet suadere statum illum ad quem prudenter judicare potest ipsum à Deo vocari. Præsertim, loquendo de iis qui religionem ingredi volunt, ante omnia curet confessarius benè ponderare, in qualem religionem ingredi cupiant; nam si unquam Institutum illud relaxatum est, meliùs erit alicui (ordinariè loquendo) quòd in sæculo remaneat; nam illi se aggregando ipse se geret sicut se gerunt alii, et parùm illud boni quod priùs exequebatur de facili in tali religione negliget, ùt miserè pluribus accidit. Et præcipuè magnum scrupulum sibi faciat confessarius, si ad insinuationem propinquorum suadeat juveni illi, ut intret in aliquam hujusmodi inobservantium communitatem. Si tamen religio observantiâ floret, confessarius vocationem sui pœnitentis benè probet, inquirendo ad illam habeatne pœnitens impedimentum aliquod, inhabilitatis, infirmæ valetudinis, inopiæ parentum? et maximè expendat finem, an sit rectus, nempe magis se conjungendi Deo, aut lapsus emendandi anteactæ vitæ, aut sæculi pericula vitandi? quòd si principalis finis esset mundanus, vitam agendi commodiorem, aut se liberandi à propinquis duræ conditionis, aut complacendi parentibus, qui ad hoc eum impellunt, caveat ne permittat religionem ingredi; nam eo casu illa non est vera vocatio, sine qua hujusmodi ingressus malum habebit eventum. Si autem finis est bonus, et abest impedimentum, nec debet, nec potest confessarius, neque alius, ùt docet D. Thomas, sine culpa gravi illi impedire, aut dissuadere vocationem, quamvis prudenter aget aliquando, si executionem illi differat ad meliùs experiendum, an resolutio sit firma et

perseverans; præsertim si noverit adolescentem esse volubilem, aut si deliberatio illa facta fuerit tempore Missionis, vel exercitiorum spiritualium : dùm in hujusmodi occasionibus quædam concipiuntur proposita, quæ postmodùm, primo fervore transacto, deficiunt.

40. — Si aliquis adolescens vellet suscipere statum presbyteri sæcularis, non sit facilis confessarius ad annuendùm, sine longa et probata experientia recti finis, et scientiæ, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem sæculares habent eamdem, imò majorem obligationem quàm Religiosi; et contrà remanent in eisdem sæculi periculis; undè ut quis bonus evadat sacerdos in sæculo (in quo raro, ne dicam rarissimè, boni inveniuntur) oportet quòd priùs egerit vitam valdè exemplarem, remotam à ludis, ab otio, à pravis sociis, et deditam orationi et Sacramentorum frequentiæ (sed quis est hic, et laudabimus eum?); alioquin se ponet in statum quasi certæ damnationis; præsertim si hoc faciat, ut obtemperet parentum fini, qui est res domesticas augere. Jam autem dictum est suprà *n*. 21. et 22. quàm gravissimum sit peccatum, quod patrant parentes illi qui filios cogunt, ut statum ecclesiasticum aut religiosum inviti suscipiant. Quoad puellas verò quæ virginitatem suam Jesu Christo consecrare cupiunt, non permittat eis castitatem perpetuò vovere, nisi cognoscat eas benè fundatas in virtutibus, et edoctas in vitæ spiritualis regulis, et præcipuè in oratione exercitatas. Sub initio eis tantùm permittere potest, ut castitatem voveant per aliquod definitum tempus, nimirùm à solemnitate alicujus festi ad aliam alterius.

41. — Demùm quoad adolescentes illos qui volunt aut debent ducere uxorem (dico debent, prout probatum est in libro, loquendo de iis qui essent incontinentes et nollent adhibere alia media opportuna ad se continendos) advertendum, quòd sicut peccarent parentes qui sine justa causa eis honestum matrimonium impedirent, ita contrà peccarent filii (et ideò confessarius tenetur illis hoc prohibere), qui vellent cum dedecore familiæ matrimonium inire : aut quamvis conjugium non esset indecorum, vellent tamen illud contrahere, invitis parentibus, et cum eorum scandalo, quin ipsi filii justam causam habeant ob quam excusentur; observa quomodò in libro id elucidatum est. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVIII. n.* 16.

PUNCTUM V.

Quomodò se gerere debeat cum personis devotis ?

42. — Personis devotioni deditis, quæ frequenter accedunt ad communionem, ordinariè loquendo, insinuandum, ut saltem in qualibet hebdomada sacramentalem absolutionem suscipiant. Hujusmodi pœnitentes, si tantùm de imperfectionibus confitentur quæ non pertingunt ad culpas certè veniales, dicit *Bonac.*, hos absolvi posse sub conditione; sed hoc non admittendum censeo, nisi perrarò, et cùm ipsi non possent materiam certam præteritæ vitæ assignare, vel non sine magna molestia. Cæterùm dico, quòd si pœnitens certam non exhibet materiam, non debet confessarius angi in eam perquirendo, ut illum absolvat; et casu quo perquisisset, nec invenisset, non tenetur ei conditionatam absolutionem impertire. Hoc procedit, cùm pœnitens confitetur (ùt dixi) de defectibus, de quibus dubitatur, an pertingant ad venialia; at si de certis venialibus confitetur, sed usualibus, sive quotidianis, putà de impatientiis, intemperantiis, distractionibus in officio, in oratione, et similibus, ut absolutio illi præberi possit, spectandum est, an ipse aliquandò sibi, quantùm potuit, vim intulerit, ac passionem superaverit: quia tunc judicari poterit ejus culpas potiùs ex humana fragilitate processisse, quàm ex defectu doloris aut propositi. E converso, si ille frequenter et sine resistentia in hujusmodi culpas relapsus sit, tunc cum eo agendum tanquam cum recidivo, juxta dicta ex *n.* 9. hujus tract.

43. — Plura insuper hìc notanda: Et 1. caveat confessarius, ne his suis pœnitentibus spiritualibus, præsertim fœminis, prohibeat accedere ad alium confessarium; et cùm advertat accessisse, ostendat id sibi gratum fuisse; imò ipsis imponat, ut aliquando apud alios confiteantur; præterquam si quis esset valdè scrupulosus, de quo prudenter timeat, ne si ad alium accedat, qui ejus conscientiam ignorat, notabiliter esset inquietandus. Caveat pariter confessarius, ne sollicitum se ostendat, se velle alicujus animæ directionem suscipere. 2. Nunquam absque necessitate de aliorum confessariorum defectibus loquatur, sed potiùs sedulò quærat eos ab aliquo errore commisso excusare. 3. Directionem non suscipiat alicujus qui vult directorem suum relinquere, nisi adsit urgens causa, ùt

docet S. Philippus Nerius, S. Franciscus Salesius, S. Carolus Borromæus, et alii; ex hoc enim sæpè dissipationes, perturbationes et quandoque etiam scandala oriuntur. Advertatque, ad mutandum confessarium non satis esse, quòd pœnitens aliquam erga eum abominationem sentiat, vel quod videatur verbis ipsius fidem non ampliùs habere, ùt enim ait S. Theresia, sæpè hæc est dæmonis tentatio. Undè S. Franciscus Salesius sic docet: *Confessarius non est variandus sine gravi ratione. Sed contrà neque expedit in hoc esse invariabile, si legitimæ causæ mutationis superveniant.* Cæterùm dicit S. Theresia justam esse posse causam mutandi confessarium defectum bonitatis; ita inquiens: *Si Confessarius proclivis alicui vanitati apparet, mutetur; cùm ipse sit vanus, vanos alios efficiet.* Propterea poterit esse justa causa mutandi confessarium defectus doctrinæ; de hoc tamen certam oportet habere præsumptionem. De cætero, ait S. Theresia, quòd de dubiis, benè potest pœnitens alios doctos directores consulere, imo aliquando hoc omninò expedit. 4. Evitet confessarius partialem se ostendere cum aliquo pœnitente. Quidam ad aliquam animi benevolentiam nimis adjiciunt; cum illa omnem curam, tempus et laborem insumunt. Non negandum quòd aliqua anima quandoque majori indigebit assistentiâ, quàm alia; sed alia est assistentia, alia est adhæsio, quæ efficit, ut parcior cura de aliis pœnitentibus habeatur. Ideò expediet, quòd confessarius personæ illi indigentiori aliquem diem aut tempus particulare assignet, quin alii incommodum recipiant. Notandum 5. quòd in excipiendis confessionibus harum personarum spiritualium confessarius cavere debet, ne nimis attollat vocem, quamvis de peccatis non loquatur; quia ex hoc accidere potest, quòd alii expavescant suas culpas confiteri, ob hunc timorem quòd confessarius altâ voce loquatur. 6. Non sit facilis permittere devotis puellis, ut capillos præcidant, et aliquem induant habitum religiosum; sed curet, ut ipsæ priùs per multum tempus in vita spirituali et in virtutibus fixiùs radices immiserint. Propter istam nimiam facilitatem confessariorum, quot puellæ postea habitum dimittunt, et nuptias ineunt cum scandalo loci, et malo exemplo aliarum! 7. Neque his puellis indulgeat confessarius, ut à viris doceantur legere, et tanto minùs scribere. Quot puellæ simplices, quia didicerunt legere, animæ jacturam luxêre! Hæc si non est proxima peccati occasio, saltem est non parùm periculosa. Si cupiunt talia addiscere, curent doceri ab aliqua alia muliere, aut ab ali-

quo fratre parvulo (adhuc cum cautela), alioquin eas non absolvat; nec etiam absolvat matres quæ hoc permittunt. 8. Neque concedat fœminis juvenibus, ut vagent, ecclesias visitando, utque in ecclesia morentur, plùs quàm est necessarium, cum perturbatione parentum, sed eas moneat, ut attendant eis parere, labores domesticos amplectendo. Quomodò autem, et quantùm confessarius cavere debeat à familiaritate suarum pœnitentium, de hoc sermo fiet *punct. X. n.* 54. De directione autem animarum spiritualium loquemur in *Append. I.*

PUNCTUM VI

Quomodò debeat se gerere confessarius cum mutis et surdis?

44. — Si mutus esset etiam surdus, ùt ordinariè evenit, ad ejus confessionem excipiendam oportet eum adducere in aliquem occultum locum, ad exigendum quoddam signum suorum peccatorum et doloris, meliori modo quo potest. Sed priusquam eum audiat, curet confessarius instrui ab ejus familiaribus de ipsius vitiis, et de modo tenendo, ut eum percipiat, et ab eo percipiatur; et cùm aliquod jam perceperit ejus particulare peccatum, cum signo doloris, illum debet absolvere. Sed ego semper eum sub conditione absolverem, nisi quamdam moralem certitudinem haberem de sua dispositione.

45. — Mutus si sciret scribere, juxta nostram sententiam (1), ipse tenetur ad confitendum per scripturam. qui enim tenetur ad finem, tenetur etiam ad media ordinaria. Dico *ordinaria*, quia scriptum non esset muto ordinarium medium, si alioquin magnum ille deberet laborem subire ad suam confessionem explendam, aut si manifestationis periculum esse posset. Loquendo autem de surdis, si unquam accederet ad confessionarium aliqua mulier surda, aut surdastra, et confessarius in progressu confessionis, interrogans de circumstantiis peccati confessi, adverteret eam esse surdam, vide dicta *Tom II. Tr. XVI. num.* 155.

(1) *Vide trac'. XVI. n.* 35.

PUNCTUM VII.

Quomodò se gerere debeat cum moribundis?

46. — Confessarius in excipiendis moribundorum confessionibus non debet tam exactè procedere circa numerum et circumstantias; præsertim si jam accessisset sacerdos cum Viatico, aut si medicus instaret, ut citò Viaticum suscipiatur; tunc enim meliùs est ad dispositionem pœnitentis, quàm ad confessionis integritatem attendere. Sufficit tunc imponere infirmo, ut, cùm convaluerit, confessionem repetat. Et satisfactio sit levissima, imponendo proportionatam pro tempore quo ille convalescet; vel satis erit ei injungere ut redeat tempore sanitatis. Vulnerati, et puerperæ, quæ ordinariè nequeunt ab assistentibus deseri, sufficit ut se accusent genericè de suis peccatis, et in particulari de aliqua culpa levi, cum proposito integrè confitendi si convalescant. Advertat confessarius, quòd si moribundus tenetur ad aliquam restitutionem, quam valeat tunc implere, ei imponere debet ut statim faciat; et non sufficit, quòd de illa onus hæredibus relinquat, aliàs eum non absolvat.

47. — Si autem infirmus notabilissimam subiturus esset perturbationem animi, in audiendo quòd debeat Viaticum accipere, probabile est posse parochum Eucharistiam ei præbere, reticendo solita verba: *Accipe, frater, Viaticum, etc.*, sed proferendo ordinaria verba Communionis: *Corpus Domini nostri Jesu Christi custodiat, etc.* Vide dicta *Tom. II. Tract. XV. n.* 50. Si deindè confessarius adverteret moribundum jam esse in statu, quo teneretur suscipere Extremam-Unctionem, et ille respueret, patefaciat ei magnos effectus hujus Sacramenti, quod grandem præstat animæ fortitudinem ad obsistendum in ultimo agone dæmonum tentationibus; eam solvit à culpis venialibus, et etiam mortalibus, si occultæ sint; et insuper sanitatem adhuc corporis confert, cùm animæ saluti expedit: sed hanc sanitatem non præbet, si moribundus eò devenit, ut nequeat ampliùs nisi per miraculum convalescere; quia Sacramentum per viam ordinariam tantùm operatur, causas naturales coadjuvando. Si verò, hoc non obstante, infirmus non acquiesceret, et pergeret nolle ungi, valdè probabiliter plures DD. docent eum lethaliter peccare, saltem adversus charitatem erga seipsum, cùm ultro se privet tanto auxilio in tanta necessitate. Vide cit. *Tom. II. Tract. XVIII. n.* 12.

PUNCTUM VIII.

Quomodò se gerere debeat cum capite damnatis ?

48. — Cum his maxima charitas et patientia adhibenda est. Prima vice quâ confessarius reum visitat, incipiat ei significare, mortem illam donum esse Dei, qui vult eum salvum facere. Dicat quòd nos omnes ex hoc mundo discessuri sumus, et de brevi, ut ad æternitatem perveniamus, quæ non habet finem. Hinc ipsi loquatur de felici beatorum vita, et de miseria damnatorum. Deindè hortetur eum, ut gratias agat Deo qui usque ad illud tempus ipsum expectavit, nec permisit ut moreretur tempore quo erat in peccato. Demùm inducat, ut mortem hilari animo acceptet, eam conjungendo cum morte quam Christus Dominus pro suo amore perpessus est. Eumque confortet dicendo, quòd ipse mortem propter sua peccata acceptando, certè salvus est, et cum magno merito salvus, undè in cœlo grandi remunerabitur præmio. Insinuet ei postea, ut confiteatur, et omnia peccata sua liberè manifestet. Præcipuè interroget, an odio adversùs aliquem teneatur? et an servet secum particulas consecratas, aut oleum sanctum, aut susperstitiosas scripturas? Interroget etiam, an aliquod inierit cum dæmone pactum? postquam autem eum absolverit, curet ut ille pluries communicet; monendo etiam ut frequenter Deiparæ se commendet, ut bonam ipsi mortem obtineat. Dùm è carceribus reus ad patibulum pergit, dicat ei: *Eja fili mi! sequere Jesum Christum, qui ante te profectus est ad Calvarium, ad subeundam pro te mortem tuâ longè amariorem.* Cùm ad locum supplicii perventum sit, iterùm eum reconciliet, et absolvat, moneatque ut aliquam indulgentiam lucretur, et deindè sic dicat: *Eja N. hilari esto animo, jam nunc manes in gratia Dei: jam patent tibi paradisi januæ; ibi te expectant Jesus, et Maria. Conjunge mortem tuam cum morte Jesu, qui pro tuo amore exanguis inter ludibria et cruciatus mortuus est. Amasne illum? dic mecum: Domine, super omnia te diligo; mori volo, ut tuam faciam voluntatem. Mortem pro meis peccatis accepto. Spero jam mihi te pepercisse, iterùm te offendisse me pœnitet. Cupio citò venire ad cœlum, ad tuos pedes osculandos, ac ad te amandum in æternum.* Cùm vitta super oculos reo imponitur, et ipse scalam ascendit, ei dicat: *Fili mi, invoca Dei Matrem, ut tibi assistat. Offer mortem tuam pro culpis tuis. Protestare te nolle consentire ullæ dæmonis tentationi.*

Postquam scalam ascenderit (dùm sententia executioni demandanda est), dicat: *Ecce Jesus Christus qui expansis brachiis te expectat, ut amplectatur: Domine, te offendi, mihi displicet; nunc te amo toto corde, Deus animæ meæ. Tu me vocas, ecce venio. Maria Virgo, adjuva me. Domine, in manus tuas commendo spiritum meum. Jesus et Maria, Jesus, Maria, Joseph.*

49. — Si autem reus obstinatè nollet confiteri, quid agendum? 1. Confessarius quærat eum orationibus adjuvare, et curet, ut etiam ab aliis ille Deo commendetur, ac præcipuè à communitatibus religiosis, ut Missis et precibus ipsum auxilientur. 2. Intimet damnato, quòd sive ipse convertatur, sive non, sententia exequenda erit. 3. Interroget, an fortè de sua salute desperet, eò quòd animam dæmoni tradiderit? Eo enim casu illi suadere studeat, quòd hujusmodi pactum vim non habeat; quia solus Deus est animæ Dominus, et statim ac ipse pravam revocat voluntatem, Deus ipsi omnia peccata remittit. 4. Interroget, an aliquem odio insequatur, ex quo proveniat sua obstinatio? Insuper advertat confessarius, primis vicibus, quibus talem obstinatum alloquitur, ne importunè cogat ut statim confiteatur, quoniam obstinatior fiet. Meliùs erit sermonem secum facere de morte cui omnes tenemur, de misericordia Dei, de pœnis inferni, et de paradisi gaudiis. Enarret ei exemplum alicujus peccatoris, qui mortuus est impœnitens; aut nonnullius capite damnati, qui sanctam sortitus est mortem, prout illius, qui, cùm innocens damnatus fuisset, cùmque interrogaretur, qua de re suam non defendisset innocentiam? sic respondit: *Et cur? Ego tot annos Deum rogavi, ut mihi concederet mori morte opprobriosâ, sicut Salvator meus obiit pro me; ego jam obtinui quod petebam, et nunc hâc optatâ sorte me privare vellem?* Et ita hilariter ad patibulum perrexit. Dictis his, confessarius relinquat reum, ut secum ista animo revolvat; et postea iterùm sciscitetur, an fortè mutatus sit, eique dicat: *Fili mi, jam tua mors appropinquat, quid decernis? In tua potestate est infernum, aut cœlum eligere. Animadverte, quòd si obstinate decedis, per totam æternitatem te pœnitebit, sed tanto malo nullum ampliùs remedium suppetet.* Cùm adhuc ipsum videat durum, curet ut circumstantes orent pro eo, et præsertim Litanias B. Virginis recitent; et deindè ante eum genuflectat, rogetque, ne velit perire. Si ne proficiat quidem eum alloquendo, se vertat ad alloquendum Crucifixum. Deindè, si reus jam adve-

nerit ad supplicii locum, expostulet à populo, ut omnes genuflectentes pro illo obstinato preces effundant. Prodesse quoque poterit eum terrere dicendo: *Discede, maledicte, in infernum, quandoquidem vis te perdere. Sed scito, quòd tua pœna acrior in inferno erit memoriæ hujus temporis, quòd Deus tibi largitur, et tu abuteris;* at postmodùm dulcem resumat sermonem. Si unquam damnatus jam scalam ascenderit, et petat confiteri, flagitet justitiæ ministros ut permittant ei descendere, protestando quòd tunc ipsi tenentur tempus illi concedere ut confiteatur. Hoc tamen currit pro eo qui nondùm confessus est, nam si reus jam aliàs confessus fuerit, tunc confessarius moneat eum, ut actum contritionis eliciat, et indè sic interroget: *Eja, fili mi, nunc nonne intendis confiteri mihi omnia peccata tua, et præsertim illa quæ mihi dixisti?* Et cùm reus annuerit, levissimam ei satisfactionem imponat (v. g. ut invocet Jesum et Mariam) et absolvat.

PUNCTUM IX.

Quomodò se gerere debeat confessarius cum infestatis à dæmone.

50. — Aliqui obsessi à malis spiritibus vexantur spectris horribilibus, aut corporalibus cruciatibus. Horum facilis est cura; insinuetur eis oratio, patientia, et super omnia divinæ voluntati uniformitas. Confessarius non sit ita incredulus, ut judicet omnes has invasiones, aut infestationes dæmonum esse phantasias, aut corporales infirmitates; quia non negandum, veros obsessos etiam inter Christianos reperiri; Ecclesia enim adversùs invasiones istas tot instituit exorcismos, quorum exercitium testatur nobis Concilium Tridentinum semper in usu fuisse apud Ecclesiam. Præterquam quòd, si obsessi non existerent, inutiliter Ordo exorcistatûs institutus fuisset, quo super energumenos et catechumenos potestas confertur (quod certè non potest supponi); et quidem hic Ordo est unus ex septem, qui semper in ecclesia Dei fuerunt, ùt idem Concilium declaravit. Cæterùm consilium est semper de talibus invasionibus suspicionem habere; non enim negandum, majorem earum partem esse aut fictiones, aut imaginationes, aut infirmitates, præsertim in mulieribus.

51. — Qui tamen magis solent confessariorum mentem gravioribus difficultatibus implicare, sunt ii qui turpibus

visionibus, motibus, ac etiam tactibus vexantur à dæmone, qui non solùm fomitem sensualem excitat, sed aliquando etiam cum eis carnale commercium sub forma viri aut mulieris habet, quapropter *succubus*, vel *incubus* appellatur. Quidam hos dæmones incubos, vel succubos dari negarunt; sed communiter id affirmant auctores, ùt *Martinus Delrio in opere Disquis. Magic. P. Hieronym. Menghi l. 2. c.* 15. *Cardinalis Petrucci Epist. part.* 2. *lib.* 2. *opusc.* 5. *c.* 15. *n.* 5. et *Sixtus Senensis l.* 5. *Bibl. sacr. Annot.* 77. *ex Cypr. S. Just. Tertull.* etc. Et maximè hoc confirmat *S. Augustinus l.* 15. *de Civit. Dei c.* 23. *in initio,* ubi scribit: *Apparuisse hominibus Angelos in talibus corporibus, ut non solùm videri, verùm etiam tangi possent, verissima scriptura testatur, et multos (quos vulgò incubos vocant) improbos sæpè extitisse mulieribus, et earum appetiisse ac peregisse concubitum. Quosdam dæmones hanc assiduè immunditiam, et tentare, et efficere, plures talesque viri asseverant, ut hoc negare imprudentia videatur.* Equidem possunt dæmones ad hunc improbum usum defunctorum corpora assumere, vel de novo sibi assumere ex aëre, et aliis elementis ad carnis similitudinem, ac palpabilium et calidorum corporum humanorum species effingere, et sic ea corpora ad coitum aptare. Immò tenet præfatus *Delrio,* citans *D. Thomam, D. Bonav. Scotum, Abulens.* aliosque plures, quòd dæmon potest etiam verum semen afferre aliundè acceptum, naturalemque ejus emissionem imitari, et quòd ex hujusmodi concubitu vera proles possit nasci, cùm valeat dæmon semen illud accipere, putà à viro in somno pollutionem patiente, et prolificum calorem conservando, illicò in matricem infundere; quo casu proles illa non erit quidem filia dæmonis, sed illius cujus est semen, ùt ait D. Thomas apud citatum auctorem. An autem, inspectis legibus à divina providentia constitutis pro propagatione generis humani, hæc aliquando evenisse, aut evenire posse credendum sit, sapientiorum judicio remittimus. Hìc autem fit dubium, an possit dæmon, permittente Deo, absque hominis culpa manus illius admovere ad se tactibus polluendum? Affirmat *P. Gravina* Dominicanus, et quidem probabiliter; si enim valet dæmon corpus alicujus totum movere, ùt narratur de Simone mago, ope dæmonis in aërem sublato; cur non poterit et manum? Præterea, si dæmon potest alicujus commovere linguam, ut invitus proferat obscœna verba, aut blasphemias contra Deum, quidni manus, ut turpia patrentur? Idem sentit *Cardin. Petrucci l. c. n.* 8. ubi sic inquit: *Non semel compertum*

fuisse, quòd dæmon aliquam partem in humano corpore cœperit quodammodò possidere, putà oculos, linguam, vel etiam verenda. Hinc fit linguam obscœnissima verba proferre, licèt mens talia tunc non advertat. Hinc impetus et affectus quandoque se turpiter denudandi proveniunt. Hinc fœdiora, quæ me conscribere pudet: sed maximè prædicta confirmantur à S. Thoma 1. 2. quæst. 80. art. 3. in corp. qui sic ait: *Respondeo dicendum quòd diabolus propriâ virtute, nisi refrœnetur à Deo, potest aliquem inducere ex necessitate ad faciendum aliquem actum, qui de suo genere peccatum est, non autem potest inducere necessitatem peccandi; quod patet ex hoc, quòd homo motivo ad peccandum non resistit; nisi per rationem, cujus usum totaliter impedire potest, movendo imaginationem et appetitum sensitivum, sicut in arreptitiis potest; sed tunc ratione sic illigatâ, ut quidquid homo agat, non imputatur ei ad peccatum, sed si ratio non sit totaliter ligata, ex ea parte quæ est libera, potest resistere peccato, sicut suprà dictum est. Undè manifestum est quòd diabolus nullo modo potest necessitatem inducere homini ad peccandum.* Juxta igitur S. Thomam, benè potest dæmon (permittente Deo) omnem libertatem ad resistendum homini auferre, sicut aufert obsessis, eumque inducere ad faciendum actum de se peccaminosum sine hominis peccato formali. Insuper juvat hìc adnotare id quod super hoc puncto sapienter scribit *P. Scaramelli* (1) dicens: *Id potest peragi sine peccato formali creaturæ, si scilicet dæmon eo tempore quo exteriùs operatur, interiùs usum rationis totaliter impediat, ut omnem demat libertatem ad resistendum: quod per D. Thomam fieri potest, ita vehementer movendo imaginationem et appetitum sensitivum, ut per tales perturbationes omne rationis lumen extinguatur. Hinc confessarius examinet pœnitentem, an in his, quæ patitur, advertat quemadmodùm malitiam peccati, et an habeat aliquem stimulum retrahentem ab illa actione. Nam si dicat, durante illà tentatione, ita mentem sibi offundi, ut nihil cognoscat, nec ullum remorsum sentiat, tunc poterit censeri immunis à peccato. Secus si eo tempore in ipso effulgeat aliquod lumen rationis, ita ut ratio non sit totaliter ligata, et possit resistere.* Præterea advertit præfatus auctor, monetque confessarios, ut curent quòd talia patientes semper subjiciant clavibus Sacramenti hujusmodi actus, quia ipsi vix credi possunt immunes saltem à peccato ve-

(1) *P. Scaramel. Direct. Mystic. tract.* 5. *cap.* 11. *n* 124.

niali, vel propter advertentiam imperfectam, vel propter aliquam deficientiam resistentiæ, quam adhibere debebant.

52. — Si quis unquam advenit infestatus ab hoste hujusmodi genere tentationis (dictæ *spiritus fornicationis,* à quo S. Ecclesia nobis præcipuè injungit petere à Domino, ut nos liberet), debet confessarius multùm satagere ad præmuniendum pœnitentem in tam horrendo conflictu; nam ait doctus Cardinalis Petruccius, has animas in magno periculo versari, si remedia non adhibeant multùm efficacia, et aliquandò, si oportet, etiam extraordinaria: cùm enim ad resistendum requiratur ingens subsidium ex parte Dei, et magna violentia ex parte patientis, difficulter ab hujusmodi pugnis victor egredietur; qui perseveranter non adjiciet magnam mortificationem, et super omnia validam orationem, centies et millies se commendando, gemendo, et misericordiam petendo ad Crucifixi et Deiparæ pedes, lugendo, exclamando, et misericordiam petendo. Alioquin si anima tepescit, et deficit in orando, aut se mortificando, dicit Petruccius, quòd ipsa in magno erit periculo ruendi saltem indirectè in aliquam occultam illarum turpium delectationum complacentiam. Itaque, ut deveniamus ad remedia, si confessarius judicare potest nullam omninò adesse culpam in hac tentatione ex parte pœnitentis, ipsum ante omnia moneat hæc adhibere: jugibus precibus sibi subveniat, frequenter invocando SS. nomina Jesu et Mariæ: se diligenter advertat à sensuum voluptatibus: Communionem frequentet: protestetur sæpè nolle consentire cuicumque tentationi, aut delectationi quam opera dæmonis sentiret: sæpè utatur signo crucis (illam ferendo quoque secum), et aquâ benedictâ; cum ipsa lectum et cubiculum aspergendo: afferat etiam secum aliquam reliquiam Sanctorum, et Evangeliorum librum: secum pariter adhibeat exorcismos privatos, dicendo: *Spiritu nequam, in nomine Jesu Christi præcipio tibi, ut à me discedas, et ne me ampliùs vexes*: hortetur præterea quòd vexatus ille sæpè humilietur, et in hujusmodi humilitatis actibus sæpè se exercitet; cùm Deus aliquando ad aliquam internam superbiam ab anima removendam hujusmodi tentationes permittat.

53. — Si quis autem in his tentationibus miserè cadit, aut earum occasiones magis quærit quàm effugit, hujus curatio est valdè difficilis; nam hujusmodi peccatores, qui cum dæmone commercium habent, difficillimè ex corde convertuntur. Ex una parte enim erga hos dæmon dominium quoddam acquirit super eorum voluntates, et ex

altera ipsi remanent nimis debiles ad resistendum; indigerent extraordinariâ gratiâ Dei, sed difficillimè solet hanc Deus hujusmodi impiis concedere. Verumtamen confessarius, si quis eorum accesserit, non diffidat, sed curet cum ipso summam adhibere charitatem, confortetque dicendo, quòd ubi non est voluntas, non est peccatum; hinc si ipse voluntate resistet, minimè peccat. In his casibus ante omnia confessarius adversus dæmonem præmittat exorcismum, saltem privatum, qui certè licitus est hoc modo: *Ego ùt Dei minister præcipio tibi, aut vobis, spiritus immundi, ut recedatis ab hac creatura Dei.* Deindè pœnitentem interroget, an unquam hostem invocaverit, et cum eo aliquod inierit pactum? an aliquando Fidem negaverit, aut contra ipsam actum aliquem exercuerit? interroget, quâ formâ ipsi dæmon appareat, an hominis, mulieris, aut belluæ. Tunc enim, si cum illo coit, præter peccatum contra castitatem et religionem, reus erit peccati fornicationis, aut sodomiæ, aut incestûs (intellige affectivi), adulterii, aut sacrilegii. Item interroget, quo loco et tempore hoc commercium habuerit? Ostendat ei postea hujusmodi criminis immanitatem, quæratque eum inducere ad veram conversionem, et confessionem integram faciendam; isti enim perditi homines, etiamsi confiteantur, de facili peccata committunt. Eadem demùm remedia suprà adnotata illi præscribat, nempe quòd sæpè ad Deum, et B. Virginem recurrat: frequenter nomina Jesu et Mariæ invocet: aquam lustralem, et crucis signum adhibeat; aliquam reliquiam et Evangelium secum ferat: sæpè etiam privatum proferat exorcismum, prout dictum est supra. Differat deindè eum absolvere, sed hortetur ut sæpè redeat, ut sic cognosci possit, quomodò se gerat in resistendo hostis invasionibus, et in remediis adhibendis; nec eum absolvat, nisi post longum experimentum: tales enim conversiones, ùt diximus, raró sunt veræ, et rarissimè perseverantes.

PUNCTUM X.

Quomodò se gerere debeat confessarius in excipiendis confessionibus mulierum.

54. — IV. Summè cautus debet esse confessarius in excipiendis confessionibus mulierum. Et primò notandum quòd in Decr. S. C. Episcoporum 24. Jan. 1610. dicitur: *Confessarii sine necessitate audire non debent mulierum confessiones post crepusculum vespertinum, et ante auroram.*

Loquendo autem de prudentia confessarii, ipse regulariter in confessionario cum junioribus sit potiùs rigidus quàm suavis, nec permittat illas ante confessionarium accedere, ut sibi loquantur, et multò minùs ut manus deosculentur. In actu confessionis non ostendat eas agnoscere; aliquæ enim, quæ religiosæ haberi volunt, aliquando advertentes se nosci à confessario, non faciunt integram confessionem. Imprudentia quoque est conjicere oculos in pœnitentes, cum è confessionario recedunt, easque per aliquod tempus intueri. Extra confessionarium nec etiam immoretur ad colloquendum cum ipsis in ecclesia; omnemque familiaritatem devitet. Abstineat etiam à recipiendis munusculis; et præcipuè ad illarum domos unquam accedat; uno excepto casu gravis infirmitatis, et tunc nonnisi vocatus accedat; et tunc magnam adhibeat diligentiam in audiendis illarum confessionibus: undè januam apertam relinquat, sedeat in loco ubi videri possit ab aliis, oculosque in faciem pœnitentis nunquam defigat. Et hoc præsertim currit, si sint personæ spirituales, cum quibus est periculum majoris adhæsionis. Dicebat Ven. P. Sertorius Caputus, diabolum, ad conjungendas inter se personas spirituales, ab initio uti prætextu virtutis, ut deindè affectus à virtute transeat ad personam: undè ait S. Augustinus apud S. Thomam (1): *Sermo brevis et rigidus cum his mulieribus habendus est; nec tamen quia sanctiores, ideò minùs cavendæ; quò enim sanctiores fuerint, eò magis alliciunt.* Et idem angelicus Doctor addit: *Licèt carnalis affectio sit omnibus periculosa, ipsis tamen magis perniciosa, quando conversantur cum persona quæ spiritualis videtur: nam quamvis principium videatur purum, tamen frequens familiaritas domesticum est periculum; quæ quidem familiaritas, quando plùs crescit, infirmatur principale motivum, et puritas maculatur.* Et subjungit, quòd tales personæ hoc non statim advertunt: quoniam diabolus ab initio non emittit sagittas venenatas, sed illas tantummodò quæ aliquantulùm fuerint, et augent affectum. Sed brevì hujusmodi personæ eò deveniunt, ut non ampliùs agant secum tanquam Angeli, quemadmodùm cœperant, sed tanquam carne vestiti: vicissim se intuentur, mentesque sibi feriunt blandis collocutionibus, quæ adhuc à prima devotione videntur procedere: hinc alter alterius præsentiam incipit appetere: *sicque* (concludit) *spiritualis devotio convertitur in carnalem.* Et quidem oh quot sacerdotes qui

(1) *S. Th. Opusc.* 6. *tit. de Per. famil.*

antea erant innocentes, ob similes adhæsiones quæ spiritu cœperant, Deum simul, et spiritum perdiderunt!

55. — Deindè confessarius non adeò mulierum confessionibus sit addictus, ut per hoc homines ad se venientes audire recuset. Oh qualis miseria est cernere tot confessarios qui impendunt bonam diei partem in audiendis religiosis aliquibus mulierculis, quas vulgò dicunt *bizocas;* et cùm postea vident ad se accedere homines aut fœminas uxoratas, qui sunt pleni angustiis, et molestiis, et qui ægrè domos et negotia sua relinquere potuerunt, dimittunt eos dicendo: *Habeo aliud quod agam, ite ad alios;* undè fit, ut isti, non invenientes cui sua peccata confiteantur, vivant per tot menses et annos sine Sacramentis, et sine Deo. Hoc non est audire confessiones ut Deo placeamus, sed potiùs ut genio serviamus; quare nescio quale meritum apud Deum sint habituri confessarii illi qui hoc modo suum ministerium exercent. Scio ego, immò et contra aliorum opinionem, qui asserunt esse tempus frustrà impensum, teneo esse opus valdè Deo charum dirigere animas ad viam perfectionis; ideòque de hoc fusiùs loquar capite ultimo; sed assero quòd probi confessarii qui tantùm ut Deo placeant confessiones excipiunt (quemadmodùm facere consueverunt S. Philippus Nerius, S. Joannes à Cruce, S. Petrus de Alcantara, aliique) quando cernunt aliquam animam indigentem, præferunt eam animabus devotis, quibus audiendis auxiliandisque, quando confessarius vult, tempus non deerit.

APPENDIX I.

QUOMODO SE GERERE DEBEAT CONFESSARIUS IN DIRIGENDIS ANIMABUS SPIRITUALIBUS.

§. I. *De meditatione* 1. *ad* 5. § II. *Circa orationem contemplationis* 6. *Et hìc agitur de collectione* (*propriè vocatâ* recoglimento) *naturali, sive otio contemplativo* 7. *De ariditate supernaturali, distinguendo sensibilem à substantiali* 8. *ad* 11. *De contemplatione affirmativa et negativa* 12. *De collectione supernaturali* 13. *De quiete* 14. *De caligine* 15. *De unione activa et passiva* 16. *De desponsatione spirituali, in quam ingrediuntur elevatio animæ* (*dicta extasis, raptus, et volatus spiritûs*) 17. *De matrimonio spirituali* 18. *De visionibus* 19. *et* 20. *De locutionibus* 21. *De revelationibus* 22. *Directio circa omnia præfata dona supernaturalia* 23. *et* 24. §. III. *Circa mortificationem* 25. *ad* 27. §. IV. *Circa frequentiam Sacramentorum, præsertim Communionis* 28. *ad* 36. *Methodus vitæ perfectæ pro persona religiosa* 37. *et* 38.

1. — Quod olim dixit Dominus Jeremiæ: *Ecce constitui te super gentes, ut evellas, et dissipes, ædifices et plantes*; idem nunc repetit singulis confessariis, qui non solùm debent evellere vitia ex suis pœnitentibus, sed etiam debent in illis virtutes inserere. Undè expediens est addere hìc in fine caput hoc, quod poterit inservire confessariis tyronibus ad dirigendas animas spirituales ad perfectionem. Non sunt quidem expellendi peccatores, ùt superiùs diximus, sed contrà opus est etiam multùm Deo acceptum sponsas illi adornare, animas scilicet spirituales excolere ut in totum se illi donent, tradantque. Acceptior est ejus oculis anima sola perfecta, quàm mille imperfectæ. Undè cùm videt confessarius pœnitentem vivere immunem à culpis mortalibus, omnem curam adhibere debet, ut eum in viam perfectionis, et divini amoris introducat, illi repræsentando meritum, quòd habet Deus ut ametur, et gratitudinem quam debemus Jesu Christo qui nos amavit usque ad moriendum pro nobis; nec non periculum in quo versantur omnes animæ, quæ vocatæ à Deo ad vitam perfectiorem, illi resistunt. In tribus igitur præcipuè posita est directio confessarii quoad animas spirituales, scilicet in meditatione et contemplatione, in mortificatione, et in frequentia Sacramentorum, et de omnibus his sigillatim dicemus.

§. I. *De oratione meditationis.*

2. — Prudens ergò confessarius cùm cernit animam aliquam abhorrentem peccata mortalia, et desiderantem progredi in amore divino, ante omnia debet illam disponere ad orationi mentali vacandum, scilicet ad meditationem veritatum æternarum, et bonitatis divinæ. Et quamvis necessaria non sit ad æternam salutem consequendam, sicuti est necessaria petitio; nihilominùs videtur valdè necessaria animabus, ut in Dei gratia perseverent. Cum reliquis pietatis operibus potest peccatum consistere; sed non possunt cohabitare oratio, et peccatum. Anima aut relinquet orationem aut peccatum. Dicebat S. Theresia: *Anima quæ in oratione perseverat, quotquot illi peccata opponat diabolus, tandem pro certo habeo quod eam Dominus ad salutis portum conducet.* Et ideò diabolus nullum aliud exercitium tam quærit impedire, quàm illud orationis, quoniam, inquit eadem Sancta: *Novit dæmon quòd certè amittet animam quæ perseveranter incumbit orationi.* Præterea solus amor est qui animam Deo jungit, et stringit; sed fornax in qua accenditur flamma divini amoris est oratio, seu meditatio: *In meditatione mea exardescet ignis.* Ps. 38. 4.

3. — Incipiat ergò confessarius introducere animam in orationem. Ab initio non plùs quàm mediæ horæ spatium assignet, quod deindè, crescente spiritu, plùs minùsve augebit. Neque desistat ex eo quòd pœnitens difficultatem adducit, quòd desit sibi tempus et locus ad se colligendum: immò imponat ei, ut saltem mane vel vespere quando in domo major est quies, vel etiam in ipsis occupationibus (quando aliud non posset efficere) elevet identidem mentem ad Deum et meditetur veritates Fidei, ùt sunt Novissima, quorum cogitatio, (et præcipuè mortis) est utilior pro incipientibus. Meditetur quoque Christi Passionem, quæ meditatio est omnibus fructuosa. Si verò pœnitens non sit litterarum rudis, expediens est, ut utatur aliquo libro spirituali, quo magis habeat ingressum in orationem, quemadmodùm facere solebat S. Theresia. Moneat quoque, ut seligat materiam illam, in qua anima majorem experitur devotionem; et in iis locis in quibus anima se vehementiùs affici et commoveri sentit, moretur aliquantùm, et relictâ meditatione, totam se exerceat in actibus voluntatis; vel incumbat petitioni, aut faciendis propositis. Dico I. se exerceat in *faciendis actibus* scilicet humilitatis, actionis gratiarum, Fidei, Spei, et præsertim

11.

in repetendis actibus Contritionis, et Charitatis erga Deum, offerendo se illi totam, totamque suæ sanctissimæ voluntati resignando, et repetendo, plùs quàm alios, actum illum cui anima se magis sentit inclinatam. Dico 2. exerceat se *in petendo;* nam à petitione omne nostrum bonum dependet: et S. Augustinus inquit Deum ordinariè nullam gratiam hominibus concedere, et præsertim gratiam perseverantiæ, nisi per canalem petitionis. Dominus dixit: *Petite, et accipietis;* ergò, concludit S. Theresia, qui non petit, non accipit. Quapropter si volumus animam nostram salvare, necesse est semper orare, et ante omnia petere perseverantiam, et amorem erga Deum; et quidem nullum tempus opportunius est ad petendum, quàm tempus orationis mentalis. Qui non orat, difficulter petit, quia difficulter se actuat ad considerandas gratias, quibus eget, et necessitatem ipsam petendi; et ideò qui non facit orationem, difficulter in Dei gratia perseverat. Dico 3. in *statuendo,* ut oratio non remaneat infructuosa, et anima mandet executioni ea lumina, quæ in oratione recepit. Undè, quemadmodùm inquit S. Franciscus Salesius, nemo debet imponere finem orationi, nisi priùs fecerit particularem aliquam determinationem, putà vitandi defectus quosdam magis usuales; aut exercendi virtutem aliquam in qua se noscit debiliorem. Videatur circa hoc quod dicetur in Appendice IV. versùs finem, cùm loqùemur de instructione pro oratione mentali §. III.

4. — Exigat igitur confessarius ab animabus istis rationem orationis, exquirendo ab illis quomodò in ea se gesserint, aut saltem si fecerint; et imponat illis, ut in confessione ante omnia alia se accusent de oratione omissa, quando eam intermiserint, quoniam relictâ oratione anima salvari non poterit. *Anima quæ omittit orationem* (dicebat S. Theresia) *tanquam à semetipsa se collocat in inferno sine opera dæmonum.* Oh Deus, et quantam confessarii afferrent animabus utilitatem adhibendo hanc minimam diligentiam! Et ob quam Deo rationem sunt reddituri, nisi ita se gerant, quoniam ipsi tenentur procurare, quantùm in se est, spiritualem progressum suorum pœnitentium! Oh quot animas possent ipsi ad viam perfectionis dirigere, easque à recidivis in peccata gravia liberare, si adhiberent hanc tenuem industriam dirigendi eas per viam orationis; et interrogandi postea, saltem sub initiis vitæ spiritualis, utrum eam fecerint vel non! Quando anima aliqua se in oratione solidavit, difficillimè plùs Deum amittit; et ideò oratio mentalis insinuanda est non tantùm timoratis, sed

etiam peccatoribus, qui sæpè ob defectum considerationis redeunt ad vomitum.

5. — Super omnia confessarii adhibere debent diligentiam hanc, cùm pœnitentes patiuntur desolationem spiritûs. Initio quo anima se tradit vitæ spirituali, solet Deus illam allicere specialibus quibusdam luminibus, lacrymis et sensibilibus aliis consolationibus; sed elapso aliquo tempore solet intercidere hanc venam, ut probet earum fidelitatem, et ut eas ad majorem perfectionem extollat, subtrahens eis sensibilem omnem dulcedinem, sui facilè anima adhæret non sine impuritate quadam, et culpa ex amore suiipsius. Consolationes sensibiles (quin et attractiones supernaturales) sunt quidem Dei dona, sed non sunt ipse Deus; undè ipse, ut animas sibi dilectas avellat etiam à donis suis, ut Donatorem puriori amore diligere cogantur, efficit, ut non inveniant ampliùs in oratione pabulum consuetum, et solitam consolationem, sed tædia, ariditates, tormenta, et quandoque etiam tentationes. Invigilet ergò summoperè confessarius ad confortandas animas istas, ne orationem omittant, et præscriptas Communiones. Revocet illis in memoriam verba illa S. Francisci Salesii; scilicet: *Plus valere coram Deo unciam unam orationis in medio desolationum, quàm libras centum in medio consolationum.* Quoniam ille qui Deum diligit ob consolationes, plùs Dei consolationes quàm Deum ipsum diligit; sed qui Deum amat, eique adhæret sine consolationibus istis, hic verum ostendit amorem. Hæc de meditatione sufficiunt; sed opportunum duco aliquam hìc novis confessariis præbere notitiam contemplationis infusæ, ac suorum graduum, nec non aliorum donorum supernaturalium, unà cum regulis præscriptis à spiritualis vitæ magistris ad directionem animarum, quibus Deus hujusmodi gratias voluerit impertiri.

§. II. *De oratione contemplationis, et diversis suis gradibus.*

6. — Quando anima aliqua à Deo contemplationis gratiâ donatur, oportet ut confessarius optimè sciat modum quo eam dirigere debet, et ab omnibus illusionibus liberet; aliàs maximam illi afferet damnum, et quemadmodùm ait S. Joannes à Cruce, magnam ipse Deo redditurus est rationem. Contemplatio multùm differt à meditatione. In meditatione quæritur Deus labore discursûs, in contemplatione sine hujusmodi labore contemplatu Deus jam inventus. Insuper in meditatione anima operatur actibus suarum potentiarum, in contemplatione operatur Deus, et anima tantùm patitur, et recipit in se dona quæ à divina

gratia sibi infunduntur absque eo quòd aliquid operetur, quoniam ipsa lux, et divinus amor, quo tunc tota impletur, reddunt eam suaviter attentam ad contemplandam Dei sui bonitatem, qui tot illam cumulat donis.

7. — Advertere etiam oportet, quòd Deus, antequam concedat animabus donum contemplationis, solet eas introducere in orationem recollectionis, vulgò dictam *di Raccoglimento*, vel *otii contemplativi* (sic illam vocant mystici), quæ non est adhuc contemplatio infusa, quoniam anima adhuc est in statu activo. Hæc recollectio (loquar hìc de naturali, quoniam de supernaturali et infusa inferiùs loquemur *n.* 13.) est quando intellectui opus non est cum labore quasi extra animam exire ad considerandum mysterium aliquod, aut æternam veritatem, sed avulsus à rebus externis, et collectus quasi intra animam ipsam, absque labore, immò cum magna suavitate attendit illi veritati, aut mysterio, quodcumque sit *Otium contemplativum* est ferè idem, nisi quòd in collectione anima attendat alicui devotæ cogitationi particulari; in otio verò cum generali quadam Dei notitia sentit se in seipsa collectam, suaviter Deo attractam. In hac collectione, sive otio contemplativo, dicunt quidam mystici, quòd etsi hæc oratio sit naturalis, nihilominùs anima cessare debet non solùm à meditatione, sed etiam ab actibus voluntatis, scilicet amoris, oblationis, resignationis, etc., et tantùm manere debet in quadam amoris vigilantia, et attentione ad Deum, absque eo quòd actum aliquem faciat. Verumtamen hujusmodi incantationibus ego prorsùs acquiescere non valeo. Nulli dubium, quòd quando anima collectam se cernit, non debet se applicare meditationi, quia jam invenit sine ullo labore quidquid ipsa postulabat; præterquam quòd ipsa ordinaria meditatio, ùt ait P. Segneri in suo aureo opusculo de *Concordia inter laborem et quietem* (1), producit post aliquod tempus contemplationem quæ dicitur *acquisita,* nempe illam quæ unico intuitu cognoscit veritates, quas antè nonnisi longo discursu et labore cognoverat. Sed his non obstantibus, nescio cur anima cessare debeat à bonis actibus voluntatis: et quodnam tempus opportunius his faciendis actibus esse poterit, quàm tempus quo anima se collectam sentit? Verum quidem est, quòd S. Franciscus Salesius consilium dedit B. Joannæ de Chantal, ut in sua oratione, cùm se Deo unitam sentiret, non repeteret novos actus,

(1) *Segn. p.* 1. *c.* 1. *n.* 1.

sed quare? quia scilicet Beata jam pervenerat ad contemplationem passivam. Undè quando anima adhuc est in statu activo, non est ratio cur actus boni impedire debeant gratiæ operationem. Idem S. Franciscus Salesius præfigebat animabus devotis à se directis determinatum quemdam numerum aspirationum amoris, faciendum intra certum temporis spatium. Quando anima pervenit ad statum passivum contemplationis, tunc anima etsi non mereatur, quia eo tempore non operatur, sed tantùm *patitur,* nihilominùs acquirit magnum quemdam vigorem ad operandum postea cum majori perfectione. Sed quando anima adhuc est in statu activo, ut mereatur, operari debet, actus bonos faciendo; atque hæc sunt opera, quibus anima meretur gratiam divinam. Undè rectè concludit idem P. Segneri, quòd quando Deus loquitur et operatur, oportet ut anima taceat, et cesset à suis operationibus, nihil aliud ponendo ex parte suâ circa principium, quàm attentionem quamdam amoris ad divinas operationes: sed quando Deus non loquitur, necesse est, ut anima se adjuvat eo modo quo potest ad conjungendum se Deo, scil. meditationibus (quando hæ sunt necessariæ), affectibus, precibus, et determinationibus, dummodò actus isti non eliciantur inviti: undè illi tantummodò sunt faciendi, quibus se anima sentit suaviter inclinatam.

8. — Insuper advertendum est, quòd Deus, antequam introducat animam in orationem contemplationis, solet eam purgare, ponendo in ariditate supernaturali, quæ appellatur *purgatio spiritualis,* ut eam purificet à suis imperfectionibus, quæ illi impediunt contemplationem. Atque hìc distinguendum est inter ariditatem *sensibilem*, quæ pertinet ad sensum, et ariditatem *substantialem*, quæ pertinet ad spiritum. Ariditas *sensibilis* (de *substantiali* loquemur num. sequenti) quando est naturalis, fert secum quoddam tædium rerum spiritualium, et obscuritatem quamdam leviorem, et minùs durabilem; sed quando est supernaturalis, de qua hìc agimus, ponit animam in quadam obscuritate profundiori, quæ diutiùs durat, et quotidie majus accipit incrementum. Nihilominùs anima in tali statu constituta, licèt sentiat se magis à creaturis alienatam, et habeat cogitationem semper in Deum defixam unà cum ingenti desiderio, et determinatione eum perfectè amandi, tamen sentit se redditam tanquam impotentem ad hoc exequendum ob suas imperfectiones, quòrum causâ videtur facta Deo odibilis; sed interea,

hoc non obstante, non cessat se rectè gerere in virtutibus. Hæc molesta ariditas est quidam tractus gratiæ, est lux quædam supernaturalis, sed lux quæ affert pœnam et obscuritatem, quoniam volens se nudo spiritui communicare, et inveniens sensus, atque potentias animæ sui non adhuc capaces, ex eo quia nondùm prorsùs à consolationibus sensibilibus sint disjunctæ, et consequenter materialibus, quæ plenæ sunt formis, imaginibus et figuris; producit in anima hujusmodi tenebras tam molestas, sed valdè utiles, quoniam per ipsas anima pervenit ad alienationem quamdam ab omnibus voluptatibus sensibilibus tam terrenis, quàm spiritualibus; et insuper acquirit magnam suarum miseriarum cognitionem, atque impotentiæ ad quodvis opus bonum perficiendum, et simul magnam erga Deum venerationem, qui illi repræsentatur venerabilis et terribilis. In hoc statu director debet animam confortare ad sperandas res magnas à Deo, qui ad hunc finem ita se gerit cum ea. Insinuet ei, ne conetur se exercere in meditatione, sed ut humiliet se, faciat actus oblationis, totamque se Deo committat, perfectissimè resignata dispositionibus suæ voluntatis, quæ tota tendit ad bonum nostrum.

9. — Post hanc purgationem sensûs solet Dominus concedere donum contemplationis, quæ dicitur gaudii; scilicet recollectionis supernaturalis, quietis et unionis, de qua deinceps loquemur; sed ante unionem, et post recollectionem et quietem, solet Deus purgare animam ariditate spiritûs, quæ dicitur ariditas *substantialis*, quâ Dominus vult, ut anima se totam in seipsa annihilet. Ariditas sensûs est subtractio devotionis sensibilis, sed ariditas spiritûs est quædam lux divina, quâ Deus facit, ut anima suum nihilum agnoscat. Atque hìc est, ubi anima se cernit in quadam terribiliori agonia; nam etsi tunc ipsa sit magis determinata ad se vincendum in omnibus, et magis attenta ad Deo placendum, nihilominùs quò magis agnoscit suas imperfectiones, eò sibi videtur à Deo expulsa, atque derelicta, tanquam ingrata beneficiis acceptis; immò et ipsa spiritualia exercitia, quæ peragit, ùt sunt orationes, communiones, mortificationes, eam magis contristant; nam cùm ea omnia non sine magno tædio et pœna perficiat, credit omnia digna suppliciis, et se Deo odibiliorem. Quin multoties animæ istæ videntur sibi summoperè odisse Deum, quam ob causam Deus eas jam reprobaverit, tanquam sibi inimicas; et adhuc in vita faciat illis experiri damnatorum pœnas, et

divinam derelictionem. Et aliquando Deus permittit, ut hujusmodi desolationes comitentur mille aliæ tentationes, ùt motus impuritatis, iracundiæ, blasphemiæ, incredulitatis, et præsertim desperationis: ita ut miseræ in magna illa obscuritate et confusione non valentes discernere resistentiam voluntatis (quæ reverà tunc adhuc adest, sed ipsis est occulta, aut saltem dubia ratione præsentium tenebrarum), timeant jam consensisse, et ideò tanto magis existimant se derelictas à Deo.

10. — Hìc ergò confessarius quando ei aliqua ex animabus istis occurrit, quæ jam per perfectionem progreditur, et opinatur se derelictam, imprimis non terreatur videndo confusionem hanc, et audiendo tot expressiones timoris et desperationis; nec se ostendat timidum, aut ullo modo hæsitantem, sed viriliter eam confortet ad nihil timendum et eo tempore plùsquam aliàs animet ad confitendum in Deo, recitans illi ea verba, quæ Dominus dixit S. Theresiæ, quòd scilicet nemo Deum amittit absque eo quòd cognoscat amittere. Dicat ei omnes illas suggestiones blasphemiarum, incredulitatis, impuritatis, et desperationis non esse consensus, sed pœnas, quæ si cum resignatione tolerentur, animam magis, magisque Deo conjungunt. Dicat, à Deo nunquam odio haberi animam, à qua amatur, et quæ bonæ est voluntatis. Addat, Deum ita se gerere cum animabus à se magis dilectis. *Ariditatibus et tentationibus* (dicebat S. Theresia) *probat Deus suos amatores. Quamvis ariditas totâ vitâ perduret, anima non omittat orationem: veniet tempus quo omnia ei persolventur.* O quàm pulchram pro anima desolata sententiam! Hortetur ergò, ut forti animo sit, et viriliter expectet res magnas à Deo, dùm eam per tutiorem viam deducit, scilicet per viam crucis, moneat etiam, ut primò humiliet se utpote dignam ita à Deo tractari ob anteactæ vitæ defectus: secundò, ut divinæ voluntati se totam resignet, paratissimam se præbendo ad ea omnia perferenda, immò et majora pro omni tempore quo Deo placuerit; tertio projiciat se tanquam mortuam in brachia divinæ misericordiæ et committat protectioni Mariæ SS. quæ Mater misericordiæ et afflictorum Consolatrix jure appellatur.

11. — Ariditas sensûs perdurat quoùsque, purificatis sensibus, anima apta ad contemplationem reddatur. Ariditas verò spiritûs durat quoùsque reddatur capax divinæ unionis: quamvis aliquando etiam post unionem permittat Dominus, ut anima iterùm redeat ad hanc ariditatem, ea

potissimùm de causa, ne anima seipsam negligat, et ut identidem suum nihilum agnoscat.

12. — Completâ ergò purgatione sensûs, et ad finem perductâ ariditate sensibili, ponit Deus animam in statu contemplationis. Contemplatio vel est affirmativa, vel negativa. *Affirmativa* est quando anima beneficio lucis divinæ, sine ulla sua opera cernit aliquam veritatem aut creatam, ùt esset infelicitas inferni, felicitas paradisi, etc., aut increatam, ùt divinam misericordiam, amorem, potentiam, bonitatem. *Negativa* est quando dignoscit perfectiones divinas non in particulari, sed in genere cum confusa quadam notitia, sed quæ ingerit conceptum longè majorem magnitudinis divinæ: et ita etiam in confuso agnoscit aliquam veritatem creatam, ùt horribilitatem inferni, etc. Sed transeamus ad primos contemplationis gradus: hi sunt: recollectio interior spiritûs, et quies: de unione loquemur postea.

13. — Primus igitur gradus contemplationis est *recollectio supernaturalis*. De naturali jam diximus supra *n.* 7. quæ tunc habetur, quando animæ potentiæ colliguntur ad considerandum Deum intra se, et dicitur *naturalis*, non quia anima ex se valeat illam operari, omnis enim actio virtutis, ut possit æternum præmium promereri, indiget auxilio gratiæ; undè generatim loquendo est etiam supernaturalis: sed *naturalis* dicitur, quia anima tunc est in statu activo, et beneficio gratiæ ordinariæ operatur. Recollectio verò *supernaturalis* est illa, quam operatur Deus ministerio cujusdam gratiæ extraordinariæ, et per quam Deus collocat animam in statu passivo; ita ut recollectio supernaturalis, seu infusa tunc propriè habeatur, quando collectio potentiarum non evenit operâ ipsius animæ, sed beneficio lucis quam Deus infundit, et per quam excitatur in anima magnus et sensibilis amor divinus. In hoc statu non est cogenda anima ad suspendendum tranquillum eum discursum quem fortè ei lux ipsa suaviter insinuaret: quemadmodùm nec debet incumbere considerationi rerum particularium, aut determinationibus, quas valet efficere. Nec debet curiosiùs investigare quidnam sit interior ea spiritûs recollectio: sed sinat se dirigi à Deo ad considerandas res illas, illosque actus faciendos, ad quos se magis à Deo ferri cognoscit.

14. — Secundus gradus est *quietis*. In recollectione vis amoris communicatur immediatè sensibus externis; quos Deus ipse intra animam facit colligere. Sed in quiete amor communicatur immediatè spiritui in ipso animæ centro;

et amor ipse est ardentior, qui deindè etiam ad sensus externos diffunditur: hoc verò non semper: undè multoties accidit, quòd anima habeat rationem quietis, sed sine ulla dulcedine sensibili. Dicit S. Theresia (1) quòd in hac oratione non suspenduntur omnes potentiæ: suspenditur quidem voluntas, et remanet tanquam ligata, quia tunc nullum aliud objectum præter Deum valet amare, qui eam sibi trahit; sed intellectus, et memoria, aut phantasia quandoque remanent liberæ, et hùc illùcque excurrunt. Undè dicit Sancta (2) animam de hoc non debere tristari: *Rideat* (inquit) *de sua cogitatione, illamque deserat veluti stultam, et maneat in sua quiete: et cùm voluntas sit domina, ipsa cogitationem ad se reducet, absque ullo vestro labore.* Quòd si anima velit se applicare ad colligendam cogitationem, nihil omninò aget, et suam quietem amittet. In hoc statu multò minùs quàm in recollectione anima debet se applicare ad faciendas determinationes, aut alios actus ex seipsa emendicatos; eos tantummodò faciat, ad quos se sentit à Deo suaviter impelli.

15. — Dicamus nunc aliqua de oratione puræ contenplationis, scilicet de contemplatione negativa superiùs enuntiata, quæ est longè perfectior quàm affirmativa. Hæc contemplatio *negativa*, dicitur *clara caligo*, quia ob nimiam lucis abundantiam intellectus obscuratur: quemadmodùm qui intuetur solem, radiorum fulgore obcæcatus nihil cernit, sed tantùm intelligit solem esse magnum quoddam lumen: sic Deus in ista caligine infundit animæ lucem magnam, quæ facit, ut illa intelligat non jam veritatem aliquam particularem, sed acquirat generalem quamdam et confusam notitiam suæ incomprehensibilis bonitatis, undè anima incipit efformare altissimam de Deo ideam, licèt confusam. Quando anima aliquantulùm noscit aliquam ex divinis perfectionibus, etiam quidem conceptum suæ bonitatis concipit, sed longè melior est conceptus quem format, quando cognoscit divinam perfectionem non posse comprehendi. Scribit Cardinalis Petruccius in doctissimis suis epistolis, hanc orationem propterea vocari orationem caliginis, quia in hac vita anima non est capax clarè intelligendi Divinitatem, undè in hoc statu intelligit non intelligendo; sed intelligit longè meliùs omni alio modo intelligendi. Non intelligit, quia, cùm Deus non sit res quæ formet imaginem aut figuram, intellectus nequit de eo ideam efformare; et ideò nihil aliud intelligit, quàm quòd

(1) *In vita c.* 14. — (2) *Cammin. di Perfez. p.* 209.

illum non valet intelligere, quapropter hujusmodi intelligentia vocatur ab Areopagita, *sublimis cognitio Dei per ignorantiam*. In hac oratione caliginis suspenduntur omnes interioris potentiæ animi, et quandoque etiam sensus exteriores: ita ut anima aliquando ingrediatur in *ebrietatem spiritualem*, quæ facit eam prorumpere in quædam amoris deliria, ùt cantus, clamores, fletus immodicos, saltus, et his similia, quemadmodùm eveniebat S. Mariæ Magdalenæ de Pazzis.

16. — Post gradus istos facit Dominus animam ad unionem transire. Unicus animæ scopus hic esse debet, unio scilicet cum Deo; sed ut anima perfectionem attingat, non est necessaria unio *passiva*; satis est illi pervenire ad unionem *activam*. Paucissimæ, inquit S. Theresia, sunt animæ illæ, quæ diriguntur à Deo per vias supernaturales: et nos in cœlo permultas aspiciemus quæ sine hujusmodi gratiis supernaturalibus erunt gloriosiores illis, quæ gratias istas receperunt. Unio *activa* est perfecta uniformitas divinæ voluntati, in qua certè consistit tota perfectio divini amoris: *Perfectio*, inquit S. Theresia (1), *non consistit in extasi; sed vera unio animæ cum Deo est unio voluntatis cum divina voluntate*. Hæc unio est necessaria, non verò unio *passiva*: et animæ illæ quæ solam habent activam, inquit eadem Sancta (2), *fieri poterit quòd habeant meritum longè majus; quia majorem patiuntur laborem, et Dominus dirigit eas ùt fortes, et consolationes quas in hac vita non habent, servat, ut postea det eis in alia*. Cardinalis Petruccius inquit, quòd absque contemplatione infusa rectè quidem potest anima beneficio gratiæ ordinariæ pervenire ad annihilationem propriæ voluntatis, et ad eam transformandam in Deum, nihil aliud volendo, quàm voluntatem Dei. Et quamvis sentiat passionum motus, tamen hi non impediunt illi præfatam transformationem; undè subdit quòd, cùm in hoc posita sit tota sanctitas, unusquisque nihil aliud debet desiderare, et petere à Deo, quàm ut dirigatur ab ipso, et in ipso suam efficiat voluntatem. S. Theresia tractando de unione passiva, inquit (3): quòd anima posita in ea, *non videt, non sentit, neque advertit ita se habere*; quoniam ex abundantia lucis et amoris efformatur illa beata caligo, in qua suspenduntur omnes potentiæ animæ, memoria enim non recordatur nisi Dei: voluntas conjungitur Deo tali amore,

(1) *Concetti dell' Amor di Dio Conc. III.* — (2) *Avvisi per L'oraz. Avv.* 22. — (3) *Mans. V. cap.* 1.

ut nequeat amare aliud objectum, et intellectus tantâ luce repletur, ut nullam rem aliam valeat cogitare, nec etiam gratiam quam actu tunc recipit; undè intelligit multum, sed nequit percipere quid intelligat. In summa, anima in hoc statu constituta habet claram et experimentalem cognitionem Dei præsentis qui in animæ centro eam sibi conjungit. Hæc unio, inquit S. Theresia (1), non multùm perdurat, sed ad summum dimidiam horam non excedit. In aliis contemplationibus, de quibus antea locuti sumus, Deus præbet se videndum tanquam proximum animæ, hìc verò tanquam præsentem; et anima experitur eum sibi conjunctum per suavem quemdam contactum. Undè, inquit Sancta (2), in aliis contemplationibus posse animam dubitare, utrùm fuerit Deus, in hac verò non. Hoc tamen non obstante, debet eam confessarius monere non ideò evasisse impeccabilem, et propterea, quò magis se videt à Deo hujusmodi gratiis donatam, eò magis esse debet humilior, et ab omnibus alienata, unicè diligendo crucem, et vivendo in totum divinis dispositionibus uniformata, cum assiduo timore quòd suæ infidelitates ex eo tempore acerbiùs punientur, ob majorem quâ committentur ingratitudinem. Inquit S. Theresia (3) sibi cognitas plures animas, quæ cùm antea ad hunc statum unionis ascendissent, postea in peccata mortalia præcipites ciciderunt.

17. — Tres dantur species unionis, et sunt: unio *simplex,* unio *desponsationis,* et unio *consummata,* quæ vocatur unio *matrimonii spiritualis*. Unio simplex est illa, de qua usque adhuc locuti sumus. Dicendum nunc est de unione *desponsationis.* Hanc unionem solet ordinariè præcedere ariditas substantialis, quæ est purgatio spiritûs, de qua jam suprà locuti sumus *n.* 8. In hac verò unione desponsationis tres sunt alii gradus diversi, scilicet *extasis, raptûs,* et *elevationis spiritûs*. In simplici unione suspenduntur potentiæ, sed non sensus corporei, quamvis hi remaneant valdè infirmi ad operandum. In unione autem extasis amittitur quoque usus sensuum, ita ut persona non videat, non audiat, et non percipiat neque incisiones, neque adustiones. Raptus verò nihil aliud est quàm impressio quædam gratiæ validior, quâ Dominus non solùm elevat animam ad unionem, sed etiam rapit illam motu quodam subitaneo et violento; ita ut aliquando elevetur etiam corpus, et reddatur leve ad instar plumæ. *Elevatio spiritûs* est, quando anima sentit se rapi quasi extra se, et extolli

(1) *In vita cap.* 18. — (2) *Mans. V. c.* 1. — (3) *Mans. V. et VI.*

supra seipsam cum magna quadam violentia, undè anima ab initio magnum experitur timorem. In elevatione spiritûs continetur tam extasis, quia intervenit amissio sensuum, quàm raptus, id est motus violentus. Retulit mihi persona quædam similibus gratiis à Deo donata, quòd in talibus elevationibus spiritûs videbatur sibi tanquam si anima è corpore fuisset avulsa, et elevata cum tanta velocitate, ac si conficeret decies centena millia milliaria in quovis temporis momento non sine magno terrore, quoniam ignorabat quò esset ascensura; sed cùm postea subsedisset, tunc illustrabatur ad cognoscendum aliquod divinum arcanum. Sed hìc oritur dubium: Si in hac unione suspenduntur potentiæ, et intellectus obscuratus à lucis abysso nequit attendere rebus quas intelligit; quâ unquam ratione potest ibi anima intelligere; et verba facere de illo divino arcano? Respondent mystici, quòd quando Deus vult, ut anima intelligat aliquod secretum, aut immittere illi aliquam visionem intellectualem, vel imaginariam, minuit nonnihil lucem, ita ut anima remaneat habilis ad cognoscendum et perpendendum quodcumque Deus voluerit.

18. — Tandem perfectior unio quæ dicitur *consummata,* et major quàm in hac vita possit Deus concedere animæ viatrici, est illa quæ dicitur *matrimonii spiritualis,* per quam anima transformatur in Deum, et fit unum quid cum Deo: eodem modo quo vas aquæ infusum mari evadit unum cum aqua maris. Et advertendum hìc est, quòd in reliquis unionibus, ùt loquuntur mystici, potentiæ remanent suspensæ; in hac verò minimè suspenduntur; quoniam potentiæ purificatæ à sua sensibilitate, et materialitate, jam effectæ sunt capaces divinæ unionis; ita ut voluntas amet Deum suum placidissimè, intellectus rectè cognoscat, et attendat huic intimæ divinæ unioni, quæ jam facta est in animæ centro, quod accidit eodem modo ac si quis intueretur solem, et sine ulla offensione oculorum solis splendorem cognosceret. Insuper est advertendum, quòd hæc unio non est transitoria, ùt duæ priores, sed permanens; ita ut anima fruatur habitualiter divinâ præsentiâ jam sibi conjunctâ, et fruatur in pace stabili: nam passiones nihil ampliùs eam perturbant: illas quidem anima cernit dùm faciem suam ostendunt, sed non tristatur, nec ullam patitur molestiam ab illis, ad instar ejus qui fortè habitans super nubes, cerneret tempestates inferiùs, evenientes, et ipse non tangeretur ab illis.

19. — Hìc abs re non erit aliqua dicere de visionibus, locutionibus, et revelationibus ad discernendas falsas à veris. Visiones vel sunt *externæ*, vel *imaginariæ*, vel *intellectuales*. *Externæ* sunt quæ oculis cernuntur. *Imaginariæ* quæ spectantur in phantasia, seu imaginativa. *Intellectuales*, quæ neque oculis, neque in phantasia videntur, sed à solo intellectu divinâ luce adjuto, quæ species intelligibiles ingerit; atque hæc visionum species, teste S. Theresiâ, tota est spiritualis, nullam enim in ea partem habent sensus neque externi, neque interni qui sunt imaginativa, et phantasia. Notandum quòd neque oculis, neque phantasiâ potest anima cernere res sibi repræsentatas, nisi in apparentia corporea, etiamsi essent substantiæ spirituales. Contrà beneficio intellectûs res cernuntur tanquam spirituales, etiamsi fuerint materiales; vel ut meliùs dicam, noscuntur, non videntur; sed noscuntur longê meliùs quàm si oculis cernerentur.

20. — Advertendum tamen hìc est, quòd visiones istas tam Deus, quàm diabolus potest operari, quod est intelligendum etiam de intellectualibus, ùt videtur innuere S. Joannes à Cruce (1) contra id quod sentit Cardinalis Petruccius: quamvis multò faciliùs corporales, quæ ùt plurimùm et præcipuè in fœminis ab ipsa phantasia efformantur. Signa ad distinguendas veras à falsis sunt 1. Si veniant ex improviso sine ulla præcedenti animæ cogitatione. 2. Si ab initio afferant confusionem et terrorem, sed postea relinquant animam in pace. 3. Si sint raræ, quia frequentes sunt valdè suspectæ. 4. Si parùm durent, quoniam, inquit S. Theresia, (2) quando anima intuetur per longum tempus rem sibi repræsentatam, signum est quòd sit potiùs actus phantasiæ. Visio divina, ùt plurimùm, transit ad instar fulguris, sed remanet indè immobiliter menti infixa. 5. Vera visio relinquit animam in summa pace, et vivida cognitione miseriæ suæ, non sine ingenti desiderio perfectionis, ad differentiam visionum diabolicarum, quæ parùm remanent impressæ, et relinquunt animam in quadam siccitate, perturbatione, motibus propriæ æstimationis, et cum fame sensibili harum gratiarum. Verùm cum omnibus signis superiùs memoratis, inquit S. Theresia (3), nullam certam haberi posse securitatem, quoniam multoties dæmon scit simulare quietem, cogitationes humilitatis, desideria perfectionis; quæ omnia incertum est à quo procedant, quoniam sæpè ipse

(1) *Salita lib.* 2. *c.* 23. — (2) *Mans. VI. c.* 9. — (3) *Ibid.*

dæmon, ut ei fides præstetur, solet hæc insinuare, ut tandem illum percipiat fructum, et deceptationes, quas intendit. Undè director, regulariter loquendo, non prohibeat animæ enarrare sibi hujusmodi visiones, immò imponat illi ut manifestet quæcumque videt, sive vera ea sint, sive falsa, ùt docet S. Theresia (1); sed è contrario nullam ostendat curiositatem sciendi hujusmodi visiones, neque de his minutè animam interroget, nec præveniat dicendo: *Nùm fuit sic? Vidistine hoc, vel illud?* quia tunc facilè anima respondet affirmativè aut ex sua malitia, aut simplicitate. Si apertè noverit hujusmodi visiones esse opus phantasiæ, aut diabolicum, quia fortè alienant animam ab obedientia, humilitate, aut ab alia virtute, tunc apertè ei hoc dicat. Si verò id confessarius non discernat, omninò non expedit indubitanter asserere visiones illas esse vel diabolicas, vel phantasias, quemadmodùm solent quidam nimis increduli (ad differentiam aliorum, qui nimis creduli, omnes habent ùt veras); sed dicat pœnitenti, ut oret Deum quòd non ampliùs ducatur per vias adeò periculosas, se protestando quòd quamdiù vivet in terris, velit Deum cognoscere solùm per viam Fidei. Cæterùm insinuet ut ex visionibus habitis vel falsis, vel veris, illum percipiat fructum, qui magis est necessarius, et præcipuè se rectè cum Deo gerendi; ita enim agendo, quamquam visiones fuerint à dæmone, dæmon remanebit elusus.

21. — Quod verò ad *locutiones* attinet, *locutio* esse potest *successiva, formalis,* et *substantialis. Successiva* est quando anima meditando aliquam veritatem Fidei, sentit sibi quasi responderi ab ipsomet suo spiritu, sed veluti ac esset persona extranea. Hæc, quando bonos parit effectus, ùt essent amoris, aut humilitatis extraordinariæ, esse potest speciale Dei lumen: sed quando non videt augeri consuetum amorem, indicium est eam esse intelligentiam proprii intellectûs. *Formalis* est quando anima audit aliqua verba formata, sed extra se: et potest hæc percipi vel auribus, vel imaginativâ, vel intellectu. Hæc ut discernatur utrùm sit divina, vel diabolica, videndæ sunt res quas exprimit, aut faciendas imponit, effectus quos relinquit. Præcipuè, si est divina, imponitque opera patientiæ, propriæ objectionis, aut quodvis aliud opus spirituale, relinquet facilitatem quamdam ad omnia toleranda, ad operandum, et se humiliandum. *Substantialis* est eadem

(1) *Mans. V. c. 9.*

ac formalis, et solùm differt in effectu; quoniam formalis aut instruit, aut imponit: substantialis verò citò operatur id quod exprimit; ùt e. c. si diceret: *Consolare; noli timere; Dilige me:* anima tunc in eodem temporis puncto remanet consolatione repleta, intrepida, aut amoris igne succensa. Hæc locutio cæteris omnibus est securior; prima enim est valdè incerta: secunda, id est formalis, est multùm suspecta, præsertim quando jubet res exequendas: undè director si observat ea quæ jubentur esse christianæ prudentiæ opposita, debet ea omninò prohibere; si verò non sint prudentiæ contraria, expedit ut earum suspendat executionem, quòusque deveniat in majorem securitatem, et multò magis si res sint extraordinariæ.

22. — Denique quod attinet ad *revelationes* rerum occultarum, aut futurarum, ùt scilicet mysteriorum Fidei, statûs conscientiarum, prædestinationis animarum, mortis, promotionis ad aliquam dignitatem, et his similia; hæ possunt tripliciter haberi, nempe per visiones, per locutiones, et per intelligentias nudarum veritatum. In hujusmodi revelationibus debet director magnam adhibere prudentiam, nec sit nimis facilis ad credendum, præcipuè ad exequendum quando agitur de certiorando aliquem ob notitiam in revelatione acceptam. Ante omnia jubeat animæ, ne revelationem aliis indicet, et ipse cautissimè semper procedat, immò utatur sapientiorum consilio, quoniam ùt plurimùm tales revelationes dubiæ sunt, et suspectæ. Minùs verò suspectæ sunt intelligentiæ simplicium veritatum circa mysteria, attributa divina, malitiam peccati, damnatorum infelicitatem, et his similia; hæ quando sunt Fidei conformes, inquit S. Joannes à Cruce (1), quòd anima non debet illas expetere; sed si ipsi concedantur, humiliter sunt ab ea accipiendæ, et non refutandæ.

23. — Oritur hìc dubium: Utrùm omnes istæ species gratiarum et communicationum supernaturalium debeant rejici, aut acceptari? Et distinguendum est, ùt ait doctus quidam auctor (2) cum S. Joanne à Cruce, et aliis: gratiæ illæ quæ elongant à Fide, ex eo quia consistunt in quibusdam notitiis distinctis, ùt sunt visiones, locutiones, et revelationes, has oportet omni conatu rejicere; sed illæ ex opposito, quæ sunt uniformes Fidei; ùt sunt notitiæ confusæ et generales, et tactus divini qui uniunt animam

(1) *Salita. l.* 11. *c.* 53. — (2) *F. Bern. da Castelvetere Dirett. Mist. l.* 2. *p.* 2. *c.* 1.

Deo, non sunt rejiciendæ, immò possunt humilililiter expeti et desiderari, ùt magis magisque Deo uniatur, et in suo sancto amore solidetur. Hoc nihilominùs intelligitur pro illis animabus quæ jam donantur similibus favoribus; quoniam pro aliis tutior via est desiderare et expetere tantummodò unionem activam, quæ, ùt diximus, est unio voluntatis nostræ cum divina voluntate. Director igitur, quando ei occurrerit anima cum his communicationibus contemplationis, aut caliginis, aut unionis, non debet ei imponere ut eas rejiciat, sed ut humiliter et cum gratiarum actione recipiat. Semper verò utatur verbis quæ animam non omninò securam efficiant; sed relinquant quemdam timorem, qui eam etsi non conturbet, detineat verò in humilitate, et ab omnibus alienatione. Gratias autem quarumdam notitiarum distinctarum quæ habentur per viam visionum, et his similium, ùt superiùs diximus, jubeat confessarius constantissimè recusari, semper tamen in spiritu humilitatis (et sine ullo contemptu, ùt expuendi in faciem, irridendi, etc. quod non licet, ùt plures asserunt); et protestando coram Deo se velle ei in pura Fide servire. Cæterùm, inquit S. Theresia, quòd quotiescumque anima sentit se suaviter accendi ad amorem erga Deum, habere debet communicationem tanquam divinam, non ideò ut credat se aliis meliorem, sed ut animum faciat ad perfectiùs coram Deo ambulandum; ita enim agendo Deus efficiet, ut dæmon, etiamsi iste aliquam partem haberet, victus remaneat, et suis ipsis armis sibi damnificet.

24. — Sed concludamus. Director ergò 1. imponat animæ, ut superiùs diximus, ut fideliter enarret omnes communicationes quas habet in oratione, nullum tamen eas sciendi desiderium demonstret; nec unquam aliis manifestet gratias supernaturales suo pœnitenti concessas; fiet enim ut illi ejus precibus se commendent, eamque maximo superbiendi periculo exponant: vel si post hanc notitiam levissimum intueantur defectum multùm scandalizabuntur, et in derisione habebunt. 2. Non ostendat huic animæ talibus favoribus distinctæ particulare aliquod signum æstimationis, et multò minùs mittat alias pœnitentes ad petendum consilium ab ea, vel ad exposcendum solatium, aut directionem; potiùs ostendat minoris eam facere, quàm alias animas, quæ ambulant per viam Fidei; quoniam animæ his favoribus ornatæ, regulariter loquendo, semper, et multùm sunt humiliandæ. 3. Si advertat animam servare humilitatem, atque timorem in istis divinis communicationibus, oportet eam adjuvare, immò et secu-

ram facere, quoties expedire cognoverit. Inquit S. Theresia, quòd anima nunquam movebitur ad magna pro Deo gerenda, nisi agnoverit magna accepisse à Deo. Et quidem eadem Sancta, quando à SS. Francisco Borgia et Petro de Alcantara fuit facta securior, dona, quæ ipsa acceperat, esse verè divina, ex eo tempore ad perfectionem non ampliùs cucurrit, sed evolavit. Neque ex eo quòd cernit director animam identidem in aliquem defectum incidere (quoties defectus non sunt plenè deliberati, aut commissi cum adhærentia et contemptu), reputare debet omnes hujusmodi communicationes pro mendaciis et illusionibus. Dominus tales gratias concedit non tantùm animabus perfectis, sed aliquando etiam imperfectis, eâ scilicet ratione, ut liberet eas à suis imperfectionibus, et ad vitam perfectiorem extollat. Undè quando dignoscitur quòd per hujusmodi communicationes anima magis magisque se liberet à passionibus, et proficit in amore divino, atque in desiderio perfectionis, signum est quòd illæ sint bonæ. De reliquo quando agitur de gratiis externis, ùt sunt visiones, locutiones, et revelationes regulariter loquendo, ùt diximus, tutiùs est, ut director ostendat parvi eas facere, dicendo id quod ait S. Theresia (1) à cœlo post obitum suum cuidam personæ religiosæ : *Ne fidant animæ visionibus et revelationibus particularibus; ne collocent perfectionem in eis habendis; licèt enim aliquæ ex eis sint veræ, plures nihilominùs sunt falsæ, et mendaces : difficile est invenire unam veritatem inter plura mendacia* (quare plures sunt visiones falsæ quàm veræ); *et quo avidiùs expetentur, et in pretio habebuntur, eò magis persona aberrabit à Fide et humilitate, quæ est via tutior quam posuerit Deus.* Quare det ei consilium, ut oret Deum, ut veram concedat extasim, scilicet totalem à rebus terrenis, et à semetipsa alienationem, sine qua ad perfectionem nunquam valebit pervenire. Quòd si unquam director advertet animam non esse benè fundatam in suæ miseriæ cognitione, et vellet pro certo tenere quòd suæ communicationes sint divinæ, et turbaretur audiendo quòd director nollet eas credere utì tales, pessimum signum est : signum est quòd illæ sint dæmonis ex effectibus qui observantur, scilicet adhæsionis superbiæ; aut indicium est quòd anima non benè ambulet, quoniam ipsa saltem dubitare deberet, quoties dubitat confessarius, et ideò in hoc casu omnibus modis est humilianda, et in timore detinenda quantùm fieri potest;

(1) *Vita cap.* 15. *et Man. VI. c.* 9.

et tunc si nec etiam acquiescit, privet eam Communione, et severiùs mortificet, quia tunc in magno versatur periculo, ne decipiatur à dæmone. Denique director etsi judicaret reddere animam certiorem, quòd suæ communicationes sint à Deo, tamen ei insinuet, ut in oratione semper præ oculis habeat (vel saltem in principio) punctum aliquod vitæ, vel passionis Jesu Christi. Dicebat S. Theresia, animam, quæ amittit directionem boni Jesu, nunquam perventuram ad perfectam cum Deo unionem. Animæ incipientes meditantur Domini passionem per modum discursûs; contemplativæ verò non utuntur discursu, sed proposito sibi mysterio aliquo, admirantur bonitatem, misericordiam, amorem divinum; et hinc Deus facit eos transire, quando ei placuerit, ad contemplationem suæ Divinitatis.

§. III. *De mortificatione.*

25. — Quoad mortificationem oportet advertere, quòd quando animæ vitam spiritualem incipiunt, ex eo quòd solet tunc Dominus, ùt diximus, eas allicere consolationibus sensibilibus, in primis illis fervoribus vellent se interficere disciplinis, ciliciis, jejuniis, et similibus exercitiis afflictivis. Interea oportet ut director sit parcissimus in hujusmodi mortificationibus concedendis: nam aliàs, superveniente indè tempore ariditatis, ùt ordinariè solet accidere, facilè anima destituta suo pristino fervore sensibili, amittit omnes suas mortificationes, et incipiens indè diffidere, relinquet etiam orationem, et vitam ipsam spiritualem, utpotè res minùs sibi accommodatas, et consequenter amittet omnia. Aliquando etiam accidit, ut hæ animæ incipientes ratione primi illius fervoris se dent in res immoderatas, et incidant in morbos corporales, et tunc ut reficiantur, omittunt omnia exercitia spiritualia non sine ingenti periculo ampliùs ea non resumendi. Ideò director curare debet, ut priùs ipsæ in vita spirituali solidentur, et postea consideratis circumstantiis sanitatis, occupationum, atque fervoris, concedat illis eas mortificationes externas, quas ipsis magis judicaverit convenire secundùm christianam prudentiam. Dico *secundùm christianam prudentiam;* quoniam dantur aliqui directores adeò imprudentes, qui omnem animæ progressum collocare videntur in onerando eam jejuniis, ciliciis, disciplinis sanguineis, adustionibus, et his similibus. Alii verò omnes omninò mortificationes externas videntur reprobare tanquam inutiles spirituali progressus, totam perfectionem in

interiori mortificatione collocando. Sed hi etiam errant ùt primi, quoniam mortificationes corporales adjuvant internas, et sunt quodammodò necessariæ (quando possunt exerceri) ad frænandos sensus, et ideò legimus ab omnibus Sanctis plùs minùsve fuisse frequentatas. Verum quidem est, quòd mortificatio interior passionum est à pœnitentibus potissimùm exigenda; ùt ex. c. esset, non respondere injuriis, non quærere, neque manifestare aliis quæ tendunt ad propriam æstimationem, cedere in contentionibus, aliorum voluntati condescendere (sed sine damno spirituali); undè expedit aliquando alicui animæ prohibere omnes mortificationes externas, quòusque se sentiat liberam ab aliqua passione magis dominante, ùt vanitatis, rancoris, cupiditatis rerum hujus mund, æstimationis propriæ, aut propriæ voluntatis. Sed absolutè asserere, mortificationes externas nihil, aut parùm prodesse, maximus error est. Dicebat S. Joannes à Cruce, ei qui reprobat pœnitentias, nullam præstandam esse fidem, etiamsi miracula perpetraret.

26. — Ab initio ergò director ante omnia injungat pœnitenti, ut nihil unquam faciat contra, aut sine ejus obedientia. Qui contra obedientiam pœnitentias agunt, inquit S. Joannes à Cruce, *Hi magis progrediuntur in vitiis, quàm in virtutibus.* Sit quoque, ùt dixi, valdè retinens in concedendis hujusmodi mortificationibus, quamvis id importuniùs efflagitent pœnitentes; satis erit ab initio eis concedere aliquam tenuem, sed raram mortificationem, ùt disciplinam, catenulam ferream, abstinentiam, potiùs ad ingerendum in eorum animis mortificationis desiderium, quàm ad eos, ùt convenit, mortificandos, et postea processu temporis poterit liberaliùs agere juxta progressum quem anima faciet in virtutibus; quando enim illa erit in spiritu solidata, non poterit ei sine scrupulo opportunas mortificationes denegare. Cæterùm, ordinariè loquendo, generalem hanc regulam sibi proponat, nunquam scilicet concedendi mortificationes externas, nisi priùs requisitus, quia hæ non multùm prosunt, si absque magna appetentia recipiantur: et quoties concedit semper minùs quàm postulatur concedat, et potiùs, ùt inquit Cassianus, excedat in denegando, quàm in concedendo. Præcipuè curet suadere mortificationem externam circa gulam, cujus quædam animæ spirituales non admodùm sunt amantes: hæc reverà est omnium durissima, sed utilissima spiritui, et sæpè etiam corpori: dicebat S. Philippus Nerius: *Qui non coërcet gulam, nunquam perveniet*

ad perfectionem. E contrario sit parcus in concedendis mortificationibus somni, quoniam hæ facilè tùm corporis, tùm spiritûs saluti sunt nocivæ; sublato enim somno sufficienti, patitur caput, et languente capite, remanet persona inhabilis ad meditandum, et ad cætera alia exercitia devotionis. Quamcumque verò mortificationem concesserit pœnitenti, ut omnem auferat superbiendi occasionem, persuadeat illi hoc nihil prorsùs esse respectu ejus quod Sancti fecerunt, et respectu pœnarum quas pro nobis perpessus est Jesus Christus. Dicebat S. Theresia: *Totum est immunditia quicquid agere possumus in comparatione unius sanguinis guttæ, quam Dominus effudit pro nobis.* Meliores mortificationes, utiliores, et periculis minùs obnoxiæ sunt negativæ, ad quas faciendas, regulariter loquendo, non est necessaria obedientia directoris, ùt esset privare se visione, aut auditione rerum curiosarum; loqui parcè; contentus esse cibis gustui minùs acceptis, seu malè conditis; non accedere ad ignem tempore hyemis; eligere pro se res viliores; exultare et lætari deficientibus quibusdam rebus etiam necessariis; quoniam in hoc consistit virtus paupertatis, ùt ait S. Bernardus: *Virtus paupertatis non est paupertas, sed amor paupertatis.* Insuper non queri de incommodis temporum; de contemptu suî ipsius; de persecutionibus, molestiisque infirmitatum corporis. Scalpro cruciatuum et dolorum perficiuntur lapides Hierusalem cœlestis. Dicebat S. Theresia: *Credere quòd Deus admittat in suam amicitiam gentem commoditatis amicam, dementia est. Animæ, quæ verè diligunt Deum, nesciunt quietem expetere.*

27. — Hìc oritur dubium: Evangelium in quodam loco ait: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum; qui in cœlis est. Matth.* 5. 16.; in alio loco dicit: *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua. Matth.* 6. 3. Quæritur ergò, utrùm actus virtutis sint manifestandi aliis, vel occultandi? Et respondetur distinguendo: Opera communia ad virtutem christianam necessaria exerceri debent palàm; ùt esset frequentia Sacramentorum; oratio mentalis; visitatio Venerabilis; audire Missam genibus flexis, et cum interiori spiritûs recollectione; deferre oculos modestos; silentium in ecclesia servare; dicere: *Volo sanctus evadere;* fugere garrulitatem, conversationes periculosas, curiositates, et his similia. Opera verò quæ dicuntur supererogationis extraor-

dinariæ, et quæ sapiunt singularitatem, ut suprà enarratæ pœnitentiæ externæ ciliciorum; flagellorum; orationis cum brachiis in crucem expansis; comestionis herbarum amariorum; suspiriorum; fletûs tempore orationis, etc. occultari debent, quantùm possibile est. Reliqua verò opera virtutis, ùt ministrare infirmis, erogare eleëmosynam pauperibus; humiliare se facienti injurias, et similia, hæc meliùs erit occultare quantùm fieri potest. Sed si fortè exerceri nequeant nisi publicè, non debent prætermitti, dummodò fiant tantum intuitu placendi Deo.

§. IV. *De frequentia Sacramentorum.*

28. — Tandem dicenda sunt aliqua de modo quo confessarius dirigere debet animas spirituales circa frequentiam Sacramentorum, scilicet confessionis et communionis. Quod spectat ad confessionem expedit ipsis insinuare, ut generaliter de suis peccatis confiteantur, si adhuc non fecerint; quia si fortè jam fecerint, vel si anima esset scrupulis agitata, oportet omninò confessionem hanc prohibere. Quoad verò confessionem ordinariam, quædam animæ delicatioris conscientiæ consueverunt quotidie confiteri; sed generaliter loquendo, sufficiet personis spiritualibus, præsertim scrupulosis, confiteri semel aut ad summum bis in hebdomada. Sed quando aliqua ex istis gravaretur aliquâ culpâ levi, et non haberet opportunitatem confitendi, dicit P. Barisonius in suo tractatu de Communione, innixus auctoritati S. Ambrosii, et complurium aliorum auctorum (quod etiam suadet S. Franciscus Salesius in quadam sua epistola), quòd non ideò omittere debet Communionem; ad remissionem enim venialium docet sacrum Concilium Tridentinum esse quoque alia media, ùt esset actus contritionis et amoris; undè meliùs tunc est ad purificandam animam à culpa illa, uti istis mediis quàm privari Communione propter absentiam confessarii. Et sapiens quidam director dicebat, quòd aliquando longà fructuosiùs est pro quibusdam animabus timoratis disponere se ad Communionem actibus suis, quàm cum ipsa confessione. Et multoties accidit quòd tunc anima se disponat actibus ferventioribus contritionis, confidentiæ, et humilitatis.

29. — Quoad verò Communionem, non loquimur hìc de obligatione pastorum animarum non negandi Communionem cuicumque subdito qui non sit publicè peccator,

et quoties rationabiliter petat. Satis de hoc egimus in libro (1), in quo vidimus, Innocentium XI. quodam suo Decreto ordinasse usum Communionis frequentis totum remitti prudentiæ confessariorum; undè sine evidenti causa, nescio quomodò parochi possint tutâ conscientiâ denegare petentibus Communionem. Et notandum est quòd in præfato Decreto prohibetur Episcopis præscribere in genere suis subditis dies ad faciendam Communionem; sed loquimur hìc dumtaxat de modo quo confessarii debent se gerere in concedenda Communione suis pœnitentibus. In hoc quidam errant ob nimiam indulgentiam, alii ob nimium rigorem. Non est dubium quin error sit, ùt advertit S. P. Benedictus XIV. in aureo suo libro *de Synodo,* concedere Communionem frequentem iis qui sæpè in peccata gravia labuntur, nec solliciti sunt de agenda pœnitentia, ac de sua emendatione : aut iis, qui accedunt ad Communionem cum affectu ad peccata venialia deliberata sine ullo desiderio se ab eis liberandi. Expedit quidem aliquando concedere Communionem aliquibus, qui essent in periculo labendi in peccata lethalia, ut vires recipiant ad resistendum; sed respectu earum personarum, quæ non existunt in tali periculo, et contrà committunt ordinariè peccata venialia deliberata, et nulla in eis emendatio, neque desiderium emendationis effulget, optimum erit non permittere eis Communionem plùs quàm semel in hebdomada; immò poterit expediens esse illis aliquando per integram hebdomadam Communionem interdicere, ut majorem concipiat horrorem in suos defectus, et majorem erga Sacramentum hoc reverentiam (2). Tantò magis, quòd sententia communior tenet, recipere Eucharistiam cum peccato levi actuali, aut cum affectu ad ipsum, novam esse culpam ratione irreverentiæ, quæ irrogatur Sacramento. Quidam afferunt Decretum S. Anacleti (3), in quo habetur : *Peractâ consecratione omnes communicent, qui noluerint ecclesiasticis carere liminibus; sic enim et apostoli statuerunt, et S. Romana tenet Ecclesia.* Sed inprimis negatur à P. Suarez et aliis, quòd unquam fuerit tale apostolorum præceptum. Secundò Decretum istud, ùt Glossa ibidem testatur, et Catechismus Romanus (4), non obligabat omnes fideles, sed tantùm ministros assistentes altari. Et tandem posito quòd Decretum obligaret omnes, certum est hodie in desuetudinem abiisse.

(1) *Opus nost. moral. lib.* 6. *n.* 254. — (2) *Lib.* 6. *n.* 370. *et fusiùs in prax. confess. tom.* 8. *c.* 9. §. 4. *n.* 149. — (3) *Can. Peracta* 2. *dist.* 2. *de Cons.* — (4) *Cat. Rom. de Sacr. Euch. p.* 2. *n.* 65.

30. — E contrario errant certo quidam alii directores, et multùm se elongant à spiritu ecclesiæ, dùm sine ullo respectu ad exigentiam aut progressum animarum, negant indiscriminatim Communionem frequentem, non aliâ ratione ducti, quàm quia frequens est. Ipse Catechismus Romanus (1) explicans desiderium S. Concilii Tridentini, ut omnes Sacrificio Missæ adstantes communicent, docet esse officium parochi sedulò hortari fideles ad Communionem non modò frequentem, sed etiam quotidianam, cum obligatione instruendi illos, quòd sicut corpus, ita et anima eget quotidiano alimento. Prætermitto hìc afferre sanctorum Patrum et magistrorum spiritûs auctoritates omninò conformes, quoniam hæ reperiuntur adnotatæ in tot libris qui tractant de frequenti Communione. Sufficiat scire ex Catechismo Romano loco suprà citato, et ex Decreto Innocentii XI. relato in nostro libro (2), quòd frequens Communionis usus, immò quotidianus, fuit semper ab Ecclesia, et ab omnibus Patribus approbatus, qui, ùt demonstrat doctus quidam auctor, quoties adverterunt frigescere usum Communionis quotidianæ, omnem diligentiam adhibuerunt ad illum redintegrandum. Et in III. Synodo Mediolanensi habita sub S. Carolo Borromæo, injunctum fuit parochis exhortari fideles in concionibus ad hanc frequentiam Communionis; et insuper impositum fuit Episcopis provinciæ, ut prohiberent concionari, et severiùs punirent eos qui oppositum disseminarent tanquam scandalorum satores, et totius Ecclesiæ sensui contradicentes. Insuper in præfato Decreto Innocentii imponitur Episcopis, ut diligentissimè caveant, ne alicui Communio denegetur, etiam quotidiana, et quærant, ùt par est, in suis subditis hanc alere devotionem. Fatentur ultrò quidam spiritus rigidiores licitam quidem esse Communionem quotidianam, sed dicunt requiri ad hoc debitam dispositionem; sed scire ab ipsis desideramus quidnam intelligant hoc nomine *debitæ dispositionis?* Si intelligunt dignam, ecquis unquam deberet ampliùs ad Eucharistiam accedere? Solus Jesus Christus dignè Eucharistiam sumpsit, quia solus Deus dignè Deum potuit recipere. Si verò convenientem dispositionem intelligunt, jam superiùs dictum est, quòd iis qui actualia habent peccata venialia, aut affectum ad illa, sine desiderio emendationis, æquum est frequentem Communionem denegare. Sed si postea loquamur de illis, qui sublato jam affectu etiam ad venia-

(1) *Ibid. n.* 61. — (2) *Lib.* 6. *n.* 254.

lia, et superatâ majori parte pravarum suarum inclinationum, magnum communicandi desiderium habent, inquit S. Franciscus Salesius (1) quòd hi prævio sui directoris consilio, rectè possunt communicare quotidie. Et S. Thomas (2) docet quòd quando anima aliqua experitur beneficio Communionis se crescere in amore divino, nec imminui reverentiam in Sacramentum, non debet abstinere à Communione etiam quotidiana. En ipsa S. Doctoris verba : *Si aliquis experientiâ comperisset ex quotidiana Communione augeri amoris fervorem, et non minui reverentiam, talis deberet quotidie communicare.*

31. — Et quamvis aliquo die à Communione abstinere sit etiam virtus, tamen inquit P. Granata in suo tractatu de Communione, esse communem doctorum opinionem, quòd meliùs sit accedere quotidie ad Communionem ob amorem, quàm abstinere ob reverentiam. Et hoc confirmat idem S. Thomas, (3) dicens : *Et ideò utrumque pertinet ad reverentiam hujus Sacramenti, et quòd quotidie sumatur et quòd aliquando abstineatur. Amor tamen, et spes, ad quæ semper Scriptura nos provocat, præferuntur timori.* Immò rectè ait P. Barisonius, quòd ille, qui ad Eucharistiam accedit cum desiderio crescendi in amore divino, etiam reverentiæ actum exercet erga Jesum Christum ; immò hic facit actum positivum, quando ille qui abstinet facit tantummodò negativum. Plures Sancti, qui magnam erga hoc Sacramentum reverentiàm habuerunt, non abstinuerunt à quotidiana Communione : ùt consueverunt S. Gertrudis, S. Catharina Senensis, S. Theresia, B. Joanna de Chantal, et alii. Et asserentibus hodie non ampliùs existere has sanctas Theresias, rectè reponit idem P. Barisonius, temeritatem hanc esse supponere quòd hodie manus Domini sit abbreviata. V. P. Magister de Avila non dubitat dicere, quòd illi qui damnant eos, qui sæpiùs ad Eucharistiam accedunt, dæmonis officio funguntur.

32. — Cæterùm considerando relatas doctrinas, videtur non posse director sine scrupulo negare Communionem frequentem, et etiam quotidianam (excipe ordinariè loquendo unum diem in quavis hebdomada, ùt facere solent prudentes aliqui directores, et excipe tempus illud quo privare velint pœnitentes Communione, ad probandam eorum obedientiam, aut humilitatem aut ob aliquam aliam justam causam) quibusdam animabus eam desiderantibus,

(1) *Introd. alla vita divota c.* 20. — (2) *S. Th.* 4. *Sent. d.* 12 *q.* 3. *ad solut. q.* 2. — (3) *p.* 3. *q.* 80. *a.* 10. *ad* 3.

ut proficiant in divino amore: semper verò ac illa vivendo alienata ab affectu cujuscumque culpæ venialis, incumbit insuper multùm orationi mentali, et conatur tendere ad perfectionem, et ampliùs non labitur in peccata, etiam venialia plenè voluntaria. Hæc enim, ùt ait S. Prosper, est perfectio quæ potest in hac vita haberi, attentâ humanâ fragilitate. Et quando confessarius utile esse cognoverit concedere Communionem frequentem similibus personis, inquit Innocentius XI. in suo Decreto, nihil obstare, quòd sint etiam negotiatores et conjugati. En ejus verba: *Frequens* (ad sanctiss. Eucharistiam) *accessus confessariorum judicio est relinquendus, qui ex conscientiarum puritate, et frequentiæ fructu, et ad pietatem processu laicis, negotiatoribus et conjugatis, quod prospiciunt eorum saluti profuturum, id illis præscribere debebunt.*

33. — Et quamvis anima aliqua caderet aliquando in veniale peccatum voluntarium ob meram fragilitatem, sed citò postea doleret, emendationemque proponeret: si deindè Communionem desideraret ad robur accipiendum à Sacramento, ne cadat, et ad progrediendum in via perfectionis, quanam de causa ei esset deneganda Communio? Damnata jam fuit ab Alex. VIII. propositio 22. Baji, quæ dicebat: *Sacrilegi sunt judicandi qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam de delictis suis pœnitentiam egerint.* Et prop. 23. *Similiter arcendi sunt à sacra Communione quibus nondum inest amor Dei purissimus, et omnis mixtionis expers.* Sacrum Concilium Tridentinum vocat hoc Sacramentum, *Antidotum quo liberamur à culpis quotidianis, et à peccatis mortalibus præservamur.* Et quidam ad hunc finem præservandi animam à recidivis, apostoli Commùnionem quotidianam primævis Christianis concedebant, inter quos sine ullo dubio reperiebantur similiter imperfecti, et fortassè imperfectiores, ùt arguitur ex epistolis SS. Pauli et Jacobi. S. Ecclesia (in Postcommunione Dom. XXIII. post Pentecosten) orat, *ùt quidquid in nostra mente vitiosum est, dono medicationis hujus Sacramenti curetur.* Ergò Communio fuit instituta etiam pro imperfectis, ut virtute hujus cibi sanentur. Notandum insuper est id quod S. Franciscus Salesius in sua Philothea (1) in hoc proposito dicit: *Si quærunt à te cur tam frequenter communices, responde illis, quòd duplex personarum genus debet sæpiùs communicare, perfecti scilicet et imperfecti: perfecti, ut se in perfectione conser-*

(1) *Vita devota c.* 21.

vent; imperfecti, ut ad perfectionem valeant pervenire. Fortes, ne debiles fiant; debiles, ut fortes evadant; infirmi, ut curentur, benevolentes, ne infirmentur. Et quod ad te attinet utpotè imperfectam, infirmam, ac debilem, eges frequenti Communione. Dic illis, quòd ii, qui mundanis negotiis non sunt implicati, debent sæpiùs communicare, quia habent opportunitatem; qui verò hujusmodi negotiis detinentur, quia egent Communione. Denique Sanctus concludit, dicens: *Accede sæpiùs, ó Philothea, ad Eucharistiam, immò quàm sæpissimè consilio tui directoris, et crede mihi, quòd lepores in nostris montibus albi evadant non aliâ ratione, nisi quia non edunt nisi nivem; et tu comedendo puritatem in hoc Sacramento tota pura evades.* Item P. Granata in suo tractatu de Communione ait: *Non debet homo recedere ab hoc Sacramento ob propriam indignitatem; pro pauperibus enim relictus est hic thesaurus, et pro infirmis hæc medicina; itaque nemo* (subdit) *quantùm imperfectum se noscat, debet se longè ab hoc remedio tenere, si verè curari desiderat.* Immò, ait idem auctor, quòd quantò magis quis se debilem noscit, tantò magis ad hunc cibum fortium debet accedere. Quod valdè consonat cum eo quod inquit S. Ambrosius (1): *Qui semper pecco, debeo semper habere medicinam:* Idem alibi (2): *Quotidie peccas, quotidie sume.*

34. — Adde, quòd S. Thomas docet (3), effectum Sacramenti, quantùm ad augmentum gratiæ, non impediri a peccatis venialibus, dummodò non committantur in ipsa Communione: et quamvis hæc impediant in parte, non tamen in toto effectum Sacramenti impediunt. Hanc sententiam communiter tenent *Sotus*, *Suarez*, *Valentia*, *Vasquez*, *Coninkius*, et plures alii apud *Salm.* (4). Insuper tenent plures graviores auctores (5), hoc Sacramentum ex *opere operato* remittere peccata venialia, de quibus anima actualem complacentiam non habeat; atque hoc concordat cum eo, quod ait Catechismus Romanus (6): *Remitti verò Eucharistiâ, et condonari leviora, quæ venialia dici solent, non est quòd dubitari debeat; quidquid enim cupiditatis ardore anima amisit, totum id Eucharistia, eas minores culpas abstergendo, restituit.* Saltem, ùt ait Angelicus (7) cum communi, excitatur per Communionem actus cha-

(1) *Lib. 4. de Sacr. c.* 6.—(2) *lib. 5. de Sacr. c.* 4. — (3) *S. Thom. 3. p. q.* 79. *a.* 8. — (4) *lib.* 6. *n.* 270. Quær. II. — (5) *n.* 269. *v.* Effectus II. — (6) *D. Euch. p.* 2. *n.* 51. — (7) 3. *p. q.* 79. *a.* 4.

ritatis, quo indè peccata remittuntur: *Qui* (actus charitatis) *excitatur in hoc Sacramento, per quem peccata venialia solvuntur.*

35. — Quòd si postea dignoscatur, non obstante frequentiâ Communionis, animam nihil proficere in via perfectionis, neque se emendare à culpis deliberatis, licèt venialibus, ùt si adhæreret etiam voluptatibus sensuum in videndo, audiendo, edendo, cum aliqua vanitate vestiendo, tunc certè consultò restringendus erit usus Communionis, etiam ut seriò cogitare incipiat de sua emendatione, et suæ spirituali perfectioni consulere. Cæterùm advertendum est, quòd licèt juxta S. Thomam (1), ut possit quis ad Communionem accedere, *requiratur, ut cum magna devotione accedat:* nihilominùs non est necessarium ut illa sit summa, vel apertè sensibilis. Sufficit directori detegere in intimo voluntatis sui pœnitentis quamdam alacritatem ad exequenda quæcumque Deo placuerint. Qui à Communione abstineret, quia non sentiret in se magnum quemdam fervorem, inquit doctus Gerson, esset comparandus illi qui nimis frigescens nollet ad ignem accedere, quia nullum in se experitur calorem. Undè docet P. Granada, cum Cajetano, personas pusillanimes, quæ ob immoderatum timorem suæ indignitatis Communionem omittunt, magnum suo proprio progressui inferre præjudicium. Neque ad prosequendas Communiones, inquit S. Laurentius Justinianus, oportet, ut anima sentiat, aut apertè in se discernat augmentum fervoris, quoniam non raró hoc Sacramentum operatur, absque eo quòd nos ipsi animadvertamus. Et S. Bonaventura inquit (2): *Licèt tepidè, tamen confidens de misericordia Dei fiducialiter accedas, quia qui se indignum reputat, cogitet quòd tantò magis egeat medico, quantò senserit se ægrotum; neque ideò quæris te jungere Christo, ut tu eum sanctifices, sed ut tu sanctificeris ab illo.* Et postea subdit: *Neque prætermittenda est sancta Communio, si quandoque non sentit homo specialem devotionem, cùm se ad illam præparare studeat, vel in ipsa perceptione, vel post fortè minùs devotum se sentit, quàm vellet.* Ergo benè sentit Sanctus, quòd etsi anima experiretur minorem devotionem post susceptam Eucharistiam, quàm antea, nec etiam debet eam omittere. Quapropter, quemadmodùm quando anima sentit se maximoperè ad Communionem inclinatam, expedit identidem eam mortificare Communionem differendo (præsertim si adverta-

(1) 3. *p. q.* 80. *a.* 10. — (2) *De profectu Rel. c.* 78.

tur, quòd per illam prohibitionem turbetur; hujusmodi enim contristatio est argumentum superbiæ, quæ eam verè reddit indignam); ita ex opposito quando sentit in se ariditatem, et tædium ad Eucharistiam suscipiendam, expedit tunc illam sæpiùs ad Communionem impellere, ut à Sacramento vires acquirat.

36. — O utinam! concludo, ô utinam et in mundo plurés animæ hujusmodi invenirentur (quæ à nonnullis ultrà, quàm convenit, rigiditati addictis, irreverentes, et temerariæ vocantur), quæ odio habentes etiam culpas leviores, expeterent communicare non modò frequenter, sed etiam quotidie, cum vero desiderio se emendandi, et in divino amore proficiendi: si enim hoc esset, longè plùs in mundo Jesus Christus diligeretur. Benè experientia demonstrat omnibus his qui dirigendarum animarum munus exercent, ùt et ego expertus sum, valdè quidem proficere personas illas, quæ recto cum desiderio ad Communionem accedunt; et Dominum mirum in modum eas ad suum amorem pertrahere, quamvis sæpè hoc eis non manifestet pro majori earumdem bono; quin et multoties eas relinquit in tenebris et desolatione, et sine ulla devotione sensibili. Animabus istis (ùt docent S. Theresia, et S. Henricus Susonius) nullum efficacius est remedium, quàm frequens Communio. Undè, ut concludamus, curet confessarius Communionem suadere, quoties verum desiderium demonstret, et quoties advertit animam in spiritu perficere beneficio Communionis. Curet etiam insinuare, ut post Communionem immoretur in gratiarum actione pro eo tempore quo potest. Paucissimi sunt directores qui sedulò id faciunt; scilicet inculcare suis pœnitentibus, ut per aliquod notabile tempus post susceptam Eucharistiam gratias agant; et ratio est, quia paucissimi sunt sacerdotes qui post Missæ Sacrificium cum Jesu Christo in gratiarum actione subsistant, et ideò pudet eos aliis insinuare quod ipsi non faciunt. Gratiarum actio ordinariè per integram horam durare deberet; fiat saltem per dimidiam, in qua anima in amando et petendo se exerceat. Inquit S. Theresia, quòd post Communionem Jesus existit in anima tanquam in throno misericordiæ, ut illi gratias elargiatur, dicens: *Quid vis, ut tibi faciam?* Et alibi: Post Communionem non amittamus tam præclaram opportunitatem negotiandi. Non solet sua divina Majestas malè rependere hospitium, si benè in anima excipiatur. Insinuet etiam, ut sæpiùs spiritualiter communicet: quæ res valdè à Tridentino Concilio commendatur. *Spiritualiter communicare* (inquit

S. Theresia) *est valdè utile. Nolite id prætermittere; hìc enim experietur Dominus quantùm eum ametis.*

§. V *Methodus vitæ pro aliqua Moniali quæ exposceret dirigi per viam perfectionis.*

37. — Ante omnia præmittere oportet ea quæ inferiùs exponam, intelligenda esse, quoties non obstet pœnitenti aliquod impedimentum sanitatis, officii, aut obedientiæ; quod etiam intelligendum est cum licentia patris spiritualis, et etiam Præsulis monasterii, pro eo quod spectat mortificationes externas quæ aliorum oculi sunt expositæ.

Et primùm quoad orationem : 1. Tres saltem horas orationi mentali vacare, unam mane, aliam vespere, et aliam post Communionem. 2. Visitare SS. Sacramentum, et Mariam SS. per semihoram, vel saltem quadrantem. In his orationibus incumbat renovandis votis pluries in die, si jam emiserit professionem, vel illis quibus fortè se obligavit. 3. Recitare Rosarium saltem quinque decadum cum aliis orationibus vocalibus; sed hæ non sint plùs justo, quia cùm plures sunt, recitantur cum tenui fructu, caput aggravant, et indè orationem mentalem impediunt. 4. Uti sæpissimè orationibus jaculatoriis, ùt e. c. *Deus meus, et omnia, quàm bonus es, Deus meus! Diligam te Jesu amor meus, pro me crucifixum. Domine, quare non amaris ab omnibus? Oh utinam et nunquam offendissem te! Volo, Domine, quæcumque tu vis. Quando te videbo, et amabo de facie ad faciem! Ecce me., fiat de me quodcumque vis.* Insinuet magnoperè director hujusmodi jaculationes amoris, et anima magni eas faciat. 5. Orationi adjungere lectionem spiritualem per semihoram, legendo opera vel Rodriquez, vel Santjuræi, vel monita ad Religiosos, vel alium librum qui tractat de virtutibus, vel legere vitas Sanctorum, quarum lectio est fortassis cæteris omnibus utilior.

Secundò accedere quotidie ad Communionem, uno excepto die in quavis hebdomada. Sed in novenis Spiritûs sancti, Nativitatis Domini, et Mariæ sanctissimæ, et sanctorum Patronorum communicet quotidie, et quotidie saltem ter communicet spiritualiter.

Tertiò quoad mortificationes: 1. Quotidie flagellationem incruentam per horæ quadrantem circiter, et sanguineam bis, vel semel in mense adhibere. 2. Mane catenulam ferream usque ad prandium: post prandium verò aliquam parvam in brachio. Nunquam tamen catenam circa cin-

cturam, neque cilicia equinis crinibus contexta, quoniam hæc valdè officiunt sanitati. 3. Jejunium in pane et aqua in die sabbati, et vigiliis septem festivitatum Mariæ, si commodè per valetudinem poterit, vel saltem unico tantùm uti obsonio. In refectione vespertina ordinariè non excedere octo uncias cibi, nisi adfuerit alia extraordinaria urgentia; abstinere à fructibus diebus Mercurii, Veneris, et in Novenis superiùs enuntiatis, in quibus potest etiam abstinere ab aliqua alia portione cibi consueti; et in edendo miscere cibis aliquam particulam herbæ amarioris, sed nunquam cinerem. Extra mensam nihil comedere, quoniam meliùs est, comparativè loquendo, quotidie præfatam abstinentiam exercere, quàm bis vel ter in hebdomada jejunare. Somnus non extendatur ultra sex horas; semper verò ad quinque; quoniam excedens defectus somni nocet capiti, et impedit cætera exercitia spiritualia. 4. Servare silentium per tres horas diei, quod intelligi debet de non proferendis verbis non necessariis; parùm autem loqui semper proderit.

Monita in genere pro perfectione.

38. — I. Collocare omnem suam fiduciam in Deo, et omninò diffidere de se, et de suis bonis propositis. Mascula determinatio est se vincendi, et vim sibi in occasionibus inferendi. Ait S. Theresia: *Si defectus non procedit à nobis, ne timeamus quòd Deus se abstineat ab impertiendo nobis auxilia ad nostram sanctificationem.*

II. Cavere à quocumque minimo defectu deliberato, sive apertis oculis admisso. *A peccato deliberato,* (inquit eadem Sancta) *quantumvis parvo, Deus vos liberet.* Subditque: *Dæmon enim per opera minimarum rerum aliqua facit foramina, per quæ res magnæ ingrediuntur.*

III. Non tristari post admissos defectus, sed citò se humiliare, et ad Deum confugiendo cum brevi actu contritionis et proposito se in pace remittere; et ita semper se gerere, etiamsi centies in die quis caderet. Et in hoc monet S. Theresia, ne communicentur propriæ tentationes animabus imperfectis, quia ita et sibi, et aliis damnum affertur.

IV. Alienare se ab omnibus propinquis, rebus, voluptatibus; aliter, inquit S. Theresia, *Anima non recedendo à voluptatibus mundanis, non post multùm denuò recedet à via Dei.* Effugere familiaritatem personarum diversi sexûs quantùmcumque fuerint religiosæ: sæpè enim dia-

bolus introducit cum illis quasdam affectiunculas non puras, eas obtrudendo pro spiritualibus. Videantur notata *Tract. ult. n.* 54. Oportet ante omnia renuntiare propriæ æstimationi, et propriæ voluntati, immò et rebus spiritualibus, ùt orationi, Communioni, et mortificationibus, quando hæc obedientia non permittit. Uno verbo oportet expellere à corde omne quod non est Deus, et quod non est secundùm majus Dei beneplacitum.

V. Lætari cum spiritu quoties se cernit contemni, irrideri, et omnium vilissimum reputari. O quàm pulchrè orat anima illa quæ vilipendia libenter amplectitur! præcipuè in communitatibus in quibus hæc virtus est omnium longè necessaria; consequenter oportet fovere affectionem specialem erga nostros inimicos et persecutores, illis inserviendo, benefaciendo, honorando, saltem benedicendo, et commendando specialiter Deo, quemadmodùm Sancti facere consueverunt.

VI. Alere ardentissimum desiderium amandi Deum, illique placendi. Ait S. Theresia: *Dominus adeo desideriis delectatur, ac si fuissent executioni demandata.* Sine hoc desiderio anima non progredietur in via perfectionis, nec Deus largietur illi gratias valdè speciales. Eadem Sancta ait: *Ordinariè Deus non impertitur favores multùm singulares, nisi iis qui diù desideraverunt ejus amorem.* Et desiderio oportet semper conjungere determinationem faciendi, quantùm possumus, ut Deo placeamus. Præfata Sancta inquit: *Diabolus potissimùm timet magnanima corda.* Et alibi: *Nihil aliud à nobis exigit Dominus, quàm validam determinationem, ut reliquum ipse indè perficiat.* Oportet quoque fovere affectum summum erga orationem, quæ est fornax in qua accenditur amor divinus. Omnes Sancti, quoniam unicè Deum diligebant, unicè quoque dilexerunt orationem. Est etiam necessarium ut quis ardenter desideret paradisum: in cœlo enim animæ diligunt Deum cum omnibus viribus suis, quod consequi nemo potest in terra, et ideò vult Deus, ut ardentissimè hoc regnum desideremus, quod Jesus Christus nobis acquisivit sanguine suo.

VII. Habere magnam uniformitatem divinæ voluntati in omnibus rebus appetitui nostro contrariis, et se pluries in die Deo offerre. S. Theresia hoc quinquagies in die facere consueverat: *Non consistit progressus* (inquit Sancta) *in sibi procuranda majore fruitione Dei, sed in adimplenda illius voluntate.* Et alibi: *Vera unio est unire nostram cum divina voluntate.*

VIII. Præstare exactam obedientiam regulis, Superioribus, et patri spirituali. Dicebat V. P. Vincentius Caraffa: *Obedientia est regina omnium virtutum; omnes enim virtutes obediunt obedientiæ.* Et S. Theresia: *Deus ab anima, quæ sibi proposuit illum amare, nihil aliud exigit, quàm obedientiam.* Perfecta vero obedientia consistit in citò, fideliter, alacriter, et sine ullo judicio obediendo, nullam exquirendo rationem, quoties res jussa non sit certè peccatum, ùt inquiunt SS. Bernardus, Franciscus Salesius, Ignatius de Loyola, et omnes spiritualis vitæ magistri; et in rebus dubiis eligere id quod præsumitur quod jussisset obedientia; et quando hæc præsumptio non posset haberi, id eligere quod magis nostris inclinationibus adversatur. Hoc est illud *Vince teipsum*, toties inculcatum à S. Francisco Xaverio, et S. Ignatio, qui solitus erat dicere longè plus proficere animam mortificationis amicam unico horæ quadrante, quàm alias non mortificatas per plurimas horas.

IX. Attendere semper divinæ præsentiæ. Inquit S. Theresia: *Omne malum provenit ex eo quòd non consideremus Deum præsentem.* Qui verè amat, nunquam obliviscetur objecti amati. Ad conservandam verò memoriam hujus divinæ præsentiæ, juvat in praxi aliquod speciale signum gestare, vel intra cubiculum habere. Maximè verò oportet hanc præsentiam fovere, sæpiùs in die repetendo actus amoris in Deum, et petendo divinum amorem. E. c. *Deus meus et omnia; diligam te ex toto corde meo; totum me tibi do; fac de me quod tibi placuerit; nihil aliud volo nisi te, et tuam voluntatem; da mihi amorem tuum, et dives sum satis, etc.* Advertendum tamen est quòd actus isti faciendi sunt sine ulla vi, et nullam desiderando consolationem sensibilem; sed cum suavitate quadam, et voluntate pura unicè Deo placendi. Asserebat S. Theresia: *Ne vereamur relinqui irremuneratam à Deo vel unicam elevationem oculorum ad ejus recordationem.*

X. Dirigere intentionem placendi Deo in quacumque actione quotidiana sive spirituali, sive corporali, dicendo: *Domine, hoc facio tantùm ut placeam tibi.* Recta intentio appellatur alchimia spiritualis, quæ omnes actiones, etiam viliores, aureas facit.

XI. Quotannis exercitia spiritualia peragere per octo, vel decem dies, alienando se, quantum fieri potest, ab omni conversatione, et officio quod distractiones afferat, ut solùm cum Deo versetur. Similiter singulis mensibus aliquam diem ad se colligendum destinare. Devotè celebrare No-

venas Nativitatis Domini, Spiritûs sancti, septem festivitatum Mariæ, S. Josephi Angeli sui custodis, et Sancti tutelaris. In his Novenis poterit quotidie accedere ad Communionem, orando per horam, vel saltem dimidiam plùs consueto. Recitare aliquas alias orationes vocales, sed non multas; quoniam longè meliùs erit exercere determinatum quemdam numerum actuum amoris, vel similium.

XII. Habere devotionem specialem erga S. Josephum, Angelum suum custodem, Sanctum suum tutelarem, et præcipuè erga S. Michaelem universalem cunctorum fidelium patronum: sed ante omnia erga beatissimam Virginem Mariam, quæ ab Ecclesia nostra vita, et nostra spes appellatur: est enim moraliter impossibile, ut anima multùm in perfectione proficiat, sine particulari, et tenera quadam devotione erga sanctissimam Dei Genitricem.

APPENDIX II.

DE ASSISTENTIA ERGA MORIBUNDOS.

§. I. *Monita ad Sacerdotem.* §. II. *Remedia adversùs tentationes.* §. III. *Motiva, et affectus.* §. IV. *Animadversiones circa novissima Sacramenta.* §. V. *Monita circa agonem, et mortem.* §. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis et expirationis tempore.* §. VII. *Signa proximæ mortis.* §. VIII. *et ult. Preces, actus christiani et benedictiones.*

Nullum charitatis opus adeò acceptum Deo extat, magisque ad animarum salutem conducens, quàm in extremo vitæ periculo positos ad sanctè moriendum adjuvare: nam tempore mortis (à quo uniuscujusque æterna vita pendet) inferni vires fortiores sunt, infirmorum verò debiliores. Deus, ut manifestaret quàm gratam habet assistentiam moribundis præstitam, multoties S. Philippo Nerio ostendit Angelos Religiosis infirmorum ministris verba suppeditantes.

Nec id parochorum tantùm munus est, ad quos animarum cura ex officio pertinet, sed omnium etiam sacerdotum. De parochis tamen Rituale Romanum præsertim loquens, ait præcipuam sui numeris partem esse ægrotantium curam habere; quapropter vult, ut ipsi statim ac

aliquem ex suis parochianis ægrotare intelligunt, non expectent, ut infirmus parochum accersat, sed ipse parochus ultrò eum invisere curet; idque non semel tantùm, sed frequentiùs, si infirmum etiam spiritu ægrotare adverterit. Quòd si legitimè sit impeditus, id saltem præstandum provideat per alium sacerdotem, modò hic sit pius et prudens; quidam enim sacerdotes, hoc munus exercendo, màgis quàm utilitati, damno esse solent, tam infirmis, quàm sibi et infirmorum domesticis, quorum profectum sacerdos assistens etiam respicere debet. Monet insuper Rituale, quòd si sacerdos fortè deesset, id parochus præstandum curabit saltem per aliquem laïcum pium et christianâ charitate præditum, qui sanctis verbis infirmo præstò sit.

§. I. *Monita ad sacerdotem assistentem.*

I. Sacerdos clàm procuret à medico scire, an infirmitas sit mortalis. Dico *clàm*, quia detestabilis usus medicorum est, ægrotos decipere, ne eos et propinquos contristent: penè ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis imponere debent), idem sit ac mortem denuntiare.

II. A conjunctis, amicis, necnon ab ipsomet ægroto, ejus naturam, indolem et defectus perquirat: item quibus indulserit passionibus, et præsertim si ad aliquam bonorum aut famæ restitutionem teneatur: si odium, aut pravam habuerit amicitiam, ut omnibus opportunum præbere possit remedium. Caveat memorare infirmo personas odio habitas, aut impurè dilectas, si ad hoc ex necessitate non obstringatur. Vulneratos, postquam quidquid ad remissionem pertinet provisum fuerit, ne interroget quis illos, qua de causa, vel quomodò læserit; et si infirmus de hoc loquitur, sermonem ad aliud divertere curet. Et ita etiam, si necessitas non urgeat, nec de litibus, filiis, bonis, aliisque rebus impertinentibus ne verbum quidem faciat.

III. Post igitur quàm morbum periculosum esse deprehenderit, imprimis non alloquatur infirmum de confessione, sed tantùm eum de infirmitate, doloribus, et quomodò valeat, benignè interroget. Hortetur indè, ut se Dei voluntati conformet, utque suas cum Christo in cruce languenti pœnas conjungat, necnon ut eas pro peccatorum satisfactione patienter ferat; et sic paulatim, quâ par est prudentiâ, illum, tempus à quo confessus sit interrogando,

ad confessionem inducat. Moneat ut omnem suam spem in Deo ponat, qui potens est ipsum in pristinam, si velit, reducere sanitatem. At eodem tempore sensim efficiat, ut ægrotus suæ infirmitatis periculum agnoscat. Præsertim advertat, ne ille omninò fidem præbeat medicis et propinquis, qui fortè morbi gravitatem ei celabunt, ne ipsum mœrore afficiant. Dicat, sapientis esse prævidere futura. Hortetur quòd, dùm, mens valet, confessionem suscipiat, quæ corporis saluti (si animæ expedierit) etiam proderit. Refert Belluacensis de quodam moribundo, quòd statim ac ipse sua confessus fuit peccata, è strato incolumis surrexit. Pariter Cantipratensis enarrat, quòd quidam eques, ubi multa non profuerunt medicamina, confessionis virtute statim convaluit.

Si tamen ægrotus dilationem quærit, et periculum mortis, lethargi, vel delirii imminens non est, poterit ei indulgere. Curet tamen, ut ille determinet tempus, putà vesperarum, vel diem crastinum, confessioni explendæ. Si tamen periculum imminens est, ipsum cum D. Augustino moneat, quòd Deus non promisit peccatores expectare, sed tantùm parcere eis si pœniteant: *Crastinum non promisit, fortassè dabit, fortassè non dabit.* Quòd si adhuc infirmus nec etiam per hæc monita ad confessionem adduci possit, sacerdos nunquam eum deserat, sed quandoque terroris, quandoque fiduciæ argumentis curet ipsum expergiscere, et provideat, ut tam privatæ, quam publicæ pro hujus miseri salute preces ad Deum adhibeantur.

IV. Si morbus increbuerit, infirmum hortetur, ut de suis domesticis rebus opportunè disponat; id enim expedit pro familiæ pace, et eò magis, si opus sit, pro suæ conscientiæ levamine. In hoc tamen sacerdos sedulò caveat, ne ipse in aliquam lucri notam incidat. Si autem ægrotus fratres vel sorores indigentes habeat, moneat ipsum sub gravi obligatione teneri illis bona relinquere, saltem, quòd ad eorum necessitatem sublevandam sufficit. Hæc tamen gravis obligatio non videtur urgere pro remotioribus propinquis. Observa quod dictum est in Opere *Tom.* 3. *lib.* 3. *n.* 946. Si verò ægrotus vult pro sua anima aliquid testari, ipsum moneat, ne onus illud hæredibus imponat: quia experientia docet, legatos pios penè nullos satisfieri; sed potiùs hortetur, ut aliquod corpus relinquat, aut pecuniæ summam, ad Sacrificia aut aliam piam operam persolvendam. Caveat sacerdos, ne consulat in-

firmis quidquid aliis præjudicio esse potest, cùm Christi ministros non deceat aliorum odium sibi commovere.

V. Cum rudibus, dùm actus christianos èis suggerit, italico, imò vernaculo semper loquatur sermone. Cum litteratis contrà comitioribus verbis, et aliquoties etiam latinis ex Scriptura excerptis, sed brevibus sententiolis utatur. Monet tamen Rituale, ne sacerdos nimis loquendo, et crebris sententiis, ùt aliqui solent, infirmo potiùs caput obtundet, quàm adjuvet. Pater Recupitus è Societate Jesu de seipso refert, morti proximum quidquid ei dicebatur, non intellexisse, sed tantùm quoddam molestum murmur; ita ut, ne magis caput læderent, coactus rogaverit, ut aliquam verbis moram interponerent.

VI. Præter parvas Christi Domini crucifixi, beatæque Virginis imagines, quas juxta infirmum apponi curaverit, si fieri potest, etiam ob oculos ejus collocare faciat imagines Deiparæ et Redemptoris majoris molis, ut sic ægrotus, quòcumque se vertat, eas cernere possit et illis se commendare.

VII. Curæ ei etiam sit, ut ab infirmi cubiculo periculosa objecta removeantur, veluti arma, imagines parùm honestæ, et præsertim personæ, quæ aliquo modo occasionem peccati præbere possunt; et istæ non solùm à cubiculo, sed à tota domo expelli debent. Et dùm infirmus agoniæ proximus videtur esse, sacerdos omnes ab ejus cubiculo depellat, præter unum aut duos tantùm, qui ipsi dùm oportet præstò sint. Cæterùm, omninò prohibeat in ægroti cubile propinquos ingredi, ne alicui passioni causam præbeant.

§. II. *Remedia adversùs tentationes.*

Præcipua contra tentationes remedia sunt Jesu ac Mariæ SS. nomina sæpiùs invocare, et crucis signaculo se munire. Pro aliquibus tamen specialibus dæmonis insidiis quædam hìc adnotare expedit.

Et I. *adversùs Fidei tentationes*. Ab hac terribili tentatione præsertim agitantur, qui cùm perditam egerint vitam, sibi suoque judicio nimis adhæserunt; præcipuè si viri eruditi fuerint. Hìc sedulò advertendum, quòd si dæmon aliquod eis circa Fidem dubium aut subtilitatem suggerat, statim constanti animo tantùm generatim respondeant: *Ego credo quod S. Mater Ecclesia credit, quæ veritatem credit et confitetur.* Horteturque sacerdos infirmum, ut maximas Deo gratias agat, quòd ipsum in Ec-

clesiæ sinum ab incunabulis accipere dignatus sit; ideòque in ipsa Fide usque ad extremum vitæ perseverare velle profiteatur. Præcipuus tamen modus, et utilior ad hujusmodi tentationes repellendas erit mentem aliò divertere, aliosque varios elicere actus, nempe contritionis, spei, charitatis erga Deum, et similia. De quodam Doctore Bellarminus refert, quòd hic, dùm in morte cum dæmone disserere de quodam Fidei articulo voluerit, deceptus succubuit, et mortuus est.

Si tentatio tamen pergit vexare, ostendat infirmo quòd nostræ Fidei (per se sanctæ et intemeratæ, à pauperibus piscatoribus per totum orbem diffusæ, tot miraculis, ac tot millium martyrum sanguine, qui vitam suam pro ipsa immolaverunt, confirmatæ) argumenta luce clariora sunt, et manifestè illam veram esse patefaciunt, licèt res, quas ipsa docet, nunc per speculum in enigmate videamus; nam si mysteria, de quibus nos instruit, essent evidentia, ubi esset meritum Fidei? quæ ideò Fides dicitur, quia res, quas docet, obscuræ sunt et non apparentes. Hinc dictum fuit: *Beati qui non viderunt, et crediderunt.* Joan. 20. 29.

II. Adversùs tentationem *desperationis*. Hæc est præcipua tentatio, qua infernus vehementiùs ægrotos impetit; undè illis de divina justitia, damnatorum pœnis loqui, eorumque patrata scelera exagerare, sacerdos caveat; sed potiùs ipsis fiduciæ in misericordia Dei, Salvatoris passione, divinis promissis, et Dei Matris intercessione argumenta insinuentur.

Primum igitur nostræ spei motivum est divina misericordia, dùm Deus vocatur, et verè est Pater misericordiarum (2. *Cor.* 1. 3.). Ipse occurrit etiam non quærentibus se: *Invenerunt qui non quæsierunt me. Isaiæ* 65. 1. Magis Deus cupit nos salvos facere, quàm nos salutem optamus: quare ipse meritò de illis queritur, quos etiam fugientes amplexari desiderat, ut ait D. Bernardus: *Amplecti quærit, à quibus desertum esse se queritur.* Ipse est totus pronus ad ignoscendum: *Multus est ad ignoscendum. Isaiæ* 55. 7. Protestatur se nolle mortem peccatoris: *Nolo mortem impii, sed ut convertatur..., et vivat. Ezech.* 33. 11. Inquit quòd, cùm peccator sua detestatur peccata, ipse eorum memoriam amittit: *Si autem impius egerit pœnitentiam..., omnium iniquitatum ejus non recordabor. Ezech.* 18. 21. et 22. Post hæc divina testimonia, quis unquam de Dei misericordia diffidere poterit? Unus tantùm pœnitentiæ actus ad innumerabilia peccata delenda sufficit. Publicanus vix

ingemendo dixit: *Propitius esto mihi peccatori,* et justificatus est. Prodigus filius statim ac ad patris pedes stetit, pater eum amplexus est. David ùt dixit, *Peccavi Domino,* Nathan ei respondit: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum.* 2. *Reg.* 12. 13.

Secundum motivum est passio Jesu Christi qui non ad aliud quàm ad peccatorum salutem in terram descendisse protestatur: *Non enim veni vocare justos, sed peccatores. Matth.* 9. 13. Profitetur etiam nullum à se abire pati: *Eum, qui venit ad me, non ejiciam foras. Joan.* 6. 37. Et apud *Matth.* 18. 12. inquit, quòd ipse est bonus ille Pastor, qui dispersas oves quærit, et si quam reperit, exultat, eam amplectitur, suisque humeris imponit: et videtur deindè hanc majori diligere affectu, prout se gessit cum S. Maria Ægyptiaca, B. Angela à Fuligno, S. Margarita à Cortona, aliisque pœnitentibus. Qui igitur rectam habet voluntatem, timere non debet damnari à Domino, qui, ne damnaret nos, seipsum ad mortem Crucis damnare non dubitavit.

Tertium motivum sunt divina promissa. Multis in locis Evangelii petentibus divina promittitur gratia: *Petite, et accipietis. Joan.* 16. 24. *Amen, amen dico vobis: si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan.* 16. 23. Et hìc non solùm de justis, sed etiam de peccatoribus sermo fit, juxta textum Matthæi: *Omnis enim, qui petit, accipit. Matth.* 7. 8. Satis igitur est gratias à Deo petere ad salutem, ùt certè obtineantur. *Bonus est Dominus.... animæ quærenti illum. Thr.* 3. 25. Quartum motivum est Sanctorum intercessio, et præsertim Deiparæ, quam vult Deus, ut nos cum tota Ecclesia salutemus nostrum refugium, vitam, et spem nostram, ac dicamus: *Refugium peccatorum, ora pro nobis: Vita, spes nostra, salve.* Undè merito ipsa B. Virgo appellatur à Blosio, *spes desperantium;* et à S. Ephrem, *adjutrix destitutorum.* Eadem Dei Mater B. Birgittæ revelavit, quòd sicut aliqua mater videns filium inter enses suorum hostium versantem, animosa in tutelam suam illum suscipit; ita ipsa curat devotos suos tutari, dùm à dæmonibus vexantur, eique se commendant. Insuper dixit, quòd cùm accedit apud eam peccator, ipsa non ejus merita discutit; sed cum quali intentione veniat, attendit. Et Deus ipse B. Catharinæ Senensi revelavit, Mariæ suæ filiæ concessisse, quòd quivis peccator ad eam recurrens nullo mòdo possit à dæmone rapi.

III. Adversùs tentationem *vanæ gloriæ.* D. Bernardus

ait, quòd vana gloria est quædam sagitta, quæ *leviter penetrat, sed non leviter vulnerat;* præsertim si persona timoratæ sit conscientiæ. Si igitur sacerdos unquam adverteret moribundum nimis se reputare securum de sua salute, quia nimis suis operibus fidit, ei dicat quòd peccata solummodò nostrà sunt, omnia autem bona à Deo recipimus, ex illo: *Quid autem habes, quod non accepisti?* 1. *Cor.* 4. 7. Et cùm certum sit, nullum suæ salutis æternæ, divinæque gratiæ infallibilem certitudinem habere posse (*Nescit homo utrùm amore, an odio dignus sit; Eccles.* 9. 1.); ideò quisque semper pavere debet, et *cum metu et tremore salutem* (suam) *operari,* ùt ait Apostolus, *Philipp.* 2.12.

IV. Adversùs tentationem *impatientiæ.* Si infirmus ex morbi cruciatibus impatientiâ afficitur, huic ostendatur, quanta martyres pro Christi nomine tormenta sint passi, vivi excoriati, adusti, trucidati; et præsertim ei ob oculos ponantur omnia quæ innocens Jesus propter nostrum amorem est perpessus. Dicatur ægroto, quòd infirmitatis dolores vitari nequeunt; undè si ipse invitus eos patitur, malè nunc, et in altera vita se habebit; si autem libenti animo pro Deo acceptat, non solùm hìc à morbi pœna levabitur, sed ibi minùs purgatorii tormenta luet, magisque postea in cœlo remunerabitur: *Tristitia vestra vertetur in gaudium. Joan.* 16. 20. Moneatur quòd extremæ vitæ cruciatus nostram complent æternam coronam, quoniam (ùt S. Bonaventura dicit) pœnas patienter tolerare, aliis cunctis operibus perfectibus opus est, juxta illud Jacobi: *Patientia autem opus perfectum habet. Jac.* 1. 4. Et ita Deus suos in hac vita amicos tractat, dùm crux est nostræ prædestinationis securius signum. B. Clara per 28. annos doloribus vexata vitam duxit. S. Lidovina per 38. annos semper infirmitatum pondus toleravit. Et divina Mater quodam die B. Birgittæ ægrotanti sic dixit: *Scis quare tua infirmitas tam in longum abiit? abiit, quia te Filius meus et ego nimis diligimus.* Nos miseros viatores inter hujus sæculi ærumnas Apostolus valdè consolatur dicendo: *Momentaneum et leve tribulationis nostræ.... æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 2. *Cor.* 4. 17. Et alibi: *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Rom.* 8. 18.

Et sic infirmo sedulò oportet suadere, ut Dei voluntati conformetur, non solùm si dolores patitur, sed etiam si medici errant, aut assistentes ipsius curam negligunt. Hinc crebrò moneat illum, ut à Deo patientiam expostulet.

V. Iis qui ægrè ferunt mori tam immaturè, ob oculos

ponantur præsentis vitæ miseriæ, infirmitates, animi angores, necnon peccandi et damnationis pericula. Ideò sancti viri tam avidè mortem exoptabant. S. Theresia aiebat: *Heu mihi quia in omni vitæ meæ momento Deum amittere possum!* undè quoties horologium sonabat, toties valdè gratulabatur, eò quòd jam hora hujus periculi transacta esset. Martyres sancti hilares ad patibula procedebant, ut citiùs hoc periculum effugerent, et Deo fruerentur. Hinc dicitur in Apocalypsi (14. 13.): *Beati mortui qui in Domino moriuntur... ut requiescant à laboribus suis.* In hac lacrymarum valle viatores sumus: *Non enim habemus hìc manentem civitatem. Hebr.* 13. 14. Unusquisque aut rex, aut Pontifex mortem subire debet.

Hortetur infirmum, ut Deo gratias agat, quòd non permiserit mori tempore quo erat in peccato; et quòd tunc ipsum Sacramentis munitum discedere disponat. Dicat, saltem mortem libenti animo excipiendam esse, quia evadimus tot leves culpas, à quibus in hac vita immunes esse non possumus.

Dicat ægroto: *Frater mi, oportet ut te conformes voluntati Dei, qui omnia disponit propter nostrum bonum. Quis scit, an si ampliùs viveres, animam non perderes?* Sed dicet infirmus: *Ego vivere optarem, ad aliquam Deo de culpis meis satisfactionem præbendam, et aliquid boni ante mortem peragendum; dùm usque adhuc nihil egi.* Respondeat sacerdos: *Fili, nulla pœnitentia est Deo magis accepta, quàm mortem in peccatorum expiationem libenter acceptare; nullusque actus perfectior est, quàm mortem accipere ad voluntatem Dei exequendam.*

VI. Adversùs tentationem *adhæsionis* bonis, et propinquis. Eis quibus mori displicet, quia nimis adhærent bonis, dicat confessarius, hæc non esse vera bona, cùm sint transeuntia, et de brevi defectura; et si non deficiunt, potiùs animum angunt, quàm solantur.

Si autem affligitur infirmus propter uxorem, filios, aut nepotes dilectos, quos relinquit, blandè sic hortetur: *Fili mi, statutum est omnibus mori, omnes te ordine sequentur: nunc tuæ saluti consule, et animam tuam salva, et sic pro ipsis in cœlo orabis, unàque cum ipsis eris aliquando beatus in æternum; sed nunc quid dulcius, quàm proficisci ad manendum cum Jesu Christo, cum Regina cœli, et omnibus Sanctis!*

Si autem angitur, quia conjunctos suos relinquit inopes, ei dicat: *Audi, fili, si tu æternam salutem assequeris, multò meliùs de cœlo, quàm de terra tuis opem ferre poteris. Sed*

ne dubites; quia Deus, qui volatilia pascit, non omittet eis providere. Si tu illos amas, Deus plùs diligit.

VII. Adversùs tentationem *odii*, et *vindictæ*. Si quis propter aliquam acceptam offensam odio tenetur, 1. ipsi intimetur divinum præceptum: *Diligite inimicos vestros. Matth.* 5. 44. 2. Dicatur ei quòd qui non dimittit, nec veniam sperare potest à Deo, qui dicit, *Foris canes, Apoc.* 22. 15. Canes (vindicum symbolum) repelluntur à cœlò. E converso Deus veniam certam promittit illi peccatori qui veniam dat offensori suo, ex illo: *Dimittite, et dimittemini. Luc.* 6. 37. Subdat, quòd si inimicus injustè læserit ipsum, quantò injustiùs ipse Deum? Quamobrem, si ipse petit à Deo ùt sibi ignoscat, quantò magis proximo ipse ignoscere debet? *Sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos. Colos.* 3. 13. Ultimò ostendat eidem, quàm gratam rem Deo exhibet, qui injurias dimittit. S. Joannes Gualbertus, postquam fratricidæ pepercit, ecclesiam ingrediens imaginemque Crucifixi salutans, vidit Redemptorem erga se caput inclinasse, ac si propter veniam datam ipsi gratias ageret. S. Jacobus ante mortem amplexatus est eum qui se accusavit. S. Stephanus oravit prò eis qui eum lapidabant. S. Aloysius Galliæ rex apud se cœnare fecit qui sibi mortem fuerat molitus. S. Ambrosius per multum tempus cuidam suo proditori alimenta subministravit. Et præcipuè primum exemplum de hoc præstitit Dominus noster Jesus Christus, qui in cruce positus, pro persecutoribus et maledicentibus sibi valdè Patrem exoravit.

§. III. *Varia motiva, et affectus ægrotis suggerendi.*

I. Motiva *fiduciæ.* De his suprà (*in* §. 11.) jam locuti sumus; illis possunt sequentes adjungi ex Scriptura: *Nullus speravit in Domino, et confusus est. Eccli.* 2. 11. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris.* 1. *Joan.* 2. 2. Jesus-Christus ad hoc mortem subiit, ut nobis veniam criminum obtineret. *Pro nobis omnibus tradidit illum, quomodò non etiam cum illo omnia nobis donavit? Rom.* 8. 32. Quomodò igitur Deus remissionem nobis negabit, qui nobis proprium dedit Filium?

Affectus *fiduciæ: Dominus illuminatio mea, et salus mea, quem timebo? Ps.* 26. 1.

In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me, Domine Deus veritatis.

Te ergò, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

O bone Jesu, intrà vulnera tua absconde me.

Vulnera tua, merita mea. S. Bernardus.

Jesu mi, non negabis mihi veniam, qui vitam et sanguinem mihi non negasti.

Passio Jesu, tu es spes mea. Merita Jesu, vos estis spes mea. Vulnera Jesu, vos estis spes mea. Mors Jesu, tu es spes mea.

Maria Mater mea, salva me, miserere meî.

Spes nostra, salve.

Sancta Maria, Mater Dei, ora pro me peccatore.

Sub tuum præsidium confugimus, sancta Dei Genitrix.

II. Motiva et affectus *contritionis*. Dicit S. Augustinus, quòd quisque usque ad extremum vitæ non debet omittere peccata sua deplorare.

Non intres in judicium cum servo tuo. Ps. 142. 2. Jesu mi, et judex meus, parce mihi, antequam venias ad me judicandum.

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies. Deus meus, oh si nunquam te offendissem!

Domine mi, non debebas sic tractari à me, sicut impiè feci.

Pater, non sum dignus vocari filius tuus. Ego à te discessi, tuam despexi gratiam, ultrò te amisi: toto corde me pœnitet; Deus meus, propter amorem et sanguinem Jesu Christi parce mihi.

Maledicta peccata mea quæ Deo me privastis, ego vos detestor, abominor, et maledico.

Deus meus, quid mali mihi fecisti quòd ipse tam offendi te? Propter Jesum Filium tuum miserere meî.

Nunquam, Domine, te offendam quoadusque vivam; sive parùm, sive multùm mihi supersit, volo te amare.

Offero tibi in satisfactionem contumeliarum, quas tibi irrogavi, mortem meam, et dolores, quos usque ad mortem perferam.

Domine, meritò me punis; nimis te offendi. Sed quæso, in hac. non in alia vita me castiga.

O Maria! impetra mihi dolorem culparum mearum, remissionem et perseverantiam.

III. Motiva et affectus *amoris: Deus meus, qui es bonitas infinita, super omnia te diligo. Amo te plùs quàm me; amo te ex toto corde. Deus meus, non sum dignus te amare, quia nimis te offendi, sed propter amorem Jesu fac me dignum.*

Oh utinam et omnes te diligerent!

Jesu dulcissime, cupio pati et mori pro te, qui propter me pati et mori dignatus es.

Domine, castiga me utì vis, sed ne me prives te amare; Deus meus salva me: salus mea est amare te.

Opto paradisum, ut in æternum ex totis viribus meis te diligam.

Deus meus, ne me dejicias in infernum, ut merеor: ibi tu odio mihi habendus esses, sed animus mihi non suppetit te odio habere. Et quid mali, Domine mi, fecisti mihi, ut tu odio mihi habendus esses? Fac ut te amem, et mitte me quò vis.

Volo pati, quantùm placet; volo mori, ut tibi placeam.

Devince me tecum, Jesu mi, ne permittas me unquam separari à te.

Deus meus, fac ut sim totus tuus, antequam moriar.

Quando erit, ut dicere possim: Deus meus, non possum ampliùs amittere te?

Oh Deus meus! amaré te vellem, quantùm tu mereris.

O Maria! trahe me totum ad Deum.

Mater mea, ego multùm te diligo; volo venire ad cœlum, ad te amandum in æternum.

IV. Motiva, et affectus *conformitatis*. Omne nostrum bonum et vita consistit in eo, ut conformetur Dei voluntati, juxta illud: *Vita in voluntate ejus. Ps.* 29. 6. Deus quidem vult quæ nobis sunt meliori bono. S. Gertrudi cum Jesus apparuisset, mortem et vitam offerens, respondit ipsa: *Domine, quod tu vis, et ego volo.* Pariter S. Catharina Senensis, cùm Jesus se illi præbuerit, offerens duplicem coronam, unam gemmarum, spinarum alteram, ut ipsa eligeret, ipsa respondit: *Ego eligo, quæ tibi placet.*

Affectus. *Eja N. si Deus te vocat ad aliam vitam, contentus es? Es contentus. Dic igitur semper: Domine, ecce me, fac de me quod tibi placet. Semper fiat voluntas tua: volo tantùm, quod tu vis. Volo pati, quantum tu vis. Volo mori, quando tu vis.*

In manus tuas commendo animam, et corpus meum, vitam et mortem.

Benedicam Dominum in omni tempore: aut me consoleris, aut me crucies, Deus meus, ego te amo, et semper te amare volo.

Deus meus, cum morte Jesu mortem meam conjungo, et sic eam tibi offero.

O voluntas Dei! tu es amor meus.

O beneplacitum Dei mei! me tibi totum in holocaustum trado.

V. Motiva et affectus *desiderii* erga paradisum. *Motiva.*

Refert Blosius plures revelationes, ex quibus habetur, quòd in purgatorio illi, qui tepidè cœlum optavêre, ex cruciantur peculiari pœnâ, appellatâ à doctoribus mysticis pœna *desiderii* aut *languoris*. Præsens vita est pœnarum carcer, in quo Deum videre non possumus: undè meritò rogabat David: *Educ de custodia animam meam. Ps.* 141. 8.; et S. Augustinus clamabat: *Eja, Domine, moriar ut te videam.* S. Hieronymus appellabat mortem, sororem suam, eique dicebat: *Aperi mihi, soror mea.* Et quidem rectè, nam mors est illa quæ paradisi januas nobis reserat. Et ideò pariter S. Carolus Borromæus, videns mortis effigiem cum falce in manu depictam, pictori præcepit, ut falcem deleret, et ejus vice clavem auream tanquam cœli clavem depingeret. Expedit igitur, ut sacerdos sæpiùs alloquatur moribundos de cœlestis patriæ bonis, in mentem eis revocans quod Apostolus ait: *Nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se* 1. *Cor.* 2. 9.

Affectus. *Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?* Ps. 41. 3. *Quandonam erit, Deus meus, quòd tuam infinitam pulchritudinem videbo, et facie ad faciem te diligam?*

In cœlo semper te amabo, tu semper me amabis; invicem igitur in æternum nos amabimus, Deus meus, amor meus, et omnia.

Jesu mi, quando osculabor vulnera quæ pro me sustulisti?

O Maria! quandonam erit, ut me videam ad pedes illius Matris, quæ tantum me amavit, et auxiliata est?

Eja ergò, advocata nostra, illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum, benedictum fructum ventris tui, nobis post hoc exilium ostende.

VI. Affectus, qui infirmo suggeri possunt dùm Crucifixum deosculatur.

Dulcissime Jesu, ne respicias quid ego in te, sed quid tu pro me fecisti.

Recordare quòd sim una ex ovibus tuis, pro qua mortuus es.

Libenter pro te, qui pro me passus es, Jesu mi, moriar.

Accepto, Jesu mi, consumi pro te, qui totus consumi voluisti pro me.

Domine, majora tu pro me, quàm ego pro te patiar: Tu innocens, ego peccator.

Deosculare, frater mi (dicat sacerdos infirmo), *pedes illos, qui tam ad te perditam ovem quærendam et salvandam laboraverunt. Dic, quæso: amabilissime Redemptor,*

amplector pedes tuos, ùt Magdalena amplexa fuit; fac ut audiam mihi pepercisse, ùt illa audivit.

Deus meus, mihi propter amorem Jesu Christi parce, et fac ut benè moriar.

Pater æterne, tu mihi Filium tuum tradidisti, me ego tibi trado.

Jesu mi, multùm tibi ingratus fui, miserere meî. Multoties infernum merui; non in alia, sed in hac vita me puni.

Si me fugientem quæsivisti, me te quærentem ne derelinquas.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Quis me separabit à charitate Christi? (*Rom.* 8. 35.)

Domine Jesu Christe, per illam amaritudinem, quam sustinuit nobilissima anima tua, quando egressa est de benedicto corpore tuo, miserere animæ meæ peccatricis in egressu de corpore meo. Amen.

Jesu mi, tu propter amorem meum mortuus es; ego propter amorem tuum mori volo.

VII. Affectus qui suggeri possunt sacerdotibus, et Religiosis infirmis.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus et omnia. O me beatum, si omnia amittam, ut acquiram te meum summum bonum!

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Ne projicias me à facie tua.

Jesu dulcissime, ne permittas me separari à te.

Amore amoris tui moriar, qui amore amoris meî dignatus es mori. Ita dicebat S. Franciscus.

Cor contritum et humiliatum, Deus, non despicies.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Diligam te, Domine, fortitudo mea.

Eja moriar, Domine, ut te videam.

Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Dominus illuminatio mea et salus mea, quem timebo?

Pater, peccavi, non sum dignus vocari filius tuus.

Averte faciem tuam à peccatis meis.

Tuus sum ego, salvum me fac.

Quando veniam, et apparebo ante faciem Dei?

Quis nos separabit à charitate Christi?

Amorem tuî solum cum gratia tua mihi dones, et dives sum satis. S. Ignatius de Loyola.

Dilectus meus mihi, et ego illi.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Sancta Maria, Mater Dei, orà pro nobis peccatoribus, etc.

Vita, dulcedo, spes nostra, salve.
Refugium peccatorum, ora pro nobis.
Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, tu nos ab hoste protege, et in hora mortis suscipe.
O salus te invocantium! S. Bonav.

§. IV. *Monita circa ultima Sacramenta, et modum quo utiliter recipi possunt.*

I. *Circa confessionem.*

Jam suprà in praxi monitum est (vide nostram Moralem *lib.* 6. *num.* 260. *et* 484. *ad* 2.) quòd cùm periculum mortis instat aut forsan Viaticum delatum est et longa esset confessio, tunc infirmus non tenetur omnia et singula peccata confiteri. Hìc ampliùs animadvertenda sequentia, nimirùm, 1. quisquis sacerdos in mortis non solùm articulo, sed etiam periculo, (ùt *Trid. sess.* 14. *c.* 7. *de Pœnit.* declaravit) censuris et casibus reservatis obstrictos absolvere potest (*lib.* 6. *num.* 561.). Advertendum tamen est, quòd circa censuras reservatas tenetur confessarius facultate carens infirmo imponere, ut, elapso mortis periculo, se præsentet Superiori, secùs in censuras reincidet, *n.* 563. *v. Secùs* 2. Simplex sacerdos absolvere non potest, præsente confessario approbato; secùs tamen, si confessarius approbatus veniat jam incœptâ confessione; secùs etiam, si approbatus sit complex personæ infirmæ in peccato turpi, ùt decrevit SS. P. Benedictus XIV. (*loc. cit. n.* 553. *ad V. et VI.*). 3. Moribundus sensibus destitutus rectè potest absolvi, saltem sub conditione (quod securius est), dummodò constet infirmum absolutionem desiderasse, pœnitentiæ signum præbens, aut si confessionem quæsierit, *n.* 479.; et id intelligitur; etiamsi moribundus in actu peccati sensus amiserit, *n.* 483. ex D. Augustini auctoritate, et ratione; quia ex una parte conditio Sacramenti irreverentiam removet, et ex alia semper in tali casu quemque velle suæ saluti consulere judicatur, et sensibile aliquod signum ostendere, licèt morbi causâ signum non benè intelligatur. 4. Si infirmus post tertium diem, licèt de periculo monitus, nec tamen confiteri vellet, optimum erit si sacerdos medicum monefaciat, juxta S. Pii V. Bullam; ut eum non ampliùs invisere eat. Si tamen infirmus in sua adhuc maneat pervicacia, tunc medico curam denuò suscipere licebit; vide *l.* 6. *n.* 664.

II. *Circa Communionem.*

Sequentia adnotantur monita. I. Ut infirmo Viaticum ministrari possit, necesse non est ut omni vitæ spe destitutus sit, sed sufficit mortis periculum; *lib.* 6. *n.* 284. II. Si vomitûs periculum adsit, Viaticum dari non potest, licèt præmittatur experientia cum particula non consecrata, *ibid. n.* 292. *v. In dub.* III. Pueris ratione pollentibus etiam ritè Viaticum dari potest; necnon phreneticis, dummodò sanctè vixisse constet, aut paulò antè confessi sint, et periculum irreverentiæ non adsit; ideòque cum istis probabiliter licitum est experiri cum particula non consecrata. IV. Infirmis etiam in Parasceve, ut habetur ex S. Rituum Congregationis Decreto, edito 19. Febr. an. 1622. Viaticum ministrare non tantùm licèt, sed ad hoc parochi tenentur.

V. Communis sententia tenet, quòd in eadem infirmitate ægroto non jejuno pluries Viaticum dari potest, saltem si intersit sex vel octo dierum spatium; imò multi doctores minus temporis intervalli exigunt, vide *lib.* 6. *n.* 284. *et* 285. Si tamen ægrotus mane ex sua devotione communicavit, non potest ei ipsomet die Viaticum dari, nisi tamen mortis periculum ex aliquo superveniente morbo violento, nempe vulneris, veneni, et casûs similis, advenerit. Secùs si ægrotus in infirmitate jam constitutus mane communicavit; vide rationem in cit. n. 285. *Dub.* 3.

VI. Si tamen infirmus tantùm confessus sit, et malum increbescit, tunc sacerdos eum, ut quantò citiùs Viaticum accipiat, sedulò disponat, ut sanâ mente, et majori fructu recipiat; ideòque desiderium recipiendi Viaticum in animum inducere curet, ut ita munitus dæmonis viribus majori nixu et gratiâ obstare possit, utque Jesu Redemptori nostro magis se uniat, qui eum invisere cupit (dicat) ut suas possit in se gratias effundere, et ad cœlestem patriam brevi perducere; sin autem, ut si expedierit, etiam corporis salutem impertiatur. S. Cyrillus Alexandrinus ait, quòd sancta Eucharistia *etiam morbos depellit, et ægrotos sanat.* Et de suomet patre S. Gregorius Nazianzenus refert, quòd statim ac Communionem accepit, convaluit.

Sacerdos igitur sic infirmum alloquetur: *Frater mi, licèt tua sanitas non sit desperata, in periculo tamen est; ideòque optimum est, ut quantò citiùs potes, Viaticum accipias; nam Christus in pristinam te restituet sanitatem,*

si hoc tuæ æternæ saluti expedierit: si tamen mori debes, contra diabolum in tuum auxilium veniet, et tui itineris ad beatam patriam comes erit. Quid dicis? cupisne Viaticum accipere? Quidem: Eja igitur præpara animam tuam ad amplectendum tuum Redemptorem, qui pro te mortuus est. Dic toto corde: Veni, Jesu mi, veni, amor meus, omne bonum meum, veni, ad te anima mea desiderat. Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Sacerdotis autem, cùm Viaticum pervenerit, sit cura ab infirmi cubiculo parentes, uxorem nempe, sorores, filios, etc., qui passionis ei esse possunt, depellere. Tunc ei subjungat: *S. Philippus Nerius, cùm in suo cubiculo SS. Sacramentum viderit, exclamavit:* En amor meus, en amor meus! *Dic etiam, frater, dic: En amor meus! En hic est Filius Dei, qui pro tua salute descendit de cœlis, homo factus est, pro te in cruce mortem subire voluit, et nunc te invisere in ipso tuo cubiculo venit. Bono sis animo, jam tibi peccata condonavit. Culparum tuarum jam te pœnituit, et adhuc pœnitet. Sed nunc diligis Dominum Deum tuum ex toto corde tuo; itane est? Eja ergò dic: Amo te, Deus meus, super omnia, et quia diligo te, me pœnitet peccasse; propter amorem tuum libenter morior; jam, si tibi placet, mori cupio, ut videam te, et in æternum amem.*

Dicat indè: *Si igitur N. Jesum amas, parcis nunc amore suî omnibus, qui te in aliquo offenderunt, non est ita? Petisne etiam veniam, quibus injurias, et offensas irrogasti? Eja igitur converte faciem tuam ad Jesum qui te amplecti cupit; dic toto corde: Domine, non sum dignus; sed licèt indignum tanto munere fatearis, ad te tamen Dominus venire vult. Iterùm igitur eum ardenter voca: veni, Domine, veni, amor meus, Deus meus, et omnia, veni; ad te sitit anima mea, et præter te nihil aliud cupit.*

Communicato jam infirmo, ad gratiarum actionem illum adjuvet sacerdos: *Eja igitur, frater, age nunc Domino gratias, qui ad te venire, teque amplecti dignatus est. Sacramentum est, et verè dicitur,* futuræ gloriæ pignus. *Dominus tecum est, quid ampliùs times? exulta frater, Deus tibi dare vult paradisum; ideòque totum se tibi impertiri dignatus est: dic ergo: Domine mi, amor meus, te amplector, tibi gratias ago, te amo, et in æternum te amare spem habeo: me pœnitet te offendisse, et nunc quidquid mihi superest vitæ, in tuum amorem impendere firmiter propono.*

Jesu mi, vitam meam in holocaustum libenter offero, si tibi placet eam mihi auferre. Fiat semper voluntas tua. Sanctam perseverantiam, amorem tuum mihi tantùm concedere precor, ita ut amando te animam efflem, ut veniam ad semper te amandum in cœlo. Tu me non deseres, ego non deseram te; ergò Deus animæ meæ, in æternum nos ad invicem diligemus.

III. *Circa Extremam-Unctionem.*

Extrema-unctio, utì est ultimum Sacramentum, ita ex D. Thoma est vitæ spiritualis corona; ipsâ homo munitus, ad cœlestem patriam ingredi disponitur. Undè Sacramentum hoc, dùm ægrotus mente pollet, ut ei magis prosit, opus est ut conferatur; quoniam, licèt conferri non possit, nisi grave mortis periculum (saltem probabile) immineat (ut in nostra Morali *lib.* 6. *n.* 714. *Dub.* 4.), tamen ad ultimum vitæ discrimen prorsùs differenda non est, (*loc. cit. v. Advertend.* I.). Undè ait Catechismus Romanus *part.* 2. *n. XVIII.* graviter peccare parochos illos, qui conferunt Extremam-Unctionem, quando nulla adest spes vitæ, et ægrotus jamjam privatur sensibus.

Ægroto sacerdos suadere studeat I. quòd Extrema-Unctio, si animæ profutura erit, etiam ad corporis sanitatem confert, ùt Tridentinum *sess.* 14. *c.* 2. *de Extrema-Unct.: Sanitatem corporis interdùm, ubi saluti animæ expedierit, consequitur.* Hæc tamen sanitas non confertur, cùm naturaliter impossibile sit iterùm restitui ad salutem. De quodam jam defuncto refert Joannes Eroldus, hunc revelasse, quòd si Extremam-Unctionem priùs accepisset, statim è morbo convaluisset; sed quia distulerat, ideo vitâ defunctus erat, et ad purgatorii ignem centum annis damnatus. Secundò, Extrema-Unctio peccatorum reliquias remittet, et per consequens ipsa peccata mortalia occulta, ùt docet D. Thomas *lib.* 6. *n.* 731. *v. Commune;* ideòque instruatur infirmus, ut dùm quinque corporis sensus unguntur, ipse de culpis per ipsos commissis doleat, et cum astantibus etiam respondeat, *Amen.* Tertiò particularia auxilia, quibus in illo extremo agone inferni vim, et impetum frangat, subministrabit. Quare multùm probabile est gravi se obstringi scelere, qui hoc sacramentum accipere recusaret, ùt suprà diximus.

Aliqua hìc de hujus Sacramenti administratione scitu necessaria adnotare licebit I. Speculativè tantum probabilis est opinio dicens, sufficere ministrare hoc Sacramen-

tum cum una gutta olei, illam per partes non diffundendo; non tamen practicè, quia hæc vera unctio non esset; vide in Morali *lib.* 6. *n.* 709. *Dubit.* 4. II. Unctio quinque sensuum, secundùm communiorem sententiam, est de necessitate Sacramenti; undè pestis tantùm tempore, aut alicujus imminentis mortis periculi, una tantùm, et in uno sensu (consultiùs in capite) unctio adhiberi potest; sed semper sub conditione si valet, et cum unica forma dicendo: *Per istam sanctam unctionem, et suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per sensus, nempe visum, auditum, gustum, odoratum, et tactum.* Si tamen æger supervivat, unctiones etiam sub conditione reiterari debent in omnibus quinque sensibus, solitis orationibus. III. Non est de necessitate Sacramenti geminam unctionem in geminis partibus adhiberi; immò unum tantùm oculum, unam manum, etc. ungere, licitè sufficit, dum periculum infectionis, aut alia necessitas adest, ùt si infirmus nequit verti ad aliud latus. Unctio renum in mulieribus, et etiam in viris, *quando infirmus* (ùt Rituale monet) *commodè moveri non potest, relinquitur.* Unctionem tamen pedum non esse de necessitate Sacramenti, communis sententia tenet, sed quoad hoc Ecclesiarum consuetudo servanda est; *n.* 710. *v. Certum.* Nec etiam de necessitate Sacramenti est in unctione partium ordinem servare: gravi tamen culpâ se obstringit, qui receptum ordinem non servat; *loc. cit. v. Nec etiam.* IV. Extrema-Unctio ritè confertur pueris qui ratione pollent, licèt non adhuc S. Communionis idonei sint; in dubio tamen de usu rationis, sub conditione administrari potest. Hoc tamen cum prorsùs carentibus non procedit; *n.* 719. *et* 720. V. Amentibus, phreneticis, delirantibus, qui dùm rationis usum habuerunt, pii animi significationem dederint, et Extremam-Unctionem petierint; aut verisimiliter petiissent, aut contritionis signum dederint, remoto irreverentiæ periculo, dari potest; et eò magis, si lucidum aliquod rationis intervallum habent. In dubio autem, an quis unquam rationis usum habuerit, conditionatè dari potest. Idem de ebriis, si in mortis periculo sint, nisi tamen constet in mortali culpa fuisse, cùm sensus ipsi amiserint; impœnitentibus enim, et qui in manifesto peccato moriuntur, necnon excommunicatis penitùs denegari debet, ùt Rituale Rom. monet: vide *lib.* 6. *n.* 732. Mulieribus etiam, si ob partûs dolores in mortis periculo sint, conferri potest. VI. Orationes præscriptæ, extra formam, in casu necessitatis omitti possunt, quæ postea dicentur, si tempus suppetet, *n.* 727.; et in tali casu Sacra-

mentum dari potest, etiam sine luminibus, et ministro; *n.* 728. et etiam probabiliter sine superpelliceo et stola; *n.* 726. VII. Extrema-Unctio in eadem infirmitate iterari non potest, nisi infirmus à priori probabiliter convaluerit, et in aliud simile vitæ discrimen inciderit; ùt docet Trident. *sess.* 14. *cap.* 3. *de Extrema-Unct.* vide *n.* 715. VIII. Cautus sit sacerdos in movendo ægroto, ut partes viciniores ungat; si tamen cautè revolvat, et casu ille è vita decedat, irregularitatem non teneat incurrisse; quia in hoc casu irregularitas non potest incurri, nisi ob delictum, à quo qui charitatis causâ aliquod inculpabiliter agit, immunis est. Denique rectè parochus in sua domo oleum sanctum in nocte servare potest, dùm probabile periculum prævidet, ut vocatus ad conferendam Unctionem præstò non esset; *lib.* 6. *n.* 730.

§. V. *Monita circa agonem, et mortem.*

Cum infirmus ad agonem pervenit, solitis Ecclesiæ armis, ad eum juvandum quantùm potest, sacerdos utatur. 1. Sæpius infirmum aquâ benedictâ aspergat, præsertim si diabolicis tentationibus exagitatur, dicendo: *Exurgat Deus et dissipentur inimici ejus.* 2. Crucis signaculo eum muniat, et benedicat dicens: *Benedicat te Deus Pater, qui te creavit; benedicat te Filius, qui te redemit; benedicat te Spiritus sanctus, qui te sanctificavit.* 3. Salvatoris necnon Mariæ aliquam imaginem sæpiùs osculandam præbeat. 4. Curet, ut infirmus lucretur omnes indulgentias, quas potest, et præsertim accipiat benedictionem in articulo mortis Benedicti XIV. cum indulgentia plenaria, quam infrà adnotabimus. 5. Identidem suggerat aliquam sententiam doloris, conformitatis, spei in Domini passionem, ac B. Mariæ intercessionem, necnon desiderii videndi Deum. Curet tamen sacerdos intervallum aliquod interponere, ut infirmus habeat, et ruminandi tempus, et quiescendi. 6. Studeat, ut sæpissimè SS. Jesu et Mariæ nomina, saltem corde, si loqui non potest, invocet, ac multoties dicat orationem illam: *Maria Mater gratiæ, etc.* 7. Agonis tempore faciat, ut circumstantes pluries B. Mariæ Virginis Litanias pro ægroto dicant. Proderit etiam procurare, ut tunc pulsetur campana agonis, ad significandum omnibus instantem mortem expirantis ægroti, ut pro ipso orent; quod etiam sanis juvare potest. Et hìc generatim animadvertendum est, quòd cum infirmus est sensibus destitutus, magis illi prosunt orationes, quam verba. 8. Cùm tempus expirandi instat, sacerdos flebili voce et flexis genibus consuetas Ecclesiæ orationes re-

citet: *Proficiscere, etc.* ùt in fine Breviarii aut Ritualis habentur. 9. Dùm manus, pedes, etc. infirmi tangit, ut an friguerit videat, caveat saltem ne sæpiùs fiat, ne eum perturbet; et curet ne illum vertant illo agonis statu, nam id mortem accelerare posset. 10. Dum infirmus proximus est ad transitum, tradat ei candelam benedictam, ut teneat, et ita in Fide mori profiteatur. 11. Dùm infirmus adhuc sensibus viget, absolutionem pluries ei conferre post brevem reconciliationem juvabit, ut ita ille magis circa statum gratiæ securus reddatur, si forsan præteritæ confessiones invalidæ fuissent, aut saltem gratiæ augmentum recipiat, necnon purgatorii pœnæ ei minuantur. Et si fortè infirmus tunc in lethale incidat peccatum, ne exterreat, sed monens, ut Jesu ac Mariæ nomina invocet; si rursùm tentatur, benignè ipsum confortet, procuret ut contritionis actum eliciat, et statim absolvat. Si tamen infirmus jam sensibus caret, et nullum doloris nec absolutionis desiderii signum ostendit, non expedit valdè sæpiùs intra eumdem diem absolutionem ei impertiri; quia tunc, licèt conditionatè detur, tamen ut Sacramentum valeat administrari sub conditione, urgens et gravis causa requiritur; undè opus est, ut aliquod notabile temporis spatium intermediet. Verùm in hoc sacerdos ex conscientia, quam noverit infirmi, se dirigere debet; nam si ille habituatus fuit in pravis cogitationibus, si aliquo vulnere moritur, aut aliquâ odii vel impuri amoris passione est irretitus, si infirmitas est nimis acerba, et ipse non libenti animo suffert, tunc sæpiùs absolutio dari potest; sin autem, sufficit ut trium aut quatuor horarum spatium intercedat: frequentiùs tamen, si jamjam moriturus est. Non abs re autem erit ægrotum, dùm mente pollet, monere, ut si loqui non possit, signum aliquod determinatum det, dùm absolutionem quærit, aut dùm sacerdos ipsi conferre vult, ex gr. oculos claudat vel reseret, manum elevet, caput inclinet, et similia.

Denique cùm è vita jam migrasse videtur: caveat sacerdos, ne statim det suæ mortis signum, nec ei statim oculos, aut os claudat, aut visum pannis cooperiat; quia si nondum mortuus esset, fieri posset, ut mors acceleretur. Cùm autem certò scit animam jam ad æternitatem migrasse, circumstantes, ut pro illo orent, moneat, et ipse flexis genibus dicat orationem, *Subvenite, etc.* ùt in Rituali, vel in Breviario.

§. VI. *Affectus qui suggeri possunt agonis, et expirationis tempore.*

In te, Deus meus, infallibilis veritas, credo; in te, immensa misericordia, spero; te, infinita bonitas, amo.

In te, Domine, speravi, non confundar in æternum.

Quid mihi est in cœlo, et à te quid volui super terram? Deus cordis mei, et pars mea in æternum.

Amore amoris tuî moriar, qui amore amoris meî dignatus es mori.

In pace in idipsum dormiam, et requiescam.

Deus meus, ne permittas me separari à te. Nihil aliud quàm te cupio. Bonitas infinita, te amo, te, amo, te amo.

(Hìc animadvertendum est, actus frequentiores, qui moribundis suggeri debent, esse amoris et doloris).

Jesu mi, qui mox me judicaturus es, parce mihi, antequam judices. Te amo, et quia te amo, me pœnitet offendisse.

Jesu mi dulcissime, ne permittas me separari à te.

Sanguis Jesu, lava me. Passio Christi, salva me.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Moriar, Domine, ut te videam.

Maria Mater Dei, ora Jesum pro me.

Illos tuos misericordes oculos ad nos converte, et Jesum benedictum fructum ventris tui nobis post hoc exilium ostende.

O Maria, nunc tempus est auxiliandi servum tuum.

Mater mea, ne derelinquas me.

O paradise, ô pulchra patria, ô amoris patria, quando te videbo?

Deus meus, quandonam facie ad faciem te amabo?

Quando, Jesu mi, te non ampliùs amittendi securus ero?

Deus meus, et omnia.

Contentus sum omnia amittere, ut acquiram te, Deus meus.

Deus meus, propter amorem Jesu miserere meî.

Mitte me, Domine, in purgatorii ignem, per quantùm vis: noli tamen in infernum, ubi te amare non possum.

Te ergò, quæsumus, tuis famulis subveni, quos pretioso sanguine redemisti.

Æterne Deus, spero, et cupio in æternum te amare.

Amor meus crucifixus est. Jesus meus, amor meus, pro me mortuus est.

Deus in adjutorium meum intende. Domine, ad adjuvandum, etc.

Pater æterne, propter amorem Jesu Christi da mihi gratiam tuam. Te amo, me pœnitet.

Quomodò possum de tot tantisque beneficiis quæ mihi fecisti, Deus meus, tibi rependere gratias? Spero in æternum in cœlo tibi gratias agere.

Maria, mater gratiæ, mater misericordiæ, etc.

Miserere meî, Deus, secundùm magnam, etc.

Misericordias Domini in æternum cantabo.

Dùm jam ægrotus est proximus ad expirandum.

In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum.

Jesu mi, tibi animam quam tuo sanguine redemisti commendo.

(Hìc notandum, quòd dùm infirmus jam ad exhalandam animam vicinus est, actus suggeri debent sine pausa, et fortiori voce).

Domine Jesu Christe, suscipe spiritum meum. Deus meus, adjuva me; sine me venire ad amandum te in æternum.

Jesu mi, amor meus, te amo, me pœnitet. Oh si nunquam te offendissem!

O Maria, spes mea, adjuva me, ora pro me Jesum.

Jesu mi, propter passionem tuam salva me: te amo.

Maria, mater mea, in hac hora adjuva me. S. Joseph, adjuva me. Archangele Michael, defende me. Angele custos, custodi me. S. N. (hìc præcipuè protectoris ægroti fit mentio) *commenda me Jesu Christo. Sancti et Sanctæ Dei, intercedite pro me.*

Jesus, Jesus, Jesus.

Jesus et Maria, vobis cor et animam meam dono.

§. VII. *Imminentis mortis signa.*

Opus est, ut sacerdos, qui hoc charitatis opus exercet, imminentis mortis signa sciat, ut ita ægroto jam expiranti meliùs auxiliari possit. Præcipua et universalia sunt tria. 1. Pulsus deficiens, intermittens, et formicans. 2. Respiratio anxia. 3. Oculi excavati et vitreati, aut apertiores solito, vel nimis lucidi, vel qui respiciunt objecta diversè quàm aliis apparent; aut cùm palpebra superior relaxatur, et inferiorem prætergreditur.

Sunt etiam proxima mortis signa, nasus acuminatus, et in extremitate albescens, et si nares ad instar follis sufflant; manus trementes; ungues lividæ, facies flavescens, livida et mutata; flatus malè olens et frigidus; corpus

immobile; sudor frontis et frigidus; calor in cordis parte nimius; festucas aut lanugines colligere; frigiditas in extremis omnibus partibus.

Signa tamen proximiora expirationis sunt respiratio intermittens aut languida; defectio pulsûs; dentium contractio et stridor; distillatio in gula; lene quoddam suspirium, aut gemitus; lacryma per se fluens; oris, oculorum, et totius corporis torsio.

Advertatur 1. quòd laborantes hydropisi, eticâ febri, vel vulnere, asthmate, pleuritide, sanguinis fluxu, vomitu, angina, et reumatismo, interdùm cum paucis nominatorum signorum, et cum pulsu valido, ac loquentes expirare solent. Advertatur 2. proximos morti esse, qui pleuritide laborant, dùm respirationis difficultas, anhelitûs augmentum, et labia livida apparent. Vulnerati capite interdùm subitaneo deliquio moriuntur. Hydropici, dùm pulsus deficit, et anhelitus crescit, ac in ore spuma apparet. Qui febri intermittente laborant, mori solent in principio accessionis, dùm convulsiones vehementes sunt. Advertatur 3. quòd in aliquibus ægrotis flatus est adeò debilis, et cordis exagitatio, ut jam mortui videantur, et tamen non sunt. Signa certiora mortis sunt omnium partium frigiditas etiam in regione cordis, corporis gravitas, alicujus spiritûs naribus admoti stimulum non sentire, speculum ore accessum flatu non maculari, et similia. Demùm advertatur, quòd interdùm signa superiùs in primo loco adducta fallunt, et etiam sine illis repentè moritur infirmus; ideòque dùm ægrotus in agone manet, sacerdos oportet nec unquam illum deserat.

§. VIII. *et ultimus. Preces, actus christiani, et benedictiones.*

SACERDOS domum ægroti ingrediens, dicat: ℣. *Pax huic domui.* ℟. *Et omnibus habitantibus in ea.*

Cubiculum aquâ benedictâ aspergat, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me, et super nivem dealbabor.*

Deindè dicere potest orationes, quæ in Rituali pro Extrema-Unctione exstant. Postea Redemptoris imaginem accipiat, dicens: *Ecce crucem Domini, fugite partes adversæ.* Et ægroto osculandam præbeat, dicens: *Deosculare pedes Jesu Christi, qui in hac cruce pro salute tua mortuus est.*

Deindè dicat: *In Deo N. N. igitur spem tuam jacta sperare volumus Mariam à Deo saltem tibi intercedere velle*

infirmitas tamen gravis est, voluntati Dei tuam conforma, ut de te faciat quod ipse vult. Eja igitur mecum recita christianos actus, ut cum istis ad mortem te disponere valeas, si pro bono animæ tuæ sic Deus determinavit; dic ergò mecum:

Actus fidei. *Deus meus, infallibilis veritas, quia tú, quod credere debeam, S. Ecclesiæ revelasti, credo quod ad credendum mihi proponit Ecclesia. Credo te esse Deum meum, omnium Creatorem, qui per totam æternitatem paradiso justos remuneras, peccatores verò castigas inferno. Credo mysterium SS. Trinitatis, id est Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, tres Personas, sed unum Deum. Credo secundam Personam, id est Filium Dei, hominem factum in utero Mariæ semper Virginis, et pro nobis peccatoribus mortuum esse. Indè resurrexit, et nunc sedet ad dexteram Patris, et indè venturus est judicare vivos et mortuos. Credo septem sancta Sacramenta, et præcipuè Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, et Extremam-Unctionem. Credo omnes resurgere debere cum corporibus suis, et denique credo omne id, quod credit S. Ecclesia catholica romana, in qua sola credo esse veram Fidem.*

Actus spei. *Deus meus, confisus tuis promissis, quia tu fidelis, potens, et misericors es, propter merita Jesu Christi peccatorum meorum veniam spero, perseverantiam finalem, et gloriam paradisi.*

Actus amoris et doloris. *Deus meus, quia tu es bonitas infinita, infinito amore dignus, toto corde meo te diligo super omnia. Et omnium peccatorum meorum, quia tuam infinitam bonitatem offendi, totâ animâ meâ me pœnitet, et displicet. Potiùs mori quàm peccare propono, cum gratia tua, quam ut nunc mihi des et semper, te precor. Et propono sancta Sacramenta recipere in vita, et in morte.*

(Benedictus XIII. omnibus, qui semel in die hos elicit actus, septem annos indulgentiæ largitus est; et si per mensem integrum fiant, confessis et communicatis, juxta mentem Pontificis orantibus indulgentiam plenariam, etiam pro defunctorum animabus, concessit: et si in fine vitæ quis faciat, indulgentiam in articulo mortis).

Benedictio in articulo mortis.

Pontifex regnans anno 1747. Episcopis facultatem concessit, et eorum delegatis, indulgentiam plenariam ægrotis petentibus impertiri, postquam Pœnitentiæ, Eucharistiæ et Extremæ-Unctionis Sacramenta acceperint, aut versi-

militer quæsiissent, aut si signum aliquod doloris dederint, et postea sensus amiserint. Non verò excommunicatis, et impœnitentibus; nec etiam illis, qui in evidenti peccato moriuntur. Modus quo datur benedictio est hic:

Sacerdos ægroti domum ingrediens dicat: *Pax huic domui, et omnibus habitantibus in ea.* Et aspergat aquam benedictam, dicens: *Asperges me hyssopo, et mundabor; lavabis me et super nivem dealbabor.* Postea dicat: *Miserere meî Deus secundùm magnam misericordiam tuam. Gloria Patri, etc.* Et nihil aliud dicens, repetat antiphonam, *Asperges me, etc.*

Si ægrotus confessionem petit, sacerdos benignè audiat; sin verò, contritionis actum ut ægrotus eliciat, studeat, confortetque eum ad paradisi gloriam sperandam: hortetur, ut totum se offerat Deo, et pro peccatorum suorum satisfactione id quod vult Deus, ipsamque mortem acceptet. Indè dicat:

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*

℟. *Qui fecit cœlum et terram.*

Antiph. *Ne reminiscaris, Domine, delicta famuli tui* (vel *ancillæ tuæ*), *neque vindictam sumas de peccatis ejus. Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison. Pater noster, etc.*

℣. *Et ne nos, etc.*

℟. *Sed libera, etc.*

℣. *Salvum fac servum tuum* (vel *ancillam tuam*) *Domine.*

℟. *Deus meus sperantem in te.*

℣. *Domine, exaudi, etc.*

℟. *Et clamor meus, etc.*

℣. *Dominus vobiscum.*

℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Clementissime Deus, Pater misericordiarum, et Deus totius consolationis, qui neminem vis perire in te credentem atque sperantem, secundùm multitudinem miserationum tuarum, respice propitius famulum tum N. quem tibi vera fides et spes christiana commendat. Visita eum in salutari tuo, et per Unigeniti tui passionem et mortem omnium ei delictorum suorum remissionem et veniam clementer indulge, ut ejus anima in hora exitûs sui te judicem propitiatum inveniat, et in sanguine ejusdem Filii tui ab omni macula abluta, transire ad vitam mereatur perpetuam. Per eumdem, etc.

Tunc postquam clericus dixerit, *Confiteor Deo, etc.* Sacerdos dicat: *Misereatur, etc. Indulgentiam, etc.* Et deindè:

Dominus noster Jesus Christus Filius Dei vivi, qui B. Petro apostolo suo dedit potestatem ligandi atque solvendi, per suam piissimam misericordiam recipiat confessionem tuam et restituat tibi stolam primam quam in Baptismate recepisti; et ego facultate mihi ab apostolica Sede tributa indulgentiam plenariam, et remissionem omnium peccatorum tibi concedo. In nomine Patris, etc.

Per sacrosancta humanæ reparationis mysteria remittat tibi omnipotens Deus omnes præsentis et futuræ vitæ pœnas, paradisi portas aperiat, et ad gaudia sempiterna perducat. Amen.

Benedicat te omnipotens Deus, ✠ Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Amen.

At si infirmus esset tam morti proximus, ut tempus non suppeteret supradictis precibus, sacerdos statim impertiatur ei præfatam benedictionem, *Dominus noster Jesus Christus, etc.*

Benedictio Scapularis S. Mariæ de Monte Carmelo.

Sacerdos conversus ad habitum dicat:

℣. *Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam.*
℟. *Et salutare tuum da nobis.*
℣. *Domine Deus virtutum, converte nos.*
℟. *Et ostende faciem tuam, et salvi erimus.*
℣. *Domine, exaudi orationem meam.*
℟. *Et clamor meus ad te veniat.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Caput omnium fidelium Deus, et humani generis Salvator, hunc habitum, quem propter tuum tuæque Genitricis Virginis Mariæ de Monte Carmelo amorem, atque devotionem servus tuus est delaturus, dexterâ tuâ sanctifica ✠: et hoc, quod per illud mysticè datur intelligi, tuâ semper custodiâ corpore et animo servetur et ad remunerationem perpetuam cum Sanctis omnibus felicissimè perducatur. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Deindè aspergat aquam benedictam super habitum, et postea ipsum imponat personæ recipienti, dicens :

Accipe, vir devote, hunc habitum benedictum, precans SS. Virginem, ut ejus meritis illum perferas sine macula, et te ab omni adversitate defendat, atque ad vitam perducat æternam. Amen.

Deindè dicat :

Ego ex potestate mihi tradita et concessa suscipio, ac recipio te ad participationem omnium orationum, disciplinarum, precum, suffragiorum, eleëmosynarum, jejuniorum, vigiliarum, Missarum, Horarum canonicarum, ac cæterorum bonorum spiritualium, quæ passim die nocteque (coöperante misericordiâ Jesu Christi) à Religiosis peraguntur. In nomine Patris, et Filii, et Spiritûs sancti. Amen.

Bene ✠ dicat te Conditor cœli et terræ, Deus omnipotens, qui te eligere dignatus est ad beatæ Virginis Mariæ de Monte Carmelo societatem et confraternitatem, quam precamur, ut in hora obitûs tui conterat caput serpentis, qui tibi est adversarius, et tandem tamquam victor palmam et coronam sempiternum hæreditatis consequaris. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Aspergatur recipiens aquâ benedictâ.

Benedictio Scapularis S. Mariæ septem Dolorum.

℣. *Adjutorium nostrum, etc.*
℟. *Qui fecit cœlum, etc.*

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegmen nostræ mortalitatis induere dignatus es, obsecramur immensam largitatis tuæ abundantiam, ut hoc genus vestimentorum, quod sancti Patres ad innocentiæ, humilitatisque indicium in memoriam septem Dolorum B. Virginis Mariæ nos ferre sanxerunt, ita bene ✠ dicere digneris, ut qui illis fuerit indutus, corpore pariter, ac animâ induat te Salvatorem nostrum. Qui vivis et regnas in sæcula sæculorum. Amen.

Postea sacerdos, asperso Scapulare aquâ benedictâ, illud recipienti imponat, dicens :

Accipe, charissime frater, habitum B. Mariæ Virginis, singulare signum servorum suorum, in memoriam septem

Dolorum, quos ipsa in vita et morte unigeniti Filii sui sustinuit, ut ita indutus sub ejus patrocinio perpetuò vivas.

Benedictio Dei omnipotentis ✠, Patris, et Filii, et Spiritûs sancti descendat super te, et maneat semper. Passio Domini nostri Jesu Christi, et compassio beatæ Mariæ Virginis sit in corde et corpore nostro. Amen.

Benedictio Scapularis Conceptionis immaculatæ Dei Matris.

℣. *Adjutorium nostrum in nomine Domini.*
℟. *Qui fecit cœlum et terram.*
℣. *Dominus vobiscum.*
℟. *Et cum spiritu tuo.*

OREMUS.

Domine Jesu Christe, qui tegumen nostræ mortalitatis induere dignatus es, tuæ largitatis clementiam humiliter imploramus, ut hoc genus vestimenti, quod in honorem et memoriam Conceptionis immaculatæ beatæ Mariæ Virginis (necnon, ut illo indutus exoret) in hominum pravorum morum reformationem institutum fuit, bene ✠ dicere digneris, ut hic famulus tuus, qui eo indutus fuerit, eàdem beatâ Mariâ Virgine intercedente, te quoque induere mereatur. Qui vivis et regnas, etc.

Postea sacerdos, asperso Scapulare aquâ benedictâ, imponat recipienti, dicens :

Accipe, frater, Scapulare beatæ Mariæ Virginis immaculatæ, ut, eâ intercedente, vetere homine exutus, ab omni inquinamento mundatus, ipsum perferas sine macula, et ad vitam pervenias sempiternam. Amen.

Et ego ex facultate mihi tradita recipio te in participationem bonorum spiritualium, quæ in nostra congregatione gratiâ Dei, fiunt, et quæ per sanctæ Sedis apostolicæ privilegium concessa sunt. In nomine Patris ✠, et Filii, et Spiritûs sancti. Amen.

Si infirmus nunquam acceperit aliquod Scapulare, vel aliquod ex iis, de quibus suprà sermonem fecimus, curet sacerdos qui facultatem habet, ut infirmus tunc recipiat, ut indulgentias lucretur.

APPENDIX III

EXAMEN ORDINANDORUM.

AB EODEM AUCTORE BREVITER CONCINNATUM EX EADEM SUA THEOLOGIA MORALI, RES SCITU MAGIS NECESSARIAS CONTINENS.

INDEX

Totius appendicis hujus.

CAPUT I.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

Quid sit Sacramentum 1. *Quæ requirantur ad constituendum Sacramentum? An circumcisio, etc.?* 2. *Quæ sint Sacramentalia* 3. *Distinguuntur Sacramenta* 4. *Qu. I. Quæ requirantur ad essentiam. De materia* 5. *De forma; et de connexione materiæ cum forma* 6. *De mutatione substantiali, aut accidentali* 7. *De Sacramento sub conditione. Si cum forma, aut materia dubia, vel mixta. Interruptio formæ* 8. *De intentione ministri, et suscipientis* 9. *Qu. II. De ministro* 10. *An debeat esse in gratia* 11. *Si sit laïcus, aut ministret non solemniter; an sufficiat contritio* 12. *Si absolvat in mortali: si ministret Eucharistiam: si celebret Missam* 13. *Si subdiaconus, aut diaconus ministret solemniter* 14. *Si ministret indigno* 15. *Simulare administrationem Sacramenti* 16. *Simulare susceptionem* 17. *An minister debeat intendere quod facit Ecclesia* 18. *Qu. III. Quid requiritur ad validè et licitè Sacramenta suscipienda* 19. *An liceat petere ab excommnicato, vel peccatore* 20. *An dare pecuniam pro administr. Sacramenti* 21. *Effectus Sacram., et I. De gratia* 22. *et* 23. *II. De charactere* 24.

1. — Sacramentum, generaliter loquendo, significat mysterium, sive rem occultam; Sacramentum verò in Ecclesia christiana sic difinitur: *Est sensibile signum invisibilis gratiæ ad populum Dei sanctificandum, à Christo institutum.* Dicitur *Signum sensibile,* scilicet signum externum in materia sensibus subjecta. *Invisibilis gratia,* quia Sacramentum significat gratiam quam causat invisibiliter, scilicet ex opere operato, sive per se, modò suscipiens sit dispositus. *A Christo institutum,* quia juxta sententiam probabiliorem, Christus etiam ùt homo Sacramenta instituit ex potestate quæ dicitur *excellentiæ* (1).

2. — Tria igitur ad Sacramentum constituendum requiruntur, 1. Signum externum, 2. Promissio gratiæ, 3. Institutio Christi, cùm omnia Sacramenta ex Christi passione vim habeant.

Dubitatur an circumcisio fuerit olim verum Sacramentum, conferens gratiam ex opere operato? Affirmat *Scotus*; sed communiter id negant DD.; nam circumcisio operabatur sanctitatem tantùm externam, non autem internam; commune tamen est quòd fuerit verum Sacramentum (2).

3. — Sacramentalia autem sunt quædam actiones sacræ ab Ecclesia institutæ, proùt sunt aqua lustralis, benedictiones rerum, consecrationes, et similia. Hæc non habent

(1) *Vide opus morale lib.* 6. *n.* 1. 2. *et* 3. — (2) *Lib.* 6. *n.* 4.

per se vim remittendi peccata, sed tantùm impetrandi auxilia divina ad eliciendos actus bonos, quibus postea peccata remittuntur (1).

4. — Multipliciter distinguuntur Sacramenta. *Primò*, alia sunt necessaria necessitate *medii*, ùt sunt Baptismus pro omnibus, Pœnitentia pro lapsis in mortale, et Ordo pro iis qui Sacramenta Eucharistiæ et Pœnitentiæ ministrant: etiam Eucharistia (juxta probabiliorem sententiam), saltem in voto implicito (2). Alia necessitate *præcepti*, ùt sunt Confirmatio, juxta probabilem sententiam, licèt opposita *Navarr. Suar. Soti, Laym. Roncag. Wigandt*, ex *D. Thoma* (3), et aliorum etiam sit probabilis (4); et Extrema-Unctio, juxta probabiliorem sententiam, omninò suadendam (5). *Secundò*, alia sunt Sacramenta *iterabilia*, ùt Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-Unctio, Matrimonium; alia sunt *initerabilia*, ùt Baptismus, Confirmatio, et Ordo, propter characterem quem indelebiliter imprimunt. *Tertiò*, alia sunt Sacramenta *mortuorum*, ùt Baptismus, et Pœnitentia, quia primam conferunt gratiam, et supponunt animam mortuam, id est gratiâ carentem: alia *vivorum*, quæ aliquando per accidens dant etiam primam gratiam, nimirùm casu quo aliquis attritus, bonâ fide putans se contritum, illa suscipit, ùt docent probabiliter *Lugo, Suar. Con. Cajetan. Croix, Salm. Castrop.* et alii plures ex *D. Thoma*, contra alios, ex communi (6). *Quartò* alia sunt *formata*, id est cum effectu gratiæ; alia *informia*, scilicet sine collatione gratiæ, quæ est Sacramenti forma. An autem detur Sacramentum Pœnitentiæ validum et informe, id est sine gratia? Alii negant; sed communiter, et veriùs alii affirmant. Casus esset nimirùm si quis acciperet absolutionem ab aliquo mortali peccato cum attritione concepta tantùm ex turpitudine supernaturali illius peccati, et cum oblivione inculpabili alterius peccati mortalis (*Qui vult videre hanc quæstionem cum omnibus suis rationibus enucleatam, observet Tract. XVI. Tom. II. n.* 18.)

5. — Quæritur I. Quæ requirantur ad essentiam Sacramenti? Tria requiruntur, materia, forma, et intentio. *Materia* est res corporea et sensibilis, quæ suscipienti applicatur, v. g. aqua, chrisma, oleum sanctum, etc. Et hæc est materia *remota*, nam *proxima* est ipsa applicatio materiæ, ùt ablutio, unctio, etc.

6. — *Forma* sunt verba prolata à ministro. Ut autem

(1) *N.* 90. *ad* 94. — (2) *n.* 192. — (3) *In* 3. *p. q.* 72. *a. t.* 1. *ad* 3. *et a.* 8. *ad* 4. — (4) *Lib.* 6. *n.* 181. — (5) *n.* 733. *v.* Quæritur. — (6) *n.* 6 *et* 83.

Sacramentum valeat, requiritur connexio, sive simultas materiæ et formæ, scilicet ut materia applicetur antequam prolatio formæ terminetur, vel postquam prolatio formæ sit incœpta. Sententia autem quòd sufficiat applicare materiam immediatè ante vel post prolationem formæ, est tantùm probabilis, non autem moraliter certa, uti requiritur, ubi agitur de valore Sacramenti, ex propos. 1. damn. ab Innoc. XI., ideòque non est practicè probabilis. Excipiuntur tamen Sacramenta Pœnitentiæ et Matrimonii, quæ valent etiamsi interponatur aliqua mora inter materiam et formam (1).

7. — Si mutetur substantialiter materia, nempe applicetur vinum pro aqua, vel mutetur forma, nempe si verba non habeant eumdem sensum, putà dicendo, *Te aspergo*, pro *Te baptizo*, invalidum est Sacramentum. Secùs si mutatio est accidentalis, scilicet si aqua sit calida, aut decocta, aut si dicas: *Ego te baptizo in nomine Patrias, et Filias, etc.*, ùt habetur ex *c. Retulerunt, de consecr. dist. 4.* Vel *in nomine Patris omnipotentis, etc.* Sic tamen mutans non excusaretur à peccato gravi (2).

8. — In casu necessitatis, vel magnæ utilitatis, benè possunt conferri sub conditione (saltem mente retentà) Sacramenta, non solùm characterem imprimentia, ùt est certum ex *c. 2 de Bapt.*, sed etiam alia, si non possit haberi materia nisi dubia; ita *Suar. Castrop. Habert. Bon. Ronc. Salm.* et alii communiter, contra *Juvenin.* et *Antoine* (3). An autem minister possit uti materià, aut formà dubià, si ad id cogatur metu mortis? probabiliter potest, nisi cogatur in contemptum religionis; ita *Sanch. Coninch.* Si in materia propria misceatur extranea in majori, vel æquali parte, materia est inepta; secùs si in minori; ita *S. Thom.* (4). Interruptio formæ si est modica, non officit valori Sacramenti. Secùs si talis sit, ut verba non constituant unum sensum (5). Non licet autem formam repetere, nisi adsit probabile dubium, quòd forma invalidè fuerit prolata (6). Alii dicunt aliquas Sacramentorum materias et formas fuisse à Christo in genere determinatas et relictas Ecclesiæ, ut ipsa in particulari determinaret. Sed probabiliùs alii docent omnes fuisse à Christo determinatas in substantia. Undè si aliqua invenitur inter novam et priscam Ecclesiæ consuetudinem differentia circa materias et formas, mutatio illa censetur tantùm acciden-

(1) *Lib.* 6. *n.* 9. *et ibid. v.* In Pœnit. — (2) *n.* 11. — (3) *Lib.* 6. *n.* 28. *et* 29. — (4) 3. *p. q.* 74. *a.* 5. *ad* 3. — (5) *l.* 6. *n.* 11. *ad* 3. — (6) *n.* 224. *v.* Advertendum.

talis (1). (*Vide hanc quæstionem ad trutinam revocatam Tom. II. Tr. XVII. n.* 15.)

9. — Demùm ad essentiam Sacramenti requiritur *intentio* ministri, et quidem actualis, vel saltem virtualis. Intentio *actualis* est ea, quæ actu habetur; *virtualis* autem, quæ permanet in virtute actionis, quam minister exequitur ex intentione actuali priùs habita, ad differentiam intentionis *habitualis*, quæ aliquando est habita, et non est retractata (2). Hæc autem habitualis non sufficit in ministro, sed benè sufficit in suscipientibus Sacramenta; atque in necessitate, etiamsi ipsi sint dormientes, aut ebrii, aut ceciderint in amentiam postquam jam habuerint intentionem illa suscipiendi, ùt communissimè docent *Lugo, Castrop. Salm.* et alii plures cum *D. Thoma* (3), et patet ex *c. Majores, §. Verùm, de Bapt.*, et etiam ex *Instruct. de Bapt.* datâ à Bened. XIV. incipiente, *Postremo mense* (*in Bullar. tom.* 2. *n.* 46. *Edit Mechl. t.* 5. *p.* 6.). Imò quoad Extremam-Unctionem et etiam Confirmationem, satis est pro suscipientibus adhuc *interpretativa*, id est, ea qúam suscipiens non habet nunc, nec unquam habuit, sed haberet si rem adverteret (4).

10. — Quæritur II. quis sit minister Sacramentorum? Quoad Ordinem solus Episcopus est minister (5), et quoad Confirmationem ipse est minister ordinarius, nam extraordinarii possunt esse etiam simplices sacerdotes (6). Aliorum autem Sacramentorum solus sacerdos est minister, excepto matrimonio (7), et etiam Baptismo in necessitate: in ea enim possunt etiam laïci, et adhuc hæretici baptizare (8).

11. — Ad validè autem ministranda Sacramenta, non est opus, ut minister sit in gratia, nam peccatores etiam validè ministrant. Non verò hæretici, nec excommunicati vitandi respectu ad Sacramentum Pœnitentiæ. Vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n.* 92. Ad licitè tamen ministrandum requiritur status gratiæ; sed in extrema necessitate, si minister non posset tam citò confiteri, probabiliter à culpa excusatur si ministrat; ita *Sot. Suar. Tolet. Cajet. Armil. Valent. Anacl.* (9). Nunquam autem excusatur parochus, aut œconomus: hi enim debent esse semper parati ad ministrandum. Celebrans autem in mortali quatuor mortalia committit, 1. quia indignè consecrat, 2.

(1) *N.* 12. — (2) *n.* 15. *et seqq.* — (3) *In* 4. *dist.* 6. *q.* 1. *a.* 2. *et q.* 3. *ad* 2. — (4) *Lib.* 6. *n.* 81. *et* 82. (5) *n.* 751. — (6) *n.* 170. — (7) *n.* 897. — (8) *n.* 115. — (9) *Vide lib.* 6. *n.* 35 *et Caprin. Luc. Moral. p.* 2. *tr.* 41. *n.* 56.

quia indignè sumit, 3. quia indignè ministrat, et 4. quia ministrat indigno, qui est ipse idem (1).

12. — Quæritur, an peccet graviter qui existens in mortali ministrat Sacramentum in necessitate, si ad illud non est ordinatus, ùt laïcus matrimonium contrahens, aut baptizans; vel si est ordinatus, sed ministrat non solemniter? Alii probabiliter negant, ùt *Conc. Tournel. Nat. Alex.* et alii ex *D. Th.* (2); sed probabiliùs affirmant *Contin. Tournel. La-Croix, Antoine, Lug. Pont. Vasq. Nav.* etc, quia semper Sancta sanctè tractanda sunt (3). Minister autem solemniter ministraturus Sacramenta, si est in mortali, sufficit, ut eliciat certum actum contritionis (4); celebraturus verò Missam, debet confessionem præmittere: excepto casu quo ex necessitate ex una parte deberet celebrare, et ex alia non adesset copia confessarii, sed tunc post celebrationem debet quamprimùm confiteri, ùt præcipit Trid. *Sess.* 13. *cap.* 7. *de Euch.* (5). Vide dicta *de Euch. Tract. XV. ex n.* 22.

13. — Confessarius tantùm audiens confessionem in mortali, probabiliùs est cum *Lugo, Spor. Salm. Elbel, Croix*, et aliis, quòd non peccet graviter, quia non conficit Sacramentum. Si verò absolvit plures pœnitentes, etiam successivè, in statu peccati mortalis, plura mortalia committit, quia plura Sacramenta distincta ministrat (6). Sacerdos item, aut diaconus ministrans Eucharistiam in mortali, mortaliter peccat, quia proximè concurrit ad sanctificationem communicantium; ita tenendum cum pluribus, contra alios (7). Celebrans autem in mortali, si pluribus Eucharistiam ministrat, probabiliùs unum mortale committit, quia ministratio illa, et Communio est unica actio moralis, unicumque convivium (8).

14. — Diaconi et subdiaconi, si ministrant in altari existentes in mortali, juxta plures probabiliter peccant graviter; sed juxta communiorem sententiam, et satis probabilem, id negatur; quia non conficiunt, nec ministrant Sacramentum, nec exercent functiones proximè ordinatas ad sanctificationem animæ (9). Concionator item qui prædicat in mortali, non peccat graviter, ùt communiùs et probabiliùs docent *Gonet, Lugo, Castrop. Bon. Vasq. Salm. Croix*, et alii (contra *Merbes. Juvenin.* etc.); non enim exercet ordinem, sed officium annexum ordini, quod per se non causat gratiam ùt causant Sacramenta (10).

(1) *Lib.* 6. *n.* 35. *v.* Hinc. — (2) 3. *p.* 64. *art.* 6. *ad* 3. — (3) *Lib.* 6. *n.* 32. — (4) *n.* 34. — (5) *Lib.* 6. *n.* 255. — (6) *Lib.* 5. *n.* 51. Quær. 6. — (7) *Lib.* 6. *n.* 35. — (8) *Ibid.* — (9) *n.* 37. *et* 38. — (10) *n.* 40. *v.* Quæritur autem.

15. — Peccat graviter minister, si dat Sacramentum indigno petenti occultè; secùs autem si ille sit peccator occultus, et publicè petat (1). Notandum verò, quòd Episcopus etiam ob occulta peccata potest denegare alicui collationem Ordinis, licèt publicè ille petat, ex Trid. *sess.* 14. *c.* 1. *de Reform.* ubi dicitur teneri clericum obedire Prælato vetanti susceptionem Ordinis propter occultum crimen. Nec tenetur tunc Episcopus causam manifestare, cur repellat Ordinandum, ùt pluries declaravit S. C. Concilii (2). An autem confessarius possit absolvere Ordinandum recidivum in culpis gravibus, qui vult sacrum suscipere Ordinem sine prævia probatione, vide dicta *Tom. I. Tr. VII. ex n.* 48. *et Tract. ult. n.* 16. *et* 17.

16. — Non licet ministro etiam ob metum mortis simulare administrationem Sacramenti, ex prop. 29. proscripta ab Innoc. XI. Tunc autem censetur minister simulare administrationem, cùm profert formam sine intentione, aut aliquid aliud pronuntiat, ad hoc, ut alii credant ipsum jam conferre Sacramentum; undè aliàs licitè potest confessarius aliquam recitare orationem super pœnitente indisposito, non jam, ut alii credant, absolutionem illi ministrari, sed tantùm ad occultandam absolutionis negationem: tunc enim non simulat Sacramenti administrationem, sed tantùm veritatem occultat (3). Præterea ait *Card.* benè posse confessarium, cùm pœnitens minatur ei mortem si non absolvat, dicere, *Ego te non absolvo,* submissè pronuntiando verbum *non,* quia hæc non est restrictio purè mentalis (ùt objicit *Viva*), dùm confessarius non tenetur efficere, ut pœnitens audiat verba absolutionis; et ideò non habet ille jus, ut confessarius omnia verba formæ intelligibiliter proferat (4).

17. — Sicut autem non licet ministro simulare Sacramenti administrationem, ita nec etiam alii Sacramenti susceptionem, ùt dicunt *Card. Croix,* et *Gormaz.* Hoc tamen non prohibet, quominùs liceat alicui accedere ad confessionarium, ibique genuflectere ad aliquod negotium agendum. Præterea ajunt communiter *Sanch. Conc. Castr. Carden. Viva, Croix,* aliique plures, contra *Milante,* quòd si aliquis sponsorum cogitur contrahere per injustum metum, vel habens impedimentum dirimens, ad evitandum scandalum, tunc poterit ille (saltem sine gravi culpa) simulare celebrationem matrimonii; tunc enim, deficiente

(1) *N.* 15. *ad* 51. — (2) *Lib.* 6. *n.* 52. — (3) *N.* 59. — (4) *Ibid.* ". E converso.

consensu, deficit contractus, et deficiente contractu, nec etiam existit Sacramentum (1).

18. — Minister invalidè ministrat Sacramentum, si non intendat facere per actum externum quod facit Ecclesia, ritumque sacramentalem adhibere quem intendit Ecclesia, à Christo instituta; et hoc etiamsi minister, non joco (ùt adhuc insipienter admittebat Lutherus), sed seriò ministret, ùt probavimus *Tom. II. Tract. XIV. n.* 2. et vide in Morali (2). Si verò id jam intendat, validè ministrat, etiamsi non habeat intentionem explicitam conferendi Sacramentum. Dico *non habeat intentionem explicitam;* nam si positivè haberet intentionem non conferendi Sacramentum, tunc neque conferret, quia tunc reverà nullam haberet intentionem faciendi quod facit Ecclesia (3). Sacerdos autem conficiens Sacramentalia, putà aquam benedictam, in mortali, non peccat graviter (4).

19. — Quæritur III. quid requiritur, ùt quis validè et licitè Sacramenta suscipiat? Ut validè suscipiat requiritur 1. Ut sit baptizatus, nam aliàs non est capax aliorum Sacramentorum. 2. Excepto Sacramento Baptismi pro quo nulla requiritur intentio in pueris, et perpetuò amentibus, cùm in eis suppleat intentio Ecclesiæ; in aliis verò Sacramentis opus est ut suscipiens saltem habuerit priùs intentionem (quæ dicitur habitualis) suscipiendi Sacramentum, et eam non revocaverit, ùt suprà diximus *n.* 9. Hinc si quis ordinetur per vim, invalidè ordinaretur: secùs si per metum, quia metus non tollit voluntarium. Probabilissimum est, quòd Sacramenta in periculo mortis licitè conferri possunt tam ebriis, quàm lapsis in amentiam, si priùs intentionem habuerint illa suscipiendi; ita *Lugo, Castr. Salm. Croix, Cardin. Lambertinus,* etc. ex D. *Thoma,* et *cap. Majores, §. Verùm, de Bapt.* (5). Sufficit etiam tempore mortis intentio interpretativa in suscipiente sensibus destituto quoad Sacramenta Extremæ-Unctionis, ùt habetur ex Rituali, et etiam Confirmationis et Eucharistiæ, ùt ajunt *Lugo, Coninc. Sporer, Croix,* etc., non verò quoad Baptismum et Ordinem; et tantò minùs quoad Pœnitentiam, et Matrimonium, in quibus omninò requiritur intentio actualis, aut saltem virtualis (6). Ut licitè autem quis suscipiat Sacramenta, requiritur conveniens dispositio, nempe status gratiæ, undè si quis est in mortali, debet saltem esse contritus cum proposito confitendi. Imò

(1) *N.* 60. — (2) *Lib.* 6. *n.* 20. *ad* 24. (3) *Ibid. n.* 22. — (4) *n.* 40. — (5) *n.* 81. *v* Utrùm. — (6) *n.* 82.

ad recipiendam Eucharistiam requiritur prævia confessio, nisi necessitas urgeat, et non adsit copia confessarii, quo casu debet sacerdos qui celebravit (ùt diximus *num.* 12.) quamprimùm confiteri, ex Trid. *sess.* 13. *c.* 7. *de Euch.* Necessitas autem erit 1. ob dandum Viaticum. 2. Ob vitandam infamiam, aut scandalum. 3. Si ille est parochus et occurrat festum de præcepto. 4. Si celebrans post consecrationem recordetur mortalis culpæ (1). Insuper advertendum quòd suscipiens Sacramentum Pœnitentiæ sine dispositione, non solùm illicitè, sed etiam invalidè suscipit, dùm contritio pœnitentis est etiam materia hujus Sacramenti. Respectu verò ad alia Sacramenta, si quis indispositus ea suscipit, validè suscipit; ita ut, recedente fictione, sive obice peccati, illa reviviscunt, id est gratiam causant, ùt docent plures ex *D. Thoma* (2).

20. — Quæritur IV. an liceat petere Sacramenta à ministro peccatore, vel excommunicato? Non licet à peccatore (quamvis sit parochus, quidquid aliqui dicant), nisi adsit justa causa; sufficit autem gravis utilitas (3), ùt communissimè docent *Suar. Sanch. Scot. Pal. Tol. Anacl. Holzm. Salm.*, etc. Hinc dicunt licitè peti, 1. si urgeat præceptum confessionis aut Communionis, aut Missæ, aut si occurrat indulgentia lucranda. 2. Si aliàs carere debeat jubilæo. 3. Si maneres aliàs in mortali, etiam per horam, ùt dicunt *Suar.* et *Escob.* 4. Si diù carere debeas fructu Communionis, aut confessionis, etc. Absolutè verò sine alia causa licet recipere Sacramentum ab excommunicato, si sit toleratus, quia absolutè concessum est à Concilio Constantiensi fidelibus posse communicare cum toleratis (4). A vitando autem nec etiam in morte licet suscipere Pœnitentiam, quia (ùt diximus *n.* 11.) vitandus etiam in extrema necessitate invalidè eam ministrat.

21. — Quæritur V. an possit dari pecunia pro administratione Sacramenti, si minister nolit dare gratis? Videtur negare *S. Thomas* (5), dùm tradit quòd adultus neque in articulo mortis potest aliquid ministrare pro obtinendo Baptismo, dicens tunc ei sufficere ad salutem Baptismum flaminis. Sed quæcumque sit intelligentia hujus doctrinæ angelici Doctoris, communiter *Bonac. Salm.* et *Ronc.* (6). cum *Suar. Less. Sanchez, Laym. Castr.* et aliis affirmant posse dari pecuniam in extrema, et etiam in gravi necessitate Sacramenti. Ratio, quia ex una parte traditio

(1) *Lib.* 6. *n.* 255. — (2) *n.* 87. — (3) *n.* 89*i* — (4) *n.* 88. — (5) 2. 2. *q.* 100. *a.* 2. *ad* 1. — (6) *Bon. de Sim. D.* 1. *q.* 4. §. 1. *n.* 2. *Salm. tr.* 19. *eod. tit. c.* 2. *n.* 12. *Ronc. eod. tit. pag.* 211. *in Præc. n.* 3.

pecuniæ non est intrinsecè mala, ipsa enim est cooperatio materialis, non formalis, cùm non cooperetur pravæ voluntati ministri, juxta dicta *Tom. I. Tr. IV. n.* 31. *et* 32.; ex alia ipse suscipiens non committit simoniam, cùm non tradat pecuniam ad emendum Sacramentum, sed tantùm ad redimendam vexationem ministri Sacramentum injustè denegantis; et ideò dat temporale pro re merè temporali: tantòque magis id currit, si suscipiens est fidelis, quia tunc habet jus ad Sacramentum, dùm idem *D. Thomas* (1) docet, post jus quæsitum licere cuivis dare pecuniam ad tollendum injustum impedimentum. Idque admittunt *Suar. Filliuc.* et *Croix*, non solùm pro obtinendo Baptismo et Pœntenitia, sed etiam Viatico; et *Bonacina* extendit etiam ad Extremam-Unctionem.

22. — De *effectu* Sacramentorum. Duplex est Sacramentorum effectus, collatio gratiæ et impressio characteris. Primus ergò effectus est gratia: duplex autem gratia confertur in Sacramentis, gratia *sanctificans*, nempe quæ reddit hominem amicum Dei; et gratia *sacramentalis,* quæ est propria et peculiaris uniuscujusque Sacramenti, ad causandum effectum proprium Sacramenti illius, nempe Baptismi, ad abluendum à culpis; Confirmationis, ad roborandum in Fide; Eucharistiæ, ad reficiendam animam; Pœnitentiæ, ad delenda peccata; Extremæ-Unctionis, ad vim conferendam adversùs dæmonum tentationes in extremo agone; Ordinis ad conferenda auxilia, ut ordinatus rectè sua munia exerceat; et Matrimonii, ut conjuges illius onera et obligationes benè sustineant et adimpleant.

23. — Sacramenta in suscipiente disposito causant gratiam *ex opere operato,* id est ex se, non *ex opere operantis*, scilicet ex merito suscipientis. An autem causent physicè, ita ut materia Sacramenti, nempe aqua, oleum, etc. licèt sit causa tantùm naturalis, elevetur tamen à Deo ad causandam gratiam, utì docet *D. Thomas?* vel tantùm moraliter, ita ut, posito Sacramento, Deus per se conferat gratiam, ùt vult *Scotus?* Utraque sententia est probabilis (2). Sacramenta autem mortuorum, ùt Baptismus et Pœnitentia, per se habent causare primam gratiam. Alia verò Sacramenta, quæ sunt vivorum, tantùm augmentum gratiæ causant; sed aliquando in attritis, qui reputant se contritos, causant etiam primam gratiam, ùt docet *D. Thomas* de Eucharistia et de Extrema-Unctione, et sequuntur *Gonet, Concina, Ronc. Suar. Bon. Salm.,* etc. (3).

(1) 2. 2. *q.* 100. *a.* 2. *ad* 5. — (2) *Lib.* 6. *n.* 7. — (3) *n.* 6.

24. — Alter effectus Sacramentorum est character. Character autem est *quoddam signaculum spirituale indelebile, impressum in anima suscipientis Sacramentum.* Illud imprimitur tantùm in Baptismo, Confirmatione, et Ordine; et significat potestatem, sive dignitatem ex hujusmodi Sacramentis susceptam: in Baptismo enim est signum *ovium* Christi, quo fideles efficiuntur idonei ad alia Sacramenta recipienda; in Confirmatione est signum *militum* Christi, quo vim accipiunt ad Fidem constanter profitendam; in Ordine est signum *ministrorum* Christi, quo potestatem acquirunt ad Sacramenta fidelibus ministranda. Imprimitur autem character etiam in Sacramento illicitè suscepto, nec amittitur per peccatum. Notandum insuper, quòd ex Baptismo et Confirmatione oritur alius effectus, nempe impedimentum cognationis spiritualis, quæ dirimit matrimonium inter baptizantem et baptizatum, baptizatique patrem et matrem. Item inter susceptorem (sive patrinum) et susceptum, susceptique patrem et matrem.

CAPUT II.

DE SACRAMENTO ORDINIS IN GENERE.

Quid sit Ordo 25. *Quid ordinatio* 26. *Quot sint Ordines et an episcopatus sit Ordo distinctus* 27. *An singuli Ordines sint Sacramenta* 28. *Quænam materia, et forma Ordinis; et de tactu physico, et simultaneo* 29. *Quis minister* 30. *Effectus* 31. *Requisita, ut quis validè ordinetur* 32. *Ut autem licitè; requiritur*, I. *Confirmatio.* II. *Ut non sit infamis, etc. An protestatio Episcopi, etc.* III. *Animus clericandi.* IV. *Ut ab Episcopo proprio, etc.* 33. *Quis sit Episcopus proprius. Regulares à quo, etc.* remissivè 34. V. *Scientia* 35. *et* 36. VI. *Titulus; et quotuplex sit titulus* 37. *et* 38. *De patrimonio ficto* 39. VII. *Ut Ordo inferior suscipiatur ante superiorem.* VIII. *Tempus debitum* 40. IX. *Interstitia* 41. *et* 42. X. *Locus.* XI. *Ætas* 43. *et* 44. XII. *Exercitium Ordinis suscepti.* XIII. *Vocatio divina* 45. *Qui incurrant suspensionem, etc.* 46.

25. — Ordo est, juxta D. Thomam, *signaculum Ecclesiæ, quo traditur ordinato potestas spiritualis.* Est de fide Ordinem esse Sacramentum, ùt patet ex Trid. *sess.* 23. *can.* 3. Nam in Ordine jam reperiuntur tria requisita ad Sacramentum, nempe signum externum, quod est impositio manuum; institutio Christi, proùt habetur ex Luc. 22. 19. *Hoc facite in meam commemorationem*: et promissio gratiæ, ùt habetur ex Apost. 2. *Tim.* 1. 6. *Admoneo te, ut resuscites gratiam, quæ in te est per impositionem manuum mearum.*

26. — Differt autem Ordo ab ordinatione. *Ordo* est ipsa potestas tradita : *ordinatio* verò est actio, quâ Episcopus potestatem tradit. Undè presbyteratus est Sacramentum in fieri, scilicet in actu ordinationis, non autem in facto esse, scilicet cùm quis jam ordinatus est.

27. — Septem sunt Ordines, alii minores, alii majores. Minores sunt quatuor, nempe *ostiariatus*, *lectoratus*, *excorcistatus*, *et acolythatus.* Majores sunt tres, nempe *subdiaconatus, diaconatus, et presbyteratus.* Præter hos probabiliter plures DD. addunt Ordinem episcopatûs, et ita quidem valdè probabiliter et communiùs tenènt *Bellarm. Sanch. Habert, Tournely*, etc.; cùm ipse rationabiliter distinguatur à presbyteratu propter distinctam potestatem, quæ traditur Episcopo conferendi aliis potestatem consecrandi Corpus Christi, et absolvendi fideles à peccatis (1).

28. — Quæritur I. an singuli Ordines sint Sacramenta? Quòd sacerdotium sit Sacramentum, est de Fide. Quòd etiam diaconatus Sacramentum sit, est certum, sed non de fide. Quòd alii autem Ordines sint adhuc Sacramenta, satis probabile est ex *D. Thoma*, cùm unicuique Ordini assignata videtur materia, et forma. Omnes autem septem Ordines (juxta hanc sententiam) unum tantùm Sacramentum constituunt ex unitate finis, cùm singuli sint ordinati ad unum Missæ Sacrificium conficiendum; et omnes supponuntur instituti à Christo illis verbis : *Hoc facite in meam commemorationem.* In Ordine enim sacerdotii alii vel continentur eminenter, ùt sunt Ordines inferiores, vel consequenter respectu ad episcopatum. Verùmtamen probabiliùs est alios Ordines (præter presbyteratum et diaconatum, ùt diximus) non esse Sacramenta; quia deest in illis materia, nempe impositio manuum, quam (ùt mox dicemus) probabiliùs est esse unicam materiam Ordinis, deestque etiam forma, quæ exprimat productionem gratiæ, dùm in collatione præfatorum Ordinum non fit mentio gratiæ, sed tantùm potestatis quæ traditur (2). De hac quæstione fusiùs dictum est *Tom. II. Tract. XVII. n.* 14.

29. — Quæritur II. Quænam est materia et forma Ordinis? Tres sunt sententiæ : I. Tenet materiam Ordinis esse solam traditionem instrumentorum; sed hæc non est satis probabilis. II. Tenet materiam proximam esse duplicem integralem, scilicet traditionem instrumentorum, quâ traditur

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 738. — (2) *Lib.* 6. *n.* 736. *et* 737.

potestas super Corpus reale Jesu Christi ad sacrificandum, cum forma: *Accipe potestatem, etc.*, et impositionem manuum, quâ traditur potestas super corpus mysticum ad peccata absolvenda, cum forma: *Accipe Spiritum sanctum, etc.* Materia autem remota (juxta hanc sententiam) sunt manus Episcopi, et instrumenta quæ ad tangendum ab eo traduntur. III. Probabilior tenet materiam unicè esse impositionem manuum formamque esse orationem quam profert Episcopus (Quomodò hoc probatur, vide quæ dicta sunt *in cit. Tom. II. Tract. XVII. n.* 16.). Attamen quia secunda sententia est etiam probabilis, nempe duplicem esse materiam Ordinis, scilicet impositionem manuum et traditionem instrumentorum, ipsa omninò in praxi sequenda est. Undè necessariò requiritur in ordinatione tactus instrumentorum, et tactus quidem physicus, cùm probabile etiam sit moralem non sufficere; sufficit verò tangere cum sola manu, vel digito (1). Non oportet autem (diximus *num.* 6.) ut contactus fiat à principio prolationis formæ usque ad finem, sed sufficit si fiat antequam forma terminetur, vel postquam illa sit incœpta. Forma autem sunt verba quæ profert Episcopus ordinans, cùm manus imponit, et instrumenta tradit, ùt supra dictum est. Sedulò hìc rursùs notandum 1. quòd in Ordine sacro conferendo materia tradenda est ab eodem Episcopo, qui formam profert; secùs in collatione Ordinum minorum; ita *S. Thomas* (2) et alii. Notandum 2. quòd si conferantur Ordines ab uno Episcopo, alio tamen celebrante, ordinatio erit valida, sed illicita, ùt declaravit Innoc. XIII. apud Benedict. XIV. (3).

30. — Quæritur III. Quis sit minister Ordinis? Minister ordinarius hujus Sacramenti est tantùm Episcopus. Potest verò Pontifex simplici sacerdoti potestatem impertiri conferendi Ordines minores, proùt eam habent Abbates mitrati, sed habent pro suis subditis tantùm regularibus professis, vel novitiis, non autem pro sæcularibus, ùt hodiè certum est ex Decreto S. C. Concilii approbato ab Urbano VIII. Qui jussit illud *inviolabiliter observari, reprobatâ omni contrariâ opinione* (4); vide dicta *in Tr. XX. de Privil. n.* 117. Sæculares autem ab Abbatibus ordinati, si sint eis subditi, vel habeant dimissoriales litteras à propriis Ordinariis ad ipsos, illicitè quidem ordinantur, et suspensionem incurrunt; sed validè ordinantur, ùt declaravit S. C. Vide dicta *eod. Tract. XX. n.* 120.

(1) *Lib.* 6. *n.* 739. — (2) *Suppl. q.* 38. *a.* 1. *ad* 2. — (3) *de Syn. l.* 8. *c.* 11. *n.* 6. *et* 7. — (4) *Lib.* 6. *n.* 761. 763. *et* 764.

31. — Quæritur IV. quinam sit effectus Ordinis? Sunt tres, 1. collatio gratiæ *sanctificantis*, scilicet quæ confertur in omni Sacramento, ùt diximus *n.* 22., et gratiæ *sacramentalis*, nempe specialis auxilii ad Ordinem benè exercendum. 2. Collatio potestatis exercendi functiones Ordinis, qui suscipitur. 3. Impressio characteris indelebilis, ob quod nullius Ordinis collatio iterari potest.

32. — Quæritur V. quæ requirantur, ut quis validè et licitè ordinetur? Ut validè ordinetur, requiritur, I. ut sit viator. II. Ut sit mas; fœminæ enim non sunt capaces Sacramento Ordinis. III. Ut sit baptizatus. IV. Ut habeat intentionem saltem habitualem (juxta *num.* 9.) suscipiendi Ordinem.

33. — Ut autem licitè ordinetur, requiritur I. ut sit *confirmatus*; sed hoc non sub præcepto gravi, ùt vult communis sententia (1). Quoad obligationem verò cujusque fidelis suscipiendi Confirmationem, vide dicta *Tom. II. Tract. XIV. n. 47. in fin.* II. Non sit neophytus, aut infamis, aut irregularis. Dubitatur hìc, an aliquis irregularitate irretitus validè ordinetur, si Episcopus protestationem præmittat (ùt consuetum est) nolle ordinare irregulares, excommunicatos, etc.? Respondeo, in dubio (quicquid alii dicunt) omninò dicendum, quòd ordinatio repetenda est; nisi constet Episcopum verba illa protulisse tantùm ad terrorem, ac suam intentionem protestationi minimè alligasse (2). III. Requiritur *animus clericandi*, ùt præscribitur in Trid. *sess.* 23. *cap.* 4., scilicet ascendendi ad Ordines superiores. Hoc tamen intelligendum procedere, cùm quis acceptat beneficium ad quod requiritur sacerdotium, vel alius Ordo sacer (3). IV. Requiritur, ut *quisque ordinetur à proprio Episcopo*, vel ab alio, sed cum litteris dimissorialibus Episcopi proprii, si hic est impeditus ex infirmitate, aut alia justa causa. Capitulum verò Sede vacante hodie (quicquid fuerit antiquitùs) nequit dare alicui dimissorias, nisi ille sit arctatus ad Ordinem suscipiendum ob aliquod beneficium requirens obsequium personale (4).

34. — Proprius autem Episcopus dicitur vel ratione originis, vel domicilii, vel beneficii, ac familiaritatis. Et I. debent Ordines suscipi ab Episcopo *originis*, si ordinandus in ejus diœcesi natus est, et parentes tempore nativitatis ibidem domicilium habuerint; nam si casu alicubi natus esset, et parentes alibi domicilium habuerint, tunc dicitur *oriundus*, et ordinari debet ab Episcopo loci, ubi parentes

(1) *Lib. 6. n.* 786. — (2) *n.* 784. *v.* Quær. hìc. — (3) *n.* 785. — (4) *n.* 788.

domicilium habent. II. Ratione *domicilii* benè ordinatur, qui in aliquo loco habitationem suam constituit, cum animo ibi perpetuò manendi. Hic autem animus probatur vel per habitationem decennii, vel per ædificationem domûs cum asportatione majoris partis bonorum, degendo ibi simul per aliquod notabile tempus, ùt habetur in Bulla *Speculatores* (1). III. Ratione *beneficii*, licèt aliquis alibi natus fuerit, et domicilium habeat, benè potest ordinari ab Episcopo, in cujus diœcesi beneficium sufficiens ac congruam sustentationem possidet, obtentis tamen litteris testimonialibus ab Episcopo domicilii; à quo tamen potest examinari, si illùc reversurus est, ex Bulla *Apostolici min.* Sed hìc advertendum, quòd ut quis possit ordinari ab Episcopo beneficii, debet esse saltem tonsuratus, aliàs non est capax beneficii, et ideò neque habilis ad Ordines ab illo Episcopo suscipiendos. IV. Denique ratione *familiaritatis*, si quis per triennium in familia, vel servitio assiduo alicujus Episcopi permanserit, vivendo ejusdem Episcopi expensis, etiamsi non habitet in illius ædibus, potest ab illo ordinari: modò degat in loco ubi est Episcopus, vel propè; et modò Episcopus statim ei conferat verum beneficium : non enim sufficit, si assignet pensionem, aut patrimonium (2).

Regulares autem ordinandi sunt ab Episcopo loci ubi morantur de familia, si Episcopus ordinationem habeat temporibus statutis: alias à quocumque Episcopo ordinari possunt. Vide circa hoc dicta. *Tract XX. n.* 113.

35. — V. Requiritur *scientia* Ordini suscipiendo conveniens. Concilium Tridentinum pro initiandis ad primam tonsuram tantùm requirit, ut ipsi *edocti fuerint rudimenta Fidei, et sciant legere, et scribere, sess.* 23. *cap.* 4. Pro initiandis ad Ordines minores, *ut linguam latinam intelligant, loc. cit. c.* 11. Pro initiandis ad subdiaconatum et diaconatum, *ut sint litteris, et iis, quæ ad Ordinem exercendum pertinent, instructi, cap.* 13. Demùm pro initiandis ad sacerdotium, *ut ipsi ad populum docendum ea quæ scire omnibus necessarium est ad salutem, ac ad ministranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur; idem Trid. cap.* 14. Notent ordinandi et ordinantes verba illa, *ad ministranda Sacramenta;* ideò enim dicunt DD. quòd initiandi ad sacerdotium scire debent non solùm quæ pertinent ad Baptismum, Eucharistiam, etc., sed etiam ad Pœnitentiam : nam licèt presbyterandus non indigeat tantâ scientiâ, quâ indiget confessarius approbatus, debet tamen

(1) *Lib.* 6. *n.* 770. *v.* V. Illc. — (2) *Ibid. v.* VI. Ut.

saltem scire universalia principia moralia, quibus solvere possit dubia communiter occurrentia in casu necessitatis, quo teneatur moribundi confessionem excipere. et specialiter omninò scire tenetur, quomodò se gerere debeat cum fidelibus morti proximis, nempe 1. Quando possunt eos absolvere, etiam in præsentia confessarii approbati? 2. Quando absolutè, et quando conditionatè? 3. An non solùm in articulo, sed etiam in periculo mortis, et in quali periculo? 4. Quid debeat imponere infirmo, si habeat casus vel censuras reservatas? Vide quæ infrà breviter super hac obligatione dicetur *n.* 130. Cæterùm benè potest Episcopus à suis majorem scientiam, quàm requirit Concilium, requirere (1).

36. — Verùm in Regularibus addictis ad vitam contemplativam, vel tantùm ad chorum et altare, vel sacristiam, minor scientia requiritur, modò sciant præstare quæ pertinent ad Ordinis exercitium; et ideò saltem in Grammatica debent esse edocti, aliàs erunt irregulares, etiam de jure divino, ita ut nec Papa posset cum eis dispensare. Hæc tamen irregularitas, sublatâ causâ ignorantiæ, absque dispensatione de se aufertur (2).

37. — VI. Requiritur *titulus sustentationis*, aliter Episcopus Ordinem, vel dimissorias tribuens, tenetur ipse ordinatum alere, usquedùm ille titulum habeat; ita ex *cap. Cùm secundum, de Præb.* et *cap. Recipimus, de ætate et qualit., etc.* Id tamen intelligendum, nisi Episcopus inculpabiliter deceptus fuerit, vel nisi ordinatus jam aliundè habeat undè vivere possit (3).

38.—Titulus autem sustentationis triplex esse potest, paupertatis, beneficii, et patrimonii. Titulo *paupertatis*, soli Regulares professi ordinari valent. Sæculares verò ordinari debent ad titulum *beneficii*, quod sit certum de præsenti, et sufficiens ad congruam sustentationem, juxta taxam diœcecis, originis, vel beneficii, si beneficium requirat residentiam (4). Nota quòd S. C. die 17. Julii 1723. remisit arbitrio Episcopi, si detrahenda sint, an non, onera Missarum ex beneficio, vel capellania (5). Ad titulum vero *patrimonii* tantùm pro necessitate vel commoditate Ecclesiarum suarum possunt Episcopi ordinare sæculares, ùt præscribit Trident. *sess.* 21. *c.* 2. *de Ref.* Patrimonium autem constitui debet super re certa et stabili, ac de sua natura frugifera, pacificè possessa, et libera ab omni onere. Sufficit etiam census perpetuus, quamvis sit redimibilis (6).

(1) *Lib.* 6. *n.* 792. *v.* Advertend. 2. — (2) *n.* 791. Quær. 2. *et* 3. — (3) *Lib.* 6. *n.* 813. — (4) *n.* 815. *et* 816. — (5) *n.* 774. — (6) *n.* 817.

39. — Hìc autem dubitatur 1. an incurrat suspensionem, qui ordinatur cum patrimonio ficto? Alii probabiliter negant: sed probabiliùs alii affirmant; idque certum est in diœcesi Neapolitana (1). Dubitatur 2. an juxta prædictam probabiliorem sententiam incurrat etiam suspensionem qui ordinatur cum patrimonio vero donato, sed datâ antapocâ, vel fide de reddendo illo donanti post ordinationem? Distinguo: si donans verum habuerit animum donandi, non incurrit; quia pactum illud de reddendo patrimonio tanquam nullum rejicitur, ùt S. C. declaravit (dùm S. C. insuper pluries declaravit quamcumque alienationem patrimonii sine licentia Episcopi esse invalidam). Secùs si donans haud habuerit intentionem donandi, quia tunc donatarius nullum rei dominium adeptus est (2).

40. — VII. Requiritur, *ut Ordo inferior ante superiorem suscipiatur*, aliàs qui per saltum ordinatur, suspensionem ipso facto incurrit ab exercitio Ordinis suscepti, donec Episcopus dispenset (3). VIII. Ut ordo suscipiatur *tempore debito*. Ordines majores possunt suscipi tantùm in sabbatis quatuor temporum; sabbato ante dominicam Passionis, et sabbato sancto. Minores verò possunt accipi in quolibet festo de præcepto, et etiam in feria sexta ante sabbatum generalis ordinationis, et feriâ quartâ quatuor temporum juxta consuetudinem receptam. Attamen apud *Ferrar. Biblioth. tom. 5. verb. Ordo. art. 2. n. 7.* affertur Decretum S. C. Concilii 13. Apr. 1720. ubi dicitur, quoad Ordines minores, posse tolerari consuetudinem, si sit immemorabilis, quòd ministrentur pridie die Veneris post prandium, sed expedire in hoc ut Episcopus se conformet Pontificali Romano. Qui autem ordinatur extra tempora, suspensionem ipso facto incurrit (4).

41. — IX. Requiritur, ut Ordines suscipiantur per debita temporum *interstitia*. Et I. inter Ordines minores requiritur aliquod intervallum: dicitur *aliquod*, quia illud minimè determinatum est à Trid. in *sess.* 23. *cap.* 11. ubi etiam additur: *Nisi aliud Episcopo expedire magis videretur*. Potest tamen liberè Episcopus primam tonsuram cum aliquo Ordine minore conferre. II. Ut à minoribus ascendatur ad subdiaconatum, requiritur anni spatium: *Nisi necessitas, aut ecclesiæ* (intelligitur cui ordinandus est adscriptus) *utilitas, judicio Episcopi, aliud exposcat*: ùt habetur in Trid. *loc. cit.* III. Ut ascendatur à subdiaconatu

(1) *N.* 820. *et* 821. — (2) *n.* 822. *ad* 824. — (3) *n.* 793. — (4) *Lib.* 6 *n.* 794.

ad diaconatum, requiritur etiam anni spatium, sed Episcopus in hoc ex quavis rationabili causa dispensare potest, nam in Trid. *cap.* 13. dicitur: *Nisi aliud Episcopo videatur.* IV. Denique, ut à diaconatu ascendatur ad sacerdotium, requiritur saltem anni intervallum: *Nisi ob ecclesiæ utilitatem, ac necessitatem aliud Episcopo videretur*, ùt in Trid. *cap.* 14. Nota hìc, *utilitatem, ac necessitatem,* intellige necessitatem moralem, nempe utilitatem notabilem, et certam propriæ ecclesiæ.

42. — Hinc autem notandum 1. quòd suscipiens duos Ordines sacros eodem die, suspensionem ipso facto ab ultimo Ordine suscepto, et insuper irregularitatem incurrit (1). Qui verò eodem die susciperet quatuor Ordines minores unà cum subdiaconatu, graviter quidem peccaret, sed non incurreret suspensionem (2). Notandum 2. quòd si quis ordinatur non servatis interstitiis, sed diversis diebus, et legitimis temporibus, peccat etiam graviter, sed probabiliùs suspensionem neque incurrit (3). Notandum 3. quòd Regulares ex suis pontificiis privilegiis benè possunt extra tempora ordinari cum licentia suorum Prælatorum, juxta dicta in *Tract. XX. De Privil. n.* 115. *et* 116. Debent tamen ordinari in festo de præcepto, ùt probabiliùs dicendum (4). Notandum 4. quòd si quis sacerdotium susciperet, omisso diaconatu, esset quidem validè ordinatus, sed non posset sacerdotio fungi, nisi priùs diaconatum acciperet, ùt habetur ex *cap. unico de Cleric. per salt.* Si quis autem episcopatum susciperet, non suscepto sacerdotio, invalidè ordinaretur.

43. — X. Requiritur *locus* ordinationis, nempe ut ipsa fiat in ecclesia, et ut Episcopus resideat in propria diœcesi: nam si Episcopus in aliena ordinaret, ipse incurreret suspensionem à Pontificalibus, et ordinatus ab exercitio Ordinis suscepti (5). XI. Requiritur *ætas debita,* quæ pro prima tonsura debet esse septem annorum, et Neapoli saltem decem. Ordines minores regulariter conferri possunt ab anno 7. ad 14. subdiaconatus anno 22. diaconatus anno 23. sacerdotium anno 25. in Trid. *sess.* 23. *c.* 12. Ætas computatur non à die Baptismi, sed nativitatis. Sufficit autem ut annus sit incœptus, prout communis usus habet. Pro beneficiis simplicibus accipiendis sufficit annus 14. ex Trid. *sess.* 23. *cap.* 6.; sed si beneficium sit curatum, requiritur annus 25. ex Trid. *sess.* 24. *cap.* 12. Pro canonicatu annus

(1) *N.* 796 — (2) *n.* 797. *et ibid.* Dubit. 2. — (3) *Lib.* 6. *n.* 796. *vers.* Dubit. 2. — (4) *n.* 797. Dubit. 4. — (5) *n.* 798. *vers.* Adde.

22. Trid. *sess.* 24. *c.* 12., quamvis in collegiatis sufficiat annus 14. Pro episcopatu demùm requiritur annus 30. (1).

44. — Notandum, autem quòd si quis scienter ordinatur ante legitimam ætatem, ipso facto perpetuam incurrit suspensionem, à qua absolvi nequit nisi à Papa, vel ab Episcopo, si fuerit occulta, ex *c. Liceat, Trid. sess.* 24. *c.* 6. (2). Diximus *scienter,* nam Pius II. hanc suspensionem imposuit tantùm eis qui ex *temeritate* sic ordinantur : undè ignorantia crassa illos probabiliùs ab ea excusat, ita ut completâ ætate benè poterunt Ordinem exercere (3). An autem qui ante ætatem suscipit sacerdotium, irregularitatem incurrat ? Alii affirmant, quia (ùt dicunt) neo-presbyter concelebrando cum Episcopo, verè consecrat : et ideò jam exercet Ordinem susceptum cum suspensione. Sed alii communiùs et valdè probabiliter negant; quia æquum non videtur, ut quis eâdem actione morali duplicem incurrat pœnam, nempe suspensionem, et irregularitatem; testaturque *Suarez* ex stylo Cancellariæ hujusmodi ordinatos non censeri irregulares. Et idem dicendum de diaconis et subdiaconis : nisi in eadem Missa ordinationis Ordinem jam susceptum exerceant, quia tunc irregularitatem non effugiunt, saltem si ultrò ad ministrandum se offerant in Missa ordinationis (4).

45. — XII. Ut initiandus ad Ordinem superiorem ascendere possit, requiritur ut exercuerit Ordinem priùs susceptum; sed juxta *Salm.* (5) hoc non est de præcepto gravi. XIII. Ultimò requiritur vocatio divina, ex illo Apostoli : *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Hebr.* 5. 4. Signa autem divinæ vocationis sunt, 1. Scientia conveniens. 2. Intentio recta vacandi Deo animarumque saluti. 3. Probitas vitæ, quæ maximè requiritur ad veram vocationem agnoscendam, ex illo Tridentini : *Sciant tamen Episcopi.... debere ad hos Ordines assumi dignos dumtaxat, et quorum probata vita senectus sit, sess.* 28. *cap.* 12. ùtque docet D. Thomas (6) dicens : *Non sufficit bonitas qualiscumque, sed requiritur bonitas excellens,* hanc rationem assignans : *Ut sicut illi qui Ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur, ita et superiores sint merito sanctitatis.* Hinc si quis absque his signis, et consequenter sine vocatione divina ascendit ad altare, nequit à gravi culpa excusari; tùm ob gravem præsumptionem; quâ non vocatus in sacrum ministerium

(1) *N.* 799. — (2) *Cit. n.* 799. — (3) *Ib.* Notand. 2. *et v.* Sed hìc dubit. 1.—(4) *Lib.* 6. *n.* 799. Dubit. 3.— (5) *De Ord. c.* 4. *n.* 74.— (6) *Suppl. q.* 35. *a.* 1. *ad* 3.

se intrudit, ùt ait S. Anselmus: *Qui enim se ingerit, et propriam gloriam quærit, gratiæ Dei rapinam facit, et ideò non accipit benedictionem, sed maledictionem:* tùm ob magnum periculum damnationis, cui se exponit, ùt sapienter loquitur Episcopus Abelly: *Qui sciens, nullâ divinæ vocationis habitâ ratione, se in sacerdotium intruderet, haud dubiè seipsum in apertum salutis discrimen injiceret.* Et tantò magis graviter peccant Episcopi, qui tales ad ordines admittunt, transgrediendo præceptum illud Apostoli: *Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis.* 1. *Tim.* 5. 22. Quæ verba exponens S. Leo *Epistolâ* 1. (*aliàs* 87.) *ad Afric.* 2. dixit: *Quid est communicare peccatis alienis, nisi talem effici ordinantem, qualis est ille qui non meruit ordinari?* Ideò in c. *Nullus, dist.* 24. universè Episcopis præcipitur: *Nullus ordinetur, nisi probatus fuerit.*

46. — Refert hìc autem unà simul adnotare, quinam ex prædictis illegitimè ordinatis suspensionem ipso facto incurrant. Incurrunt 1. qui ordinantur sine dimissoriis sui Ordinarii, vel sine ejus litteris testimonialibus, cùm ordinantur ab Episcopo beneficii. 2. Qui eodem die duos sacros Ordines suscipiunt. 3. Qui ordinantur extra tempora. 4. Qui ordinantur ab Episcopo manente in aliena diœcesi, sine licentia Episcopi loci. 5. Qui scienter ordinantur ante legitimam ætatem. 6. Qui ordinantur per saltum, omisso Ordine præcedenti. Adde ultimo loco, qui ordinatur per simoniam; hic enim manet ipso facto suspensus ab Ordine simoniacè suscepto, et impeditur ab ascendendo ad superiores; id tamen non currit, si simonia ab alio sit commissa, ignorante ordinato (1).

CAPUT III.

DE ORDINIBUS IN SPECIE.

ARTICULUS I.

De prima tonsura.

Quid prima tonsura, et an sit Ordo? Si quis ordinatur sine tonsura 47. *Privilegia tonsurati* 48. *De obligatione deferendi habitum, et tonsuram* 49. *et* 50. *Qui priventur privilegio fori et Canonis* 51.

47. — Prima tonsura non est Ordo, sed præparatio sive dispositio ad Ordines, cùm nullum officium habeat circa

(1) *Vide l.* 3. *n.* 109.

ministerium altaris; ita communiter theologi cum D. Thoma (1). Et probatur ex Trident *sess.* 23. *cap.* 2. *de Ordine,* ubi tonsuræ sumptio præcipitur, sicque dicitur: *Ut, qui jam clericali tonsurâ insigniti essent, per minores ad majores* (Ordines) *ascenderent.* Ergò tonsura inter Ordines minimè numeratur (2). Clericus significat *in sortem vocatus,* scilicet ad cultum Deo præstandum. Tondentur ei capilli in modum coronæ, ad significandam regiam dignitatem eorum, qui in sortem Domini vocantur. Tradit autem Catechismus Romanus sanctum Petrum primam tonsuram instituisse. Ut quis possit tonsurari, requiritur 1. ut sit mas: 2. ut sit confirmatus: 3. ut sciat legere et scribere, ac saltem Grammaticam, præter rudimenta Fidei: 4. ut habeat animum Deo inserviendi. Qui ordinatur sine tonsura, graviter quidem peccat contra præceptum Tridentini, sed validè ordinatur; verùm manet suspensus usque ad beneplacitum Episcopi. Qui autem aliquem Ordinem jam susceperit sine prima tonsura, non tenetur eam postea recipere, quia per Ordinem susceptum jam fuit factus idoneus ad alios suscipiendos.

48. — Effectus, et privilegia tonsurati hæc sunt: I. Tonsuratus transfertur ad statum clericalem, undè acquirit privilegium fori, quo eximitur à jurisdictione fori laïcalis: modò deferat habitum et tonsuram, ac alicui ecclesiæ de mandato Episcopi inserviat, aut versetur in seminario, vel in aliqua schola de licentia Episcopi, ùt habetur in Trid. *sess.* 23. *c.* 6. *de Reform.* II. Acquirit etiam privilegium Canonis, ita ut percutientes ipsum injuriosè incurrant excommunicationem reservatam Papæ, si percussio est gravis; Episcopo verò, si levis. III. Tonsuratus fit capax beneficii ecclesiastici, modò habeat 14. annos. IV. Fit capax etiam omnis jurisdictionis ecclesiasticæ ad conferenda beneficia, ferendas censuras, et judicandas causas spirituales.

49. — Quæritur hìc, qualiter peccent, et quas incurrant pœnas clerici habitum aut tonsuram non deferentes; et quando propter id privilegi fori et Canonis priventur? Clerici in minoribus, ùt communiter DD. ajunt, non peccant graviter, si habitum et tonsuram non deferant; imò communiùs *Sotus, Nav. Arm. Castrop. Escob. Holzm.,* etc. ab omni culpa eos excusant, ex Bulla Sixti V. *Pastoralis,* an. 1588. 31. Jan. Nam ibi in tantùm clerici declarantur teneri ad habitum deferendum, qui pensionem, aut alia bona

(1) *Suppl. q.* 40. *a.* 2 —(2) *Vide l.* 6. *n.* 734.

ecclesiastica recipiunt, excedentia valorem annuum ducatorum 60. aureorum de Camera. Clerici autem beneficiati, aut in sacris constituti peccant quidem graviter si habitum dimittunt, ùt communiter docent *Sanch. Laym. Castr. Bon. Salm.,* etc. (quicquid dicant *Cajet. Escob.* et *Gob.*) dum in Trid. *sess.* 14. *c.* 6. tales habitum non deferentes de temeritate arguuntur. Valdè tamen probabiliter negant eos peccare omnes AA. præfati, si habitum dimittant ad breve tempus, aut ex causa justa se occultandi, putà ad aliquod grave damnum vitandum. Id quoad culpam; quod autem ad pœnas pertinet, in Concilio *l. c.* sic dicitur: *Si postquam ab Episcopo suo moniti fuerint, honestum habitum clericalem, illorum ordini et dignitati congruentem, et juxta ipsius Episcopi ordinationem et mandatum non detulerint, per suspensionem ab Ordinibus, ac officio et beneficio, ac fructibus, redditibus, et proventibus ipsorum beneficiorum, nec non si semel correpti denuò in hoc deliquerint, etiam per privationem officiorum, et beneficiorum...coërceri debeant.* Ex quo patet has pœnas esse tantùm ferendæ sententiæ. Neque huic obstat Bulla Sixti V. *Cùm sacrosancta,* edita die 9. Jan. 1588. ubi beneficiati non deferentes habitum, ipso jure declarantur privati suis beneficiis, nam id dispositum fuit tantùm pro Urbe Romæ, et postquam mandatis sub certo termino ipsi non obedierint (1).

50. — Id quod de habitu dicunt *Sanch. Laym. Escob.* et alii de tonsura, sive corona. Alii tamen, ùt *Castrop. Henriq. Renz.,* et *Tamb.* cum *Marchino,* clericum etiam in Sacris, aut beneficiatum tonsuram non deferentem non audent damnare de mortali, nisi eam ex contemptu omittat. Cæterùm benè quidem ait *La-Croix* faciliùs excusandos eos qui tonsuram, quàm qui habitum non deferunt; undè præfatus auctor nec sacerdotem tonsuram per 6. aut 8. hebdomadas non deferentem damnat de mortali (2).

51. — Privantur autem beneficiati, sicut etiam ii qui in Sacris sunt constituti, habitum non deferentes, privilegio tam fori quàm Canonis, si post tertiam monitionem illum non reassumunt, *ex cap. Contingit* 45. *de sent. excomm.* (3). Simpliciter autem tonsurati, aut clerici tantùm ad Ordines minores promoti sine beneficio, non peccent graviter, sed non gaudent privilegio fori, si actu habitum non deferant, nec ecclesiæ inserviant, ùt habetur in Trid. *sess.* 23. *c.* 6. *de Reform.* Gaudent verò semper ac habitum reassumunt, nisi hoc faciant in fraudem, putà si fuerint

(1) *Lib.* 6. *n.* 825. — (2) *N.* 826. — (3) *N.* 827.

in carcere jam conjecti pro criminalibus, vel jam citati in foro laïcali pro civilibus (1). Aliter tamen dicunt DD. de privilegio Canonis (2). An autem peccet, qui tonsuram suscipit ad accipiendum beneficium, sine animo permanendi in statu clericali? Vide Opus nostrum morale (3), ubi dicitur suscipiens peccare, sed probabiliter tantùm venialiter.

Hìc juvat adnotare id quod statutum habetur anno 1741. in Concordato inter sanctam Sedem et Carolum III. regem regnorum Neapolis et Siciliarum, circa ordinationem promovendorum ad statum ecclesiasticum. *I. Niuno potrà esser da ora innanzi promosso alla Prima Tonsura, se non che à titolo di Beneficio, o Capellania perpetua, le di cui rendite, detratti i pesi, ascendano almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella Diocesi del Promovendo. II. Giudicando qualche Vescovo veramente utile, o necessario alla Chiesa, conferir la Prima Tonsura a qualche Giovane, benchè non abbia verum Beneficio, potrà farlo, ma nel solo caso che abbia il medesimo una Pensione Ecclesiastica perpetua della rendita che ascenda almeno alla metà della tassa stabilita pel Patrimonio sagro nella sua Diocesi, o l'intero Patrimonio; il quale, per evitar qualunque frode o inganno, non potrà costituirsi da ora innanzi, che unicamente sopra beni stabili, o sopra annue rendite fisse; e dovrà regolarsi à tenore della tassa Sinodali di ciascuna Diocesi, purchè non sia esso Patrimonio nè in minor somma di ventiquattro ducati, nè in maggiore di quaranta. III. Oltre al requisito del Beneficio, Cappellania perpetua, o Pensione Ecclesiastica perpetua, o dell' intiero Patrimonio, a niuno potrà conferirsi la Prima Tonsura, il quale dopo aver terminati dieci anni di sua età, non sia andato a dimoraralmeno per un triennio in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico, e dove ciò non possa farsi, non abbia almeno portato per tre anni l'Abito Clericale con licenza del proprio Ordinario, ed in tutto il triennio, o almeno per la maggior parte delle Feste di precetto di ciascun de' tre anni non abbia servito a qualche Chiesa nella maniera che gli sarà dal proprio Vescovo prescritta; computando questo servizio colla dimora, che avrebbe dovuto fare in qualche Seminario, o Convitto Ecclesiastico, ec.* Ultimo loco dicitur: *Chiunque sarà promosso alla Prima Tonsura, agli Ordini Minori, o agli Ordini sagri contrà la forma prescritta nel presente regolamento, oltre alle pene di soprà ac-*

(1) *Ibid.* — (2) *Ibid.* — (3) *vide l.* 4. *c.* 115. *v.* Dixi 1.

cennata, rimarrà perpetuamente sospeso dall' esercizio dell. Ordine già conferitogli. E chi l'avrà cosi ordinato, o purè gli avrà a tal effetto concedute le Dimissorie, se sarà Vescovo, sarà sospeso per un anno dalla collazione degli Ordini, e dall' esercizio de' Pontificali; e non essendo Vescovo, ma Prelato inferiore coll' uso de' Pontificali, sarà sospeso per sempre dall' esercizio de' medisimi; e non avendo l' uso di essi, come pure qualunque altra Persona costituita in dignità, per sempre sarà sospesa dall' esercizio dell' Officio, e de suoi Ordini.

ARTICULUS II.

De Ordinibus minoribus.

Quot sint Ordines minores 52. Sect. I. *De ostiariatu. Materia tradenda est ab ipso ordinante; et ab eo Missa celebranda* 53. Sect. II. *De lectoratu* 54. Sect. III. *De exorcistatu* 55. Sect. IV. *De acolythatu* 56.

52. — Ordines minores quatuor sunt: Ostiariatus, lectoratus, exorcistatus, et acolythatus. Dicuntur ipsi *minores* propter minora officia, quæ ab ordinatis exercentur circa Missam, aut in ecclesia.

Sectio I. *De ostiariatu.*

53.—Ostiariatus *est Ordo, quo confertur potestas aperiendi, claudendi et custodiendi ecclesiam.* Officium ostiarii (præter dicta) est etiam pulsandi campanas, nec non admittendi dignos in ecclesia, et expellendi indignos, scilicet infideles, hæreticos, et excommunicatos. Materia *remota* ostiariatûs sunt claves ecclesiæ; *proxima* clavium traditio; forma sunt verba ordinantis, et dicentis: *Sic age quasi redditurus rationes pro his rebus quæ his clavibus recluduntur.* Ita tradunt AA., qui tenent singulos septem Ordines esse Sacramenta. Claves debent esse propriæ ecclesiæ, nec possunt aliæ substitui, debentque tangi ab ordinando. Hic autem denuò adverte id quod notatum est superiùs *n.* 29., nempè quòd in Sacramento Ordinis materia omninò tradenda est ab ipso ordinante, aliàs Sacramentum invalidè ministratur, et ab eodem debet Missa celebrari (1).

1) *Lib.* 6. *n.* 744.

Sect. II. *De lectoratu.*

54. — Lectoratus est *Ordo, quo confertur potestas legendi Scripturas sacras in ecclesia.* Materia *remota* est liber prophetiarum, et epistolarum; *proxima* illius traditio; forma sunt verba: *Accipe et esto verbi Dei relator*, *etc.* Officium igitur lectoris est legendi sacras Scripturas (intellige extra Missam, nam in Missa officium est subdiaconi): ac etiam catechumenos instruendi. Si loco libri epistolarum sive *lectionarii* traderetur Biblia, aut Breviarum, valida quidem, et etiam licita esset ordinatio; secùs si alius liber.

Sect. III. *De exorcistatu.*

55. — Exorcistatus *est Ordo, quo datur potestas expellendi dæmones ab obsessis, ne eos impediant à Communione.* Materia *remota* est liber exorcismorum; *proxima* ejus traditio; forma: *Accipe, et habe potestatem imponendi manus super energumenos, etc.* Exorcismus autem est formula quædam ab Ecclesia instituta ad dæmones fugandos in nomine Jesu Christi: ut possit autem exorcista solemniter exorcizare, requiritur etiam collatio jurisdictionis, sive licentia Episcopi. Id tamen non est ob jus commune, sed ob particulare præceptum Episcoporum prohibentium exorcizare sine eorum licentia (1). Dictum est *solemniter*, cùm quisque fidelis possit privatim imperare dæmonibus, ne noceant, neque impediant fideles ab actionibus sacris (2).

Sect. IV. *De acolythatu.*

56. — Acolythatus *est Ordo, quo datur potestas ferendi urceolos ad altare, et candelabra luminaque in ipso accendendi.* Materia *remota* sunt urceoli vacui; *proxima* eorum traditio; forma: *Accipe ceroferarium; etc.*, atque: *Accipe urceolos, etc.* Utraque materia est essentialis, sed nobilior sunt urceoli, quia vinum et aqua magis sunt ad Missam necessaria. Hæ autem materiæ sunt partiales, unam totalem constituentes. Character verò non in candelabri, sed in urceolorum traditione imprimitur, quia in ea principalior traditur potestas (3).

(1) *Lib.* 6. *n.* 745. *et* 805. — (2) *Vide lib.* 3. *n.* 193. *app. de adjur. ad IV.* — (3) *Lib.* 6. *n.* 745.

ARTICULUS III.

De Ordinibus majoribus.

Lectio I. *De subdiaconatu.*

Quid subdiaconatus, materia, forma, et officium? Si sine manipulo, etc. 57. *Requisita* 58. §. I. *De voto castitatis ; et an castitas sit ex voto? Si quis ignoret, etc. Si impuber, etc. Qui per metum ordinatur, etc.* 59. §. II. *De Horis canonicis. Propositiones damnatæ* 60. *Qui teneantur ad Horas?* I. *Clerici in Sacris.* II. *Religiosi professi.* III. *Beneficiati* 61. *Cui facienda restitutio fructuum* 62. *Si habeant alia onera* 63. *An excommunicati, etc. Et qui sine attentione interna, etc.* 64. *Intra primos sex menses. Qui sine culpa omittit. An unum peccatum, etc.* 65. *Qui non percipit fructus, etc.* 66. *Si beneficium sit tenue* 67. *An malè expendens, etc. Canonicus non canens* 68. *Quæ parva materia, etc. An projiciens Breviarium: In dubio an quid omissum* 69. *Quæ requirantur ad Horas rectè dicendas?* I. *Juxta præscriptum. Si permutes officium* 70. *Si aliò pergis* 71. *Si advertis errasse. De litaniis, et officio defunctorum* 72. II. *Pronuntiatio vocalis. Quid in choro* 73. III. *Pronuntiatio integra.* IV. *Pronuntiatio continuata.* V. *Ordo Horarum.* VI. *Tempus* 74. *Intentio, et attentio,* 75. *Causæ excusantes à recitatione* 76. §. III. *De censuris in genere* 77. *ad* 80. §. IV. *De censuris in specie, et* I. *De excommunicatione* 81. *ad* 83. II. *De suspensione* 84. III. *De depositione, etc.* 85. IV. *De interdicto* 86. V. *De irregularitate* 87. *Irregularitates ex delicto* 88. *Irreg. ex defectu* 89.

57. — SUBDIACONATUS *est Ordo quo traditur potestas, per quam ordinatus potest deferre calicem ad altare, ministrare diacono, et legere epistolam in Missa.* Materia *remota* est duplex, nempe calix vacuus cum patena vacua, necnon liber epistolarum. Materia *proxima* est horum traditio. Calix autem probabiliter debent esse consecratus, ùt plures DD. sentiunt: undè ipsorum sententia in praxi sequenda est (1). Sic etiam omninò requiritur traditio libri epistolarum (2). Forma autem sunt verba Episcopi: *Videte cujus ministerium vobis traditur, etc.* Et alia: *Accipe librum epistolarum, et habe potestatem legendi eas, etc.* Duplici enim materiæ duplex adhibetur forma partialis. Officium subdiaconi (ultra prædicta in altari) est deferre crucem, et lavare corporalia. Peccaret subdiaconus, si absque manipulo solemniter ministraret in Missa, nisi urgeret necessitas, ùt dicit *P. Suarez*, (3). An autem graviter peccet

(1) *Lib,* 6. *n,* 747.—(2) *n.* 746.—(3) *Suarez de Censur. Disp.* 42. *sect.* 4. *n.* 17.

subdiaconus ministrans in mortali? Vide dicta suprà *n.* 14. Clericus (vel etiam subdiaconus) exercens officium subdiaconi sine manipulo, vel cum manipulo, sed non intendens ex officio actum illum exercere, non incurrit irregularitatem; quia tunc (ùt ait *Bonac.*) exercet tantùm officium cantoris. Secùs si cùm manipulo intenderet exercere officium proprium subdiaconi (1). Adverte hìc Decretum S. C. Rituum, editum 6. Jul. 1698. *Deficiente subdiacono pro Missa solemni, datâ necessitate, potest permitti per Superiores, ut substituatur constitutus in minoribus Ordinibus ad cantandam epistolam paratus absque manipulo.* Apud *Meratum* in indice Decretorum *n.* 531. Et adverte hoc Decretum esse posterius ad alia contraria, quæ affert *Ferrar. Bibliot. verb. Missæ Sacr. art. XII. n.* 57. *et* 58.

58. — Ut quis ad subdiaconatum possit promoveri, requiritur 1. ut sit ordinatus in minoribus. 2. Ætas 21. annorum completorum. 3. Titulus sustentationis (de quo vide suprà dicta n. 37. ad 39.). 4. Ut benè sciat quæ pertinent ad suum munus. 5. Examen, quod debet quidem rigorosius esse in subdiaconis, ùt rectè advertit *Homobonus* (Pœnitentiarius in ecclesia Bononien.) et signanter circa subdiaconi obligationes, nempe servandi castitatem, recitandi officium, habendi titulum sustentationis; necnon refert subdiaconos examinare circa censuras et irregularitates, quarum singulatim hinc principaliora rudimenta mox infrà breviter recensebimus.

§. 1. *De voto castitatis.*

59. — Subdiaconatus ex præcepto S. Gregorii Papæ in *cap.* 2. *Dist.* 28. tenetur votum castitatis emittere. Hinc obligatio castitatis in ordinatis in sacris veriùs est ex vi voti Ordinibus annexi, quàm præcepti Ecclesiæ, ùt satis colligitur ex *cap. Cùm olim, de Cler. conjug.* Attamen si quis Ordinem suscipiendo expressè nollet castitatem vovere, tunc iste saltem ex præcepto Ecclesiæ ad castitatem teneretur. Hocque dicendum etiamsi nesciret hanc obligationem, modò vellet verè Ordinem suscipere; et adhuc si inculpatè nesciret, ùt valdè probabiliter plures doctores docent (2). Qui autem ordinaretur ante usum rationis, hic non teneretur ad castitatem. Qui verò ordinatur ante pubertatem, an ad castitatem teneatur? Adest duplex sententia, utraque probabilis (3). Qui ordinatur per metum

(1) *Vide lib.* 7. *n.* 358. — (2) *vide lib.* 6. *n.* 809. Dubit. 1. *et* 2. — (3) *n.* 810.

extrinsecum injustè incussum, et non habet animum suscipiendi Ordinem, non tenetur ad castitatem; et etiamsi animum haberet, probabiliùs nec teneretur, quia votum emissum ob metum probabiliùs est invalidum. Secùs si metus fuerit justè incussus; vel si ordinatus scienter suam Ordinationem ratificaret, nempe si ultrò Ordinem exerceret (1).

§. II. *De Horis canonicis.*

60. — Primo loco hìc refert adnotare plures propositiones damnatas ab Alexandro VII., nimirùm prop. 20. quæ dicebat: *Restitutio fructuum non debetur ante sententiam.* Prop. 21. *Habens beneficium, si studio litterarum vacet, satisfacit recitando per alium.* Prop. 33. *Restitutio fructuum suppletur per eleëmosynas antè factas.* Prop. 34. *Satisfacit dicens officium paschale pro officio diei Palmarum.* Prop. 35. *Cum uno officio potest satisfieri obligationi duorum dierum.* Item Innoc. XI. damnavit prop. 54. *Qui nequit recitare Matutinum, non tenetur ad alias Horas.*

61. — Quæritur 1. quinam teneantur ad Horas? Tenentur I. omnes ordinati in Sacris, etiamsi sint excommunicati, suspensi, et degradati. Ordinatus autem ad subdiaconatum in die Ordinationis tenetur ad Horam correspondentem horæ quâ ordinatur. Tenentur II. Religiosi professi utriusque sexûs. Hoc habetur ex antiqua consuetudine obligante sub gravi, ùt tenet communis sententia contra aliquos. Nec valet dicere, quòd non constat, an consuetudo recitandi officium sit introducta à Religiosis animo se graviter obligandi; nam respondetur, quòd cùm illa constanter, et tamdiù cum magno incommodo ab omnibus Religiosis observata fuerit, præsumptio est pro parte affirmativa, pro qua autem parte stat præsumptio, pro ea stat etiam possessio, regula generalis est (2). Nullus autem Religiosus aut Monialis in particulari tenetur sub gravi Horas dicere in choro, ùt communiter dicunt *Suar. Salm. Conc., etc.*; modò chorus non tollatur, ad quem requiruntur saltem quatuor expediti (3). Ad officium verò non tenentur Religiosi ejecti; sed tenentur profugi (4). Tenentur III. beneficiati; aliàs fructus omnes beneficii restituere debent, ex Conc. Later. V. *Sect.* 9. §. *Statuimus*, ubi dictum fuit: *Statuimus, ut quilibet habens beneficium, si post sex menses, obtento beneficio, officium divinum non dixerit, fructus non faciat suos pro rata recitationis.* Et si talis post monitionem

(1) *N.* 811. — (2) *Videl.* 4. *n.* 142. — (3) *Ibid. n.* 145. — (4) *n.* 142. Dubit. 1. *et* 2.

adhuc pergit omittere, potest etiam beneficio privari. Deinde sanctus Pius V. in *Constit.* 186. quæ incipit *Ex proximo Lateranensis*, decrevit quòd qui relinquit Matutinum, restituat dimidiam partem fructuum correspondentium illi diei: qui cæteras Horas, aliam dimidiam; qui vero unam tantum ex parvis, sextam partem (1). Et idem dicendum, si quis per plures leves omissiones inter officium diei ad gravem materiam pertingit (2). Qui autem hòdie supplere vellet officium heri omissum, minimè liberatur à restitutione (3). Hæcque restitutio debetur ante omnem sententiam, quia conditio recitationis est absolute necessaria ad lucrandos fructus, cum sine ipsa nequeat beneficiarius facere fructus suos, ut præfatum Concilium sancivit (4).

62. — Restitutio autem tunc facienda est vel pauperibus (sufficit cujuscumque loci), vel fabricæ ecclesiæ, vel domui beneficii, vel in augmentum agrorum ipsius. Potest etiam fieri in refectionem alterius indigentis ecclesiæ, si propria non eget, vel si fabrica alienæ ecclesiæ redundaret in utilitatem pauperum. Potest etiam applicari in Missis pro defunctis; et potest beneficiatus adhuc applicare eam sibi ipsi, si vere pauper sit, modò non faciat in fraudem; *Suar. Castrop. Navar. Tol. Less.*, etc. comm. (5). Si quis autem post omissionem dederit eleëmosynas, immemor, vel fortè ignorans obligationem restitutiònis, probabiliter potest eas computare, ùt dicunt *Sanch. Suar. Lug. Laym. Salm. Croix* (6).

63. — Probabiliter dicunt etiam *Sot. Less. Vasq. Bonac. Sanch. Salm.*, etc., quòd si beneficiatus alia onera habet, quibus jam satisfecerit, non tenetur omnes fructus restituere. Secùs tamen dicendum (quicquid dicant alii) de simplici beneficiato, qui nullum aliud onus haberet, nisi deferendi habitum (7).

64. — An autem excommunicatus toleratus teneatur ante sententiam restituere fructus beneficii, si onera ipsius impleverit? Aliqui affirmant; sed probabiliùs et communiùs alii negant, prout pariter dictum est *Tom. II. Tr. XIX. n.* 19. *in fine,* quia non tenetur reus nisi post sententiam subire pœnam illam, quæ actionem requirit; ex alia autem parte excommunicati tolerati validè jam Sacramenta ministrant, Horasque persolvunt; ita *Laym. Tourn. Castrop. Salm. Bonacina, Coninch.* et alii plures (8). Sic etiam pro-

(1) *Vide lib.* 3. *n.* 665. — (2) *n.* 668. — (3) *n.* 667. — (4) *n.* 665. *et lib.* 4. *n.* 145. *v.* Sed dices. — (5) *lib.* 3. *n.* 672. — (6) *n.* 700. Quær. 11. *vers.* Limitant. — (7) *n.* 673. — (8) *n.* 670.

babiliter non tenetur ad restitutionem qui recitat sine attentione interna ; cùm opinio quòd sufficiat ad satisfaciendum, si habeatur intentio, et attentio externa, non sit improbabilis, juxta dicenda *n.* 75. (1).

65. — Præterea notandum, S. Pium in præfata Constitutione declarasse, quòd beneficiati, si intra primos sex menses officium omittant, licèt non teneantur ad restitutionem, tamen non excusantur à peccato mortali (2). Hinc omninò dicendum, quòd beneficiati, etiamsi vellent pro eo tempore fructus restituere, omittendo officium, graviter peccant, cùm ipsos ad officium quovis tempore Ecclesia ex motivo religionis obstrinxerit (3). Graviter igitur peccat qui intra sex menses (ùt dictum est) officium omittit, sed non tenetur ad restitutionem, ùt docent *Lessius, Vasquez, Conc. Viva* et communior sententia (contra paucos.) Ratio, quia, juxta communem sententiam, restitutio fructuum non jam debetur de jure naturali : fructus enim non dantur pro mercede recitationis, sed pro sustentatione beneficiarii, cum onere tamen officii, imposito ab Ecclesia (ùt diximus) ex motivo religionis, et ideò nulla ante Concilium Lateranense restitutio præcipiebatur. Concilium autem restitutionem præcipit tantùm omittentibus post sex menses (4). Ob eamdem rationem non tenetur ad restitutionem, qui omittit officii recitationem sine culpa, quia, licèt (ùt dictum est *n.* 61. *in fin.*) restitutio ante omnem sententiam facienda sit, tamen cùm ipsa in pœnam præcepta sit, omninò culpam requirit, ùt rectè dicunt *Less. Sanch. Conc. Viva*, et alii communiùs, contra paucos (5). Pariter ob eamdem rationem subdiaconus beneficium habens, si officium omittit, unum tantùm committit peccatum, cùm ex uno motivo religionis ad illud teneatur (6).

66. — Dubitatur I. an teneatur ad officium beneficiarius, qui fructus non percipit? Minimè tenetur, si ipse non negligenter se gesserit in illis exigendis. Excipe, nisi ipse in pœnam alicujus criminis sit fructibus justè privatus; vel nisi certam spem habeat percipiendi illos sequentibus annis (7). Quid si super beneficio lis vertatur ? Resp. si beneficiarius nondum acceperit illius possessionem, non tenetur ad officium, nisi per ipsum stet quin statim possessionem adipiscatur. Si verò jam acceperit, tene-

(1) *N.* 669. *et lib.* 4. *n.* 176. — (2) *Vide lib.* 3. *n.* 663. *et* 666. — (3) *Lib.* 4. *n.* 145 Quær. II. — (4) *Lib.* 3. *n.* 665. *et* 666. — (5) *Cit. n.* 665. — (6) *Lib.* 4. *n.* 145. Quær. I. — (7) *Lib.* 3. *n.* 664.

tur, casu quo spem certam habeat vincendi litem; secùs si sit in dubio (1).

67. — Dubitatur 2. an teneatur ad officium habens beneficium tenue? Alii affirmant: sed alii plures negant, ùt *Less. Sanch. Malder. Arag. Rodr. Molfes. Pelliz.* et alii, quia tenue beneficium, ex *cap. Is cui, de Præpend. in* 6. ùt verum beneficium non habetur. Dicunt autem, illud esse tenue beneficium, quod non pertingit ad tertiam partem sustentationis (2).

68. — Dubitatur 3. an beneficiarius malè expendens fructus beneficii teneatur ad restitutionem? Plures graves DD. probabiliter negant, ùt *S Antoninus, Less. Cabass. Sanch. Salm.* et alii cum *S. Thoma* (3), qui ait, præbendas haberi ùt bona patrimonialia. Alii tamen probabiliùs, ùt *Laym. Bon. Navar. Petroc. Concina*, etc. Affirmant, quià beneficiarii ex justitia tenentur fructus superfluos pauperibus, vel locis piis erogare; nam saltem Ecclesia non concedit ipsis dominium fructuum, nisi limitatum ad superfluos erogandos in pauperes (4). Vide dicta *Tr. X. n.* 7. Hìc autem sedulò advertendum, quòd Papa Benedictus XIV. in Brevi ad Cardinalem Delphinum Patriarcham Aquilejensem, emanato die 19. Januarii 1748., declaravit canonicos choro *non interessentes*, vel ibi *non canentes*, nedùm distributiones quotidianas amittere; sed etiam ad restitutionem teneri fructuum suarum præbendarum (5).

69. — Quæritur II. quanta sit obligatio officii? Certum est peccare graviter, qui omittit notabilem officii partem. Cæterùm censetur parva materia omissio minoris partis, quàm parvæ Horæ (6). Qui autem omnes septem Horas omittit, veriùs cum *Less. Sanch. Concina, Tournely*, et communi, unum committit peccatum, quia omnes Horæ integrum officium componunt (7). Qui officium projiceret in mare; tot peccata committeret, quot omissiones dierum prævideret; quæ singulæ omissiones officii, ad quemlibet diem pertinentes, sunt singulæ transgressiones, et hic, eas jam prævidendo, peccaret quidem in causa (8). An in dubio, utrùm aliquid ex officio sit vel ne omissum, sit repetendum? Repetendum quidem in dubio negativo, scilicet si nullum prudens motivum habeas, quòd jam dixeris; secùs si dubium positivum, nempe si pro-

(1) *Cit n.* 663. *v.* Quid si. — (2) *Lib.* 3. *n.* 674. — (3) 2. 2. q. 285. *a.* 7. — (4) *Lib.* 3. *n.* 492. — (5) *n.* 675. Dubit. 3. — (6) *Lib.* 4. *n.* 147. — (7). *n.* 148. *v.* Hic igitur. — (8) *n.* 149.

babiliter credas dixisse; ita communiter *Navar. Sanch. Lugo, Tourn. Castrop. Salm. Roncagl.* (1).

70. — Quæritur III. quæ requirantur ad Horas benè recitandas? Requiritur 1. ùt recitentur juxta *præscriptum Breviarii Romani.* Undè improbabilem censeo opinionem eorum, qui dicunt non peccare mortaliter qui commutat officium in aliud notabiliter brevius (2). An autem sit mortale mutare in æquale, vel quasi? Adest hinc indè duplex plurimorum sententia. Æquiùs tamen videtur dicendum cum *Sporer, Ronc. Viva, Laym. Elbel.* etc. esse mortale, si mutatio sit frequens; veniale si rarò, putà ter vel quater in anno: et nullum, si id aliquando fiat cum causa, nempe itineris, studii, etc. Ratio quia licèt officium recitandum sit juxta formam individualem Breviarii, ùt præcipit S. Pius V. in Bulla *A nobis*, descripta in Breviario, dicendo: *Neminem satisfacere nisi hâc solâ formâ;* tamen probabile est Pontificem in hac forma præscribenda magis respexisse ad formam substantialem, quæ est quantitas officii, quàm ad accidentalem, nempe ad illius qualitatem: et ideò commutatio non videtur culpam venialem excedere. Id tamen frequenter facere esset mortalis culpa, quia (ùt rectè ait *Laym.*) esset perversio ordinis; et gravis quidem, si frequens esset (3).

71. — His positis, probabile est I. quòd si aliò pergis, potes recitare officium illius loci, nisi fueris Religiosus, quia teneris tunc recitare officium Breviarii tui ordinis; ita *Laym. Holzm. Bonac. Castrop.* et alii. II. Quòd capellani, et commensales Cardinalium et Episcoporum possunt se eis conformare in officio; *Holzm.* cum communi, ex Decreto S. C. Rituum, et *Clem. Dignum, de Cel. Miss.* Et idem dicunt DD. de capellanis Monialium, ùt *Croix, Holzm. Gob. Stoz.* etc.; et de iis qui obeunt exercitia spiritualia apud Religiosos, *Laym.* et *Gobat.* III. Quòd possis recitare officium socii; quia ipsi associatio excusat, modò officium non sit notabiliter brevius, *Viva, Ronc. Henriq. Quintanad.* et alii (4).

72. — Si quis advertit errasse, postquam multum processit in officio indebito, potest vel prosequi, vel recitare reliquum de proprio; sed meliùs erit recitare de proprio; nisi vellet aliâ die non impeditâ officium dicere de Sancto illo; quod satis probabiliter admittunt plures DD. (5). Ex consuetudine autem introducta gravis

(1) *N.* 150. — (2) *Lib.* 4. *n.* 160. *et* 161. *v.* Quær. III. — (3) *n.* 161. *v.* Secunda igitur. *et seqq.* — (4) *Ibid. vers.* Juxta autem. — (5) *Lib.* 4. *n.* 161. Quær. V.

est obligatio recitandi Litanias S. Marci, et Rogationum, ac officium defunctorum etiam in privato (1).

73. — Requiritur 2. *pronuntiatio vocalis*. Hìc dubitatur, an recitans debeat se audire? Alii affirmant: alii tamen non improbabiliter negant, ùt doctissimus *Sylvius, Tournel. Laym. Azor. Spor. Salmant. Trull. Rodr.* et alii; quia in recitatione officii non jubetur auditio, sed pronuntiatio, ad quam non oportet elevare vocem, sed sufficit formare aliquem externum sonitum, qui semper adest, cùm verba proferuntur (2). Submissè recitans in choro benè satisfacit (3): sed non canonicus, qui tenetur canere, juxta dicta *n.* 68. *in fin.* Recitanti autem in choro sufficit si audiat alteram partem in confuso, vel tantùm unum ex ea. Quid si non satis percipis in materia notabili alteram partem, propter culpam chori, aut socii? Alii dicunt quòd teneris repetere non auditum; alii plures negant, quia per ipsam societatem, et tuam applicationem moraliter jam communicas; ita non improbabiliter *Sa, Major, Roncagl. Elbel, Salm. Pelliz. Trull.* et alii (4). Surdus autem non satisfacit, quidquid alii dicant; secùs verò dicendum de surdastro, si audiat saltem in confuso (5).

74. — III. *Pronuntiatio integra*, id est, sine mutilatione, quâ sensus verborum notabiliter varietur. Valet tamen officium, si aliqua saltem servetur significatio verborum (6). IV. *Pronuntiatio continuata*, scilicet sine interruptione in qualibet Hora; quæ autem interruptio inducit veniale, nisi aliqua excuset causa. (7). Matutinum autem etiam sine causa potest à Laudibus separari; et sic pariter tres Nocturni, saltem per tres horas (8). Factâ tamen interruptione, adhuc culpabili, probabiliùs non teneris Horam repetere, cùm quilibet psalmorum versus suam habet significationem (9). V. *Horarum Ordo*, scilicet ne invertatur. Inversio tamen non erit nisi venialis, etiamsi fiat frequenter; et etiam in choro, ùt probabiliùs ajunt *Cajet. Gavant. Laym. Sanch. Bonac.* etc. (10). Celebrare autem Missam ante Matutinum probabiliùs et communiùs non est nisi veniale cum *Less. Castr. Conc. Tourn. Sot. Tolet. Bellarm. Croix, Salm.* et aliis pluribus (11). VI. *Tempus præfixum*. Tempus Matutini incipit ab hora Vesperarum diei antecedentis usque ad meridiem subsequentis (12). Idque proba-

(1) *n.* 160. Quær. I. *et* II. — (2) *n.* 163. — (3) *Ibid. vers.* An autem. — (4) *Ibid.* Quær. II. — (5) *Ibid.* Quær. III. — (6) *n.* 165. — (7) *n.* 166. — (8) *n.* 167. — (9) *n.* 168. — (10) *Lib.* 4. *n.* 169. *et seqq.* — (11) *Vide l.* 6. *n.* 347. *v.* Quær. — (12) *Lib.* 4. *n.* 174.

biliter procedit etiam de officio defunctorum, extra tamen chorum (1). Et de hoc adest etiam Decretum S. C. Rituum apud *P. Ferraris Biblioth. tom.* 4. *verb. Litaniæ, pag.* 594. *n.* 17. Non idem currit autem de Litaniis (2). An autem satisfaciat dicens Matutinum horâ secundâ post meridiem? Alii affirmant, utì *Salm.* cum *Sanchez*, *Trullench.* etc., dicendo id hodie permitti ex consuetudine introducta; sed veriùs negandum cum *Holzman*, *Croix*, et *Concina*, quia tunc nondùm incœpta est hora Vesperarum, quæ est media inter meridiem et occasum; dies enim ecclesiasticus non nisi ab hora Vesperarum incipit. Quòd autem consuetudo undique jam introduxerit recitari Matutinum horâ secundâ post meridiem à majori parte fidelium juxta dicta de consuetudine *Tom. I. Tract. II. n.* 79., hoc probandum esset; sed usquedùm non probatur, possidet lex opposita (3). Tempus autem Horarum incipit à media nocte ad meridiem; Vesperarum et Completorii à meridie ad mediam noctem (4).

75. — VII. *Intentio et attentio.* Requiritur *intentio* (scilicet recitandi) saltem virtualis; sufficit pro illa, si ab initio sumpseris Breviarium ad recitandum. Communissimè autem, et probabiliùs, cum *Suar. Castr. Less. Tournely, Pontas, Vasq.* et *Croix* cum aliis, non requiritur intentio satisfaceindi obligationi; imò recitans implet, etiamsi positivè intendat nolle implere, quia implens non potest non implere, cùm satisfactio non pendeat à sua, sed à voluntate legis, sive Ecclesiæ (5). Requiritur insuper *attentio*, saltem externa, scilicet ne apponatur actio incompatibilis cum intentione interna. An autem requiratur etiam interna? Alii affirmant requiri internam, quæ fit vel ad Deum, vel ad sensum, vel saltem ad verba, nempe ut rectè pronuntientur; quia aliàs prout dicunt, non esset oratio. Alii verò plurimi negant, dicentes veram esse orationem, quæ fit cum intentione orandi, et attentione externa; ita *Lugo, Palud. Coninch. Angl. Sylv. Croix*, et plures alii cum *S. Antonino*, et *D. Thoma* (6). Ratio 1. quia si attentio interna esset de essentia orationis, ministrans Extremam-Unctionem sine attentione interna invalidè ministraret, cùm forma hujus Sacramenti sit deprecatoria. *Indulgeat tibi Deus, etc.* ex illo S. Jacobi: *Orent super eum, ungentes, etc. Ep.* 5. 14. Sed id non potes dici, cùm constet ex Florentino ad valorem Sacramenti tria tantùm

(1) *Ibid.* Quær. II.— (2) *Ib.* Quær. III.— (3) *Ib.* Quær. I.—(4) *n.*173. *v.* Tempus. — (5) *n.* 176. — (6) *Lib.* 4. *n.* 177. *v.* Tertia.

requiri et sufficere, nempe materiam, formam seu verba à ministro prolata, et intentionem ipsius faciendi quod facit Ecclesia. Ratio 2. quia si attentio interna de essentia orationis esset, etiam is qui cum involuntaria distractione Horas persolveret, nec etiam satisfaceret. Propter has rationes minime contemnendas, videtur hæc secunda sententia non posse dici improbabilis. Cæterùm conveniunt omnes quòd, ut dicatur quis non implere, oportet ut non solùm advertat distractionem, sed adhuc, ut plenè advertat se distrahi ab officio; aliàs, licèt voluntariè se distrahat, non tamen voluntariè se distrahit à recitatione. Scrupulosus autem propter distractiones nunquam tenetur repetere (1).

76. — Quæritur IV. quænam causæ excusent à recitatione officii? Excusat I. *infirmitas* gravis, sive grave incommodum. Laborans autem tertianâ vel quartanâ tenetur recitare, et etiam anticipare, si commodè potest. Non tenetur tamen anticipare Matutinum in die præcedenti; nullus enim obligatur suo privilegio uti. Si quis commodè potest, tenetur dicere officium cum socio. In dubio an ob recitationem graviter lædaris, non teneris; secùs in dubio an excuseris, nisi habeas probabilem rationem: sed meliùs est tunc ut te remittas medico, aut Superiori, vel saltem viro prudenti. Quando autem urget morbus, si nequis recitare totum, nec teneris ad partem, quia aliàs magna superesset tibi scrupulosa anxietas, an pergere possis, vel ne, in reliquis recitandis; ita valde probabiliter *Suar. Nav. Sanch. Lugo, Cardenas, Roncaglia,* etc. (2). II. *Impedimentum* justum, putà si quis occupetur in officio charitatis, quod non posset omittere sine scandalo, aut notabili detrimento proprio, aut alieno, v. g. si nequiret differre concionem sine nota, vel confessiones aliorum in magno concursu (3) III. *Cæcitas* (4). IV. *Carentia* Breviarii. Teneris tamen dicere quæ mente retines, modò id, quod retines, pertingat ad quantitatem saltem parvæ Horæ. Et si cares officio proprio, teneris recitare ex communi. Item si absque magno incommodo potes socium adhibere, teneris. An autem beneficiarius teneatur etiam conducere socium ad Horas persolvendas, si nequit solus? Adest duplex sententia probabilis; sed affirmativa est communior et tutior; immò omninò sequenda, si ille velit fructus percipere; cum sola enim probabilitate opinionis oppositæ nequit possessionem fructuum inchoare, ùt rectè ajunt *Less. Soto, Salm. Concina, Tournely, Bon.* et alii commu-

(1) *Ibid. v.* Caterùm. — (2) *n.* 154. *et* 155. — (3) *Lib.* 4. *n.* 456. — (4) *n.* 157.

niter (1), juxta dicta *Tract. X. n.* 8. V. Excusat *dispensatio* Pontificis; et etiam proprii Episcopi (ad breve tamen tempus), si adsit causa : putà si dubitetur de morali impotentia (2).

§. III. *De censuris in genere.*

(In hoc paragrapho ponuntur tantùm definitiones, divisiones, et principia, relictis quæstionibus, aliisque notitiis, quæ habentur *Tom. II. Tract. XIX.* ubi fusè egimus de censuris).

77. — Quæritur I. Quid et quotuplex est censura? *Censura est pœna spiritualis et medicinalis, per quam delinquenti et contumaci per ecclesiasticam potestatem aufertur usus quorumdam spiritualium bonorum.*

78. — Dividitur censura 1. in excommunicationem, suspensionem, et interdictum. 2. In eam quæ est *à jure,* nempe quæ fertur per legem generalem et permanentem, et eam quæ est *ab homine,* quæ scilicet fertur à Prælato per particularem sententiam. 3. In eam quæ dicitur *latæ sententiæ,* quæque incurritur ipso facto; et *ferendæ sententiæ,* quæ non incurritur nisi post sententiam, prout sunt censuræ latæ verbis futuri temporis: vide in *cit. Tract. XIX. n.* 2.

79. — Quæritur II. Quis potest ferre censuras? Possunt omnes Superiores ecclesiastici habentes jurisdictionem in foro externo, vel ordinariam, prout Pontifex, Concilia, Episcopi, et ipsorum Vicarii, item Vicarii capitulares, et Capitula religionum, eorumque Prælati; vel delegatam, ut sunt ii quibus ab habente ordinariam facultas committitur; vide *Tr. XIX. n.* 3. Quæritur III. Quid requiratur, ut quisquis possit ligari censuris? Requiritur 1. ut sit homo. 2. Ut sit baptizatus. 3. Ut sit rationis compos. 4. Ut sit persona determinata. 5. Ut sit subditus. Quoad peregrinos verò vide *ibid. n.* 6. Quæritur IV. Quid requiratur ad incurrendam gravem censuram, putà excommunicationem majorem, vel suspensionem totalem, aut ad longum tempus? Requiritur 1. peccatum grave, et ut materia sit etiam per se gravis, aut saltem valdè conducens ad finem intentum; at in dubio Superioris præceptum certè ligat. 2. Actus externus. 3. Actus consummatus. 4. Contumacia, ita ut delinquens sciat crimen, non solùm vetitum esse jure divino, sed etiam ecclesiastico. Vide autem illationes quæ ex his inferuntur *cit. Tract. XIX. n.* 7. Quæritur V.

(1) *Ibid. et* 158, *et vide lib.* 3. *n.* 761. Quær. II. — (2) *lib.* 4. *n.* 159.

Quis possit à censuris absolvere? A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantùm potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus Superior, aut successor, aut delegatus. Ab illa autem quæ lata est à jure, vel ab homine per sententiam generalem (modò non sit reservata) potest absolvere quivis confessarius; vide *ibid. n.* 11.

80. — Hìc autem notandum 1. quòd Episcopi ex *cap.* 6. *Liceat, sess.* 24. in Trid. possunt dispensare in omnibus irregularitatibus, et suspensionibus ex delicto occulto; exceptis iis quæ oriuntur ex homicidio voluntario, et aliis deductis ad forum contentiosum. Item possunt absolvere à quibuscumque casibus occultis, etiam sedi apostolicæ reservatis, quoscumque sibi subditos in diœcesi sua per seipsos, aut Vicarium ad id specialiter deputandum. De hoc vide *Tract. XX. n.* 29. *et seq.* Hanc autem facultatem potest Episcopus etiam generaliter aliis delegare; *ibid. n.* 34. Notandum 2. quòd prædicta facultas veriùs sublata est Episcopis respectu ad hæresim, et alios casus reservatos in Bulla *Cœnæ; ibid. n.* 38. Si tamen quis sit impeditus adire Romam, benè potest absolvi ab Episcopo: absolute quidem, si impedimentum est perpetuum: sub juramento verò adeundi Romam, si est temporale, exceptis semper mulieribus et pueris; vide *ibid. n.* 40. *ad* 45. Insuper hìc obiter notandum 3. quòd excommunicatio papalis in violantes immunitatem ecclesiasticam, à qua absolvenda Clemens VIII. etiam Regularibus facultatem abstulit, prout diximus in *Tract. XX. n.* 99., illa tantùm incurritur ab iis, qui violenter et injustè extrahunt ab ecclesia confugientes ad eam; Clemens enim in suo Decreto nullam aliam excommunicationem Regularibus vetavit absolvere respectu ad violantes immunitatem, quàm illam quæ declarata fuit à Gregorio XIV. qui in Bulla 7. declaravit violantes immunitatem, per extractionem confugientis ad ecclesiam, incurrere ipso facto eamdem excommunicationem papalem, quæ priùs fulminata fuit in violantes libertatem ecclesiasticam à Paulo II. in *Extrav. Etsi Dominici, de Pœnit. et Rem* et à Sixto IV. in alia *Extrav. Etsi Dominici, eod. tit.* Qui Pontifices hujusmodi excommunicationem ita sibi reservarunt, ut in generali concessione absolvendi à casibus pontificiis, hæc non comprehenderetur. Nec obstat textus in *cap. Cùm pro tua, de sent. exc.* ubi, cùm aliquis in claustro cujusdam monasterii quemdam clericum verberasset, dicitur in textu illum duplicem incurrisse excommunicationem, unam quia percussit clericum, alteram quia læsit immunitatem. Nam communiter notant DD. cum

Fagnan. in cit. *cap. n.* 10. excommunicationem illam ob læsionem immunitatis impositam fuisse non à jure, sed ab ipso Episcopo; ita *Abbas, Cardinal. Ancharan.* cum *Innoc.* qui verbo, *duplicem,* sic adnotavit: *Duplicem, id est ob injectionem manuum ipso jure, et violationem claustri ab ipso* (Episcopo) *latam.* Hinc *Fagnan.* cum aliis in *cap. Inter alia de Immun. eccl. n.* 102. ùt certum habet nullam adesse excommunicationem latæ sententiæ Papæ reservatam contra percutientes, vel furantes in ecclesia.

§. IV. De censuris in specie.

Et I. *De excommunicatione.*

81. — Excommunicatio *est censura, per quam privatur homo communione ecclesiasticâ.* Est duplex: *minor,* quæ privat tantùm usu passivo, seu receptione Sacramentorum; vide *Tract. XIX. n.* 27., et *major,* quæ privat etiam activo et omni communicatione, ùt infrà mox dicemus *num.* 83.

82. — Excommunicatus potest esse vel toleratus, vel vitandus. *Toleratus* est quem fideles non tenentur vitare, ex Constit. *Ad evitandum,* Concilii Constantiensis, nec etiam in Divinis, ùt probabiliùs ajunt DD. vide Tr. cit. n. 15. Et idem dicitur de suspensis et interdictis toleratis. *Vitandus* est, quem fideles tenentur vitare. Et dupliciter quis potest esse vitandus, vel quia est nominatim excommunicatus et denuntiatus: vel quia est publicus percussor clerici, vel Monachi; ita tamen ut factum nulla possit tergiversatione celari, nec aliquo suffragio excusari, ùt dicitur in *can. Si quis suadente,* 17. *qu.* 4. Vide cit. *Tract. XIX. n.* 16. Hæc autem excommunicatio, si percussio est enormis, vel gravis, et publica, tantùm à Papa absolvitur, nisi percussor sit mulier, aut impubes; hi enim possunt absolvi ab Episcopo, qui potest etiam absolvere à percussione levi adhuc publica: et adhuc à gravi, vel enormi, si sit occulta, vide *Tr. XX. n.* 46. *ad* 48.

83. — Excommunicatus igitur excommunicatione majori (esto sit toleratus) privatur 1. suffragiis Ecclesiæ. 2. Beneficiis, ita ut collatio beneficii ipsi facta sit omninò nulla. 3. Susceptione et administratione Sacramentorum ac omni usu divinorum officiorum. 4. Omni communicatione spirituali et civili cum fidelibus. Ex alia parte peccant fideles, si communicant cum excommunicato vitando, sive in Divinis, nempe si cum eo Missam audiant, officium re-

citent, sive in civilibus, scilicet si illum alloquantur, cum eo habitent, societatem ineant, eum salutent, scribant ei; quæ omnia comprehenduntur illo versu: *Os, orare, vale, communio, mensa negatur.* Hi autem communicantes in tribus casibus peccant graviter. 1. Si communicent in Divinis. 2. Si in contemptum Ecclesiæ. 3. Si in crimine criminoso id est, si communicant in eodem crimine (putà concubinatu) ob quod ille est excommunicatus, et in hoc tertio casu incurrunt etiam excommunicationem majorem; in aliis verò (regulariter loquendo) peccant tantùm venialiter, et ligantur solâ excommunicatione minori; à qua culpa et excommunicatione excusat necessitas, utilitas, lex conjugii, subjectio, et ignorantia, quæ alio versu continentur: *Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.* Vide de his *Tom. II. Tract. XIX. Punct. II. à n.* 23. *ad* 27. Dixi, *regulariter loquendo*, nam esto sit probabile quamcumque communicationem civilem cum vitando esse tantùm venialem, probabiliùs tamen est esse mortalem, si sit frequens, cum proposito frequente cum eo communicandi; vide *ibid. n.* 22.

II. *De suspensione.*

84. — Suspensio *est censura, quâ clericus functiones aliquas ecclesiasticas exercere prohibetur.* Multipliciter autem dividitur suspensio. 1. Alia est à jure, alia ab homine. 2. Alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat: alia fertur absolutè, quæ manet donec per absolutionem auferatur. 3. Alia est ab officio, nempe Ordinis, vel jurisdictionis; alia à beneficio; et alia ab utroque, tam ab officio, quàm à beneficio; vide quæstiones super hac censura *Tract. XIX. ex n.* 64. *ad* 67.

III. *De depositione.*

85. — Depositio *est quæ privat simpliciter omni usu officiorum et beneficiorum.* Depositio autem alia est *realis,* quæ dicitur etiam degradatio. Alia *verbalis,* quæ absolute dicitur depositio. Prima fit cum solemnitate, et privat privilegio tam fori, quàm Canonis absque spe restitutionis. Secunda verò fit sine solemnitate, et utroque privilegio retento, vide *Tract. XIX. n.* 67.

IV. *De interdicto.*

86. — Interdictum *est censura ecclesiastica prohibens*

usum tam divinorum officiorum, quàm aliquorum Sacramentorum, et etiam ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenùs talis est. Dicitur *quatenùs talis est,* quia excommunicatio etiam privat eodem usu, sed quatenùs est communicatio cum fidelibus; suspensio autem non impedit propriè usum, sed exercitium potestatis ecclesiasticæ. Interdictum aliud est *locale,* quod immediatè afficit locum; aliud *personale* immediatè afficiens personas. Potest esse etiam mixtum, quod afficit immediatè tam locum, quàm incolas. Vide alia *Tr. XIX. n.* 68. Adest etiam *cessatio à Divinis,* quæ definitur: *Prohibitio clerici facta, ut abstineant ab officiis divinis, et ab ecclesiastica sepultura.* Hæc non est censura, nec imponitur per modum medicinæ, sed tantùm in signum mœstitiæ, ob aliquam gravissimam injuriam Deo vel ecclesiæ irrogatam. Ipsa imponi potest, à quibus imponuntur censuræ.

V. *De irregularitate.*

87. — Irregularitas *est impedimentum canonicum, Ordinum sacrorum susceptionem, et susceptorum usum impediens.* Dictum est *impedimentum,* non censura: quia sic vult communior et probabilior sententia; vide *Tract. XIX. n.* 73. Notandum hìc 1. quòd irregularitas non incurritur, nisi in jure sit expressa, ex *cap. Is qui, de sent. excom.* Undè in dubio non incurritur, nisi dubium sit circa homicidium factum; in dubio enim, an quis ad illud concurrerit vel ne, habetur ùt irregularis; *ibid. num.* 79. *et* 80. Notandum 2. quòd ad incurrendam irregularitatem ex delicto requiritur saltem scientia legis ecclesiasticæ prohibentis. An autem etiam scientia pœnæ? Probabiliter adhuc affirmant *Nav. Silvest. Sanch. Castrop. Ronc.,* etc. Vide *ibid. n.* 83. *et* 84. Irregularitas tollitur 1. per cessationem causæ, si sit ex defectu ætatis, ignorantiæ aut paupertatis, vel infamiæ facti, quæ tollitur etiam per mutationem loci, aut per emendationem; nam aliàs, si est juris, scilicet per sententiam requiritur dispensatio. 2. Per Baptismum (si sit ex delicto). 3. Per dispensationem. 4. Per professionem religiosam; vide *ibid. n.* 85. *ad* 87.

88. — Irregularitas alia est ex *delicto,* alia ex *defectu.* Irregularitates ex *delicto* sunt sex: I. ob Baptismum seriò et scienter iteratum, et tunc fit irregularis tam baptizans, quàm baptizatus; vide *Tract. XIX. n.* 88. II. Ob violationem censuræ, nempe si quis eâ innodatus scienter exercet actum Ordinis solemniter; *n.* 89. III. Ob peccatum,

quo clericus scienter et seriò actum Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet; *n.* 90. IV. Ob aliquas furtivas susceptiones Ordinum, id est 1. si quis accipit Ordinem sine approbatione Episcopi, ex *cap.* 1. *de eo, qui furt.,* etc. 2. Si absque dispensatione ejusdem suscipit eâdem die plures Ordines, quorum unus est sacer, ex *cap.* 2. *et* 3. *eod. tit.* 3. Qui post matrimonium contractum ante consummationem accipit Ordinem sacrum, uxore renitente, ex *Extr. Antiquæ, de Voto.* Vide *cit. Tr. XIX. n.* 91. Diximus autem *ob aliquas,* nam aliæ furtivæ Ordinum susceptiones (enumeratæ in hac *app. n.*46.) inducunt tantùm susceptionem (Papæ quidem reservatam, si est publica), sed non irregularitatem. Et idem probabiliter dicendum de eo qui censurâ irretitus sacrum accipit Ordinem, scilicet quòd non fiat irregularis, nisi in ipsa ordinatione Ordinem ultrò exerceat, juxta dicenda hìc *n.* 91. V. Ob enormia crimina, si sint publica et notoria facto, vel jure, habeantque à jure annexam infamiam, ùt sunt adulterium, incestus, sodomia, perjurium in judicio, hæresis, simonia, rapina, lenocinium, exercitium usurarum, raptus mulierum, et similia. Hæc tamen irregularitas, si est facti, tollitur per emendationem, si juris, per dispensationem; vide *Tract. XIX. n.* 92. VI. Ex injusta mutilatione; et tantò magis ex homicidio voluntario ex *cap. Si quis,* 1. *de Homic.,* et ex *Clement. unic. eod. tit.* Hæcque irregularitas extenditur etiam ad mandantes, consulentes, aut aliter concurrentes, ex *c. Si quis viduam, dist.* 50. Vide alia super hoc puncto *Tract. XIX. n.* 94. *et seq.*

89. — Irregularitates autem ex *defectu* sunt octo. I. Ex defectu *animæ,* ex quo irregulares sunt 1. amentes, phrenetici, et epileptici. 2. Illiterati, juxta dicta hujus append. *n.* 25. 3. Neophyti, seu recenter conversi. II. Ex defectu *corporis,* nempe si quis habet vitium, quod vel impedit congruum exercitium Ordinis, vel notabilem affert indecentiam. Ex primo capite *impedimenti* sunt irregulares cæci, surdi, muti, carentes manu, aut digitis omnibus, aut pollice, vel indice. Ex secundo autem capite *deformitatis,* sunt irregulares leprosi, carentes nasu, et aliter monstruosi, putà habentes gibbam valdè enormem; vide *Tract. XIX. n.* 116. *ad* 125. III. Ex defectu *natalium,* ex quo sunt irregulares omnes illegitimi; qui tamen legitimantur, vel per subsequens matrimonium, vel per professionem religiosam, vel per dispensationem Pontificis; vide ibid. *n.*126. *ad* 129. IV. Ex defectu *ætatis,* de quo vide dicta hujus append. *n.* 43. *et* 44. V. Ex defectu *Sacramenti,* nempe ex bi-

gamia: dicitur *Sacramenti*, eò quòd duas ducens uxores nequit aptè significare unionem Christi cum ecclesia, quæ fuit unica ejus sponsa. Bigamia autem triplex est, quæ impedit à susceptione Ordinum, scilicet 1. *Vera*, quando quis cum duabus successivè verum contraxit matrimonium. 2. *Interpretativa*, quando quis solâ fictione juris censetur duas habuisse uxores, de quo vide *cit. Tract. XIX. n.* 131. *et seq.* 3. *Similitudinaria*, quæ contrahitur ex attentatione matrimonii (quamvis invalidi) cum corrupta, vel cum virgine, post votum solemne emissum in religione, vel post susceptionem sacri Ordinis; vide *ibid. n.* 138. VI. Ex defectu *infamiæ;* de qua vide dicta hujus append. *n.* 88. ad V., nam irregularitates ex defectu et ex delicto ob infamiam in idem coïncidunt. VII. Ex defectu *libertatis*: undè sunt irregulares 1. omnes servi, propriè dicti. 2. Conjugati. 3. Curiales obligati curiæ propter juramentum, aut stipendium. 4. Milites, saltem quamdiù juramento tenentur: vide *Tract. XIX. n.* 140. *ad* 144. VIII. Ex defectu *lenitatis*, scilicet ex licita mutilatione membri, quæ fit à chirurgis cum incisione, vel adustione, vel ex licito homicidio in bello justo offensivo, aut in judicio per coöperationem activam, efficacem, proximam, et ad occisionem ordinatam, vide *ibid. n.* 144. *ad* 147.

Sectio II. *De diaconatu.*

Quid diaconatus et quæ ipsius materia et forma? 90. *Officia diaconi. Censurâ ligatus, etc. De pœnitentia imposita ab Episcopo, an implenda sub gravi* 91.

90. — Diaconatus est *Ordo, quo confertur potestas immediatè assistendi sacerdoti in Missa, porrigendo ei patenam cum hostia, et calicem cum vino: item legendi Evangelium, et prædicandi.* Sententia nobis probabilior (juxta dicta hujus append. *n.* 28.) tenet unicam diaconatûs materiam esse manuum Episcopi impositionem unicamque formam esse verba Episcopi: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, etc.* Sed quia altera sententia etiam est probabilis, ideò tenenda, nempe quòd porrectio instrumentorum etiam sit materia integralis partialis; ac propterea dicendum quòd materia diaconatûs est duplex, scilicet impositio manûs dexteræ Episcopi, cum forma: *Accipe Spiritum sanctum, etc.*, et traditio libri Evangeliorum cum forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium, etc.* Ambo autem sunt materiæ et formæ partiales unum Ordinem constituentes. Valeret

etiam traditio Bibliorum, quia ibi jam continentur Evangelia. Sed dices: ab initio quomodò ordinabantur diaconi, quando deërat liber Evangeliorum? Respondetur Christum Dominum reliquisse Ecclesiæ potestatem determinandi in specie materias et formas Sacramentorum, quorum ipse non determinavit. Et juxta hanc sententiam character imprimitur in *ipsa libri traditione*, ùt dicit *D. Thomas*, sive in prolatione secundæ formæ (1), ita juxta hanc sententiam; sed vide dicta *Tract. XVII. n.* 14. *ad* 17.

91. — Officia diaconi (præter dicta) sunt, 1. solemniter baptizare; sed nonnisi de licentia parochi, et in gravi necessitate: aliàs diaconus, qui baptizat solemniter sine commissione; etiam in necessitate, irregularitatem incurrit. 2. Ministrare Eucharistiam; sed pariter id non licet, nisi fiat ex commissione parochi, et in necessitate gravi, nempe si populus sit communicaturus, et desit sacerdos (2); aliàs si ministrat sine commissione, etiam fit irregularis (3). 3. Deferre pyxidem aut ostensorium cum Eucharistia. 4. Prædicare, et lavare corporalia in defectu subdiaconi. Diaconus autem censurâ ligatus irregularitatem incurrit, si ministrat, juxta dicta *n.* 88. ad II. Qui verò irretitus censurâ diaconatum suscipit, non fit irregularis, nisi in missa ordinationis ultrò Ordinem susceptum exerceat (4). Quæritur án obliget pœnitentia imposita diaconis et subdiaconis ab Episcopo recitandi Nocturnum diei currentis, et sacerdotibus tres Missas celebrandi? Alii affirmant; sed probabiliter alii (ùt *Soto, Valentia, Castrop. Pelliz. Gobat.*, etc.) dicunt dicendas tantùm de decentia, non autem de obligatione, saltem non gravi, cùm de ea non constet (5).

(1) *Lib.* 6. *n.* 748. — (2) *Lib.* 6. *n.* 237. Quær. I. — (3) *n.* 234. — (4) *n.* 799. Dubit. 3. *v.* Utrùm. — (5) *n.* 829.

Sectio III. *De presbyteratu.*

§. I.

De ordine presbyteratûs.

92. — PRESBYTERATUS *est Ordo, quo confertur potestas consecrandi Corpus et Sanguinem Jesu Christi, et absolvendi fideles à peccatis.* Ordo autem sacerdotii institutus fuit à Christo in Cœna, cùm dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Et post resurrectionem, quando dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quænam est materia presbyteratûs? Juxta nostram probabiliorem sententiam (ùt diximus hìc *n.* 29. et *Tr. XVII. n.* 16.) est unica, nempe secunda impositio manuum Episcopi unà cum presbyteris. Sed probabilis est etiam sententia quòd sit duplex, nempe traditio calicis cum vino, superpositâ patenâ cum hostia, cujus forma est: *Accipe potestatem offerendi Sacrificium, etc.* Et tertia impositio manuum, cujus forma: *Accipe Spiritum sanctum, quorum remiseris peccata, etc.* Et hæc sententia, cùm sit probabilis, omninò in praxi tenenda est (1); vide dicta *Tr. XVII. n.* 16.

(1) *Vide l. 6. n.* 749.

93. — Hinc dicimus I. quòd in ordinatione sacerdotum unà cum calice et patena, tradenda est utraque species, nempe panis et vini; aliter non daretur directa potestas ad integrum Sacrificium; et eodem tempore debet tradi, cùm potestas sacerdotalis ad sacrificandum sit indivisibilis; ita probabilior sententia, quæ omninò tenenda est (1). Item debet tradi ab eodem ordinante et celebrante, ùt dictum est hìc *n.* 53. *in fin.* Dicimus II. quòd non sufficit tangere tantùm calicem, et non patenam, cùm probabilis sit sententia utrumque esse tangendum (2). Dicimus III. quòd licèt ex communi sententia validè ordinatus sit, qui tantùm hostiam, et non patenam tetigit: quia hostia et vinum sunt materia substantialis; et calix ac patena tantùm ob decentiam adhibentur; attamen consultum est, ut talis ordinatio repetatur, cùm quatuor DD. de ea dubitent, et in Pontificali (ubi fit sermo de materia) dicitur: *Et cuppam calicis, et patenam simul tangant* (3): et idem videtur dicendum de eo qui tangit tantùm patenam, et calicem, et non hostiam (4).

94. — Quæritur, quando defectus suppleri debeant in ordinatione presbyteratûs? Si defectus est circa *essentialia*, nempe circa materiam vel formam, omninò ordinatio repetenda est; et quidem tota, si defectus, sive ejus dubium vertitur quoad traditionem primæ potestatis super Corpus Christi reale; si verò quoad secundam circa Corpus mysticum, tantùm secunda repeti debet. Si autem defectus est circa *accidentalia*, tunc si est de re levi, putà si ordinatus non dixerit canonem, talis ceremonia (aut similis) non oportet repeti; si autem in re gravi, quia si defuerit unctio manuum, vel si Neo-presbyter non protulerit verba consecrationis cum Episcopo, tunc defectus quamprimùm supplendus est, et ab eodem Episcopo (si fieri potest); aliàs graviter peccaret ordinatus id negligendo, aut in Ordine ministrando (5). Quonam autem tempore præfati defectus suppleri debeant? Respondetur quòd si sint circa accidentalia, probabiliter quovis tempore suppleri possunt: si verò circa essentialia, idem dicunt *Salmanticenses* cum aliis: sed ex probabiliori et communiori sententia supplendi sunt temporibus statutis ordinationum, ùt colligitur ex *cap. Presbyter. de Sacr. non iter.*, nisi agatur de solo dubio validitatis ordinationis, ùt probabiliter plures DD. opinantur (6).

(1) *N.* 750. — (2) *n.* 753. — (3) *n.* 751. — (4) *n.* 752. — (5) *Lib.* 6 *n.* 758. — (6) *n.* 759.

§. II.

De Sacrificio Missæ.

95. — Sacrificium (loquendo in genere) sic definitur: *Est oblatio rei sensibilis facta Deo per immolationem in signum ejus supremi dominii.* Quadruplex autem potest esse Sacrificium: *latreuticum*, ad Deum colendum: *eucharisticum*, ad gratias agendas: *impetratorium*, ad beneficia impetranda: *propitiatorium*, ad veniam obtinendam.

96. — Missa verò definitur sic: *Est Corporis et Sanguinis Domini Jesu Christi consecratio et oblatio.* Et est verum Sacrificium, omnium aliorum rationem complectens; eademque est hostia, quæ in cruce oblata fuit, *solâ offerendi ratione diversa*, ùt docet Trid. *sess.* 22. *cap.* 2. Essentiam Sacrificii alii dicunt consistere in *consecratione*, alii in *oblatione*, alii in *sumptione*, alii demùm probabiliùs in *consecratione* simul et *sumptione*, ùt *Bellarm. Soto*, *Bonac. Tournely* (1). Ad essentiam autem Sacrificii probabiliùs requiritur consecratio utriusque speciei, nempe panis et vini, aliter non satis exprimeretur commemoratio Sacrificii cruenti Crucis (2).

97. — Quæritur I. quæ requirantur ad Missam perficiendam? Tria sunt necessaria: *intentio, materia,* et *forma*. Requiritur *intentio* consecrandi, sive conficiendi Sacramentum, saltem virtualis, scilicet quæ perseveret ex intentione actuali priùs habita: quam certè habet qui paratur et accedit ad celebrandum, juxta dicta hìc *n.* 9. Plura nunc sunt notanda de materia et forma Missæ. *Materia* est ipse Christus Dominus, realiter existens sub speciebus panis et vini. Panis consecrandus debet esse usualis et communis, ex farina triticea, et aqua naturali (saltem pro majori parte) confectus, igneque coctus per modum panis, et non cum alia materia ex æquo vel quasi permixtus (ùt ait *D. Thomas*), ac non corruptus, aut corruptioni proximus; aliàs non est materia apta. Ut autem sit materia licita, in Ecclesia Latina panis debet esse azymus, in Græca fermentatus (3). Hic autem notandum 1. quòd si Græcus transit per loca Latinorum (et sic Latinus per Græciam), ubi non sit ecclesia, in qua ritus Græcus servetur, potest pro suo arbitrio in azymo et in fermentato celebrare; ita communiter DD. (4). No-

(1) *N.* 305. — (2) *Lib.* 6. *n.* 306. — (3) *n.* 198. *ad* 205. — (4) *n.* 203.

tandum 2. quòd consecrare hostiam fractam, vel maculatam non licet; sed non est mortale, nisi fractura vel macula esset valdè enormis; ùt dicunt *Quarti, Pasqual.*; et *La-Croix* addit cum *Gobato,* quòd si fractura deprehendatur post oblationem, talis hostia licitè consecrabitur, secluso scandalo populi (1). Notandum 3. quòd hostia debet esse figuræ orbicularis, et major pro sacerdote; si verò major desit, ùt dicunt *Roncaglia, Quarti, Elbel, Gobat.* et *Tamb.,* probabiliter potest sacerdos, etiam causâ devotionis, consecrare minorem, modò (advertunt) absit populi scandalum; sed addunt quòd hoc scandalum facilè præcaveri potest, monendo populum de defectu hostiæ majoris (2).

98. — Vinum autem debet esse ex uvis expressum, cui ex gravi præcepto Ecclesiæ modica aqua est in calice admiscenda (ad significandam unionem fidelium cum Christo), quæ saltem non excedat tertiam vini partem; quamvis hanc opinionem aliqui DD. non admittant, nisi vinum sit generosum. Sufficit verò admiscere unam aquæ guttam (3). Non est materia apta vinum ex agresta, nec acetum, nec vappa (id est vinum cujus vis evanuerit), nec lora (vulgò *Acquata*). Vinum autem cum alio liquore etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ùt dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino, quod *cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulùm acre.* Dicunt tamen *La-Croix, Gobatus* et *Sporer* (4), quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantùm parùm acescente: aìt enim *Card. Lambertinus* (*Notif.* 77. *n.* 2.) quòd præfata Rubrica deducta est ex doctrina *S. Thomæ* 3. *p. q.* 74. *a.* 5. *ad* 1. qui docet non posse quidem Sacramentum confici de aceto, *posse tamen de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem, licet peccet conficiens.* Undè Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantùm illos qui tam proximè incipiunt constituere vinum acescens, vulgò dictum: *vino colla puncta,* sive *andato allo spunto.* Nec licet consecrare in vino congelato, nisi liquefiat dùm consecratur (5). Quòd autem vinum congelatum sit materia apta, nequit dubitari, dùm dicitur in Rubrica (*de Defectu* §. *in hieme*): *Si in hieme Sanguis congelatur in calice, involvatur calix pannis calefactis, etc. donec liquefiat.* Ergò per congelationem non

(1) *N.* 204. — (2) *n.* 205. — (3) *Lib.* 6. *n.* 208. *et* 210. — (4) *n.* 206. *et* 207. Quær. I. — (5) *Cit. n.* 207. Quær. II.

corrumpuntur species vini, aliàs desineret esse ibi Sanguis Christi (1). Quid si celebrans in sumptione adverteret vinum esse corruptum? Alii dicunt sufficere, ut sola fiat consecratio vini. Sed meliùs est juxta Rubricam (nisi adsit scandalum) iterùm vinum et novam hostiam consecrare, incipiendo à verbis: *Qui pridie, etc.* vide dicta *Tom. II. Tr. XV. n.* 54. Et in dubio an fuerit materia apta, etiam est repetenda consecratio vini sub conditione, ùt veriùs aiunt *Croix, Pasqual.* et *Aversa* (contra *Tamb.* et *Spor.*) quia possidet obligatio faciendi Sacramentum integrum (2).

99. — Insuper ad validam consecrationem requiritur ut materia 1. sit sensibiliter (saltem moraliter) præsens; undè invalidè consecratur materia tam valdè modica, ut nequeat sensu percipi, aut valdè remota, vel posita post tergum, aut parietem. Dicitur verò *saltem moraliter*, quia benè consecrat cæcus, vel existens in tenebris, si aliundè certus sit moraliter de præsentia materiæ (3). Requiritur 2. ut sit certa et determinata; saltem aliquo modo certo; tunc autem jam consecratur ex intentione virtuali; licèt de ea sacerdos consecrando obliviscatur (4). Si autem ciborium tempore consecrationis remanserit extra altare, probabiliùs est ipsum rursùs esse sub conditione consecrandum, ùt docet *Card. Lambertinus*, (5), tunc enim dubium est an sit facta consecratio (6). Quoad guttas autem vini separatas, sed intra calicem existentes, ait *La-Croix*, (7) expedire, ut sacerdos intendat eas consecrare, ne quid sit in calice non consecratum. Sed meliùs mihi videtur, id intendere de guttis proximis fundo., non verò de remotis (8). Si afferantur hostiæ parvæ paulò post oblationem, licitè consecrantur, mentaliter oblatione suppletâ; *Gavant. Tanner. Possev. Aversa*, etc. Id probabiliter fieri potest etiam post canonem incœptum, ùt aiunt *Gobat. Quarti. Burghab. Possev. Diana, Tamb.* et *Card. Lambertin.* (9) saltem si aliter plures Communione carerent; aut etiam (censeo) si communicaturus non posset expectare, vel si persona gravis aut nobilis Communionem petat, dùm propter hujusmodi causas permittunt *S. Anton. Silv. Bon. Sa, Barb. March. Possev. Gob. Dicastil.* etc. dari posse etiam partem Hostiæ magnæ, vel dividi Hostias minores in plures particulas (10).

(1) *Ibid.* — (2) *n.* 206. *v.* Quoad. — (3) *Lib.* 6. *n.* 211. *ad* 213 — (4) *n.* 214. *ad* 215. — (5) *De Sacr. Miss. lib.* 3. *cap.* 18. *n.* 6. — (6) *l.* 6. *n.* 217.— (7) *Croix lib.* 6. *p.* 1. *n.* 449. (8) *Vide Opus nostrum lib.* 6. *n.* 217. *n. IV.* Si parvæ. — (9) *Lamb. de Sacr. Mis. l.* 3. *c.* 18. *n.* 5. — (10) *Vide Opus nostrum l.* 6. *n.* 217. *v. IV.* Si parvæ.

100. — Forma autem Eucharistiæ sunt verba, quæ proferuntur in consecratione panis et vini. An autem in consecratione vini sola verba, *Hic est calix Sanguinis mei*, sint de essentia, vel etiam alia? Utraque sententia est probabilis; sed certè graviter peccat reliqua omittens (1). An vero ad consecrationem requirantur de necessitate Sacramenti verba præcedentia: *Qui pridie quàm pateretur, etc.?* Communis sententia negat, sed *Scotus* dubitat, ejusque sententiam *Du-Pasquier* et *Continuator Tournely* dicunt non carere omni probabilitate; atque ego dicere improbabilem non audeo (2). Forma autem Eucharistiæ debet proferri *recitativè et significativè*, id est referendo verba Christi, et applicando illa ad materiam præsentem, ut transmutetur ipsa in Corpus et Sanguinem Christi, ùt ajunt *Concina* et *Salm.* cum *D. Thoma* (3). Si quis autem propter balbutiem diceret, *Hoc est colpus meum;* vel *copus meum*, vel *corpus meus*, vel *calis*, vel *sanguinis*, validè consecrat, ùt *Suar. Lugo, Croix*, et alii communiter ex *c. Retulerunt, de Cons. D. 4.* ubi baptismum collatum, *In nomine Patria, et Filia, etc.* validum declaratur; ratio est, quia voces ita sunt constitutæ, ut si aliquando cum vitio proferantur, idem significent, modò alium sensum non ingerant (4). Hìc autem advertendum sedulò id quod ait Rubrica (*tit.* 5. *n.* 2.): *Si celebrans non recordatur se dixisse quæ in consecratione communiter dicuntur, non debet turbari* (scil. repetere). *Si verò valdè probabiliter dubitat se aliquid essentiale omisisse, iteret formam, saltem sub tacita conditione.*

101. — Quæritur II. quomodò Christus sit præsens in Eucharistia? Respondetur, Christum in Eucharistia non esse præsentem per *productionem, nec per adductionem* de cœlo, sed per conversionem substantiæ panis in substantiam Corporis Christi, cui conversioni convenienter aptatum est nomen *Transsubstantiationis*. Christus autem sub panis et vini speciebus continetur sacramentaliter, et ineffabili modo, qui debet credi, sed intelligi non potest (*verbis exprimere vix possumus,* ait Trident. *sess.* 13.*c.*1); Salvator enim existit ibi sinè extentione partium in ordine ad locum, et tamen est ibi totum Christi Corpus cum anima et Divinitate per concomitantiam: et unaquæque pars Christi ibi extra aliam existit. Atque Christus est *totus* et *integer sub quavis ipsius speciei parte*, ùt docet Trid. *sess.* 13. *cap.* 3. Id tamen intelligendum, *separatione*

(1) *N.* 223. — (2) *Lib.* 6. *n.* 222. — (3) *n.* 220. *in fin.* — (4) *n.* 224.

factâ, ùt exprimitur ibidem *can.* 3.; nam licèt sententia universè affirmans sit communior, non desunt tamen qui oppositum tuentur. In Eucharistia autem, licèt non sumatur persona Patris, nec Spiritûs S. prout sumitur persona Verbi, quæ est hypostaticè humanitati unita, tamen sunt in Eucharistia etiam personæ Patris et Spiritûs sancti ob naturalem unionem, sive naturæ divinæ identitatem; quam habent cum Verbo.

102. — Quæritur III. quinam sint in Missa offerentes, et quinam effectus Missæ? Offerentes sunt tres: Christus qui est principalis offerens, ecclesia, et sacerdos, qui offert ùt minister tam Christi, quàm Ecclesiæ; ita *Bellarm.* (1). Effectus autem Missæ sunt quatuor. 1. Est *remissio peccatorum,* non quidem immediatè et per se, sed mediatè per auxilium quod in Missa impetratur ad pœnitentiam, quâ venia deindè obtinetur: ita communiter *Bell. Suar.* et alii cum *D. Thoma* (2), qui ait Missam *delere peccata, in quantùm gratiam contritionis impetrat.* Idque rectè docent et communissimè AA. cum eodem S. Doctore (*loc. cit. art.* 1. *ad* 1.) contra *Canum* et *Valentiam,* procedere tam de mortalium, quàm venialium culparum remissione (3). II. Est *remissio pœnarum;* hæ per Missam immediatè remittuntur homini justo, pro quo Missa offertur, communiter *Gonet, Suar. Concina, Salm.* aliique cum *D. Thoma* (4) dicente quòd hoc Sacramentum, *in quantùm est Sacrificium, habet vim satisfactivam.* III. Est *incrementum gratiæ,* non jam ex opere operato et immediatè, ùt sentiunt aliqui, sed mediatè per auxilia quæ obtinentur ex Missa ad bonos perficiendos actus, quibus gratia augetur, ùt docent *Castropal. Vasq. Suar. Lugo,* etc. communiter. IV. Est *impetratio bonorum* tam spiritualium, quàm temporalium, quatenùs animæ prosunt (5).

103. — Hìc quæritur: pro quibus personis possit offerri Missa? Potest pro quibuscumque fidelibus, infantibus, obsessis, et aliis, etsi existant in peccato. An autem pro excommunicatis? Si ipsi sunt vitandi, nequit sacerdos pro illis offerre Missam nomine Ecclesiæ, sive ùt minister Christi, *c.* 2. *de sent. excomm.* Si verò sunt tolerati, probabiliùs est cum *Sanch. Navar. Lugo,* etc. contra alios (6), posse sacerdotem pro his offerre Missam etiam nomine Ecclesiæ, licèt enim etiam tolerati sint exclusi à communicatione suffragiorum; tamen aliis datum est à Concilio

(1) *De Sac. Missæ cap.* 4. — (2) *In* 4. *dist.* 12. *quæst* 2. *art.* 2. *quæst.* 2. *ad* 4. — (3) *Lib.* 6. *n.* 311. — (4) 3. *p. quæst.* 79. *art.* 5. — (5) *Lib.* 6. *n.* 311. *v. II.* Effectus. — (6) *n.* 309.

Constantiensi (ùt habetur in *Extrav.* Martini V. *Ad evitanda*) liberè posse cum ipsis communicare adhuc in Divinis, proùt dictum est *Tom. II. Tract. XIX. de Censur. n.* 15. Sic pariter probabiliùs licet offerre Missam pro infidelibus, ut docent *Bellarm. Laym. Suar. Salm.*, etc. contra *Sotum*, quia Christus pro omnibus se obtulit; idque certè licitum fuit in Lege veteri; Judæi enim pro Gentibus sacrificare jam consueverunt (*l.* 1. *Machab. cap.* 12. 11.). Pro defunctis autem in purgatorio existentibus certum est, et de Fide, ùt docet Trident *sess.* 22. *cap.* 22. et in *can.* 3. quòd licitè et utiliter Missa offertur; idque ex infallibili promissione Christi, ùt communiùs et veriùs (contra *Canum*, etc.) docent *Azor. Suar. Nav. Salm.*, etc. quia, cum certum sit quòd Missa utiliter pro defunctis offeratur, hoc non potest esse nisi ex promissione Christi (1).

104. — Quæritur IV. quotuplex est fructus Missæ? Respondetur: fructus Missæ alius est *ex opere operato*, nempe ex merito Christi; alius *ex opere operantis*, scilicet ex merito sacerdotis. Idem alius est *meritorius*, alius *satisfactorius*, alius *impetratorius*. Idem alius *generalis*, qui obtingit omnibus fidelibus vivis et defunctis; alius *specialis*, sive *medius*, obtingens assistentibus Missæ, et ei cui applicatur; alius *specialissimus* obtingens soli celebranti, qui pro illo nequit ullum stipendium accipere, ex prop. 8. damnata ab Alexandro VII.

105. — An Missa sit infiniti valoris, tam intensivè, quàm extensivè? Plures DD. negant; plures verò alii probabiliùs affirmant, ùt *Gonet, Habert, Juven. Petroc. Pignatelli, Tourn Concina, Holzm. Wigandt, La-Croix, Canus, Salm.*, etc., ac pro his est etiam *D. Thomas;* quia Missa est idem, quàm crucis Sacrificium, quod fuit infiniti valoris. Licèt autem valor sit infinitus, effectus tamen Missæ finitus est, ex finita capacitate hominum pro quibus offertur, quorum unusquisque percipit fructum juxta suam capacitatem. Sed quia prima sententia est etiam probabilis, nequit sacerdos accipere duplex stipendium à duobus, applicando eis Missam ambobus, ùt falso dicebat posse prop. 10. damnata ab eodem Alexandro VII. Nec potest eam danti eleëmosynam applicare in generali cum aliis, nisi hoc faciat sub conditione si liceat (2).

106. — Quæritur V. quid de stipendio Missæ? Stipendium accipere licet sacerdotibus, etiam opùlentis, ùt communiter docent *Suarez, Lugo, Conc. Tourn.* cum *Gerson*, et

(1) *Lib.* 6. *n.* 310. — (2) *Lib.* 6. *n.* 312.

Thomasin. et aliis plurimis (contra *Gennet.* et alios paucos); quia *quisque operarius dignus est mercede suâ* ex apostolo 1. *Tim.* 5. 18. (1).

107. — Sacerdos peccat graviter, si differat Missam promissam sub stipendio ultra duos menses, ùt dicunt *Garcia, Philipp. Ripa,* et alii cum *Lugo;* item *Instructor. Confess. Novell.* (2), ac *Tourn.* qui ait esse communem sententiam, *bene posse aliquem acceptare stipendia Missarum ad duos menses* (3) Item *Concina,* qui nil aliud dicit, nisi quòd dilatio duorum mensium est gravis, ex Decreto S. C. Si verò Missa sit pro defunctis, dilatio unius mensis erit gravis, ùt dicunt *Castr. Escob.* et *Salm.* (4). Imò si Missa dicenda sit pro instanti necessitate, putà imminentis mortis, vel alterius damni, tunc etiam dilatio hebdomadæ potest esse mortalis. Vide *Cabrinum* (5). Rectè hìc autem advertit *Continuator Tournely,* quòd si quis multas daret Missas alicui communitati ad celebrandum, non præsumitur contentus esse quòd Missæ celebrentur cum tanta dilatione, prout si dedisset uni sacerdoti. Id verò non intelligendum, quòd omnes illius communitatis sacerdotes occupare se debeant ad eas subsecutivè dicendas, semper enim supponi debet communitas alias etiam habere obligationes; sed quòd Missæ distribuendæ sunt majori sacerdotum parti (aut saltem alicui eorum convenienti numero, si communitas est valdè numerosa), et juxta distributionem factam poterit deindè communitas satisfacere inter tempus illud, quod unicuique illius permittitur ad suam ratam satisfaciendam. Insuper hìc obiter notandum, quòd Innoc. XII. in Bulla *Nuper*, ann. 1667. jussit omnibus ecclesiarum rectoribus ut in loco patenti exponant tabellam onerum Missarum temporalium, et perpetuarum, ad hoc ne onerentur novis oneribus, quibus satisfacere non valeant ùt debent (6).

108. — Nulli licet dare aliis Missas ad celebrandum, retentâ parte stipendii, sub pœna ipso facto incurrenda suspensionis Papæ reservatæ: si est clericus, et excommunicationis, si laïcus, ùt habetur in Bulla *Quanta cura,* Benedicti XIV. edita 30 Junii 1741. Et pars retenta tunc debet restitui, et probabiliùs sacerdoti celebranti potiùs, quàm pauperibus. Excipe nisi pingue illud stipendium detur alicui ratione personæ, vel beneficii, aut capellaniæ (etiam amovibilis), vel legati perpetui, quia tunc potest persona hujusmodi partem excedentem retinere. Administra-

(1) *N.* 317. Quær. I. — (2) *Part.* 2. *n.* 406. — (3) *Lib.* 6. *n.* 317. Quær. II. — (4) *Ibid.* — (5) *Cabrin. c.* 34. *n.* 216. — (6) *Vide ap. cit. Instruct. p.* 2. *n.* 409.

tores autem ecclesiarum ex Decr. S. C. confirmato ab Innoc. XII. nil possunt retinere, nec etiam pro expensis in celebratione Missarum, nisi ecclesia alios non habeat reditus (1); vide hæc et alia fusiùs dicta de stipendio Missæ *Tom. II. Tr. XV. ex n.* 65.

109. — Parochi ex Bulla, *Cùm semper,* ejusdem Benedicti XIV. datâ 19. Aug. 1744. tenentur applicare Missam pro populo omnibus diebus festivis, etiamsi congruam non habeant sustentationem. Si verò pingues habeant reditus, non tenentur sæpiùs Missas applicare, ùt in eadem Bulla declaratur (2); vide dicta *Tom. I. Tr. VII. n.* 29. Hìc autem obiter notandum, quòd in eadem Bulla Pontifex decrevit, ut Missa conventualis, quæ singulis diebus canitur à clero, pro benefactoribus applicetur, respiciendo benefactores in genere cujuscumque ecclesiæ, quâvis consuetudine non obstante (3).

110. — Applicatio debet fieri ante celebrationem, vel ante consecrationem. Veriùs autem (quidquid alii dicant) sufficit applicatio Missæ habitualis, ùt communiter docent *Suar. Lugo, Bonac. Tourn. Holzm. Conc.* et alii plures (4). Si Missa nulli applicetur, fructus manet in thesauro Ecclesiæ, applicatio autem sub conditione non impleta, valida est; si verò fiat primo qui offerret eleëmosynam, non solùm est illicita ex prohibitione Cl. VIII., sed etiam probabiliùs sæpè erit invalida (5).

111. — Quæritur VI. an sacerdos teneatur aliquando celebrare in anno? Negant, præciso scandalo, *S. Bonav. Cajet. Lugo*, et probabile putant *Suar. Laym.* et *Palaus.* Alii tamen communiùs cum *D. Thoma* (quibus ego magis adhæreo) affirmant, cum verba Christi, *Hoc facite in meam commemorationem*, probabiliùs verum contineant præceptum, ùt satis declarat Trid. *sess.* 22. *cap.* 1. dicendo: *Apostolis....., eorumque in sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit per hæc verba: Hoc facite, etc.* Præfati autem DD. dicunt, sacerdotes teneri ad celebrandum, saltem ter vel quater in anno, in festis solemnioribus. Parochi verò debent Sacrum facere quolibet die festo, quo tenentur oves illud audire (6); vide dicta *Tr. VII. n.* 29.

112. — Quæritur VII. an Rubricæ Missalis sint omnes præceptivæ, vel an aliquæ sint directivæ, sive de consilio. Diversæ in hoc sunt sententiæ. Nos sequimur sententiam *Quarti, Merati,* et *Tourn.* qui dicunt Rubricas de agendis

(1) *Vide lib.* 6. *n.* 321. *et* 322. — (2) *n.* 325. Qu. II. (3) *n.* 326. — (4) *n.* 335. Qu. 1. — (5) *n* 337. *v.* Dicunt. — (6) *Lib.* 6. *n.* 313.

intra Missam omnes esse præceptivas, et obligare juxta gravitatem materiæ; nam in Bulla S. Pii sic dicitur : *Districtè præcipientes, ut Missam juxta ritum, modum, et normam in Missali præscriptam decantent, ac legant.* Nota tò *districtè præcipientes* (1). Rubricas autem de agendis extra Missam, probabiliter dicunt plures DD. aliquas esse tantùm directivas, prout manuum ablutio post Missam, et orationes ante vel post Missam (2). Insuper hìc notandum Rubricas præscriptas in Cæremoniali Episcoporum ubique obligare, cùm in tribus Bullis ibi positis dicatur: *Cæremoniale prædictum in omnibus ecclesiis servandum, præcipuè in Cathedralibus, et Collegiatis.*

113. — Quæritur VIII. quando Missa dici possit? Sic dicitur in Rubrica : *Missa privata saltem post Matutinum et Laudes, quâcumque horâ ab aurora usque ad meridiem dici potest.* Communiter autem dicunt DD. licere Missam terminare in aurora, et illam incipere parùm ante meridiem. Imò Benedictus XIII. et Clemens XII. declararunt posse in hoc tolerari latitudinem tertiæ partis horæ, tùm ante auroram, tùm post meridiem (3). Præterea communiùs et probabiliùs dicunt *Sylvius, Castr. Bonac. Ronc. Viva, Salm.*, etc. quòd celebrans non peccat mortaliter, nisi incipiat Missam integrâ horâ ante auroram, vel horâ post meridiem; aliàs tantùm veniale committit, à quo excusat quævis causa rationabilis; imò causa gravior, prout esset dandi Viaticum, aut solemnitatis, itineris, vel funeris, omninò excusat etiamsi dilatio sit per integram horam (4). Ministrare autem Communionem licitum est usque ad Vesperas exclusivè: et etiam in Vesperis, si adsit aliqua specialis causa, modò non sit intempestâ nocte, id est multo noctis tempore decurso (5). Celebrare autem ante Matutinum, et Laudes, alii dicunt esse mortale, alii nullum peccatum; alii autem veriùs et communiùs; ùt *Suar. Sotus, Silvester, Tourn. Bellarmin.*, etc. (quibus assentit etiam *Brnedictus XIV. de Sacr. Missæ l. 3. cap.* 13. *n.* 4.) ajunt non esse mortale, quia talis gravis obligatio neque exprimitur in Rubrica, neque communiter est recepta ùt gravis; sed non excusari sentiunt à veniali, cùm id in Rubrica jam inter defectus numeretur (6). Missam autem Conventualem dicere ante Matutinum et Laudes non excusatur à mortali, ùt communiter docent DD. contra *Sanchez* (7), Celebrare in die Cœnæ Domini, et Sabbati sancti (quidquid

(1) *N.* 399. — (2) *Vide n.* 409. *et* 410. — (3) *n.* 341. *vers.* Omnes. — (4) *Lib.* 6. *n.* 343. *ad* 346. — (5) *n.* 252. — (6) *n.* 347. — (7) *n.* 348.

alii dicant) nullo modo licet nec etiam privatim, ùt patet ex Decreto Clementis XI. quod refertur (1), quodque confirmatum fuit ab Innoc. XIII. apud *Merat. in Indice Decretorum n.* 495. 501. 504. *et* 632.

114.— Quæritur IX. ubi liceat Missam celebrare? Respondetur: In oratoriis ab Episcopo benedictis, et designatis ad usus sacros, sive in seminariis, conservatoriis, et hospitalibus, et etiam in domibus privatis (modo oratorium habeat januam in via publica); item in oratoriis Religiosorum (*circa Regulares vide dicta Tr. XX. n.* 121. *et* 122.), necnon in erectis in palatiis Episcoporum, omnes possunt celebrare, et quovis tempore, etiam in festis solemnibus, quia hujusmodi oratoria sunt veræ ecclesiæ. In oratoriis autem privatis; in quibus tantùm ex privilegio pontificio celebrari potest, non liceat Sacrum facere diebus in Indulto exceptis, scilicet Paschatis, Pent. Natal. Dom. Epiph. Annunt. Ascens. Assumpt. B. V. SS. Petr. et Paul. et omnium SS. Nec potest in eis celebrari, nisi intersit aliqua ex personis, quibus directè concessum est Indultum, ùt declaravit Benedictus XIV. in Bulla, *Cùm duo nobiles* (2). Nec possunt ibi plures celebrari Missæ, si ibi dicitur (ùt consuetum est): *una Missa quotidie celebretur;* declaravit enim Benedictus XIV. in Bulla, *Magno,* sub die 2. Jun. 1751., illud *una* idem esse ac unica (3). An autem in his privatis oratoriis possit ministrari Communio? Alii affirmant, alii communiùs negant; Et Benedictus XIV. in *Ep. Encycl.* ad Episcopos Poloniæ §. 23. sub eadem die 2. Jun. 1751. prohibuit dari Communionem in privatis oratoriis sine licentia Episcopi (4). Celebrare in mari nunquam licet, nisi ex licentia expressa Pontificis (5).

115. — Celebrans in ecclesia polluta per notoriam effusionem sanguinis in notabili quantitate (nam in *c.* 10. *de Cons.* dicitur, *sanguinis effusione*), vel seminis, aut per sepelitionem infidelis, hæretici, vel excommunicati, antequam reconcilietur ab Episcopo (vel à sacerdote ab Episcopo delegato, si ecclesia fuerit tantùm benedicta), graviter peccat; sed nullam incurrit pœnam, ùt probabiliùs dicunt *Suar. Laym. Lugo,* et alii cum Benedicto XIV. *de Sacr. Missæ* (6). Sic etiam est mortale celebrare in ecclesia exsecrata, nempe si eodem tempore demoliti sint parietes pro majori parte, vel crusta ablata (7). An autem liceat sacer-

(1) *N.* 350. — (2) *Vide Bullar. Mech. t.* 13. *p.* 220. *et lib.* 3. *n.* 319. *v.* Probabile. — (3) *Lib.* 6. *n.* 359. *circa fin.* — (4) *Cit. n.* 359. *v.* Quæres. — (5) *n.* 358. *circa fin.* — (6) *n.* 361. *ad* 366. — (7) *n.* 367. *et* 368.

dotibus celebrare in ecclesiis Regularium contra prohibitionem Episcopi? Vide dicta *Tr. XX. n.* 75. *et* 77.

116. — Quæritur X. quæ requirantur sub gravi præcepto ad ritè Missam celebrandam? Requiritur I. *altare*, sive *ara lapidea* ab Episcopo consecrata, cum sepulchro reliquiarum et sigillo, ubi omninò reponendæ sunt Hostia, et particulæ consecratæ (1). Exsecratur autem altare, ita ut mortale erit in eo celebrare, si mensa consecrata removetur ab inferiori structura, vel si ara notabiliter frangitur, aut ab ea auferuntur reliquiæ, aut sigillum, prout habetur in Decreto S. C. Rituum (2). In altari requiruntur etiam tres mappæ, nec sufficiunt duo, ùt aliqui dicunt; sufficiunt tamen una separata, et altera duplicata (3).

117. — Requiritur II. *calix* et *patena*, consecrata. Exsecratur autem calix, si notabiliter frangitur in cuppa, vel si in fundo perforetur; non verò si pereat ejus inauratio, ùt probabiliùs et communiter docent *Lugo*, *Suar. Silvest. Tournely*, *Laym.* etc. Hinc probabiliùs est, calicem de novo inauratum non indigere novâ consecratione; hoc tamen intelligitur, si calix tantùm superficialiter inauretur, nam si ad ipsum inaurandum tota ejus superficies eradatur, tunc probabiliùs est cum *Suarez, Sylvio,* et aliis calicem rursùs fore consecrandum; exemplo ecclesiæ, quæ (ùt diximus *n.* 115. *circa fin.*) si ejus crusta tota, vel in majori parte pereat, vel auferatur, iterùm consecranda est. Celebrare autem in calice nunquam deaurato, probabiliùs est esse illicitum, sed non nisi venialiter, ùt dicunt *Lugo* et *Tournely.* Cùm calix separatur à pede, amittit utique consecrationem, si cuppa est pedi fixa; secùs si pes est tornatilis, et de se separabilis (4). Communiter autem docent *Laym. Gav. Tourn. Bon. Ronc.*, etc. pyxidem non esse consecrandam (5). Dubitatur verò an saltem sit benedicenda? Negant communiùs *Suar. Sylv. Azor. Sot.*, etc., idque non videtur improbabile; sed probabiliùs affirmant *Salm. Tourn.* et alii cum *Card. Lambertino* (qui tamen omissionem non reputat plùs quàm venialem), quia hoc est conformius Rubricæ Missalis, in quo dicitur quòd sacerdos hostias pro communione *locat ante calicem, aut in aliquo vase mundo benedicto.* Et idem dicendum de lunula ostensorii, ubi in expositionibus Hostia collocatur (6).

(1) *N.* 372. *et* 373. — (2) *n.* 369. — (3) *n.* 374. *et* 375. — (4) *Lib.* 6. *n.* 370. — (5) *n.* 384. — (6) *n.* 385.

118. — Requiritur III. *vestes sacræ,* benedictæ ab Episcopo, vel ab alio habente facultatem à Pontifice. Graviter peccat qui celebrat sine alba, aut stola, aut manipulo, aut cum ipsis non benedictis (nisi gravis excuset necessitas); secùs tamen plures DD. non improbabiliter dicunt de celebrante sine cingulo, aut amictu (1). Quoad cingulum declaravit S. C. 21. Jan. 1701. sacerdotem congruentiùs uti cingulo lineo, quàm serico. Vestes autem exsecrantur, quando usum suum deperdunt, nempe si ab alba manica abscinditur: cingulum, si ita rumpitur ut neutra pars cingere possit: stola, si non possit humeros operire; vel si pars ejus ita scinditur, ut deperdatur forma; nec sufficit eam resarcire, destructâ enim formâ desinunt partes esse sacræ (2). Color autem vestium probabiliùs est quòd sit de præcepto, non tamen gravi (3).

119. — Requiritur IV. *corporale benedictum* ex lino, vel cannabe (4). Exsecratur autem corporale, si ita frangitur, ut non possit ampliùs decenter continere calicem et patenam cum hostia (5). Cavendum est ne corporale sit valdè immundum, in quo dicunt *Suarez, Laym.* et *Tamb.* posse etiam graviter peccari; quamvis addat *Tamb.* ex eodem *Suar.* illud *valdè immundum* difficulter evenire. Cæterùm uti corporali, et aliis paramentis immundis, licèt non valdè, non excusatur à veniali, nisi alia haberi nequeant, ùt *Croix* cum *Suar.* et *Gobat.* Imò ait *Tourn.*, quòd in necessitate, nempe si sacerdos aut alii deberent omittere Missam de præcepto, licitum est uti corporali etiam notabiliter immundo (6).

120. — V. *Palla* etiam debet esse benedicta et ex lino, vel cannabe, saltem ex parte interiori, ùt ait *Suar.*; sed ex Decreto S. C. dictum fuit: *Non adhibenda est palla à parte superiori drappo serico coöperta.* Non autem improbabiliter dicunt *Sotus* et alii, quòd celebrare sine palla, non est mortale, cùm ipsa sacras species non tangat immediatè (7). Requiritur etiam *purificatorium,* quod probabiliùs non oportet ut sit benedictum (8).

121. — Requiritur VI. *Missale Romanum* continens saltem integrum canonem. Dicunt autem communissimè et probabiliter *Suarez, Vasq. Layman, Palaus, Lugo, Salm. Croix, etc.* non peccare celebrantem sine Missali, si memoriter benè sciat dicenda, et ob præteritam experientiam non sit ei periculum errandi. Uti verò Missali Regula-

(1) *N.* 377. — (2) *Lib.* 6. *n.* 371. — (3) *n.* 378. Dub. 5. — (4) *n.* 386. — (5) *n.* 371. — (6) *Ibid.* — (7) *n.* 388. — (8) *n.* 389.

rium (scilicet celebrando juxta eorum ritum) est mortale etiam in ipsorum ecclesiis (1). Requiritur VII. *minister* sub gravi obligatione, saltem usque ad oblationem, nisi urgeret necessitas dandi Viaticum, vel etiam ne omittatur Sacrum in die festo. Minister debet esse masculus, nam fœminæ sub gravi culpa prohibetur immediate ministrare in altari. Dicunt tamen communiter *Laym. Suar. Tourn. Molf. Homob.*, etc. non peccare graviter qui celebrat respondente muliere. Imò dicunt *Palud. Wigandt, Tourn. Lugo, Laym.*, etc. benè permitti, quòd fœminæ quandoque respondeant à longè, maximè si sint moniales, modò (ùt diximus) non immediatè in altari ministrent (2).

122. — Requiritur VIII. *crux cum Crucifixo*, etiamsi in altari expositum sit SS. Sacramentum, ùt habetur ex Cæremoniali Episcoporum, et Decr. S. C. Utrùm autem sit mortale celebrare sine cruce? Negant communiter *Laym. Suar. Bonac. Tournely, Concina, Habert, Merati*, etc. Sed animadvertendum, quòd Benedictus XIV. in Decreto directo ad omnes Episcopos sub die 16. Julii ann. 1746. incipiente *Accepimus* (vide in *Bullar. tom.* 2. *Decretum.* 17. *et in edit. Mechl. t.* 4. *n.* 263.) sic ibi in fine vers. *Itaque*, præcipit : *Illud vobis præcipimus, ut nullo modo patiamini rem divinam fieri ad hujusmodi altaria, nisi Crucifixus inter candelabra ita promineat, ut sacerdos ac populus eumdem Crucifixum facilè et commodè intueri possint, quod evenire nequit, si exigua solùm crux minori tabulæ defixa fidelibus exhibeatur.* Priùs enim in eodem Decreto vers. *Equidem*, dixerat : *Illud permittere nullatenùs possumus, quòd Missæ Sacrificium in his altaribus celebretur, quæ careant imagine Crucifixi, vel ipsa incommodè statuatur ante presbyterum celebrantem, vel ita tenuis et exigua sit, ut ipsius sacerdotis et populi assistentis oculos penè effugiat.* Hìc etiam notandum ex Cæremoniali Episcoporum, quòd si in altari adest statua Crucifixi, non oportet, ut alia crux apponatur. Idque confirmatur in præfato Decreto Benedicti, dùm ibi dicitur ex sententia *Pasqualigi, Quarti*, et *Giribaldi*, cui se conformavit S. C. Rituum in quodam Decreto (16. Jun. 1663.) apud *Meratum tom. I. in indice n.* 400.) sufficere Crucifixum in majori tabula altaris depictum, aut cælatum. Docet etiam *Pignatellus* (3) non esse opus, ut crux, aut aliæ sacræ imagines sint benedictæ (4). Requiritur IX. *duplex candela* accensa ex cera ;

(1) *N.* 390. — (2) *Lib.* 6. *n.* 391. *et* 392. — (3) *Pignatell. tom.* 9. *Consult.* 186. *n.* 6. — (4) *Lib.* 6. *n.* 393.

non ex sebo, vel oleo, nisi celebrandum sit ex necessitate, non autem si ex devotione (1). Requiritur X. et ultimò, *bursa, velum, pulvillus* (sive *legile*), et *manutergium*; at sine istis celebrare meritò ait *La-Croix*, nullum esse peccatum (2). Celebrare capite coöperto per totam Missam est mortale; secùs usque tantùm ad canonem (3).

123. — Notandum 1. quòd Neo-presbyteri consecrando cum Episcopo, verè celebrant, licèt unum Sacrificium faciant; in quo autem primarius celebrans est Episcopus, et sacerdotes sunt etiam causæ totales consecrationis, sed morales, quæ unum effectum pariunt: ad differentiam causarum totalium physicarum, quæ diversos causant effectus. Quisque autem ordinatus in sacerdotium debet tunc proferre verba consecrationis, cum intentione consecrandi, attamen sub conditione si conformentur sua eodem tempore cum verbis Episcopi, aliàs graviter peccaret (4).

124. — Notandum 2. quòd Episcopus Neo-presbyteris tres injungit Missas celebrandas, unam de Spiritu sancto, aliam de B. Virgine, tertiam pro defunctis. An autem sit obligatio gravis has dicendi Missas? Affirmant *Suar. Laym. Azor.* etc.; sed negant *Sotus, Palaus, Val. Pelliz.* etc. Cæterùm duo videntur certa; 1. quòd hoc Episcopi præceptum transgredientes saltem venialiter peccent; 2. hujusmodi præceptum non obligare ad applicandas Missas pro Episcopo, cùm id non exprimatur, tantò magis quia ipse subdit: *Et etiam pro me orate.* Nota autem, quòd illæ tres Missæ dicendæ sunt primis diebus, in quibus Missæ votivæ dici possunt (5).

125. — Notandum 3. quòd, ùt communiter traditur, Missa celebranda est altè, breviter, clarè, devotè, et exactè. *Altè*, ita ut non dicantur submissè, quæ altè sunt dicenda; sed ita proferantur, ut saltem à *circumstantibus audiantur*, prout dicit Rubrica; alioquin celebrans non excusatur à culpa, sed tantùm veniali. Idem dicendum de eo qui altè recitat, quæ submissè dici debent. Imo *Gavantus* et *Quarti* putant esse mortale (sed non satis id ratione probant) dicere altâ voce ea quæ submissè sunt dicenda, et consentit *La-Croix* quoad verba consecrationis, dicens peccare mortaliter qui illa proferret ita elatè, ut audirentur ad decem passus, ubi magna esset populi pars; sed meritò *P. Concina* hoc non audet approbare (6). *Breviter,*

(1) *N.* 394. — (2) *Lib.* 6. *n.* 395. — (3) *n.* 397. — (4) *n.* 232. — (5) *n.* 829. — (6) *n.* 415. *et* 416.

id est ut, ordinariè loquendo, non excedatur media hora, monente Rubricâ, ut Missa non dicatur *nimis morosè, ne audientes tædio afficiantur.* Subdit autem Rubrica, *Nec nimis festinanter;* hinc sapienter ait *Card. Lambertinus* (1) cum aliis communiter, Missam non debere esse longiorem dimidiâ horâ, nec breviorem triente, id est tertiâ parte horæ. Qualiter autem peccent qui celeriùs celebrant, vide dicta *Tom. II. Tr. XV. n.* 48. *et seq.* ubi diximus Missam (etiamsi sit defunctorum) persolventem infra quadrantem non excusari à culpa gravi. *Clarè,* id est sine verborum mutilatione; quæ si sit notabilis, et sensus per ea varietur, erit mortalis (2). *Devotè,* id est sine distractione, quæ si voluntaria sit in canone, et præsertim in consecratione et sumptione, erit mortalis, ùt vult *Tamburinus,* licèt aliqui contradicant. Si autem habeatur extra canonem, dicitur idem quod dictum est de Horis canonicis (vide *hujus append. n.* 75.). *Exactè,* id est ne omittatur aliquid de iis quæ dicenda sunt. Hìc autem notandum, quòd si omittantur partes ordinariæ, nempe quæ in Missa semper dicenda, vel agenda sunt, erit mortale, si materia sit notabilis, prout esset omittere in canone quamlibet orationem, vel *Pater noster,* vel fractionem Hostiæ cum illius mixtione in calice, vel purificationem patenæ et calicis post sumptionem, vel octo aut decem verba canonis. Sic pariter erit mortale extra canonem omittere totum introitum, vel duas ex collectis principalibus, vel epistolam, Evangelium, offertorium, vel infusionem aquæ in vinum consecrandum. Veniale tamen erit omittere tantùm Psalmum *Judica, Kyrie eleison,* unam ex collectis, unam vel alteram crucem super oblata, tunsionem pectoris, vel ablutionem digitorum, et idem probabiliter dicunt *de Lugo,* et alii de Evangelio S. Joannis (3). Sic quoque veniale tantùm est omittere partes extraordinarias, utì sunt *Gloria, Credo, Sequentia, Tractus,* propriam præfationem, aut *Communicantes,* et *Hanc igitur,* propria; ita communiter omnes, nisi tot partes omittantur, quæ simul sumptæ notabilem constituerent materiam, ùt benè advertunt *Concina* et *Wigandt,* quicquid dicant *Quarti* et *Pasqual.* (4).

126. — Notandum 4. prohiberi Missas votivas, vel de *Requiem* in Dominicis et festis duplicibus, atque in octavis privilegiatis, nisi graves urgeant causæ, nempe si urgeat publica necessitas, si fiat expositio SS. Sacramenti

(1) *Notif.* 34. *n.* 30. — (2) *Lib.* 6. *n.* 407. — (3) *n.* 403. *ad* 406. — (4) *n.* 409.

per 40. horas, item in die obitûs præsente cadavere, etc.: hæc autem intelligenda tantùm de Missa solemni (1). An autem in prædictis festis vetentur Missæ votivæ sub gravi culpa? Negant communiter *Lugo, Suar. Bonac. Escob. Salm. Ronc.* et alii plures; rectè verò limitant *Escob.* et *Roncaglia*, si tunc occurrat festum solemne, saltem propter grave populi scandalum. Imò in festis duplicibus Missæ de *Requiem* districtè prohibentur in Decreto S. C. approbato ab Alex. VII.; in pluribus autem casibus cantari possunt Missæ defunctorum in duplicibus etiam majoribus scil. 1. In die obitûs præsente cadavere; et hoc etiam in Dominica, vel in aliis solemnioribus, modò non sint 1. classis. 2. Cùm primùm habita fuerit notitia obitûs alicujus. 3. In anniversario relicto à testatore. Item in die tertio, septimo, et trigesimo: si verò hi dies accidant in festo de præcepto, transferantur in diem sequentem, vel anticipentur sub eodem ritu. 4. In festo duplici min. si petatur anniversarium pro aliquo defuncto, potest cantari Missa. Ita ex pluribus Decr. S. C. Rit. (2). Exceptis autem festis duplicibus, aliisque ùt suprà, de Missis votivis sic loquitur Rubrica: *Missæ votivæ in Missis privatis dici possunt pro arbitrio sacerdotum.* Sed deindè statim advertit: *Id verò passim non fiat, nisi rationabili de causa, proùt esset specialis devotio sacerdotis, vel petitio de votiva dantis eleëmosynam.* Quapropter dicens votivam præter has causas, vix excusabitur à veniali (3). Cæterùm tenetur sacerdos Missas votivas celebrare, juxta petitionem dantium eleëmosynam, diebus quibus licitè dici possunt. Hincque notandum cum *D. Thoma* (4), quòd Missa de *Requiem* magis prodest defunctis propter orationes, quæ in ea dicuntur.

127. — Notandum 5. non licere pluries in die sacrificare, nisi in hisce casibus: 1. ad ministrandum Viaticum; 2. si die festo adveniant personæ, quas non deceat Sacrum omittere, uti rex, aut princeps, aut Episcopus; 3. si pastor habeat duas parochias dissitas, et aliter populus alter careret Missâ in festo de præcepto (5). Advertit tamen Benedictus XIV. in Brevi, *Declarasti,* edito 16. Martii an. 1746. (*in Bullar. tom.* 2. *et in edit. Mechl. t.* 4. *p.* 32.) quòd de hac re semper impetranda est facultas ab Episcopo, etiamsi necessitas intercedere videatur. Præterea advertit, quòd de casibus enuntiatis solus casus, cùm parochiæ

(1) *Lib.* 6. *n.* 421. — (2) *Ibid.* — (3) *n.* 419. — (4) *Suppl. q.* 71. *a.* 9. *ad* 5. — (5) *Cabr. c.* 21. *n.* 416. *et vide Busemb. apud lib.* 6. *n.* 351. *et* 352.

sunt dissitæ, in consuetudine est. Item advertendum olim licuisse parocho in die Dominica post Missam pro populo dicere alteram pro defuncto, præsente cadavere; sed idem Benedict. XIV. in Indulto, *Quòd expensis, etc.* dato 26. Aug. 1748. in §. *Nova,* circa fin. (*in Bullar. Tom.* 2. *et in edit. Mechl. t.* 6. *p.* 241.), declaravit id hodie non ampliùs permitti, cùm liceat parocho dicere Missam pro defuncto, et transferre Missam pro populo ad diem infra hebdomadam.

128. — Notandum 6. quòd si, dùm celebratur, ecclesia polluitur, vel accedit excommunicatus vitandus, qui monitus nolit discedere, tunc sacerdos ante consecrationem Missam dimittere debet: postea verò pergat usque ad sumptionem, et statim discedat; vide dicta *Tr. XIX. n.* 21. ad II. Demùm hìc notandum, quòd facta consecratione nunquam licet Missam interrumpere, nisi tantùm ad baptizandum, vel absolvendum hominem jamjam moriturum; ita DD. communiter (1).

§. III.

De potestate sacerdotis.

129. — Simplex sacerdos ex potestate Ordinis suscepti tantùm Eucharistiæ Sacramentum conficere potest, et etiam ministrare, exceptâ Communione paschali: nam ad illam requiritur potestas jurisdictionis. Hinc nequit sine licentia parochi baptizare, neque Extremam-Unctionem, aut Viaticum ministrare, nec Matrimonio assistere; et sine licentia Episcopi expressa, aut saltem præsumpta de præsenti, nequit extra casum necessitatis confessiones excipere, nec etiam venialium aut mortalium priùs confessorum ex decreto Innoc. XI. (vide dicta *Tom. II. Tr. XVI. n.* 76.). Quia ùt dicitur in Trid. ratio judicii, quod exercetur in administratione Pœnitentiæ, exposcit, ut jurisdictio non exerceatur nisi in subditos, qui per licentiam Episcopi sacerdoti subjiciuntur.

130. — Diximus autem superiùs *n.* 35. quòd initiandi ad presbyteratum debent habere scientiam eorum, saltem quæ commúniter scienda sunt ad excipiendam confessionem moribundi. Quapropter refert hìc adnotare pauca principaliora, et scitu magis necessaria. Notandum I. quòd sacerdos simplex nequit infirmum absolvere in præsentia

(1) *Lib.* 6. *n.* 354.

confessarii approbati, exceptis sequentibus casibus: 1. Si approbatus nequeat vel nolit confessionem excipere. 2. Si approbatus sit excommunicatus vel suspensus. 3. Si esset approbatus tantùm in alia diœcesi. 4. Si infirmus ita horreret apud illum confiteri, ut esset in periculo occultandi peccata. 5. Si approbatus superveniat post inceptam confessionem apud simplicem sacerdotem. 6. Si approbatus sit complex infirmi in peccato turpi (juxta dicta *Tract. XVI. n.* 94. *in fin. et* 95.). Notandum II. quòd si moribundus absolutionem postulat, vel signa dat pœnitentiæ sacerdoti præsenti, absolutè est absolvendus; si verò est sensibus destitutus, et adsit alter qui testatur ipsum postulasse confessarium, vel signum ostendisse doloris, tunc alii dicunt etiam absolutè absolvi posse; sed tutiùs cum aliis dicimus absolvendum sub conditione. Et sic absolvendum censemus cum pluribus, etiamsi moribundus nullum dederit signum; imò etiamsi fuerit destitutus in actu peccati (vide *dict. cit. tract.* 16. *n.* 36. *ad* 39.). Notandum III. quòd sacerdos simplex, deficiente approbato, potest absolvere fideles à quibusvis peccatis et censuris, non solùm in articulo, sed etiam in probabili periculo mortis. Censetur autem in periculo mortis esse, non tantùm qui laborat morbo proximè periculoso mortis. sed etiam qui longam navigationem aggreditur, vel mulier quæ est in difficili partu; item qui est in periculo incidendi in amentiam; insuper qui est captivus apud infideles, carens spe libertatis, et habendi confessarium approbatum. Notandum IV. quòd infirmus qui absolvitur à censuris reservatis, monendus est, quòd si convalescat, tenetur se præsentare Superiori, aliàs in easdem censuras reincidat, secùs verò si absolvitur tantùm à peccatis reservatis sine censura. Ultimo notandum, quòd quisque sacerdos, ut sit idoneus in necessitate ad excipiendas confessiones infirmorum, debet non ignorare saltem principia universalia scientiæ moralis.

§. IV.

De munere docendi et prædicandi.

131. — Cum autem sacerdotis etiam sit docere populos, et prædicare Evangelium, operæ pretium est hìc demùm adnotare, quæ docenda sint, et quomodò Evangelium explicandum. Quoad primùm, docendum quatuor esse necessaria ad salutem, nempe Fidem, Spem, Charitatem, atque bona opera. Et 1. quoad Fidem, quia Deus

veritas infallibilis revelavit Ecclesiæ, tenemur explicitè scire et credere Deum existere, et remuneratorem esse; ac Mysterium SS. Trinitatis, atque Incarnationis Filii Dei. Hæc de necessitate medii. De necessitate autem præcepti quisque tenetur etiam scire et credere Orationem dominicalem, Salutationem angelicam, præcepta Decalogi, et Ecclesiæ; item Sacramenta, præsertim ea quibus omnes indigent, nempe Baptismi, Eucharistiæ, et Pœnitentiæ, et alia, saltem dùm ea suscipiuntur. 2. Quoad Spem, quia Deus omnipotens, misericors et fidelis promisit propter merita Jesu Christi, tenemur sperare à Deo æternam beatitudinem, et media ad eam consequendam, veniam nimirùm peccatorum, et perseverantiam finalem. 3. Quoad Charitatem, quia Deus est bonitas infinita, tenemur eum super omnia diligere; huic autem præcepto alterum adjicitur charitatis, scil. diligendi proximum, sicut nos ipsos. 4. Ad salutem demùm obtinendam sunt etiam necessaria bona opera, servando mandata Dei, et Ecclesiæ, quæ in Decalogi et Ecclesiæ præceptis continentur.

132. — Quod autem spectat ad secundum munus explicandi Evangelium, sive Scripturam, sciendum duos ipsam sensus habere, *litteralem*, et *mysticum*. Ille est *litteralis*, qui per ipsa verba significatur. *Mysticus*, qui non significatur per verba, sed per rem ipsis verbis significatam, v. g. cùm dicitur: *Si oculus tuus scandalizat te, abscinde eum, etc.* Hìc non quidem præcipitur oculi abscissio, sed scandali, sive occasionis. Sensus autem *mysticus* in tres alios subdividitur. In *allegoricum*, scil. spectantem ad res credendas. 2. In *anagogicum*, spectantem ad bona speranda. 3. In *tropologicum*, spectantem ad mores. Regulariter verba Scripturæ in litterali sensu accipi debent, nisi adsit absurdum, prout cùm dicitur: *Petra autem erat Christus*, et similia. Sæpe autem Scripturæ textus utrumque sensum habent, litteralem simul et mysticum. Mystico sæpè convenit, ut sacerdotes in concionibus utantur, præsertim si est tropologicus, sive moralis. Licet etiam uti aliquando sensu vocato *accommodatitio*, modò id piè et prudenter agatur.

APPENDIX IV.

DE NONNULLIS MONITIS NOTABILIORIBUS AD CONFESSARIOS ET PAROCHOS : ADJECTA IN CALCE PRAXI ORATIONIS MENTALIS, QUAM EDOCERE POSSUNT EOS QUI IN EA VERSATI NON SUNT.

§. I.

Monita ad confessarios.

Ex his omnibus quæ superiùs diximus adnotanda hìc sunt aliqua principaliora, quæ confessarius attendere debet in officio suo exercendo.

I. Primùm omnium curet ex una parte, ut quàm maximam adhibeat charitatem in excipiendis peccatoribus, et in excitandis eorum animis ad fiduciam in Dei misericordia collocandam; sed ex alia parte caveant ne ob humanum respectum prætermittant illos eâ quâ opus est fortitudine admonere, simulque ante eorum oculos proponere infelicissimum, in quo reperiuntur, statum, media opportuna præscribendo, quibus ex malis habitibus, jam malè vivendo comparatis, se liberare possint. Et præcipuè sit inflexibilis in differenda absolutione, quoties oportebit. Hoc primum monitum forsan, quinimò est quod maximum omnium habet momentum ; quòd si confessarius non exequatur, nec suam nec aliorum operabitur salutem.

II. Rudes et alios neglectæ conscientiæ non omittat interrogare, utrùm sciant principalia Fidei mysteria, et cætera scitu necessaria ad salutem æternam , ùt dictum fuit *Tr. ult. n.* 18. Et insuper ne omittat eosdem interrogare de iis in quæ frequentiùs labi solent , cùm de illis se non accusant, juxta dicta ex *cit. n.* 18. *ad* 30.

III. Cautissimus sit in interrogando de materia turpi, præsertim puellas et pueros, ne quod ignorant, isti addiscant, aut saltem ad curiositatem excitentur. Ex alia parte non omittat exquirere ab eis an in hac materia aliquid deliquerint, quod rubore celaverint. Et circa hoc non sibi satis habeat illos perfunctoriè et in generali interrogare utrùm in conscientia habeant aliquod peccatum ex rubore omissum; nam à quibusdam, nimirùm à rudibus, pecudum custodibus, puellis et juvenculis opus est semel atque

iterùm solerter expiscari aliquod peccatum quod reticent, argutias et circumlocutiones adhibendo. Hoc maximè efficiendum, ut eis animus præbeatur, et dicatur ne timeant, quia ipse absolvet eos ab omnibus peccatis; et quòd si omnes conscientiæ sinus aperient, deindè maximam pacem et consolationem conscientiæ assequentur. Hæc diligentia præsertim cum moribundis adbibeatur. Et non abs re erit si idem efficietur cum puellis quæ devotionem profitentur: quot ex istis reperiuntur sacrilegiis gravatæ, ob aliquod peccatum quod reticuerunt! Sed potissimùm astutiis utendum cum pueris et puellis, qui spirituales non sunt. Priùs interroget, utrùm pravas cogitationes habuerint? si protulerint, aut audiverint verba obscœna, et deindè, si inter se manibus jocaverint? et an id egerint clanculùm? Quòd si affirmaverint, signum erit illos lusus fuisse illicitos. En celebrem regulam quam tradit *S. Thomas* (1): *Frequenter quæ præ confusione pœnitens taceret, interrogatus revelat, etc.* Et deindè: *In interrogationibus faciendis attendendum, ut non fiat explicita interrogatio, nisi de illis quæ omnibus manifesta sunt; de aliis autem ita debet à longinquo* (nota) *fieri interrogatio, ut si commisit, dicat; si non commisit, non addiscat.* Item Sanctus monet confessarium, ne in peccatis turpibus *descendat nimis ad particulares circumstantias.* Notandum illud *nimis*, quod significat regulariter loquendo non esse omittendas illas interrogationes, quæ opus sunt ad cognoscendam substantiam peccati cum suis speciebus et numero. Præterea hìc juvat animadvertere, quòd si confessarius in excipiendis confessionibus sensuales tentationes pati solent, modò illis non assentiatur, et voluntariè eis causam non præbeat, nihil debet pavore concuti, nec propterea debet ab excipiendis confessionibus abstinere: nam hoc intendit dæmon eum deturbando hujusmodi tentationibus, ipsum à bono, quod operatur, removere. Antequam confessionarium ingrediatur, protestetur se nullis suggestionibus velle assentiri, se commendet Mariæ sanctissimæ, et postea in confessionario mentem ad Deum elevet; et cùm vehementiùs vexatur, se vertat versùs aliquam imaginem devotam, et illi se commendet. Cæterùm satis erit illi qui est timoratæ conscientiæ, invigilare ad non præstandum consensum illis suggestionibus, aut motibus sensualibus, quos patitur, ùt jam dictum est *Tom. I. Tr. III. n.* 40. *et seqq.*

IV. Patres matresque familias interroget non modò in

(1) *D. Thomas in* 4. *D.* 19. *q.* 2. *in fin. Expos. text. v.* Et dicendum.

genere circa filiorum educationem, sed etiam in particulari, et maximè exquirat, utrùm filios sicut oportet corrigant; an curent ut illi addiscant doctrinam christianam; ut consortium eorum qui pravo sunt exemplo, vel diversi sexûs, vitent, et præsertim si puellæ sunt, ne cum juvenibus conversentur, et multò minùs cum personis suspectis, scilicet cum uxoratis, Religiosis, et Ecclesiasticis.

V. Etiamsi valdè frequens esset pœnitentium concursus, non acceleret confessiones plùs quàm par est, ita ut ob audiendas plurium confessiones, deficiat, vel circa integritatem confessionis, vel circa debitam dispositionem, aut omittat illis necessaria monita suggerere.

VI. Cùm aliquis confitetur aliquod grave peccatum, et præsertim si pluries illud iteraverit, non sufficiet exquirere tantummodò speciem et numerum; sed interroget ampliùs, utrùm antè in illud cadere consueverit, et insuper exquirat de qualitate personæ cum qua peccaverit? Et quo loco? ut cognoscat utrùm sit habitus, aut occasio quæ sit auferenda. Et in hoc desunt non pauci confessarii, et indè tot animarum ruina emanat: omittendo enim confessarius hujusmodi interrogationes, nequit dignoscere utrùm pœnitens sit recidivus, et consequenter nequit illi remedia opportuna exhibere ad extirpandum habitum, vel occasionem. Observetur quod dictum est *Tr. ult. ex n.* 2. *ad* 17. ubi vidimus *n.* 9. quòd pœnitens recidivus non potest absolvi, nisi post emendationis experientiam, vel post exhibitum suæ dispositionis extraordinarium aliquod signum. Et cùm agitur de occasione proxima, forti magnoque sit animo, postpositâ omni personarum acceptione, in differenda absolutione quousque pœnitens occasionem removeat, quando actu existit, ùt explicavimus *n.* 7.: at si occasio est necessaria, saltem quousque ex proxima fiat remota adhibendo media sibi præscripta; *ibid. n.* 6. Potissimùm sit inflexibilis in deneganda absolutione sponsis qui consuetudine invicem utuntur, sicut et parentibus qui id permittunt, neque credat illis asserentibus nihil inter se inesse mali: hoc enim est moraliter impossibile, ùt docet experientia; vide *Tr. ult. n.* 3. ubi etiam sermo fit de iis, qui invicem se adamant.

VII. Deneget absolutionem quoque illis, qui ad aliquem sacrum Ordinem promoveri cupiunt, dùm adhuc aliquo vitioso habitu tenentur, nisi priùs perspexerit illos positivam probitatem ad hunc gradum tantoperè à sacris Canonibus requisitam adeptos fuisse, ùt dictum est *ibid. n.* 16. *et* 17.

VIII. Caveat etiam ne à vocatione religiosa ob humanos respectus aliquem adolescentem dissuadeat; quod quidem à peccato mortali excusari nequit, ùt docet *S. Thomas Quodlib.* 3. *a.* 14. Quot imperiti confessarii sibi scrupulum non faciunt quòd juvenes, qui ad statum perfectiorem sunt vocati, à bono proposito avertunt, nullâ aliâ ducti ratione, nisi ut eorum propinquis obsequantur, asserendo filios morem parentibus gerere debere! Docent communiter DD. cum *S. Thoma* in statûs electione unumquemque suâ frui libertate; et Deo potiùs vocanti, quàm parentibus parendum esse. E contrario advertat confessarius non posse absolvi quosdam qui non vocati ad sacros Ordines ascendere vellent, prout notatum est fusiùs *Append. III. n.* 45.

IX. In excipiendis sacerdotum confessionibus sit suavis atque urbanus; sed contrà sit fortis in correctionibus debitis adhibendis, aut in deneganda absolutione, cùm judicii ratio sic exigit. Potissimùm hâc fortitudine agendum est cum sacerdotibus, qui in gravia peccata relapsi, quin se unquam emendaverint, ausi sunt tamen celebrare, aucupando absolutionem ab aliquo confessariorum qui hoc funguntur officio, et laborant, ut damnentur. Hi sacerdotes pravis habitibus detenti palàm solent in sacristia confiteri, ut absolutionem, quæ eis deneganda esset, extorqueant sub prætextu scandali, quod eveniret (quemadmodùm illi exponunt), si à celebrando desistere deberent. Sit constans confessarius cum hujusmodi sacrilegis in differenda absolutione, eos adstringat ad repetendas confessiones tamquam irritas, et ad confitendum de omnibus Sacrificiis celebratis: et interim ad abstinendum à celebratione, usquedùm suæ emendationis perspicua indicia præbebunt. Quòd si quis diceret ob scandalum à celebrando abstinere non posse, respondeat quòd deesse non possunt justi prætextus, si vellet desistere à celebrando: cæterùm si ipse id facere renuit, dicat quòd celebrare potest, si est certus se habere contritionem, sed quòd ipse pro tunc non potest eum absolvere, dùm certus non est, ùt oportet, de ejus dispositione; imò justum habet motivum credendi oppositum, cùm observet tot relapsus sine emendatione. Et hoc modo agendo potest sperari, fore ùt resipiscat, ut salvetur ille miser sacerdos; secùs ambo damnabuntur.

X. Generaliter autem loquendo, si accedat sacerdos conscientiæ parùm meticulosæ, non omittat eum interrogare de tribus: 1. Si distulerit celebrationem Missarum

per mensem, præsertim si sunt defunctorum (vide *App. III. n.* 107.). 2. Si festinanter celebravit, nam Missam persolvendo infra spatium horæ quadrantis, etiamsi esset de defunctis, aut votiva de B. Virgine, non excusaretur quidem à peccato mortali (vide *Tom. II. Tr. XV. n.* 84. *ad* 86.), quia in tali spatio non poterit notabiliter non defici in multis cæremoniis, aut saltem in gravitate, quam tanti Sacrificii veneratio exposcit. 3. Si satisfecit obligationi divini officii, præsertim si est beneficiatus. Non omittat autem ei suadere, ut se habilem reddat pro sua capacitate, ad animarum salutem promovendam. Et cùm gravis adesset confessariorum penuria in sua regione, potest etiam eum obligare ad se idoneum reddendum ad tale officium, ùt dictum est *Tr. XVI. n.* 26. *et* 27. Cùm calore etiam insinuet, ut ad Sacrificium se præparet, et debitas post celebrationem agat gratias. Quoad orationem mentalem, sine qua difficulter erit bonus sacerdos; vide quod dicitur §. III. *circa principium.*

XI. Cùm agitur de rei alterius restitutione, non absolvitur pœnitens, nisi priùs (cùm potest) restituat; quia acceptâ absolutione difficulter id efficiet. Advertat tamen, quòd multi excusantur à restitutione ob præscriptionem in bona fide. Super quo notandum 1. quod mobilia, cùm intercedit titulus præsumptus, præscribuntur spatio trium annorum, et stabilia decem inter præsentes, et 20. inter absentes. 2. Probabile esse eam præscriptionem valere pro foro conscientiæ, etiam ubi in foro externo non viget lex præscriptionis, quemadmodùm est in nostro regno, ob difficultatem quæ reperitur in probanda bona fide. Excipiuntur tamen illæ præscriptiones quæ expressè sunt prohibitæ ab aliqua lege municipali, v. gr. in regno nostro reprobatur præscriptio hæredis, quando testator possedit mala fide. Vide doctrinas adnotatas *Tom. I. Tr. X. n.* 10. *ad* 14.

XII. Si pœnitens aliquâ affectus est injuriâ, propter quam offensor in curia inquisitus existit, eum non absolvat (regulariter loquendo) nisi remissionem inimico faciat. Vide cit. *Tom. I. Tr. IV. n.* 17.

XIII. Cùm prævidet admonitionem non fore profuturam, ne intra quidem tempus aliquod, et pœnitens existit in bona fide, confessarius eam omittere debet, vide *Tom. II. Tr. XVI. n.* 108. *et seqq.*, præcipuè si agitur de aliquo matrimonio nulliter contracto; aliàs erit causa mille peccatorum, quæ facilè committet pœnitens in mala fide constitutus, cùm perseverat in proxima occasione peccandi,

si faciliter separari nequit ab existimata uxore. In eo casu quin pœnitentem in mala fide constituat, potest ad S. Pœnitentiariam pro dispensatione scribere, juxta *formulam* adnotatam *Tom. II. Tr. XVIII. n.* 88. et pœnitenti dicat, ut post tot dies iterùm redeat ad confitendum. Sed si peccatum in commune damnum spirituale vergeret, non debet confessarius omittere pœnitentem admonere, licèt ille in bona fide existat, ùt dictum fuit *Tr. XVI. n.* 116. Excipitur præterea obligatio denuntiandi confessarios sollicitantes in materia turpi, quia confessarii munus est talem obligationem imponere, licèt prævideat pœnitentem non adimpleturum esse, ùt dictum est *Tr. XVI. n.* 178.

XIV. Juvat hìc animadvertere, quòd licèt confessarius non teneatur, nec viri prudentis sit, ut ipse se immisceat in tales denuntiationes deferendas, nihilominùs in aliquo raro casu potest teneri ad has partes suscipiendas, cùm ageretur de consulendo damno communi religionis, aut communitatis. In eo casu potest ipse ab Episcopo expetere, ut sibi talem denuntiationem excipiendi facultatem impertiatur; et deindè eam sic excipiet (refert modum, qui tenendus est, cognoscere). Ei notanda sunt sequentia 1. Nomen sollicitantis. 2. Tempus quo illa accidit. 3. Locus, nempe ecclesia, et confessionale ubi patrata est. 4. Circumstantiæ personæ sollicitantis, nempe ætas, statura, capilli, etc. Debet autem monere pœnitentem, quòd si illa innocentem accusaret sacerdotem, de tali crimine subjaceret casui reservato Pontifici, ùt habetur ex Bulla *Sacramentum* Bened. XIV. (1) juxta dicta *Tr. XVI. n.* 129. Item jurejurando eam adstringat, ne præfatam denuntiationem alicui communicet. Denique advertat, adnotanda tantùm illa verba, et eas actiones sollicitantes, quæ possunt manifestari Episcopo, quin manifestet culpam, si quam pœnitens commisit.

XV. Non sit difficilis ad excipiendas confessiones generales ab eo qui sic confiteri cupit, licèt nulla adsit necessitas. Dicebat sanctus Carolus Borromæus confessiones generales valdè prodesse ad vitæ novæ perseverantem mutationem. Sed si magnus populi concursus fuerit, curet ad opportunius tempus eam differre: quòd si nunquam ei vacabit tempus, quod occupationibus non præpediatur, ùt accidit in Missionibus, curet saltem summatim excipere illam confessionem generalem (modò non sit neces-

(1) *Vide Bullar. edit. Mech. tom.* 1. *p.* 404. §. 3.

saria) tantummodò exquirendo species et tempus peccatorum habituorum, quin immoretur ad exquirendum numerum et circumstantias particulares.

XVI. Non prætermittat disponere quemlibet ad actum doloris, suggerendo ipsi motiva tam attritionis quàm contritionis, eo modo quo dictum est *Tr. XVI. n.* 117. dùm illi actus doloris, quos eliciunt rudes sine motivis, parvi aut nihili valent. Cùm verò confessarius rectè præsumere potest pœnitentem actum doloris, utì debet, elicuisse, tunc satis erit ante absolutionem ei dicere, ut renovet dolorem. Et præcipuè advertat, quòd si pœnitens accedit indispositus, ille pro viribus conari debet ad eum disponendum pro absolutione; vide *ibid. num.* 105. *et tom. I. tr. IV. n.* 3.

XVII. Illos pœnitentes, qui afferunt tantùm peccata venialia, sed habituata, non absolvat, nisi perspectum habeat illos verè pœnitere, et verum propositum habere, saltem de aliquo illorum : aut nisi exhibeant pro materia certa aliquod gravius peccatum anteactæ vitæ, ùt notatum est *Tr. XVI. n.* 23. Quot confessiones invalidæ (quæ in se sunt vera sacrilegia) quotidie committuntur ob confessariorum socordiam!

XVIII. Imponat tantùm illas pœnitentias, quas judicare potest à pœnitente faciliter adimpletum iri, ùt dictum est *Tr. XVI. n.* 51. *et seq.;* sed curet ut illæ sint medicinales, putà frequentia Sacramentorum, visitationes, se Deo commendare mane et vesperi, legere aliquem librum spiritualem, se ad aliquam congregationem adscribere, etc.

XIX. Personis spiritualibus, quæ frequentant Sacramenta, insinuare non omittat orationis mentalis usum, rationem deindè exigendo de ea; saltem eas interrogando, an omiserint eam aliquandò. Hâc mediocri diligentiâ adhibitâ, quilibet confessarius poterit multas animas sanctificare. Nec sit difficilis ad Communionem frequentem concedendam, quoties cognoscit, aut prudenter judicat pœnitentem animæ suæ profectum consecuturum. Vide *App. I. ex n.* 30.

XX. Scrupulosis maximè suadeat obedientiam, et illis semper affirmet quòd obediendo tutâ viâ incedent, et non obediendo in periculum se perdendi conjiciunt. Sit fortis et rigidus in efficiendo, ut sibi obediatur; sermonem cum eis semper adhibendo constantem, quia si ancipiti sermone cum eis loquitur, eos magis confundet. Exhibeat regulas generales ad dubia deponenda, pro cujusque dispositione : v. gr. scrupulum facienti circa præteritas confessiones sub

obedientia præcipiat ne confiteatur, nisi de peccatis à se certè pro mortalibus cognitis, et certè nunquam confessis. Et in hoc confessarius forti animo sit in eum non audiendo, nisi obediat; quia si aliquando cedit, et eum auscultat, pœnitens semper animo erit deturbatus: nonnulli confessarii animas in miserrimum statum reddunt, eas audiendo. Illi verò, qui timet quamlibet actionem suam esse peccatum, imponat ut scrupulum vincat, et liberè operetur ubi certum peccatum non animadvertit; vide dicta *Tom. I. Tr. I. ex n.* 8.

XXI. Circa opinionum delectum, cùm agitur de removendo pœnitente à peccati formalis periculo, confessarius non rarò sequi debet benigniores, quantùm christiana prudentia suggerit. Cùm verò aliqua opinio proximiùs reddit peccati formalis periculum, tunc omninò suadere debet rigidiorem: vide dicta *Tract. ult. num.* 3. *circa fin.* Dico *suadere*, quia quando opinio est verè probabilis, et pœnitens vult eam sequi, non potest ei absolutionem denegare; ob certum jus quod ille acquisivit ex confessione peccatorum suorum jam facta, ùt dictum est *Tr. XVI. n.* 119.

XXII. In excipiendis mulierum confessionibus, et in tractando cum eisdem, austeritate majore quàm potest utatur, prout prudentia suadet, ideòque recuset munera, familiaritatem, et quicquid causa animi adhæsionis esse potest, vitet. Quoniam hoc negligendo confessarii quot animas in exitium induxerunt proprias et pœnitentium, vide *Tr. ult. n.* 54, *et* 55.

XXIII. Sit humilis et de sua doctrina non sibi blandiatur; quare persæpè Deo fundat preces, ut per Jesu Christi merita sibi lumen de cœlo impertiatur, præsertim in dubiis casibus. *Invocavit, et venit in me Spiritus Sapientiæ. Sap.* 7.7. Ideòque confessarius qui orationi non vacat, difficulter rectè incedet; et in dubiis magis implicatis, aut majoris consequentiæ non omittat consulere alios viros doctos et majoris experientiæ. Potissimùm id faciat in dirigenda aliqua anima elevata, cui Deus gratiis supernaturalibus favet, cùm ille in tali materia parùm expertus est. Nonnulli, qui vix scientiæ mysticæ notitiam attigerunt, erubescent alios consulere: non ita agunt veri humiles: hi non solùm alios consulunt, et non paucos cùm oportet, sed etiam zelotypiâ non afficiuntur in dimittendo hujusmodi animas, ut dirigantur à magistris se peritioribus, aut saltem ut eorum judicium auscultent. Has autem animas confessarius non auscultet die festo; festis enim præbeat locum aliis magis

indigentibus, præsertim iis, qui laboribus dant operam, et nuptis.

§. II

Monita ad parochos.

Lubet hìc breviter adnotare nonnulla onera magis præcipua, quibus parochi tenentur circa curam suarum ovium.

I. Parochus tenetur ad eas instruendas in mysteriis Fidei, et rebus ad salutem necessariis, ùt sunt 1. quatuor mysteria principalia, nempe quòd sit *Unus Deus*, et quòd sit omnipotens, sapientissimus Creator et Dominus totius, misericors et amabilis super omnia bona: præsertim, quòd sit justus remunerator bonorum et malorum; item docere debet mysterium SS. Trinitatis, Incarnationis, et mortis Jesu Christi. 2. Sacramenta necessaria, nempe Baptismum, Eucharistiam et Pœnitentiam; reliqua saltem cum suscipienda sunt. 3. Articulos symboli, et inter hos præsertim beatæ Mariæ virginitatem, sessionem Jesu Christi ad dexteram Patris, nempe quòd ille in cœlo sit in æquali gloria cum Patre, resurrectionem corporum in judicio finali quod fiet à Jesu Christo; unitatem Romanæ Ecclesiæ in qua solùm habetur salus, et deindè paradisi et inferni æternitatem. Quæ omnia quilibet fidelis sub gravi præcepto scire tenetur. 4. Præcepta Decalogi et Ecclesiæ. 5. *Pater noster*, et *Ave Maria*, et actus Fidei, Spei, Amoris, et contritritionis. Igitur quemadmodum graviter peccat, qui hæc scire negligit (et quidem non solùm verborum textus, sed etiam in quantùm ad sensum), ita etiam graviter peccat parochus, proùt communiter dicunt DD., si per se, aut per alium idoneum (eo legitimè impedito, ùt ait Trident. *sess*. 5. *cap*. 2.) negligit ea docere saltem quoad substantiam suos subditos, aut pueros et adultos qui illa nesciunt. Hinc fit quòd cùm ipse observat parentes aut dominos non mittere filios aut famulos ad doctrinam, tenetur expedientia media capere cum Episcopo, qui, ùt ait Tridentinum *sess*. 24. *cap*. 4., potest parentes etiam per censuras ecclesiasticas ad id compellere: Parochi vigilantes apud se adnotatos habent pueros, ut videant qui desunt. Imò dicit *Croix* (*l*. 2. *n*. 174. *et lib*. 3. *part*. 1. *n*. 767.), quòd si adsunt ignorantes qui ecclesiam adire nequeunt, quia domos vel greges custodire debent, cùm isti sunt in gravi necessitate spirituali, debet parochus privatim eos perquirere, ut *cum quantocumque suo incommodo*, sicut auctor loquitur, eos instruat. Saltem dicimus, quando hoc valdè sibi erit

22.

difficile ob multitudinem hujusmodi ignorantium, curet saltem eos examinare et instruere tempore præcepti paschalis, aut cùm accedunt ad petendas fides ut confirmentur, aut ut matrimonium contrahant. Expedit pariter ut parochus exploret magistros et magistras, ut possint pueros et puellas doctrinam ac media in Dei timore vivendi docere.

II. Parochus per se ipsum tenetur Sacramenta ministrare, quoties justè subditi ab eo id petunt. Et si fortè habet œconomum, debet benè illius vitam et scientiam explorare; secùs de perturbationibus, quæ postea accident, ipse Deo rationem redditurus est. Item tenetur assistere moribundis, si alius idoneus non reperitur. Et speciali attentione assistere debet peccatoribus habituatis moribundis, illi enim in gravi necessitate suæ peculiaris assistentiæ existunt. Et circa Extremam-Unctionem, advertat quod dicit Catechismus Rom. (*part.* 2. *n. XVIII.*): *Gravissimè peccant, qui illud tempus ægrotos ungendi observare solent: cùm jam, omni salutis spe amissâ, vitâ et sensibus carere incipiant.* Tenetur etiam parochus se certum facere utrùm subditi sui præcepto paschali satisfecerint, *Barbosa de Offic. Paroch. c.* 2. *n.* 7. et *Segneri Paroch. Instr. c.* 23. Et sit cautus ne schedulas Communionis committat cuilibet clerico.

III. Debet impedire quominùs habitus clericalis conferatur illis juvenibus aut pueris, qui in suis moribus spiritûs ecclesiastici indolem non præ se ferunt. Debet cum diligentia clericos suos instruere, qui habitum deferunt clericalem, ut ad statum ecclesiasticum progrediantur, secùs illi sine disciplina educati, cùm effrænati reperiantur, sive per fas, sive per nefas ad Ordines promovebuntur, et evadent scandalum loci. Omitto sermonem facere de gravi illa ratione quam Deo reddituri sunt parochi illi, qui fides exhibent ordinandis, quos ipsi jam aut cognoscunt Ordinibus indignos esse, aut eas exhibent antequam sedulâ præcedente diligentiâ de illorum probitate exquisiverint.

IV. Parochus tenetur exquirere de iis qui vivunt in peccato, ut corrigantur. Item de inimicitiis et scandalis quæ serpunt, præsertim inter sponsos, ut opportunè illis occurrat, quantùm potest. Dicit S. *Thomas* (2. 2. *q.* 15. *a.* 5.): *Qui habet specialem curam alterius, debet eum quærere ad hoc, ut corrigat de peccato.* Cùm verò aliquod scandalum ab aliquo potente (præsertim si est sacerdos) observat, cui ipse prospicere non potest, debet saltem rem ad Epi-

scopum deferre, ut ipse consulat: et id quovis intuitu, aut timore negligere non debet; bonus pastor tenetur pro ovium suarum salute animam ponere.

V. Curet ne sponsorum verba multo tempore ante matrimonium excipiat, quia initis sponsalibus, totum illud tempus, quod inter nuptias interfluit, in peccato tam sponsi quàm eorum parentes perseverabunt.

VI. Cùm in regione notabiles audiuntur perturbationes, quibus parochus consulere nequit, tenetur ille conari ut Missio advocetur, nisi aliud reperiatur expediens, quo illis prospiciatur. Et semper expediens erit interdiù confessarios exteros arcessere pro animabus erubescentibus: præsertim si in suum oppidum non solet concionator quadragesimalis advenire. Ille autem parochus, qui Missiones respuit, non mediocrem suæ probitatis suspicionem ingerit.

VII. Parochus non solùm debet malum avertere, sed etiam bonum promovere, quemadmodùm boni pastores efficiunt, qui non desistunt hortari ad Sacramentorum et Congregationum frequentiam, ad Visitationes SS. Sacramenti et divinæ Matris, ad Novenas, ad Venerabile, cùm ùt Viaticum circumfertur, associandum.

VIII. Curet persæpè, ut populus singulari studio Mariæ SS. devotionem prosequatur, insinuando quanta sit ejus potentia et misericordia erga suos devotos. Idcircò insinuet ut recitent Rosarium in communi quotidie unà cum familia, ut jejunent sabbato, et celebrent Novenas septem festivitatum, quas ex altari annuntiabit populo quoties aliqua Novena accidit. Expediet propterea, ut sabbato ille conciunculam faciat, narrando aliquod exemplum beatiss. Virginis, et semel in anno celebrare aliquam Novenam solemniorem cum sermone et expositione Venerabilis, et propterea uti poterit inter cæteros libro, quem typis edidi, cui titulus: *Glorie di Maria,* ubi collectam repeririet materiam et exempla. Felix ille parochus qui suas oves ferventes tenet erga devotionem Mariæ! nam illæ, Virgine opitulante, rectè vivent, et ipse advocatam in vitæ exitu potentem habebit. Vide dicta *Tom. I. Tr. VII. n.* 43., ubi locuti fuimus de rebus quæ majoris sunt momenti, et quæ parochus prædicando debet potiùs populo suadere.

Potissimùm insinuet usum petitionis; nempe ut sæpè se Deo commendent, ab eo præsertim sanctam perseverantiam postulando propter Jesu et Mariæ amorem; sæpiùs explicando, quòd divinæ gratiæ, et præcipuè donum perseve-

rantiæ, non obtinentur, nisi petantur, *Petite, et accipietis.* Et publicet sæpè illam magnam Jesu Christi promissionem, quòd quicquid Patrem petierimus in ejus nomine, Pater dabit nobis: *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan.* 16. 23. Insinuet etiam instanter usum orationis mentalis, et curet faciendam in ecclesia unâ cum populo quolibet die, aut saltem quolibet die festo, docendo etiam modum, quo fieri potest domi. Ideòque hìc subjungitur instructio sequens, ubi sermo fit de necessitate, et deindè de modo practico orationis mentalis.

§. III.

Brevis praxis orationis mentalis.

Antequam de praxi et modo orationis mentalis sermo fiat, juvat de orationis mentalis necessitate cognoscenda aliquid dicere. Duo sunt hujus necessitatis momenta. Primum est quod innuit S. August., nempe quòd incedenti clausis oculis impossibile est viam et suæ salutis media intueri. Veritates æternæ sunt supernaturalia negotia quæ oculis corporeis conspici nequeunt. sed oculis mentis, cogitatione nimirùm et consideratione, assequi possumus. Igitur qui orationi mentali non incumbit, non considerat, et consequenter suæ salutis æternæ negotium quanti intersit non videt, et viam quæ tenenda est ut illàc eat, non prospicit. Id quidem fuit quod scripsit S. Bernardus ad Eugenium Papam: *Timeo tibi, Eugeni, ne multitudo negotiorum, intermissâ oratione et consideratione, te ad cor durum perducat, quod seipsum non exhorret, quia non sentit, (lib. 1. Consid. ad Eug. Pont.).* Ut quis suam æternam curet salutem, oportet ut sit ei cor flexibile seu docile, et paratum ad divinarum inspirationum impressiones recipiendas, et ad eas exequendas. Hoc expostulabat Salomon à Deo: *Dabis ergò servo tuo cor docile.* 3. *Reg.* 3. 9. Dicit S. Joannes quòd animæ illæ sunt Dei, quæ intendunt ad audiendas et exequendas divinas voces: *Et erunt omnes dociles Dei. Omnis, qui audivit à Patre et didicit, venit ad me. Joan.* 6. 45. Cor nostrum in se durum est, quia totum pronum est ad carnis voluptates sequendas, et est spiritus legibus obstans. Illud autem flexibile redditur gratiæ influxibus, quæ per orationem illi infunditur: ibi anima ad divinam bonitatem et ad amorem Dei, qui erga eam est singularis, considerandum movetur, illa inflammatur, emollitur, et divinis vocationibus redditur obediens, quem-

admodùm experiebatur David, qui dicebat: *In meditatione mea exardescet ignis. Ps.* 38. 4. Aliter cor durum, obsistens, inobediens remanebit, et in die novissimo malè habebit: *Cor durum habebit malè in novissimo, et qui amat periculum in illo peribit. Eccli* 3. 27. In sua duritie persistens, infortunium subibit, quòd ne cognoscet quidem se tale esse: cor enim quod non meditatur, ait S. Bernard. *seipsum non exhorret, quia non sentit.* Nam defectus suos, et impedimenta quæ suæ saluti objicit, non percipit. Et advertendum quòd S. Bernardus scribebat ad Pontificem, qui quidem non omittebat orationem (si fortè aliquando eam intermittebat) propter negotia mundana, sed propter negotia, quæ omnia Ecclesiæ, ac Dei gloriæ momenta respiciebant. Opus est ut id præsertim animadvertant sacerdotes, qui majoribus oneribus cùm premantur, majori divinarum gratiarum præsidio indigent, et consequenter oratione, ut robur assequantur quo illa sustinere possint: et non tantùm illi qui orationem negligunt, ut in sæcularibus negotiis incumbant, sed etiam illi qui ab ea abducuntur, ut opera spiritualia in proximi commoda promoveant, v. gr. ut confessiones audiant, concionentur, aut scribant.

Huic arridet quod scripsit S. Theresia (*Epist.* 8.) ad Episcopum Uxamæ, qui ceteroquin maximo zelo ovium suarum saluti, sed non multùm orationi vacabat, dùm interdùm eam omittebat. Quare Sancta superno illustrata lumine particulari, aut etiam per revelationem cognito hujusmodi Prælati defectu, licèt ipse esset suus confessarius, ut eum emendatum videret, sibi difficultas nulla fuit illum admonendi, eique ita scripsit, vertendo verba in latinum sermonem: *Cùm referrem Domino nostro quas ipse contulit in te gratias, concedendo humilitatem, charitatem et zelum, petii ab eo, ut tibi omnium virtutum accessionem largiretur, nullam patefecit in te desiderari, nisi quod præ omnibus præcipuum est (et deficiente fundamento, opus ruit, et nutat). Desideratur igitur in te oratio et perseverantia in oratione cum constantia, disrumpendo unionis sustentaculum, nimirùm Spiritûs sancti unctionem; ex cujus carentia oritur omnis siccitas, et disjunctio quam anima patitur.* Et postea subjungit: *Licèt in nobis nullæ videantur inesse imperfectiones, cùm vero animæ oculos Deus aperit, quemadmodùm efficere solet in oratione, perspicuè hæ conspiciuntur imperfectiones.* Et hoc profectò est quod declaravit Spiritus sanctus, nempe quòd ex meditationis deficientia mundus peccatoribus scatet, et infernus ani-

mabus quotidie repletur. *Desolatione desolata est omnis terra, quia nullus est qui recogitet corde.* Jerem. 12. 11.

Alterum principale fundamentum, et majoris momenti pro necessitate orationis mentalis, est quòd animæ, quæ non meditantur, non orant, et ita pereunt. Virtutes in illo, qui orationi non vacat, licèt reperiantur, nihilominùs nec stabiles nec perseverantes se præstabunt, quia perseverantia nisi petitionibus, et quidem perseverantibus, non obtinetur. Hinc fit quòd qui non petit perseveranter, non perseverabit. Propterea S. Paulus discipulos suos, ut sine intermissione orarent, hortabatur: *Sine intermissione orate.* 1. *Thess.* 5. 17. et ipse Salvator dicebat nunquam ab oratione cessandum esse: *Oportet semper orare, et non deficere. Luc.* 18. 1. Et hinc oritur quòd meditatio sit moraliter necessaria animabus, ut in Dei gratia persistant. Dico *moraliter necessaria*, quia licèt ex se loquendo sine meditatione possit quis in gratia acquisita perdurare, attamen cùm non meditatur, est moraliter impossibile, nempe difficillimum, ne in gravia peccata labatur; et ratio est illa, quam paulò superiùs innuimus, quia ille qui orationi non vacat, in alia animum distrahens, parùm indigentias suas percipiet, parvi pericula sua faciet, parùm curabit media suscipienda, et exequenda, ut ab illis caveat, et parùm denique orandi necessitatem, in qua reperitur, cognoscet; et ab orando desistet, et non orando utìque peribit. Magnus ille Episcopus Palafox in adnotationibus ad præfatam epistolam S. Theresiæ, quam ille vocat omnium maximè spiritualem inter alias Sanctæ (n. 10.) sic scribit: *Hinc discere debemus nos Prælati, non satis esse zelum, nec charitatem sine oratione, quia virtutes, quæ oratione non fulciuntur, deficiunt, et nos peribimus. Ratio patens est: quomodò durare potest charitas, si Deus perseverantiam non præstabit? Quomodò nobis perseverantiam præstabit Dominus, si eam ab ipso non expostulamus? quomodò eam expostulabimus sine oratione? quomodò hoc miraculum* (nempe perseverantiam obtinere sine oratione) *fiet sublato aquæducto cœlestium influxuum in animas, nempe orationem? sublatâ oratione nulla cum Deo intercedit communicatio, ut virtutes conserventur, nec aliud medium, nec aliud remedium existit, ut à Deo bona consequamur.*

Contrà nos monitos facit Dominus, quòd qui veritates æternas, nempe mortem, judicium, et duas æternitates felicem, aut infelicem, quæ nos manent, meditaverit, immunem à peccatis se servabit: *Memorare novissima tua, et*

in æternum non peccabis. Eccli. 7. 40. Dicebat David quòd æternitatis meditatio eum in virtutum exercitium incitabat et ad spiritum à defectibus purgandum : *Cogitavi dies antiquos, et annos æternos in mente habui...., et exercitabar, et scopebam spiritum meum. Psal.* 76. 6. 7. Et dicebat quidam auctor, quòd si interrogarentur damnati, cur vos in inferno reperimini? responderent major eorum pars: nos in inferno reperimur, quia infernum non cogitavimus. Qui in spiritualibus exercitiis de veritatibus æternis commonetur, impossibile est ut ad Deum non convertatur, si illas attentè audit, et illas credit. Sanctus Vincentius de Paulo dicere solebat, quòd si peccator Missionibus aut exercitiis spiritualibus ex animo adesset, et se non converteret, prodigio hoc simillimum erit, et tamen qui concionatur et loquitur in exercitiis, non est nisi homo, dum in oratione mentali est Deus ipse, qui animam alloquitur : *Ducam eam in solitudinem, et loquar ad cor ejus. Osee* 2. 14. Deus utique omni concionatore sapientiùs loquitur. Omnes Sancti facti sunt sancti per meditationem. Et experientiâ docemur, quòd illi qui orationi insistunt, cum difficultate in mortale peccatum decidunt, et si fortè aliquando cadunt, orationi insistendo, statim resipiscunt, et ad Deum revertuntur. Oratio mentalis, et peccatum una simul cohærere non possunt. Dicebat quidam Dei servus, quòd multi recitant Rosarium, officium Virginis, jejunant, et in peccato perdurant. Sed qui prosequitur orationem, impossibile est, ut pergat in Dei inimicitia esse; aut orationem omittet, aut à peccato discedet. Sed si orationem non relinquit, non solùm à peccato avertetur, sed etiam à creaturarum amore dissolvetur, et amorem suum Deo dabit : *In meditatione mea exardescet ignis. Psal.* 38. 4. Oratio est fornax, ubi in divino amore animæ accenduntur. Possibile non est ex animo divinam bonitatem, meritum quòd Deus habet ut ametur, amorem quo nos dilexit et diligit, considerare, et animam erga Deum non incendi. Dicebat idem regalis Propheta Deum cogitando et opera magna charitatis suæ erga homines meditando, quòd totum se inflammatum sentiebat ad illi obsequendum, et suum spiritum deficere, cùm incapax esset ad consolationes superabundantes recipiendas quibus tunc Dominus se ei communicabat : *Memor fui Dei, et delectatus sum, et exercitatus sum et defecit spiritus meus. Psal.* 76. 4. Sed ad praxim descendamus.

Loquendo de loco orationi magis accommodato, commodior est ecclesia; sed illi qui eò adire, aut ibi com-

morari non possunt, in quolibet loco, domi, villâ, etiam deambulando, etiam laborando, mente ad Deum elevatâ, orationi vacare possunt: quot ruricolæ, cùm alio modo non possint, orationem laborando et in itinere faciunt? Qui Deum quærit, ubique et omni tempore eum invenit.

Quoad tempus, tempus matutinum est melius. Non benè diei actiones procedent cùm mane orationi vacatum non est. Oratio deberet utique bis in die, mane nempe et vespere, fieri, sed cùm vespere non vacat tempus, fiat saltem mane. Dicebat V. P. D. Carolus Caraffa piorum operariorum fundator, quòd unus actus amoris cum fervore mane in oratione factus, potens erit ad animam per totum diem in fervore conservandam. Quantùm ad tempus quo oratio durare debet, parochus aut confessarius pro sua prudentia se dirigat. Certum est quòd, ut ad gradum aliquem perfectionis sublimem perveniatur, non sufficit mediæ horæ spatium. Cæterùm hoc tempus sat erit pro incipientibus, sed maximè eis insinuet ne orationem omittant ariditatis tempore. Vide dicta *Append. I. n.* 5.

Denique veniamus ad modum docendi orationem. Illa tribus constat partibus, præparatione, meditatione, et conclusione. In præparatione tres continentur actus Fidei, nempe de Dei præsentia, humilitatis, et petitionis ut illustretur anima. Dicendo ita: 1. Deus meus, credo te esse mihi præsentem, et de abysso meæ vilitatis te adoro. 2. Domine mi, propter peccata mea nunc in inferno mihi esset morandum, me pœnitet offendisse te, parce mihi propter tuam pietatem. 3. Pater æterne, propter Jesum et Mariam præbe mihi lumen in hac oratione, ut ex illa animæ meæ profectum percipiam. Deindè dicatur *Ave* ad Mariam SS. ut hanc lucem sibi impetret, et *Gloria Patri* ad S. Josephum, ad Angelum Custodem, et ad sanctos advocatos. Hi actus fiant attentè, sed breviter, et statim ad meditationem procedatur.

Pro meditatione juvat eum præsertim, si legere scit, aliquo libro uti, sistendo ubi animus motum se magis sentit. Dicit S. Franciscus Sales., quòd in hoc faciendum est, ùt apes faciunt, quæ insident in flore donec mel exhauriant, et deindè ad alium transeunt. Qui verò legere nescit, meditetur Novissima, beneficia Dei, et maximè vitam et Passionem Jesu Christi: meditatio Passionis (dicebat S. Franciscus Sales.) debet esse nobis ordinaria. O quàm perbellus liber est Passio Jesu pro animabus devo-

tis? ibi meliùs quàm in alio libro peccati malitia et Dei erga homines amor percipitur. Locuta fuit olim quædam Redemptoris imago ad V. Fr. Bernardum de Corlione, qui eum rogavit, utrùm sibi placeret, ut ipse legere edisceret? Imago respondit: *Quid tibi cum legere? Quid tibi cum libris? Ego sum liber tuus, hic tibi sufficit.*

Hìc advertendum est orationis mentalis profectum non solùm nec tantùm in meditatione consistere, quantùm in affectus eliciendo, petendo, et deliberando; hi sunt tres frùctus meditationis, prout innuimus *Append. I. n.* 3. Igitur postquam quis aliquam maximam æternam meditatus erit, et postquam cor ejus Deus allocutus fuerit, opus est, ut ipse Deum alloquatur per affectus, sive actus Fidei, gratiarum actionum, adorationis, humilitatis et potissimùm amoris et contritionis, qui actus etiam amoris est. Amor est illud aureum vinculum quod animam cum Deo copulat. *Charitas est vinculum perfectionis.* Quilibet amoris actus est thesaurus qui de divina amicitia nos certos facit: *Infinitus enim est thesaurus hominibus: quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. Sap.* 7. 14. *Ego diligentes me diligo. Prov.* 8. 17. *Qui autem diligit me, diligitur à Patre meo. Joan.* 14. 21. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* 1. *Petr.* 4. 8. Vide dicta in Opere Morali *lib.* 6. *n.* 442. Venerabilis soror Maria Crucifixa vidit magnam flammam in quam nonnullas paleas projectas vidit statim incendi; ex hoc sibi cognitum factum est, per quemlibet amoris actum ab anima abstergi ac destrui omnes culpas commissas. Præterea docet S. Thomas quemlibet actum amoris efficere ut nos gloriæ æternæ gradum unum adipiscamur: quilibet actus charitatis meretur vitam æternam. Actus amoris autem sunt dicere: *Deus meus, te omnibus præpono. Ex toto corde te diligo.* Aut se totum in voluntatem divinam committere, dicendo: *Domine, fac me cognoscere quid de me tibi placeat, quoniam paratus sum ad omnia.* Aut se sine ulla reservatione Deo offerre, dicendo: *Ecce me, fac de me, et de meis omnibus quod tibi lubet.* Et præcipuè hæ oblationes sunt actus amoris qui Deo maximè sunt cordi; quapropter S. Theresia quinquagies quotidie se Deo offerebat. Actus perfectissimus amoris est gaudere et sibi complacere de infinita Dei felicitate. Cùm verò anima cum Deo se sentiret conjunctam per supernaturalem sive infusam animi recollectionem (ùt explicatum est *App. I. n.* 13.), ei nihil elaborandum est in aliis actibus eliciendis, nisi illis ad quos suaviter à Deo se sentit attrahi: cùm debeat dumtaxat tunc atten-

tione amatoriâ ad id, quod Deus in ea operatur, attendere; nam secus posset divinæ operationi impedimento esse. Notandum insuper, ùt advertit S. Franciscus Salesius, quòd si unquam ante meditationem per Spiritum sanctum aliquis bonus affectus inspiratur, tunc omittenda est consideratio, et affectibus locus cedendus est; dùm consideratio non inservit, nisi ad affectus movendos, quare fine assecuto media omittenda sunt.

2. Juvat maximè in oratione petitiones repetere, cum humilitate et fiducia à Deo lucem suam, peccatorum remissionem, perseverantiam, bonam mortem, paradisum, et præ cæteris donum sancti amoris sui expostulando. Hortabatur S. Franciscus Sales. inter cæteras gratias ad petendam cum fervore nimis vehemente gratiam divini amoris, quia (dicebat) obtento amore, omnes alias gratias consequimur. Summa hæc est, quòd si ob spiritûs desolationem in qua fortè anima reperiretur, si aliud efficere non potest, sibi satis erit Davidis petitionem repetere: *Deus, in adjutorium meum intende. Domine, adjuva me. Succurre mihi, mihi præsto sis.* Dicedat V. P. Paulus Segneri experientiâ se doctum fuisse, nullum utilius pro animabus extare exercitium in meditatione, quàm iterùm atque iterùm petere. Et opus est petere nomine, sive meritis Jesu Christi, qui nobis perspicuè promisit, ùt suprà dictum est: *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Joan.* 16. 23.

3. Necesse est, ut in oratione (saltem in fine illius) aliquod propositum sibi statuat, non tantùm in generali, ùt esset omnem culpam deliberatam, etiam levem, aufugere, et se totum Deo tradere; sed etiam in particulari, v. g. cum majori attentione ab aliquo defectu se custodire, in quem frequentiùs lapsus est; aut meliori modo quàm priùs aliquam virtutem exercere, v. g. patientiùs talis personæ sufferre molestiam, obedire diligentius tali Superiori, aut tali regulæ, vigilantiùs in tali et tali re se mortificare. Ab oratione ne discedamus, nisi aliquod particulare propositum deliberaverimus.

Denique orationis conclusio tribus fit actibus, 1. Gratiæ Deo agantur de inspirationibus in meditatione habitis. 2. Proponatur ad amussim deliberationes factas observare. 3. Petatur ab æterno Patre propter Jesum et Mariam auxilium, ut fidelis servetur. Et terminetur Deo commendando animas purgatorii, Ecclesiæ Prælatos, peccatores, et omnes nostros conjunctos, amicos et benefactores, recitando *Pater* et *Ave,* quæ sunt preces omnium utilis-

simæ, quas à Jesu Christo et sancta Ecclesia nos edocti sumus.

Oportet autem, cùm ab oratione discedimus, 1. ùt dicit S. Franciscus Sales. ut colligamus florum manipulum, ut quotidiè odoratu de eo oblectemur, nempe unum aut alterum punctum in quo anima magis mota est ad hoc, ut in diei progressu illius recordemur.

2. Oportet curare ut statim deliberationes factas in occasionibus tam exiguis quàm magnis, quæ nobis occurrent, in praxim deducamus; v. g. deliberationem cum suavitate sufferendi aliquam personam, quæ in nos irâ commota est: aut nos mortificandi in visu, auditu, loquela etc.; et præsertim cum silentio quantùm possibile est oportet affectuum habitorum sensum servare; aliàs statim in actiones et sermocinationes inutiles nos distrahendo, statim evanescet ille devotionis fervor, qui in oratione conceptus est.

Præ cæteris denique director suos pœnitentes incessanter hortetur ne orationem omittant, nec minuant tempore ariditatis, et ne unquam turbentur, licèt per multum aut longum tempus desolatione videantur premi. Quot aulici, ait S. Franciscus Sales., eunt principem veneraturi, et contenti sunt simpliciter ab eo videri? Nos ad orationem eamus fine Deo obsequendi; si ipse velit nos alloqui, et suis consolationibus nobis favere, de tantis gratiis illi agamus gratias; sin minùs, contenti simus coram divina præsentia adesse cum pace, eum adorando et nostras necessitates ei exponendo; et tunc si Dominus nos non alloquitur, certè nostra observantia et fidelitas ei grata erit, et pro nostra fiducia utique nostras preces exaudiet.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

AB

ALEXANDRO PAPA VII.

Feriâ 4. die 24. Septembris 1665.

In Congregatione generali S. Romanæ et Universalis Inquisitionis coram SS. D. N. Alexandro PP. VII. maturè discussis infrascriptis propositionibus:

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum Fidei, Spei et Charitatis, ex vi præceptorum divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententiam asserens, Bullam Cœnæ solùm prohibere absolutionem hæresis, et aliorum criminum, quando publica sunt, et id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, anno 1629. 18. Julii in Consistorio S. C. Eminentis Card. visa et tolerata est.

4. Prælati regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscumque sæculares ab hæresi occulta, et ab excommunicatione propter eam incursa.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proindè non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ sollicitationis est si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructûs ipsimet celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, aliâ parte stipendii sibi retentâ.

10. Non est contra justitiam pro pluribus Sacrificiis stipendium accipere, et Sacrificium unum offerre: neque enim est contra fidelitatem, etiamsi promittam, promissione etiam juramento firmatâ danti stipendium, quòd pro nullo alio offeram.

11. Peccata in confessione omissa, seu oblita, ob instans periculum vitæ, aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes possunt absolvere à casibus Episcopis reservatis, non obtenta ad id Episcoporum facultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ confessionis, qui confitetur Regulari Episcopo præsentato, sed ab eo injustè reprobato.

14. Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ.

15. Pœnitens propriâ auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, possunt sibi eligere in confessarium simplicem sacerdotem, non approbatum ab Ordinario.

17. Est licitum Religioso, vel clerico calumniatorem gravia crimina de se, vel de sua religione spargere minantem occidere, quando alius modus defendendi non suppetit, utì suppetere non videtur, si calumniator sit paratus, vel ipsi Religioso, vel ejus religioni publicè et coram gravissimis viris prædicta impingere, nisi occidatur.

18. Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, à quo iniqua certò imminet sententia, si aliâ viâ non potest innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus occidens propriâ auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.

20. Restitutio à Pio V. imposita beneficiatis non recitantibus non debetur in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis, eo quòd sit pœna.

21. Habens capellaniam collativam, aut quodvis aliud beneficium ecclesiasticum, si studio litterarum vacet, satisfacit suæ obligationi, si officium per alium recitet.

22. Non est contra justitiam beneficia ecclesiastica non conferre gratìs, quia collator conferens illa beneficia ecclesiastica, pecuniâ interveniente, non exigit illam pro collatione beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, putà quia non vult se subjicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, et bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideòque sufficit dicere in confessione se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulam.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris et moderni, debet opinio censeri probabilis, dùm non constet, rejectam esse à Sede apostolica tamquam improbabilem.

28. Populus non peccat etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium propositionum examini cura et studium impenderetur, interea idem Sanctissimus, re maturè consideratâ, statuit, et decrevit, prædictas propositiones, et unamquamque ipsarum, ùt minimùm tamquam scandalosas esse damnandas, et prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet, ita ut quicumque illas aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, aut de eis etiam disputativè, publicè aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio, quacumque etiam dignitate fulgente; nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, et sub interminatione divini judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscumque conditionis, dignitatis, ac statûs, etiam speciali et specialissimâ notâ dignis, ne prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Feriâ 5. *die* 18. *Martii* 1666.

Prop. 29. In die jejunii, qui sæpiùs modicum quid comedit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolutè à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, et etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova et lacticinia in quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascumque eleëmosynas, quas antè beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium paschale satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsenti et crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiæ uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, et revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimùm, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula, *quamprimùm,* intelligitur, cum sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantùm veniale osculum habitum ob delectationem carnalem, et sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo ulterioris pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarius ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarii (vulgò *regalò*), dùm deficiente illâ, nimis ægrè ageret vitam, et aliæ epulæ tædio magno concubinarium afficerent; et alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro anima relictum non durat plùs quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiæ, reo correcto, ejusque contumaciâ cessante, cessant censuræ.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usquedùm adhibitâ diligentiâ corrigantur.

PROPOSITIONES DAMNATÆ

A SS. PAPA INNOCENTIO XI.

Feriâ 5. *die* 2. *Martii* 1679.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relictâ tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententiâ probabili tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis sacerdotalis aut episcopalis.

2. Probabiliter existimo judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim, dùm probabilitate sive intrinsecâ, sive extrinsecâ, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur infidelis non credens ductus opinione minùs probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actum dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare non audemus.

6. Probabile est, ne singulis quidem rigorosè quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, et non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, et bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem, non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitùs caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno et formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies, etiam in regibus, superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad eleëmosynam, quando tenetur tantùm ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, et de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere et desi-

derare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem patris, non quidem ùt malum patris, sed ùt bonum cupientis, quia nimirùm ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias indè ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetùr cadere sub præceptum speciale, et secundùm se.

17. Satis est actum Fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogetur; Fidem ingenuè confiteri, ùt Deo et Fidei gloriosum consulo; tacere ùt peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus Fidei in seipso sit magis firmus, quàm mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus Fidei supernaturalis, et utilis ad salutem stat cum notitia solùm probabili revelationis, imò cum formidine quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi Fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita remuneratoris.

23. Fides latè dicta ex testimonio creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, sive res sit levis, sive gravis.

26. Si quis vel solus, vel coram aliis, sive interrogatus, sive propriâ sponte, sive recreationis causâ, sive quocumque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod reverà fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab eo, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, reverà non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis, est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, et studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere ad magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de man-

dato regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

19. Urgens metus gravis est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit: idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, et post impactam alapam, vel ictum fustis fugiat.

31. Regulariter occidere possunt furem pro conservatione unius aurei.

32. Non solùm licitum est defendere defensione occisivâ, quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, et quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quàm legatario contra injustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere sicut et jus habenti in cathedram, vel præbendam contra earum possessionem injustè impedientem.

34. Licèt procurare abortum ante animationem fœtûs, ne puella deprehensa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile, omnem fœtum, quandiù in utero est, carere animâ rationali, et tunc primùm incipere eamdem habere, cùm paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solùm in extrema nécessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli et famulæ domesticæ possunt occultè heris suis subripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere quod ablatum est per pauca furta, quantumcùmque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus mohatra licitus est, etiam respectu ejusdem personæ, et cum contractu retrovenditionis, præviè inito cum intentione lucri.

41. Cùm numerata pecunia pretiosior sit numerandâ, et nullus sit qui non majoris faciat pecuniam præsentem, quàm futuram, potest creditor aliquid ultra sortem à mutuatario exigere, et eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dùm ultra sortem aliquid exigitur; tan-

quam ex benevolentia et gratitudine debitum, sed solùm si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidni non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam et honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in theologia.

45. Dare temporale pro spirituali non est simonia, quando temporale non datur tamquam pretium, sed dumtaxat tamquam motivum conferendi, vel efficiendi spirituale, vel etiam quando temporale sit solùm gratuita compensatio pro spirituali, aut è contrà.

46. Et id quoque locum habet, etiamsi temporale sit principale motivum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dicit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, et Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad ecclesias promovent, Concilium vel primò videtur per hoc *digniores*, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo; vel secundò locutione minùs propriâ ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos, vel tandem loquitur tertiò, quando fit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundùm se nullam involvere malitiam, et solùm esse malam, quia interdicta, ut contrarium omninò rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Undè si Deus eam non interdixisset, sæpè esset bona, et aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium, adeòque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem; et multoties eidem subservit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile coöperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, putà ne à Domino malè tractetur, ne torvis oculis aspiciatur, ne domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo Sacro, qui

duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam Domini manducationem.

56. Frequens confessio et Communio, etiam in his qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modò honestam.

58. Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodò ore proferat, se dolere, et proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, et non vult omittere, quin imò directè, et ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi non est fugienda, quando causa aliqua utilis, aut honesta non fugiendi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantiâ mysteriorum Fidei, et etiamsi per negligentiam etiam culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis et Incarnationis Domini nostri Jesu Christi.

65. Sufficit illa mysteria semel credidisse.

FINIS.

INDEX ALPHABETICUS

RERUM NOTABILIUM,

QUÆ IN TRIBUS TOMIS CONTINENTUR.

Prior numerus denotat *tomum*, secundus *tractatum* aut *appendicem*, tertius arabicus denotat numerum marginalem ipsiusmet *tractatûs* aut *appendicis*.

A

C

D

E

F

G

H

I

L

N

O

Q

R

S

T

V

U

FINIS INDICIS ALPHABETICI.

ELENCHUS

QUÆSTIONUM,

QUAS REFORMAVIT AUCTOR.

Quas Ven. Alphonsus Maria de Ligorio, *Rector major. Congregationis sanctissimi Redemptoris, ac olim Episcopus S. Agathæ Gothorum, reformavit, explicavit, immutavit, re meliùs perpensâ, in nona editione, in qua, post revisionem, nihil censurâ dignum repertum fuisse S. Rituum Congregatio declaravit decreto diei 14 maii 1803. confirmato à sanctissimo Domino nostro Pio VII. Pont. Max.*

Sunt etiam in nobis, qui habent timorem Dei, sed non secundùm scientiam; statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. Timor in eo est, quòd videntur consulere disciplinæ, opus virtutis exigere; sed inscitia in eo est, quia non compatiuntur naturæ, non æstimant possibilitatem. Non sit ergò irrationabilis timor. S. Amb. in Psal. 118, serm. 5. vers. 6.

Cavenda est conscientia nimis larga, et nimis stricta; nam prima generat præsumptionem, secunda desperationem. Prima sæpè salvat damnandum, secunda contrà damnat salvandum. S. Bon. Comp. Theol. verit. lib. cap. 52. n. 5.

AD LECTOREM.

Cum præcipuum sit intentum nostræ minimæ Congregationis SS. Redemptoris missionibus vacare, cùmque missionariorum exercitio necessariò adnexum sit munus conscientias hominum instructionibus et confessionibus dirigere: ideò plurimis abhinc annis excogitavit juventuti Sodalitatis nostræ librum de re morali tractantem tradere, qui mediam inter alios aut nimis rigidos, aut nimis benignos viam teneret. Opus absolvi; sed, quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum, ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non benè excussa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. Idcircò cùm ea diligentiore examine, necnon clariore methodo indigere animadvertissem, animum ad secundam editionem applicui, in qua ad meliorem ordinem omnia redigere curavi, et utillimis doctrinis librum copiosiorem reddere. Nonnullas etiam opiniones (temporis decursu rebus ad utiliorem trutinam revocatis), hominem me agnoscens, reformavi. Neque in hoc erubui, cum D. Augustinus non erubuerit in pluribus se retractare; sicut etiam D. Thomam fecisse testantur Cajetanus, Catharinus, et Capreolus, ac ipse Doctor angelicus (3. *p. quæst.* 9. *art.* 4.) sic fassus est: *Quamvis alibi aliter scri-*

pserim. Ut enim Tullius dixit: *Sapientis est mutare consilium.* Et alibi: *Nunquam laudata fuit in una sententia permansio.*

Nemini autem superfluum videatur post tot libros scientiam moralem pertractantes hunc me suscepisse laborem, quasi actum agerem; cùm etenim plurimos legerim auctores, alios inveni qui plùs æquo indulgentes iis, qui (*ut ait Isai. c.* 30. ỳ. 10.) dicunt: *Nolite aspicere nobis ea quæ recta sunt : loquimini nobis placentia ;* consuunt pulvillos sub eorum capite, ut in peccatis miserè conquiescant. Haud enim dubitandum multùm detrimenti Dei Ecclesiam sentire ex istorum auctorum sectatoribus, cùm major hominum laxioris vitæ pars ad illos concurrat. Contrà verò reperi alios, qui ad reprobanda assueti quæcumque extremam rigiditatem non sapiunt, consilia cum præceptis confundunt, novisque mandatis conscientias aggravant, humanam imbecillitatem nihil pensi habentes, nihilque memores illius sacri Canonis (*cap. ult. de transact.*) qui admonet: *In his verò, in quibus jus non invenitur expressum, procedas æquitate servatâ, semper in humaniorem partem declinando, secundùm quòd personas et causas, loca et tempora videris postulare.* Et hoc modo jugum Christi Domini, quod est suave, intolerabile reddunt, viamque salutis sic pluribus præcludunt, juxta illud S. Ambrosii: *Sunt etiam in nobis qui timorem Domini habent, sed non secundùm scientiam, statuentes duriora præcepta, quæ non possit humana conditio sustinere. In Psal.* 118. *serm.* 5. Utraque sanè extremitas maximè periculosa; nam prima spatiosam viam relaxatione ad perditionem aperit; altera (ùt ait perdoctus Cabassutius in *theor. Jur. præf. ad lect.*) (1) duplici tramite urget animas in ruinam, erroneâ scilicet conscientiâ et desperatione, cùm plurimi, auditâ hâc rigidiore doctrinâ, in mortalia labuntur, vel credentes inesse lethale peccatum ubi non est, vel nimiâ difficultate deterriti, impossibile putantes eo modo posse salvari, salutis suæ curam penitùs abjiciunt.

Propterea in lucem edere deliberavi hoc novum Opus quod inter opiniones nimis benignas et nimis severas medium locum teneret. Facilè continget in hoc meo libro, et potissimùm in hac postrema editione, omnium sensui me non fore satisfacturum: ab illis enim, qui rigidæ vel benignæ sententiæ plùs fortè, quàm par est, amantiores sunt, aut nimis austerus habebor, quia à multorum graviumque auctorum sententiis recessi; aut nimis indulgens, quia plures opiniones libertati faventes tanquam probabiles approbavi. Testor Deum, cujus honorem et animarum salutem mihi proposui, quòd quidquid scripserim, non ab aliqua passione impulsus, aut verbis aliquorum auctorum addictus, vel austeritate, aut benignitati nimis adhærens, ad hæc scribenda me induxi. In qualibet quæstione prævio diuturno studio curavi quidem veritatem investigare, præcipuè in iis quæ ad praxim magis faciunt; et propterea non solùm diligenti trutinà perpendere elaboravi rationes quas doctores classici tradunt, sed etiam plures doctos recentiores consulere non neglexi, adeò ut aliquando in recto judicio de aliqua quæstione faciendo multos dies consumpserim. Siquidem non tanquam ovis (ut verbis utar rigoristarum) semitas scriptorum cœco ductu sectatus sum; sed operam dedi, ut veritatem assequerer, aut sententias, quæ magis veritati accedunt, amplexarer.

(1) Et l. 3. tr. 5. de septimo præcepto Decal. c. 2. de restitutione, dub. 1. n. 547. vers. *Aggrediamur.*

Pro viribus sum conatus semper rationem auctoritati præponere, et ubi ratio me convicit, non renui auctoribus pluribus contraïre, etiam iis, quibus magis forsan adhærere potuissem, utpotè quia, cùm hanc scientiam addiscerem, ad manus meas ante alios illi pervenerunt. Hinc, benevole lector, ne putes me auctoribus benignæ scientiæ omninò addictum, si eos sæpiùs me citare observas, nam ad hoc Opus conficiendum non prætermisi etiam rigidæ sententiæ auctores legere, paratus quidem à sententiis meis desciscere, dummodò suis rationibus de veritate me convicissent.

Cæterùm in dubiis discutiendis æqualis mihi scrupulus fuit, tam sententias libertati faventes, et à ratione alienas utì probabiles admittere, quàm damnare ùt improbabiles eas, quæ valido quodam fundamento innixæ mihi videbantur. Cùm certum sit, vel ùt certum tenendum, proùt communiter DD. docent, et ipse doctus R. P. Concina in suo eruditissimo Opere theologiæ dogmatico-moralis me instruit, quòd hominibus imponenda sub culpa gravi non sunt, nisi evidens ratio id suadeat. Æquè enim nefas est à culpa excusare qui reus est, quàm innocentem tanquam culpæ reum judicare, ùt sedulò monuit S. *Antoninus part.* 2. *tit.* 1. *cap.* 11. §. 28. ubi disserens, quando aliquid damnandum sit de mortali, vel non sic scripsit: *Nisi habeatur auctoritas expressa S. Scripturæ, aut Canonis, seu determinationis Ecclesiæ, vel evidens ratio, non nisi periculosissimè determinatur. Nam si determinetur, quòd sit ibi mortale, et non sit, mortaliter peccabit contrà faciens; quia omne quod est contra conscientiam, ædificat ad gehennam. Si autem determinetur, quòd non sit mortale, et secundùm rei veritatem sit, error suus non excusabit à mortali.... quando scilicet erraret ex crassa ignorantia; secùs, si ex probabili, putà quia consuluit peritos in tali materia, à quibus sibi dicitur illud tale non esse mortale; videtur enim tunc ignorantia quasi invincibilis, quæ excusat à toto. Et hoc quantùm ad ea, quæ non sunt expressè contra jus divinum vel naturale, vel contra articulos Fidei, decem præcepta, et hujusmodi in quibus ignorans ignorabitur.* Quapropter semper timor mihi fuit, ne Deus æquè rationem à me exigeret, si opiniones laxas, ùt probabiles approbassem, quàm si probabiles, ùt laxas reprobassem. Humanæ conditionis præsenti fragilitate spectatâ, non est semper verum tutiùs esse animas per viam arctiorem dirigere; cùm videamus Ecclesiam tam nimiam libertatem, quàm nimium rigorem, sæpè proscripsisse. Undè *Gerson de vita spir. part.* 3. *lect.* 4. *coll.* 10. animadvertens damna sententiarum excedenter rigidarum, sic advertit: *Fit ut per tales assertiones publicas nimis duras et strictas præsertim in non certissimis, nequaquam eruantur homines à ludo peccatorum, sed in illud profundiùs, quia desperatiùs, immergantur.* De reliquo tandem me protestor, quòd si in aliquo erravi, opto, ut error mihi ostendatur, nam paratus sum illicò me retractare; nec erubescam, proùt non erubui id facere in hac mea nova editione, in qua à pluribus recessi opinionibus, quæ olim probabiles, sed postmodùm, vel nimis benignæ, aut nimis rigidæ mihi visæ sunt.

Cæterùm, benigne lector, te admonitum volo, ne existimes, me opiniones illas approbare, ex eo quòd non reprobem; eas enim quandoque fideliter exponam cum suis rationibus, et patronis, ut alii pro sua prudentia, cujus ponderis sint, adjudicent. Deindè advertas, quòd cùm aliquam opinionem veriorem voco, tunc contrariam non habeo ùt probabilem, etsi non expressè ùt improbabilem damnem. Insuper quando-

unam ex sententiis probabiliorem appello, nullo judicio dato de probabilitate alterius, aut utor hoc verbo *non audeo damnare*, non propterea intelligo eam probabilem dicere, sed judicio prudentiorum remittere. Vale.

ELENCHUS QUÆSTIONUM,

Quas Auctor, post primam Neapolitanam Operis editionem, rebus ad seduliorem trutinam revocatis, reformavit. In qualibet autem harum quæstionum priùs adnotatur locus libri primæ editionis, postmodùm locus secundæ, ubi facta est correctio.

Quæstio 1. An legatarius possit sibi compensare legatum relictum in testamento non solemni? In priori libro (*col.* 13. *v.* 3. *Probabile etiam*) relata est opinio *Lessii*, *Mol. Gran. Salmanticensium, etc.*, qui id probabile dixerunt. Sed in hoc præsenti libro id reprobatum est. Vide *lib.* 3. *n.* 521. *Nota III. et l.* 1. *n.* 35.

Qu. 2. An debitor donans aliquid suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? In primo libro (*col.* 13. *v. Hinc. I.*) relata est opinio *Rebellii*, *Card. et Dianæ*, qui probabilem putarunt opinionem affirmativam. Sed vide limitationem in hoc, *l.* 1. *num.* 34. *et lib.* 3. *num.* 700. *v. Quæs. II.* (1).

Qu. 3. An fur mittens domino rem furatam per virum fidelem teneatur ad iterùm restituendum, si ille non reddat? In primo libro (*col.* 14. *v. VI. Similiter*) *Pal. Sot. Ledes. Gabriel* adducuntur, qui id negaverunt. Sed in hoc absolutè affirmandum probatur. Vide *l.* 3. *n.* 704. *v. Quær. IV.*

Qu. 4. An sit obligatio ex superfluis statui elargiendi eleëmosynam pauperibus laborantibus paupertate communi? In primo libro (*col.* 80. *litt. A.*) relata est opinio *Soti*, *Navar*, *S. Antonini*, *Vasq. etc.* qui negârunt. Sed in hoc melior visa est sententia opposita. Vide *l.* 2. *n.* 32. *v. Quær.*

Qu. 5. An sit obligatio corrigendi peccantem ex ignorantia in legem humanam? In primo libro (*col.* 83. *litt. A. v. Quær. hìc.*) visa est probabilior opinio negativa. Sed in hoc affirmativa probabilior visa est. Vide *l.* 2. *n.* 36.

Qu. 6. An qui inducit sive directè, sive indirectè proximum ad peccandum, semper peccet peccato scandali? In primo libro (*col.* 85. *litt. A.*) dictum est cum *Palao*, *Sanch. Bon. Azor., etc.* probabile es-

(1). Lib. 1. n. 34. *legitur;* Infertur 6. quòd certus de debito, et dubius de solutione tenetur solvere; ùt communiter docent *Suar. Vasq.*, *Lugo*, et alii cum *Sanch.* Casu verò quo etiam creditor de suo jure dubitaret, censet *Laym.* et *Sporer* cum *Tamb.* debitorem teneri tantùm ad partem pro rata dubii. Subdit tamen *Layman*, quòd non auderet condemnare creditorem, si totum exigeret. Et lib. 3. n. 700. Quær. II. An debitor aliquid donans suo creditori immemor debiti, excusetur à restitutione? *Respondit*: Negat prima sententia cum *Sanch.*, *Laym.*, *Sporer*, *Bonac.*, *Dian. Salm.*, *etc.* Ratio, etc. Secunda verò sententia quam tenent *Card. Rodr.*, *Mazz.*, *Croix. Tamb.* cum suo magistro *Baldello* (et probabilem censet *Diana*, se revocans à prima sententia) affirmat talem donantem benè satisfacere suo debito ex justitia, *concluditque*, prima sententia est communior, et quidem valdè probabilis; sed hâc secunda suæ probabilitate non caret.

se, quòd is non peccet contra charitatem, nisi expressè intendat ruinam spiritualem alterius. Sed in hoc visa est vera sententia affirmativa. Vide *l.* 2. *n.* 45.

Qu. 7. An semper in confessione sit explicanda circumstantia inductionis ad peccandum? In primo libro (*col.* 86. *v. Nota.*) probata est sententia negativa. Sed in hoc vide dicta *l.* 2. *n.* 46. (1).

Qu. 8. An sit peccatum mortale petere ab aliquo quidquam, quod ille non præstabit sine mortali, si jam sit paratus ad peccandum? In primo libro (*col.* 86. *v. Quær. II.*) relata est opinio *Soti*, *Suar. et Azor.*, qui id negârunt. Sed in hoc dictum est sequendum esse oppositum. Vide *l.* 2. *n.* 47.

Qu. 9. An peccent graviter mulieres ad suì ornatum partem pectoris ostendentes? In primo libro (*col.* 89. *litt. C. et col.* 250 *in fine.*) actum est de hoc puncto sequendo doctrinam *Laymanni*, *Cajet. Nav. Salm.*, *etc.* Sed vide quomodò limitatur in hoc. Vide *l.* 2. *n.* 55. *v. Quær.* (2).

Qu. 10. An liceat famulo comitari herum ad lupanar, vel eum ducere curru vel sellâ? In primo libro (col. 94. *litt. B*) relata est opinio *Busemb.*, *Nav.*, *Manuel.*, *etc.* dicentium licere solâ ratione famulatûs. Sed in hoc requiritur saltem causa gravis damni subeundi. Vide *l.* 2. *n.* 64.

Qu. 11. An liceat famulo ratione famulatùs deferre munera meretrici domini? In primo libro (*col.* 94. *in fine Quær.* 2.) relata est opinio *Bus.* et *Sanch.* id permittentium, si sit de esculentis, et poculentis. Sed in hoc negatur. Vide *l.* 2. *n.* 65.

Qu. 12. An liceat famulo ob metum mortis subjicere humeros, vel deferre scalam domino ascendenti ad fornicandum, aut vi aperire januam? In primo libro (*col.* 95. *Quær.* 4.) id omninò negatum est. Sed in hoc vide dicta *l.* 2. *n.* 66. *v. Quær. IV.* (3).

(1) Lib. 2. n. 46. postquam auctores pro affirmativa, et negativa sententia refert, *concludit:* Unusquisque abundet in sensu suo.

(2) *Ubi legitur:* Acriter invehunt contra hunc morem *Natalis Alex.*, *Ronc.* dicentes hoc per se esse peccatum mortale, quia per se aliis grave scandalum affert. Cùm ego munus concionatoris gessi, pluries etiam hunc perniciosum usum fortiter conatus sum exprobrare; sed cùm hìc officium agam scriptoris de scientia morali, oportet ut dicam quod juxta veritatem sentio, et quod à DD. didici. Non nego I. quòd illæ fœminæ quæ hunc morem alicubi introducerent, sanè graviter peccarent. Non nego II. quòd denudatio pectoris posset esse ita immoderata, ut per se non posset excusari à scandalo gravi, tamquam valdè ad lasciviam provocans, utì benè ait *Sporer.* Dico verò III. quòd si denudatio non esset taliter immoderata, et alicubi adesset consuetudo, ut mulieres sic incederent, esset quidem exprobranda; sed non omninò damnanda de peccato mortali. Id tenent communissimè *Navarr.*, *Cajetan.*, *Less.*, *Laym. Bon.*, *Salm.*, *Azor.*, *Sanch.*, cum *Sylv.*, *Fill.*, *etc.* Videtur etiam huic adhærere S. Thom. 2. 2. quæst. 169. art. 2. Cæterùm non dubito, *concludit*, quòd sententiâ, ùt suprà relatâ, cum magna discretione oportet ut prudens confessarius utatur, ne indulgeat nimiæ mulierum licentiæ, quæ libidinem involvet, cùm piè viventes non sic incedant. Benè enim *Croix* cum *Eliz.* advertit, quòd ejusmodi fœminæ denudatione pectoris non raò quærunt inhonestè appeti à viris, ut illos sibi irretiant, et captivent, et hanc ob causam rectè putat *Eliz.* plures fœminas damnationem pati. Hinc non dubito, quòd hujusmodi indecens mos enixè à predicatoribus et confessariis, quantùm fieri potest, coërcendus est, et extirpandus, ùt docet D. Antonin. part. 2. tit. 4. cap. 5,

(3) *Ubi scribit:* Negant *Viva*, *et Milant.*, *P. Concina*, *Salm.*, *Croix.*, et

Qu.13. An liceat vendere vinum ei qui revendet mixtum aquâ? In primo libro (*col.* 69. *litt. C. v. Pariter*) adducta est opinio affirmativa *Palai, Sanch.*, et *Tamb.*, si æquè commodè aliis vendi non possit. Sed in hoc id non admittitur, nisi ob metum mortis, vel infamiæ. Vide *l.* 2. *n.* 69. *v. Quær. VII. in fine.*

Quær. 14. An liceat vendere ornatus puellæ abusuræ? In primo libro (*col.* 96. *litt. D. v. Eodem*) relata est opinio *La-Croix* citantis *Navar. Sanch. Bon., etc.* qui dicunt licere, si illa æquè emeret ab aliis. Sed in hoc id non admittitur, nisi venditor notabile patiatur incommodum. Vide *l.* 2. *n.* 71. *v. Eodem.*

Qu. 15. An liceat aurigis et nautis ob solum lucrum mercedis vehere meretricem ad amasium? In primo libro (*col.* 98. *v.* 8. *Licet.*) dictum est licere cum *Salm. Sanch. Azor. Nav., etc.* Sed in hoc non admittitur, nisi ob metum gravis damni. Vide *l.* 2. *n.* 75. *v. An autem.*

Qu. 16. An sit peccatum mortale sine gravi causa petere mutuum ab usurario parato, vel Sacramentum à sacerdote peccatore parato ad ministrandum? In primo libro (*col.* 97. *n.* 4. *v Utrùm autem*, et *n.* 7. *v. Sed quæstio.*) relata est opinio *Lugonis*, *Soti*, *Sanch. Cajet. Led. Man., etc.* qui id negârunt. Sed in hoc dictum est id esse mortale tam contra charitatem, quàm contra justitiam, nisi gravis causa necessitatis, vel utilitatis interveniat. Vide *l.* 2. *n.* 47. *et* 77. *v.* 4. *Licitum*, loquendo de usurario, et *n.* 79. de sacerdote peccatore.

Qu. 17. An volenti frangere jejunium liceat sine gravis incommodi causa cibos præbere? In primo libro (*col.* 47. *n.* 7. *v. Volenti.*) adducta est opinio *Lessii*, *Caj.*, *Nav.*, *et Vasq.*, id affirmantium. Sed in hoc reprobatum est. Vide *l.* 2. *n.* 80.

Qu. 18. An in materia simoniæ, et usuræ possit deduci in pactum obligatio antidoralis. In primo libro (*col.* 118. *litt. A. v. Quær. in fine*) dictum est cum *Salm. Val. Caj. Pal. Less., etc.* id licere, si pactum sit remunerandi in genere, nullâ additâ novâ obligatione. Sed id omninò reprobatur. Vide *l.* 3. *n.* 55, et *n.* 764. *v. Adverte, in fine.*

Qu. 19. An juramentum execratorium sit verum juramentum? In primo libro (*col.* 146. *litt. A. v. Notandum*) dictum est cum *Salm. Bus. Sanch. Pal., etc.* id communiter negari. Sed in hoc affirmatur, si in juramento expressè nominetur *Deus*. Vide *l.* 3. *n.* 143.

Qu.20. An in juramento assertorio sit mortale jurare cum defectu justitiæ? In primo libro (*col.* 148. *litt. A.*) dictum est probabiliùs esse tantùm veniale. Sed in hoc additur esse mortale, si juratur ad firmandam detractionem. Vide *l.* 3. *n.* 146. *v. Hoc.*

Qu. 21. An peregrinus possit dispensari in votis, juramentis, et legibus ab Episcopo loci ubi reperitur? In primo libro (*col.* 758. *litt. E. v. Nota hìc*) id omninò negatum est. Sed vide hìc *l.* 1. *n.* 158. (1).

alii. Quia, ùt dicunt, tales actiones nunquam licent, utpotè intrinsecè malæ. Sed contradicunt *Busemb.*, *Sanch.*, *Less.*, quorum sententia, spectatâ ratione, mihi probabilior videtur. Et idem mecum sentit doctus auctor continuat. Tournely, tom. I. pag. 303, dicens: *Non teneor grave subire detrimentum, ut alterius peccatum avertam; ipse sanè malitiam suam sibi imputet.* Quia tamen prædictæ cooperationes verè concurrunt ad damnum stupri, quamvis solùm materialiter concurrant ad peccatum stupratoris, puto nullum alium timorem excusare cooperantem, nisi mortis,

(1) *Ubi legitur*: Adsunt quatuor sententiæ, *et relatis tribus cum eorum auctoribus, et rationibus, concludit*: Quarta sententia communissima, ùt ait *Croix*, et communiter recepta, ùt asserunt *Salm.*, cui subscribimus, tenet

Qu. 22. An maritus possit occidere eum qui vult cum sua uxore adulterari? In primo libro (*col.* 239. *v. Dicendum II.*) id absolutè negatum est. Sed in hoc id non reprobatur, si vir ante factum occidat, ne adulterium eveniat. Vide *l.* 3. *v.* 391. *v. Quando.*

Qu. 23. An peccent graviter spectatores qui ad comœdiam turpem concurrunt pecuniâ, vel plausu? In primo libro (*col.* 251. *v. Quær.* 2.) dictum est probabile esse non peccare spectatores secundos, nempe sine quibus etiam comœdia repræsentaretur. Sed in hoc visum est oppositum. Vide *l.* 3. *n.* 427. *v. Nùm autem.*

Qu. 24. An beneficiarius expendens fructus beneficii superfluos ad suam sustentationem in usus profanos, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 270. *v. Utrùm autem.*) probabilior cum *S. Th.*, *Sot. Lugo, Pal. Less., etc.* visa est opinio negativa. Sed in hoc probabiliorem diximus oppositam per se loquendo. Vide *l.* 3. *n.* 492.

Qu. 25. An fur teneatur restituere cum damno graviore, nempe si res non posset mitti ad dominum, nisi expensis majoribus, quàm sit valor rei? In primo libro (*col*, 295. *litt. B.*) adducta est opinio *Salmanticensium, Soti, Less. Pal. Con. et Bus.* id negantium. Sed in hoc oppositum tenetur, nisi expensæ sint longè majores. Vide *l.* 3. *n.* 598, 697 *et* 752.

Qu. 26. An accipiens rem à fure, qui rem furatam cum suis permiscuit, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 297. *litt. B.*) adducta est opinio negativa *Tamburini cum Sanch., et aliis.* Sed in hoc omninò reprobatur. Vide *l.* 3. *n.* 612.

Qu. 27. An beneficiarius omittens officium uno die possit excusari a restitutione, si suppleat in alio? In primo libro (*col.* 310. *in fine qu.* 5.) relata est opinio affirmativa *Salm. Molfes. Palud. Boñac., etc.* Sed in hoc tenetur negativa. Vide *l.* 3. *n.* 667.

Qu. 28. An beneficiarius omittens partem officii minorem quàm integræ Horæ, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 311. *qu.* 5.) relata est opinio negativa *Navarri, Tol. et Viva.* Sed in hoc verior visa est opposita. Vide *l.* 3. *n.* 668.

Qu.29. An beneficiarius simplex omittens officium teneatur restituere omnes fructus beneficii? In primo libro (*col.* 312. *qu.* 18. *v. Quid, etc.*) adducta est opinio *Henrici*, *Metinæ et Manuëlis*, qui dicunt teneri ad restitutionem tantùm tertiæ partis fructuum. Sed in hoc illa reprobatur. Vide *l.* 3. *n.* 673. *v. Quid.*

Qu. 30. An licitum sit donum accipere à donante debitis gravato? In primo libro (*col.* 327. *litt. B.*) relata est opinio affirmativa *Lessii, Mol. Navarri*, *Laym. etc.* Sed in hoc refutatur. Vide *l.* 3. *n.* 722.

Qu. 31. An sit necessarium in mutuo ad exigendum interesse, ut moneatur mutuatarius de justo titulo, qui jam adest? In primo libro (*col.* 343. *litt. E. v. Sed dubit.*) delatum est opinioni negativæ *Lessii*, *Lugonis*, *Bon. Trull.*, *etc.* Sed in hoc verior est affirmativa. Vide *l.* 3. *n.* 769. *v. Sed dubitatur.*

Qu. 32. An mutuator possit retinere lucrum exactum, si aderat justus titulus, sed non monuit de eo mutuatarium, et contraxit bonâ fide? In primo libro (*col.* 394. *quæst. III.*) adducta est opinio affirma-

posse perègrinum dispensari ab Episcopo loci, non solùm in legibus, sed etiam in votis, et juramentis, modò ibi sit animo permanendi per majorem anni partem.

tiva (licèt tanquam minùs probabilis) *Lugonis*, *Dianæ, Sa*, *et Tanneri*. Sed in hoc refutata est. Vide *l.* 3. *n.* 773.

Qu. 33. An liceat res pretiosas quamplurimi vendere? In primo libro (*col.* 355. *litt. D.*) relata est opinio affirmativa *Soti*, *Tol. Dianæ*, *Tann. Val. Reg., etc.* Sed in hoc probabilior visa est contraria. Vide *l.* 3. *n.* 808.

Qu. 34. An facto monopolio injusto à mercatoribus, liceat aliis eodem pretio merces vendere? In primo libro (*col.* 357. *litt. G. v. Sed hinc.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Bon. Trull. Reg. Med., etc.* Sed in hoc omninò melior visa est negativa. Vide *l.* 3. *n.* 817. *v. Sed hìc.*

Qu. 35. An liceat rem infimo pretio emere ab aliquo nesciente ejus valorem? In primo libro (*col.* 357. *litt. H. v. Idem.*) amplexa est opinio negativa. Sed in hoc defenditur opposita. Vide *l.* 3. n. 819. *v. Idem.*

Qu. 36. An liceat clerico conducere prædia aliena ad saginanda propria animalia, ut postea vendat? In primo libro (*col.* 361. *v. Quær.*) dictum est licere si conductio non afferat magnam distractionem à ministerio sacro. Sed in hoc id non admittitur, quia non caret cupiditate turpis lucri. Vide *l.* 3. *n.* 835. *v. An verò.*

Qu. 37. An pereunte re censitâ, pereat census de jure naturali? In primo libro (*col.* 366. *v. qu.* 3.) dicta est probabilis sententia negativa cum *Soto*, *Pal. Salm. Covarr., etc.* Sed in hoc omninò tenendam diximus affirmativam. Vide *l.* 3. *n.* 847.

Qu. 38. An cogens cum injuria alterum ad ludendum, possit retinere lucratum? In primo libro (*col.* 375. *litt. D.*) adducta est opinio negativa. Sed in hoc probabilior visa est sententia affirmativa, modò ille qui cogit, non superet coactum in peritia ludendi. Vide *l.* 3. *n.* 880. *Quær. igitur.*

Qu. 39. An sit gravis obligatio relinquendi sua bona suis fratribus, et sororibus? In primo libro (*col.* 398. *litt. A.*) relata est opinio *Salmanticensium, Nav. etc.* dicentium non esse, nisi illi extremè indigeant. Sed in hoc diximus omninò tenendum peccare graviter relinquentem bona extraneis, si fratres graviter indigeant. Vide *l.* 3. *num.* 946.

Quær. 40. An liceat revelare crimen alterius ad vitandum damnum proprium, si notitia criminis vi, aut dolo excipiatur? In primo libro (*col.* 407. *litt. A. v. Sed hìc.*) dicta est probabilis opinio affirmativa cum *Salm. Lessio*, *et P. Nav.* Sed in hoc melior visa est opposita. Vide *l.* 3. *num.* 369.

Qu. 41. An qui alteri occultam contumeliam irrogavit, teneatur ad satisfactionem? In primo libro (*col.* 410. *v. Sed quær.* 1.) relata est opinio negativa *Laymanni et Molinæ*. Sed in hoc diximus omninò sequendam affirmativam. Vide *l.* 3. *n.* 985.

Qu. 42. An lædant jejunium electuaria sumpta in modica quantitate ad delectationem? In primo libro (*col.* 419. *litt. F.*) adducta est opinio negativa cum *Salm. Silv., et Abb.* Sed in hoc dictum est contrariam omninò tenendam. Vide *l.* 3. *n.* 1019.

Qu. 43. An potio chocolatis possit sumi toties quoties in die? In primo libro (*col.* 425. *v. Orandum.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Patris Viva*, si sumatur ùt potus usualis. Sed in hoc talis potio non admittitur, nisi pro uno tantùm cyatho in die, ratione consuetudinis. Vide *l.* 3. *n.* 1023. *v. Secunda*, *in fine.*

Qu. 44. An Religiosus expendens cum licentia generali Prælati ad

usus illicitos, peccet contra paupertatem, et teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 450. *litt. E. v. II. quæst.*) vocata est non improbabilis sententia negativa cum *de Alexandro*, *Suar. Bann. Lugo*, *etc.* Sed in hoc affirm. amplexata est. Vide *l.* 3. *n.* 873. *et l.* 4. *n.* 31.

Qu. 45. An patronus debeat præsentare digniores ad beneficium curatum? In primo libro (*col.* 469. *litt. A. qu.* 2.) dicta est probabilis opinio negativa cum *Palao*, *Garcia*, *P. Nav. Rodr. etc.* Sed in hoc dictum est, omninò tenendam affirmativam. Vide *l.* 4. *n.* 97.

Qu. 46. An Episcopus conferens beneficium simplex minùs digno, peccet mortaliter? In primo libro (*col.* 291. *Quær.* 2.) delatum est sententiæ negativæ cum *Navar. Sà*, *Soto*, *Dicast. Gutt. Diana*, *etc.* Sed in hoc probabilior dicta affirmativa. Vide *l.* 4. *n.* 95.

Qu. 47. An Episcopus conferens beneficium curatum minùs digno, teneatur ad restitutionem? In primo libro (*col.* 292. *v. Magis.*) probabilis visa est opinio negativa *Navarri*, *Henrici*, *Ledesm.*, *etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l.* 4, *n.* 109.

Qu. 48. An graviter peccet, et teneatur ad restitutionem, qui recipit beneficium curatum cum animo dubio, vel conditionato suscipiendi sacerdotium intra annum? In primo libro (*col.* 471. *litt. A.*) adducta est opinio negativa *Navarri*, *Barbosæ*, *Garciæ*, *etc.* Item opinio *Salmenticensium*, qui eam admittunt tantùm, si animus est conditionatus. Sed in hoc melior visa est opposita, sive animus sit dubius, sive conditionatus. Vide *l.* 4. *n.* 114.

Qu. 49. An pluralitas beneficiorum sit vetita non solùm de jure canonico, sed etiam naturali? In primo libro (*col.* 473. *litt. A.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Lugo*, *Innoc. Fill. Val. Led.*, *etc.* Sed in hoc omninò tenendam diximus affirmativam, nisi accedat dispensatio pontificia, et justa causa. Vide *l.* 4. *n.* 117.

Qu. 50. An possit sine peccato gravi permutari officium divinum in aliud notabiliter brevius? In primo libro (*col.* 494. *litt. A.*) dicta est probabilis opinio affirmativa, excepto officio Palmarum cum officio Paschæ, vel Pentecostes, ùt tenent *Silvest. Salm. Vill. Diana*, *etc.* Sed in hoc non est admissa ùt probabilis. Vide *l.* 4. *n.* 161. *v. Quær. III.*

Qu. 51. An Matutinum possit recitari duabus horis post meridiem? In primo libro (*col.* 496. *litt. D.*) probabilis dicta est opinio affirmativa cum *Salm. Sanch. Tamb. Molf. Led. etc.* Sed in hoc dictum est tenendam esse oppositam. Vide *l.* 4. *n.* 174. *v. Hic quær.* I.

Qu. 52. An peccata multiplicentur ex diversitate objectorum totalium, nempe si quis uno ictu occidit quatuor homines? In primo libro (*col.* 665. *v. An autem.*) dicta est probabilis opinio negativa cum *Suar. Lugo*, *Busemb. Viva*, *etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l.* 5. *n.* 45.

Qu. 53. An confessarius in mortali successivè absolvens plures pœnitentes, unum peccatum committat? (*col.* 565. *v. II. Quoad actus.*) visa est probabilis opinio affirmativa cum *Salmant. Lugone*, *Sporer*, *etc.* Sed in hoc reprobata est. Vide *l.* 5. *n.* 50. *v. Quær.* 6.

Qu. 54. An citra infamationem possit quis dissolvere amicitiam alicujus, narrando ejus defectus naturales, ut ipse succedat loco expulsi? In primo libro (*col.* 576. *litt. A.*) relata est opinio affirmativa *Salmanticensium, Soti*, *Bonac. Arag. Prado*, *etc.* Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l.* 5. *n.* 72. *v. An citra.*

Qu. 55. An liceat se inebriare ex consilio medicorum, si inebriatio æstimatur necessaria ad morbum expellendum? In primo libro (*col.* 577. *v.* 2. *Non est.*) adducta est opinio affirmativa *Busembai, Sylv. Cajet. Lessii, Salm., etc.* Sed vide quomodò in hoc limitata est, *l.* 5. *n.* 76. *v. Quær. hìc I.* (1).

Qu. 56. An liceat se inebriare ad vitandam mortem, quam alter ei minitatur? In primo libro (*col.* 578. *litt. C.*) dicta est probabilis opinio affirmativa *Lessii, Laym. Bon. Busemb., etc.* Sed in hoc amplexata est negativa. Vide *l.* 5. *n.* 76. *v. Quær. II.*

Qu. 57. An satisfaciat, qui se confitetur tempore Missæ? In primo libro (*col.* 210. *Quær.* 2.) adducta est opinio affirmativa *Palai, Hurtadi, La-Croix, Pichler., Gobat, etc.* modò aliquo modo attendat simul ad Missam. Vide *l.* 3. *n.* 314. (2).

Qu. 58. An liceat aliquid accipere pro sustentatione ingressuri, si monasterium sit opulentum? In primo libro (*col.* 130. *v. Sed quær.*) relata est opinio affirmativa *Salm. Nav. Tol. Pal. Sanch. Bon. Sot.*, etc. Sed in hoc amplexata est opposita. Vide *l.* 3. *n.* 92. *v. Secunda.*

Qu. 59. An in Sacramento Baptismi aqua sit infundenda, dùm actu dicitur: *Te baptizo?* In prima editione (*col.* 585. *litt. A.*) affirmatum est. Sed in hac secunda probatum est sufficere quòd forma proferatur, antequam materia desistatur applicari. Vide *l.* 6. *n.* 9. *v. Quær.*

Qu. 60. An omnes materiæ et formæ Sacramentorum sint à Christo determinatæ in specie? Negatum est in priori libro (*col.* 804. *Quær.* 2.) Sed in hoc secundo oppositum probabilius visum est, *l.* 6. *n.* 12.

Qu. 61. An peccet graviter minister conferens Sacramenta in mortali, etiam si ad illud non sit specialiter ordinatus, vel si solemniter non ministret? Negatum est in priori libro (*col.* 594. *et* 595.). Sed hìc affirmatur, *l.* 6. *n.* 31. *et* 32.

Qu. 62. An peccet graviter sacerdos ministrans Eucharistiam in mortali? In priori libro (*col.* 655. *v. An autem.*) probabilis dicta est sententia negativa. Sed hìc eam refutamus, *l.* 6. *n.* 35.

Qu. 63. An minister possit dare Sacramentum indigno ob metum mortis? In priori libro (*col.* 595. *Dub.* 5.) probabilis visa est sententia affirmativa. Sed hìc negativam tenemus, *l.* 6. *n.* 49.

Qu. 64. An clericus habituatus in vitio turpi, vel alio, volens ascendere ad Ordinem sacrum, possit absolvi ex simplicibus signis extraordinariis, tantùm sufficientibus ad Sacramentum Pœnitentiæ suscipiendum? In priori libro affirmatum est (*col.* 598. *Quæres hìc.* 3.). Sed hìc negatur, nisi valdè extraordinaria signa accedant, quæ probitatem positivam ordinandi ostendant. Vide *l.* 6. *in Dissert. ex n.* 63.

Qu. 65. An sacerdotes ordinentur per solam manuum impositionem? In priori libro (*col.* 886. *litt. F.*) negavimus. Sed hìc affirmativam sententiam probabiliorem censemus, *l.* 6. *n.* 749.

(1) Valdè DD. laborant in hac quæstione, *scribit loco citato:* Licèt videatur casus vix unquam accidere posse. Prima sententia affirmat, secunda verò sententia negat. Verùmtamen prima sententia satis probabilis, imò probabilior mihi videtur casu quo potatio vini præbeatur ad expellendos sive corrigendos pravos humores; tunc enim privatio rationis per accidens, et indirectè evenit, et ideò licitè permitti potest. Secùs verò dicendum si potatio daretur directè ad ebrietatem, sive ad privationem rationis causandam, hoc enim esset semper intrinsecè malum. Hinc nunquam licitum est se inebriare ad sensus sopiendos, ne cruciatus sentiantur.

(2) *Ubi respondit:* Negativè cum sententia communi.

Qu. 66. An moribundus qui mane communicavit, possit eàdem die sumere Viaticum, adveniente morbo? In priori libro (*col.* 668. *litt. A.*) probabilem diximus sententiam tam affirmativam, quàm negativam. Sed hìc distinguimus, si morbus sit naturalis, aut violentus, *l.* 6. *n.* 285. *v. Dubit.* 3.

Qu. 67. An sacerdos negligens dicere Sacrum promissum, parvo stipendio accepto, graviter peccet? In priori libro (*col.* 676. *litt. C.*) diximus probabilem sententiam negativam. Sed hìc affirmativam tutamur, *l.* 6. *n.* 317. *v. Quær. III.*

Qu. 68. An Episcopus possit moderari numerum Missarum à testatore præscriptarum? In priori libro dictum est posse, si fructus congruentes non percipiantur (*col.* 680. *litt. F.*). Sed hìc negatur, *l.* 6. *n.* 331. *v. Dubit.* 1.

Qu. 69. An liceat privatim celebrare in die Cœnæ Domini. In priori libro adhæsimus sententiæ affirmativæ (*col.* 687. *litt. E.*). Sed hìc dicimus omninò tenendam negativam, *l.* 6. *n.* 350.

Qu. 70. An altare amittat consecrationem, si frangatur sigillum, vel removeatur sepulchrum cum reliquiis? In primo libro probabile dictum est non amittere, (*col.* 693. *litt. C.*) Sed hìc *l.* 6. *n.* 369 *v. Dubit.* 2. oppositum tenendum probamus.

Qu. 71. An sufficiant duæ mappæ in altari, vel una duplicata. In priori libro affirmavimus (*col.* 697. *litt. C.*). Sed hìc contrarium tenendum dicimus, *l.* 6. *n.* 375.

Qu. 72. An aqua lotionis corporalium possit projici alió, quàm in sacrarium? In priori libro dictum est sufficere, si projiciatur in decentem locum (*col.* 699. *litt. E.*). Sed hìc contrarium probamus, *l.* 6. *n.* 387. *v. Notand. II.*

Qu. 73. An abbates possint consecrare calices pro ecclesiis alienis? In priori libro relata est sententia affirmativa (*col.* 699. *litt. B. in fine.*). Sed hìc oppositam tenendam dicimus, *l.* 6. *n.* 381.

Qu. 74. An pyxis debeat benedici? In priori libro retulimus sententiam negativam (*col.* 698. *litt. H.*). Sed hìc oppositam probamus, *l.* 6. *n.* 385.

Qu. 75. Si post sumptionem sacerdos prudenter dubitat vinum fuisse acetum, an rursùs consecrare debeat utramque materiam sub conditione? Hìc affirmandum probamus, *l.* 9. *n.* 206. *v. Quoad*, quidquid dictum sit in priori libro.

Qu. 76. A quo Episcopo debeant approbari confessarii? In priori libro (*col.* 247. *lit E.*) dictum est probabiliter posse approbari etiam ab Episcopo confessarii, aut pœnitentis. Sed hìc *l.* 6. *n.* 548. dicimus omninò approbandos ab Episcopo loci.

Qu. 77. Doctor consultus à confessario, an teneatur ad sigillum? In priori libro (*col.* 776. *litt. G.*) diximus probabiliter non teneri. Sed hìc oppositum tuemur, *l.* 6. *n.* 648.

Qu. 78. An mutus teneatur confiteri scripto? In priori libro probabilis visa est sententia negativa, (*col.* 726. *litt. B.*). Sed hìc dicimus teneri, si commodè potest, *l.* 6. *n.* 479. *v. Quær.*

Qu. 79. An in jubilæo confessio debeat fieri in eadem hebdomada, in qua perficiuntur opera, ut possit pœnitens absolvi à reservatis? In priori libro adhæsimus opinioni negativæ (*col.* 743. *litt. A. n.* 2.). Sed hìc oppositam tenemus, *l.* 6. *n.* 537.

Qu. 80. An qui in jubilæo confessus est invalidè, possit deindè à quolibet absolvi? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col.* 743. *n.* 1.). Sed hìc negativam sustinemus, *l.* 6. *n* 537. *v. Quær. II.*

Qu. 81. An parochus in aliena diœcesi possit excipere confessiones alienorum ex licentia illorum parochi? In priori libro affirmavimus (*col.* 746. *litt. B.*). Sed hìc negamus, *l.* 6. *n.* 544. *v. Hic.*

Qu. 82. An simplex sacerdos possit absolvere moribundum, præsente confessario approbato? In priori libro (*col.* 752. *litt. D.*) relata est sententia affirmans, quàm hìc rejicimus, *lib.* 6. *n.* 562.

Qu. 83. An ignorans reservationem casûs episcopalis, eam incurrat? In priori libro diximus probabilem sententiam negativam, (*col.* 757. *litt. A.*). Sed hìc eam reprobamus, *l.* 6. *n.* 581.

Qu. 84. An absoluti indirectè à peccato reservato in casu necessitatis à non habente facultatem, teneantur postmodùm Episcopo se præsentare? In priori libro negavimus (*col.* 936. *v. An autem.*). Sed hìc observa distinctionem allatam, *l* 7. *n.* 91. (1).

Qu. 85. An confessarius errans culpabiliter circa valorem Sacramenti, teneatur monere pœnitentem de errore etiam gravi suo incommodo? In priori libro probabilem diximus sententiam negativam (*col.* 766. *litt. I.*). Sed hìc affirmativam tenemus, *l.* 6. *n.* 619.

Qu. 86. An possit absolvi à simplici confessario peregrinus habens casum reservatum in loco confessionis tantùm, et non in patria. In libro priori relata est opinio affirmativa (*col.* 758. *in fine. v. Quær. an.*). Sed hìc eam refutamus, *l.* 6. *n.* 588.

Qu.87. An qui confessus est Superiori, et oblitus fuerit reservati, remaneat ab illo directè absolutus? Hìc probabiliùs negàtur, *l.* 6. *n.* 597, quidquid in priori libro dictum sit.

Qu. 88. An incurrat suspensionem qui ordinatur cum patrimonio donato, sed datâ antapochâ, vel fide de reddendo illo donanti? In priori libro dicta est probabilis opinio negativa (*col.* 829. *Dub.* 2). Sed hìc *l.* 6. *n.* 822. observa distinctionem tenendam, nempe si donans habuerit veram, vel ne voluntatem donandi.

Qu. 89. Si quis post contracta sponsalia cum una, ducat aliam, an, hâc defunctâ, teneatur ducere primam? In priori libro dictum est probabiliter non teneri (*col.* 845. *litt. I.*). Sed hìc contrarium sustinetur, *l.* 6. *n.* 875. *v. Quær.*

Qu. 90. An si quis fictè contraxit matrimonium, ad illud revalidandum sufficiat, quòd ipse solus apponat consensum? Hìc *l.* 6. *n.* 1114. sententia affirmativa verior dicitur; quamvis in priori libro (*col.* 899. *v. Hinc infertur.*) non fuerit admissa.

Qu. 91. An sit nulla dispensatio super impedimento inter propinquos, si taceatur copula inter ipsos præhabita? In priori libro opinio negativa probabilis visa est (*col.* 904. *v. Quær.* 3.). Sed hìc *l.* 6. *n.* 1134. omninò rejicitur, etiamsi copula non fuerit habita ad faciliùs obtinendam dispensationem.

Qu. 92. An simplex sacerdos possit absolvere à venialibus, et ab excommunicatione minori? In priori libro (*col.* 746. *litt. A.*, *et col.* 928. *v. Certum.*) opinio affirmativa, licèt non fuerit admissa, non

(1) *Scribens:* Si peccatum sit absolutum in articulo, sive periculo mortis, tunc nulla remanet obligatio se præsentandi ad Superiorem, quia tunc verè directè peccatum fuit absolutum, cùm eo casu cesset omnis reservatio. Secùs verò, si peccatum verè est absolutum ab inferiore propter aliquod impedimentum adeundi Superiorem extra mortis articulum, quia tunc nullus inferior potest directè absolvere à reservatis, sed tantùm indirectè. Undè pœnitens, ut postea directè à Superiore absolvatur, omninò cùm convaluerit, tenetur eum adire.

tamen omninò rejecta est. Sed hìc *l.* 7. *n.* 71. omninò rejicitur ob decrêtum Innoc XI.

Qu. 93. An absolutus ab Episcopo in necessitate à casu papali propter impedimentum temporale, excusatur ab adeundo Romam, si parti jam satisfecerit? In priori libro dictum est probabiliter excusari (*col.* 933. *q. III. in fin.*). Sed hìc omninò teneri dicimus, *l.* 7. *n.* 87.

Qu. 94. An habens casum papalem publicum, si punitus fuerit ab aliquo Episcopo, possit absolvi ab alio? In priori libro opinio affirmativa probabilis visa est (*col.* 930. *v. Hinc, infrà Dub.* 1.). Sed hìc contrariam veriorem dicimus, *lib.* 7. *n.* 77.

Qu. 95. An Episcopi possint absolvere à papalibus occultis extra confessionem? In priori libro relata est opinio affirmativa (*col.* 942. *ad n.* 8.). Sed hìc *l.* 6. *n.* 593. *v. Hìc autem*, illam refutamus ex declar. Gregorii XIII.

Qu. 96. An liceat rescribere ad excommunicatum? In priori libro dictum est probabiliter licere (*col.* 974. *litt. F*). Sed hìc negamus *l.* 7. *n.* 193. An autem liceat excommunicatum resalutare? In priori libro *col.* 965. *Dub. II.*) opinionem affirmativam diximus absolutè probabilem. Sed hìc *d. n.* 193. oppositam censemus probabiliorem, licèt primam non damnemus.

Qu. 97. An duellum possit acceptari, ne incurratur magna et certa jactura bonorum? Quidquid dictum sit cum *Salmantic.* in priori libro (*col.* 970. *litt. A. Not. I.*, hodie hæc opinio damnata est à Bened. XIV. Vide tom. I. *l.* 3. *n.* 400. Prop. IV.

Qu. 98. An parentes possint cogere puellam ad ingressum in monasterium causâ educationis? In priori libro (*col.* 983. *in princip.*) probabilis dicta est opinio affirmativa. Sed hìc *l.* 7. *n.* 212. *v. Quoad*, opposita absolutè probabilior visa est, nisi puella sit in periculo incontinentiæ.

Qu. 99. An incurrat irregularitatem ratione bigamiæ, qui contrahit duo matrimonia nulla, vel qui fictè secundum matrimonium init ad copulam extorquendam? Hìc dicimus affirmandum, *l.* 7. *n.* 446. et 447, quidquid in priori libro dictum fuerit.

Adduntur aliæ recentes retractationes opinionum, quæ in præcedenti editione recensebantur.

Quær. I. Si quis probabiliter judicet implevisse votum, Horas canonicas, sive pœnitentiam, an teneatur eam satisfacere, si adhuc probabile sit, vel dubium non implevisse? Negant plures auctores, *l.* 1. *n.* 29. *l.* 3. *n.* 700. *v. Limitant*, *l.* 4. *n.* 150. Sed oppositum est tenendum, quia possidet obligatio jam contracta, donec certè non fuerit impleta.

Quær. II. An declarationes S. C. Cardinalium vim legis habeant? Plures AA. negant, nisi editæ sint, non solùm consulto Pontifice, sed etiam mandante, ut ipsæ solemniter per totam Ecclesiam promulgentur, *l.* 1. *n.* 106. *v. Quær.* 2. Addendum tamen est, quòd hujusmodi declarationes, quæ jam in Ecclesia universaliter divulgatæ, et facto sic promulgatæ fuerint usu plurium annorum, vel relatione auctorum communiter ipsas referentium, hæ satis omnes fideles obstringunt.

Quær. III. An Episcopus dispensare possit in statutis canonicis, in quibus dispensatio reservata non sit? Visa fuit priùs satis probabilis

sententia affirmativa cum *Soto, Covarr., Castropal. Bonac.* et *S. Antonin.* Sed re meliùs perpensâ, videtur negativa omninò tenenda ex *Clement.* 2. *de Elect.* ubi: *Lex Superioris per inferiorem tolli non potest.* Cui congruit, *c. Dilectus de Temp. Ordin.* Vide *l.* 1. *n.* 191. *v. Hanc.*

Quær. IV. An delegatus *principis*, vel delegatus *ad universitatem causarum*, possit subdelegare? Affirmatur *l.* 1. *n.* 193. Sed hoc est limitandum juxta id, quod dicitur *l.* 6. *n.* 366., nempe hoc intelligi, cùm delegatio facta est tanquam per officium, aut cùm delegatur alicui jurisdictio, utì privilegium perpetuò suo officio, sive dignitati annexum.

Quær. V. An cesset lex, cessante fine legis in particulari? Allata est sententia, quæ id probabile vocat, hancque tenent *Salm.* et *Viva* cum *Cajet. Sylvest.*, *Panorm.*, *Valent.*, *Sa*, *Carden.*, *Navar.*, *Abbate*, *Comit.*, et aliis *l.* 1. *n.* 199. *v. Quæstio.* Sed hìc advertendum, quòd hæc opinio vix unquam in praxi probabilis erit: quia vix unquam eveniet, quòd in particulari omne allucinationis periculum cesset.

Quær. VI. Si quis ex intentione furandi centum aureos, surripiat eos centenis vicibus moraliter interruptis, an tunc centum peccata perpetret? *l.* 5. *n.* 44. dictum fuit probabile esse unum furtum, sive unum peccatum committi. Sed meliùs re perpensâ, dicendum hujusmodi furta esse centum distincta peccata mortalia, cùm unumquodque furtum distinctam malitiam in se continet.

Quær. VII. Actus charitatis erga Deum eliciendus est saltem semel in mense, ùt dicitur *l.* 2. *n.* 8. Addendum est quòd eodem modo, nempe semel saltem in mense, tenemur pariter elicere actum charitatis erga proximum; alioquin difficulter hoc præceptum charitatis erga proximum observare valebimus.

Quær. VIII. Dictum est *l.* 3. *n.* 244. non videri improbabile cum *Less.*, *Salm. Bon. etc.* quòd ab ipso vovente possit commutari votum in æquale. Sed dicendum cum *S. Th. Caj.*, *Suar.*, *et aliis* esse multùm probabiliùs, quòd non possit; quia Deus potiùs vult rem promissam, quàm aliam.

Quær. IX. Dicunt plures DD. apud *Bus. l.* 3. *n.* 381. licere viro honorato occidere aggressorem conantem alapam ei impingere. Sed ibi addendum id quod sapienter docet Sylvius: *Etiamsi honor sit bonum præstantius, quàm divitiæ, aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere. In* 2. 2. *q.* 64. *art.* 7. *q.* 9.

Quær. X. An beneficiarii expendentes redditus beneficii superfluos in usus profanos, teneantur ad restitutionem? *l.* 3. *n.* 492. exposita fuit sententia affirmativa tanquam valdè probabilior; sed peractâ meliori consideratione, sententia negativa videtur non minùs probabilis in praxi, signanter ob auctoritatem et rationem *D. Th. in* 2. 2. *q.* 185. *art.* 7. *Vide cit. n.* 492.

Quær. XI. Si quis furatus sit rem, cujus dominus est incertus, cui restituere debet? *lib.* 3. *n.* 589. dictum est restitutionem faciendam esse pauperibus, aut locis piis cujuscumque loci. Sed huic plures addendæ sunt limitationes, quas loco citato, vel paulò pòst invenies (1).

(1) Lib. 3. tr. 5. de septimo præc. Decal. cap. 2. de restitutione dub. 5. n. 589. quær. 1. Quomodò facienda restitutio, si dominus rei est incertus? Dis-

Quær. XII. Utrùm si crimen aliquod est publicum in quodam loco, possit sine culpa, saltem gravi, manifestari in alio, ubi illud est adhuc occultum? Dictum fuit *l.* 1. *n.* 86. cum *Lug.*, *Caj. Nav.*, *Salm.*, *etc.* communissimè contra alios, sententiam affirmativam esse valdè probabilem. Sed vide *l.* 3. *n.* 974. ubi nunc sententia limitatur tantùm pro delictis illis, quæ delinquentem aliis perniciosum efficiunt.

Quær. XIII. An in die jejunii notabiliter antevertens sine justa causa horam meridianam, graviter peccet? *l.* 3. *n.* 1016. *v. Quær.* dictum fuit cum *Lessio*, *Tol.*, *Bon.*, *Laym.*, *Salm.*, *Castr.*, *etc.* probabiliorem esse negativam sententiam. Sed re meliùs ad trutinam revocatâ, dicimus cum *Azor.*, *Sanch.*, *Nav.*, *Silvest.*, affirmativam omninò tenendam.

Quær. XIV. An Episcopus possit lites transigere super bona Ecclesiæ vertentes? *lib.* 4. *n.* 187. *v. Circa hujusmodi* dictum est non posse. Sed hoc intelligendum tantùm, quando Ecclesia ob transactionem deberet aliquid de rebus possessis cedere; secùs si nihil cederet de possessis.

Quær. XV. Si votum sit certè emissum, sed tantùm probabiliter impletum, utrùm vovens teneatur omninò votum implere? Negant plures AA., nempe *Lugo.*, *Ronc.*, *Salm.*, cum *Laym.*, *etc.* Sed censeo cum *Conc.*, *Antoine*, *etc.* votum implendum esse; cùm enim votum est certum, possidet obligatio implendi votum. Vide *l.* 1. *n.* 29.

Quær. XVI. An teneatur pœnitens confiteri mortale peccatum certè commissum, si tantùm probabiliter reputet illud confessum fuisse? Negant *Suar.*, *Lug.*, *Salm.*, *et alii.* Sed dico cum *Concina et aliis* eum teneri peccatum illud clavibus subjicere, cùm dubia sit confessio, et certa sit confessionis obligatio. Sed vide quod dicitur *l.* 6. *de Pœn. n.* 477.

Quær. XVII. An liceat conferre Sacramentum sub conditione, absque quòd conditio ore exprimatur? *l.* 6. *n.* 29. *in fin.* affirmatum est

tinguendum, et videndum an res accepta sit bonâ vel malâ fide. Si malâ fide, tunc iterùm distinguendum est: Vel dominus incertus rei est ignotus tantùm in particulari, proùt si sciretur rem spectare ad aliquem ex tribus vel quatuor hominibus loci, sed ignoretur, ad quem peculiariter spectet; tunc nequit restitutio fieri pauperibus; sed res dividenda est inter eos, quos inter defraudatus existit, ita *Sylvius*, *Lessius*, *Palaus*, *Mol.*, *Cajet*, *P. Nav. etc.* Vel autem dominus est ignotus in generali, ita ut nequeat discerni inter loci habitatores, ad quem, vel quos res pertineat, et tunc restitutio fieri debet pauperibus, ùt habetur in *cap. Cùm tu, de usuris*, ubi præcipitur usurariis restitutionem facere dominis, vel eorum hæredibus, vel his non superstitibus, pauperibus. Sufficit autem quòd restitutio fiat pauperibus cujuscumque loci. Sufficit etiam quòd fiat locis piis, ùt communiter docent *Less. Nav. Salm.*, *Croix.*, *Bon. Azor. Mol.*, *Vasq.*, *Fili.*, *etc.* Id tamen locum habet, modò adhibita sit debita diligentia, ut proprii domini invenirentur; nam si ante diligentiam adhibitam fieret restitutio pauperibus, et deindè domini comparerent, utique damnum ipsis resarciendum esset; præterea id locum habet, cùm defraudati pauciores sunt, nempe tres, vel quatuor. Ita ut si restitutio fiat quibuscumque illius loci indiscriminatim, res verosimiliter non perveniet in manus proprii domini; et ideò restitutio tunc fieri potest pauperibus cujuscumque loci, ùt communiter tenent *Silvest.*, *Bon.*, *Salm.*, cum *Soto*, *Rebel. et Tapia*; et quamvis *Sylvius* dicat congrùentiùs esse, ut eo casu restitutio fiat pauperibus illius loci, ubi furtum patratum est, addit tamen id non esse necessarium. Si autem plures et varii domini incerti alicujus communitatis damno affecti fuerint, tunc omnino restitutio facienda est pauperibus ejusdem communitatis læsæ.

cum *Tourn.*, *Ronc. Castr.* et aliis communissimè. Sed quia non desunt auctores aliqui, ùt *Gonet*, *Juenin*, *Constens.*, *Serry*, *etc.*, qui tenent (licèt parùm probabiliter) valorem Sacramenti non pendere ab intentione ministri, sed tantùm ab ipsa collatione Sacramenti seriò peracta, tutiùs est conditionem etiam verbis exprimere.

Quær. XVIII. An teneatur quis confiteri peccatum mortale certè commissum, si postea sit in dubio, an illud fuerit vel ne confessus? *l.* 6. *n.* 477. dictum fuit non teneri, si credat probabiliter peccatum confessario jam exposuisse. Sed nunc teneri dicimus, quia sicut certa fuit obligatio confitendi, ita certa debet esse confessio, vide tamen *cit. n.*

Quær. XIX. An sacerdos ab Ecclesia abscissus, uti si esset hæreticus, schismaticus, aut excommunicatus vitandus, possit absolvere eos, qui sunt in periculo mortis, si alius desit? *l.* 6. *n.* 560. *v. Quær. I.* probata fuit sententia negativa. Sed nunc probamus contrariam cum *Sylvio*, *Collet*, *Silvestro*, *Canc*, *etc.*

Quær. XX. An si pœnitens confessus sit Superiori, et inculpabiliter sit oblitus peccati reservati, poterit deindè à quolibet confessario de illo absolvi? *l.* 6. *n.* 597. probavimus sententiam negativam. Sed nunc ex auctoritate *Pontas*, *Collet*, et signanter *Silvii*, qui affirmativam cum *Sylvestr.*, *Navar.*, *Adrian.*, *Angel.*, *Covar.*, et pluribus aliis pro certa habet, eam reprobare non possumus.

Quær. XXI. An inhabilitas ad celebrandum quam incurrunt confessarii sollicitantes, incurratur ante sententiam? *l.* 6. *n.* 705. affirmatur. Sed nunc vide id, quod dicitur in hac editione *n. cit.* (1).

Quær. XXII. An Episcopi possint absolvere ab excommunicatione eos qui tentaverunt extrahere delinquentes ab ecclesia? *l. I. App. II. n. XXVIII.* affirmatum est; sed nunc oppositum tenendum cum *Fagnano*, qui id probat. Vide *Tom.* 8. *App II. de Privil. n.* 28.

Quær. XXIII. In praxi confessarii, posita post librum VII. dicitur *capit. ult. n.* 287. Episcopis, eorumque delegatis concessa esse facultas impertiendi indulgentiam plenariam infirmis eam petentibus in articulo mortis; addendum ad hoc requiri, quòd Episcopi hanc facultatem à Pontifice regnante expostulent, et obtineant. Vide nunc *Tom.* 8. *Capit. II.* §. *VIII. n.* 287.

Quær. XXIV. In eadem praxi *n.* 98. dicitur ex Rubrica illicitum esse in Missa adhibere vinum, quod *incipit acescere*, adverte id quod ad-

(1) In præcedenti editione hujus operis affirmavi, eò quòd pœnæ privativæ quæ important inhabilitationem ad aliquod jus acquirendum, vel cessationem à quodam jure jam acquisito utendo, ùt communiter DD. docent, ordinariè ante sententiam incurruntur. Attamen quidam probus Religiosus, cùm hæc legisset apud meum opus, scripsit mihi è Roma, quòd duo theologi S. C. Inquisitionis Romanæ oppositum sentiebant, nempe requiri sententiam ad præfatam pœnam incurrendam. Sub initio ratio opinionis hujus mihi non occurrebat: sed postea re seduliùs perpensà, in hoc eodem meo opere n. 248. observavi, quòd *Suarez*, *Bon.*, *Salm.*, cum *Tapia*, *Vasq.*, *Mantesin. etc.* locis ità cit. (quibus recenter consentit *Eusebius Amort.* I. R. n. 148.) dicunt sententiam declaratoriam benè requiri etiam quoad pœnas privativas, sive inhabilitantes, casu quo reus non possit exequi pœnam sine propria infamia, proùt ordinariè in nostro casu eveniret, si sacerdos sollicitans deberet per longum tempus se abstinere à celebrando. Dico *per longum tempus;* nam si de brevi super dictam inhabilitationem posset impetrare dispensationem, et interim sine sua infami celebrationem intermittere, tenetur ab ea abstinere.

ditum est in examine Ordinandorum. *Tom.* 8. *Cap.* 3. *art.* 3.*Sect. III.* §.*II. De Sacrif. Missæ. n.* 98. (1).

Quær. XXV. In eadem praxi *App. III. n.* 122. dicitur, dubium esse an sit probabilis opinio, quòd celebrare sine cruce, non sit mortale. Sed re maturiùs perpensâ, nunc satis probabilis mihi videtur, cum inter doctores sit communis, nec certum habetur fundamentum in oppositum.

Quær. XXVI. An calix si denuò inauretur, denuò sit consecrandus? *Tom.* 2. *l. VI. tr. III. de Euch. cap.* 3. *dub.* 2. probabiliùs censui negandum cum *Laym*, *Lugo*, *etc.* Sed re meliùs perpensâ, nunc puto cum *Ferrari*, *Suar.*, *etc.* probabiliùs iterùm calicem esse consecrandum; vide adnotationem ultimo loco adjunctam in loco citato (2).

(1) *Ubi legitur:* Vinum autem cum alio liquore: etsi modico mixtum, vel mustum de uvis tunc expressum, est quidem materia apta ad Sacramentum, sed graviter illicita, ùt dicitur in Rubrica; ubi idem docetur de vino quod cœperit acescere, vel corrumpi, vel fuerit aliquantulum acre. Dicunt tamen *La-Croix*, *Gobatus*, *et Sporer.* quòd deficiente alio vino, licet uti vino tantum parum acescente. Ait enim Card. Lambertinus Notif. 77. n. 2., quòd præfata Rubrica deducta est ex doctrina S. Thomæ 3. parte, quæst. 74. art. 5. ad 2. qui docet non posse quidem Sacramentum confici de aceto, *posse tamen de vino acescenti, quod est in via ad corruptionem, licèt peccet conficiens.* Undè Rubrica non videtur accipienda cum tanto rigore, ut comprehendat omnes etiam primos gradus acrimoniæ, sed tantùm illos qui jam proximè incipiunt constituere vinum acescens vulgò dictum *vino colla puncta.* sive *andato alla spunto.*

(2) *Ubi* dub. 4. n. 370. dubitatur 2. *scribit calices denuò inauratos esse, denuò consecrandos propter scilicet praxim Ecclesiæ, et receptam consuetudinem*, tunc subdit: casu autem quo per longum usum inauratio deperdatur, puto probabiliùs dicendum cum *Sylvio et Ferraris* non requiri novam consecrationem ad celebrandum cum hujusmodi calice; quia tunc viget ratio, quòd calix semel consecratus, totus deindè per modum unius consecratus remanet. Cùm verò nova fit inauratio, intervenit aurum de novo additum, quod non est consecratum, immediatè sanguinem tangens.

Imprimatur, si videbitur Reverendissimo Patri sacri Palatii apostolici Magistro.

Benedictus Fenaja Patriarch. Constantinopolit. Vices gerens.

Imprimatur, Fr. Thomas Vincentius Pani, Ord. Præd. sacri Palatii Apostolici Magister.

Romæ, MDCCCVI, apud Lazarinum Brev. Cameræ apostolicæ typographum, *Superiorum permissu.*

Date Due

BOSTON COLLEGE
3 9031 01139629 8

